Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 6

A.J. van der Aa

bron
A.J. van der Aa, *Biographisch woordenboek der Nederlanden. Deel 6*. J.J. van Brederode, Haarlem 1859

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/aa__001biog07_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. huygens ing

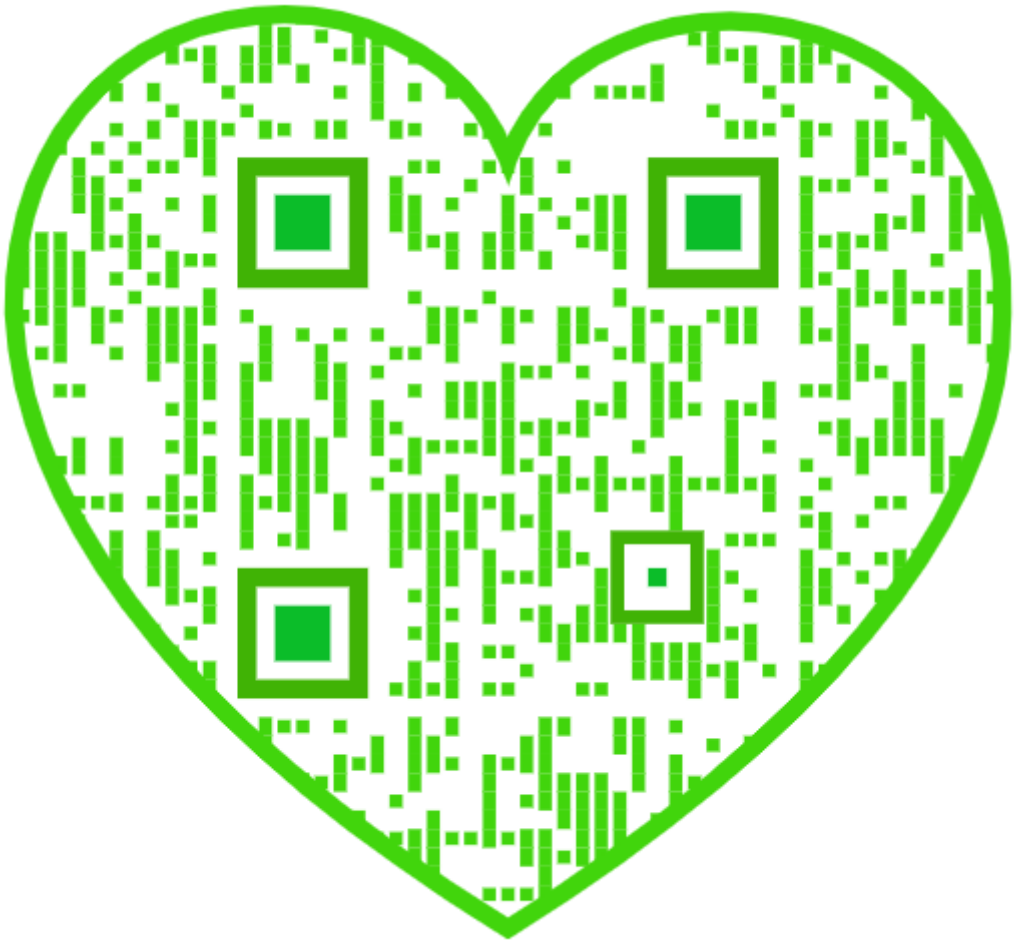

Biographisch woordenboek der Nederlanden.

F.

[P. Faaltje]

FAALTJE. (P.) is de schrijver van een werkje getiteld:

In en uytkoop der brandewijnen of stoop Tafelen. 8°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. II.

[Jacobus Faber]

FABER (JACOBUS), geboren te Deventer in 1472, was onderwijzer bij de broeders van het gemeene leven in zijne geboorteplaats. Hij was een geleerd man en tijdgenoot van den beroemden A l e x a n d e r H e g i u s , wiens onderwijs hij dankbaar erkende, en wiens roem en schriften hij getracht heeft op volgende tijden over te brengen. Niet alleen in zijn te noemen *Panegyricus in triumphum Jesu Christi* verkondigde hij de deugden van H e g i u s , maar deed ook in 1503 in 4°. eenige *carmina* van hem drukken, en droeg die met eene warme lofspraak op den vervaardiger aan den grooten E r a s m u s op. Hij was een tijdgenoot van zijn beroemden naamgenoot J a c o b u s F a b e r , te Estaples in Picardie geboren en daarom ook *Stapulensis* genaamd, en overleed te Deventer omstreeks het jaar 1503.

J a c o b u s F a b e r schreef, behalve eenige schriftelijke aanteekeningen, die op de Deventer bibliotheek nog aanwezig zijn, de volgende werken:

Panegyricus in triumphum Christi trib. lib. Carmine Heroico descriptus, 1499.

Carmen Panegyricon de admiranda Dei genetricis Mariae semper virginis et serenitate et humilitate.

Catonis disticha, *cum aliis Gromologicis et Graeco versis* 1601.

Zie R e v i u s , *Dav. Illustr.* p. 140-142; *Overijss. Alm. voor oudh. en letter*. 1839. bl. 61, 1852. bl. 55; D e l p r a t , *Verh. over de broedersch. van G. Groote*, 2de druk, bl. 76, 334.

[Petrus Faber]

FABER (PETRUS) werd omstreeks 1479 te Nijmegen geboren, studeerde te Parijs in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, en verkreeg aldaar in 1517 den graad van doctor. Hij behoorde tot de orde der Dominicanen, en werd, naauwelijks in de Nederlanden teruggekeerd, door haar naar Rome gezonden, waar hij den 8sten Augustus 1525, niet zonder vermoeden van vergiftigd te zijn, overleed. Van hem is uitgegeven:

Supplementum ad tertiam partem D. Thomae Aquinatis.

Zie Sweertius, *Ath. Belgicae*, p. 614; *Quartierl. Acad. en Apostol. school te Nijmegen*, bl. 21.

[Timaeus Faber]

FABER (TIMAEUS), eigenlijk Tjomme Riemers geheeten, werd te Leeuwarden in 1578 uit fatsoenlijke ouders geboren. Na de eerste gronden der wetenschappen in zijne geboorteplaats gelegd te hebben, vertrok hij in 1597 naar de Franeker Hoogeschool, en genoot daar het onderwijs in de regtsgeleerdheid van Henricus Schotanus en Jahannes van de Sande. Hij volbragt zijne studiën met grooten lof aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in 1603 tot doctor in de beide Regten bevorderd werd. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, zette hij zich als advocaat neder, en oefende gedurende vier jaren de praktijk met roem uit.

Toen in 1605 Henricus Schotanus, Hoogleeraar der regtsgeleerdheid te Franeker, overleed, en Curatoren dezer Hoogeschool tot tweemaal toe een vergeefs beroep hadden gedaan, werd Faber in zijne plaats in 1607 aangesteld. Hij bedankte in 1614 voor een beroep naar Groningen, en bekleedde met roem zijne waardigheid tot aan zijnen dood, die den 18^{den} September 1623 plaats had. Zijn lof is verkondigd in eene lijkrede, door zijn ambtgenoot Hector Bouritius, den 6^{den} October na zijn verscheiden gehouden, en te Franeker in 1623 in 4°. uitgegeven.

Faber was gehuwd met Titia Lamberts, dochter van den vermaarden Adje Lamberts, Burgemeester van Leeuwarden, uit welk huwelijk eene dochter, Rinskia genaamd, gesproten is.

Door de beroemdste mannen en regtsgeleerden van zijnen en lateren tijd werd Faber, wegens zijne uitgebreide en grondige regtskennis, geprezen; Winsemius, Aitsema, Huber, Schotanus, Vinnius, Bijnkershoek en de Wal wijdden uit in zijnen lof, die, blijkens de door hem geschrevene werken, wél verdiend was. Dezelve zijn getiteld:

Annotationum liber unus, *quo varia juris civilis loca explicantur et conciliantur*, Fran. en Amst. 1608. 4°.

Disputationes anniversariae ad quatuor libros Institutionum Imperialium, pars prior, Fran. 1609, 4°. pars posterior ibid. 1612. 4°. Herdrukt Leiden 1615, 4°. Franek. 1622. 4°. Leipzig 1694. 4°.

Quaestionum illustrium, *sive Annotationum selectarum*, *quibus varia juris civilis loca illustrantur aut emendantur*, *Diatyposis*, Lugd. Bat. 1615. 4°.

Faber was een niet onverdienstelijk beoefenaar der Latijnsche dichtkunst, blijkens zijne *Elegia in obitum Raph. Clingbijl*, *Prof. Med. A.* 1608, geplaatst achter de lijkrede op dezen van Marcus Lycklama, en blijkens zijn Latijnsch

dichtstuk achter de dissertatie van J o a c h i m B r u n , *de fore competenti et processu feudali*, Fran. 1610.

Zie V r i e m o e t , *Ath. Frisiacae*, p. 133-138; d e W a l , *Orat. de clar. Fris. Juriscons*. p. 46, *Annot*. p. 214-219.

[Johan Faber]

FABER (JOHAN) *de oude*, was een verdienstelijk graveur, omstreeks 1650 in Nederland geboren en te Bristol in 1721 overleden. Zijn zoon volgt:

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Johan Faber]

FABER (JOHAN) *de jonge*, zoon van den voorgaande, werd in 1684 in Holland geboren, en overleed in 1756 in Engeland. Hij was niet alleen een bekwaam graveur, maar beoefende ook de schilderkunst, en komt als portret-, landschap- en miniatuurschilder voor.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*, K r a m m *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Frederik Christiaan Faber]

FABER (FREDERIK CHRISTIAAN), geboren in het hertogdom Nassau, werd, in plaats van den overledenen E.L. V r i e m o e t , in Julij 1760 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Oostersche talen te Franeker benoemd, doch hij overleed er reeds den 21sten Januarij 1761 aan de tering. Meer is er van hem niet bekend. Zijn geschilderd portret is, in de portretten-verzameling der Franeker Hoogeschool, thans nog op het Raadhuis aldaar voorhanden.

Zie *Boekz. der gel. wereld* 1760, *b*. bl. 96, 1761, *a*. bl. 239.

[Abraham Faber]

FABER (ABRAHAM), wiens afkomst en geboorte geheel onbekend zijn, en van wien weinig levensbijzonderheden tot onze kennis kwamen. Uit de raadsbesluiten der stad Amsterdam blijkt omtrent hem, dat hij in 1656 aan de Illustre school aldaar lessen gaf, en daarvoor, bij besluit der regering van den 30sten October 1657, en evenzoo van den 12^{den} Januarij 1658, eenige belooning ontving. Waarover die lessen gehandeld hebben wordt niet gemeld, maar het blijkt van elders dat die over staatkunde geloopen hebben. Na eenigen tijd daarmede voortgegaan zijnde, werd hij door de regering ontslagen, en nu verloopen er ruim tien jaren dat de geschiedenis niets omtrent F a b e r meldt, totdat, toen de regering den leerstoel der geschiedenis, na het overlijden van R o b e r t u s K e u c h e n i u s , vruchteloos aan G r a e v i u s en daarna aan G u d i u s opdroeg, zij F a b e r bij besluit van den dertigsten October 1670 die waardigheid opdroegen, tegelijk met het onderwijs in de Grieksche en Latijnsche letteren. Het schijnt echter dat hij die laatsten niet lang onderwezen heeft,

want bij besluit van den 22sten Maart 1674 stelde de regering in de Romeinsche geschiedenis en welsprekendheid P e t r u s F r a n c i u s aan, terwijl F a b e r tot Hoogleeraar der regtsgeleerdheid werd aangesteld, welk ambt hij het verdere van zijn leven waarnam, totdat op het

laatst daarvan Johan van den Broek, die naderhand bijna vijftig jaren Hoogleeraar te Amsterdam geweest is, door de regering werd aangesteld, om voor Faber openlijke regtsgeleerde lessen te houden. Laatstgenoemde overleed den 4den April 1690.

Zie van Lennep, *Ill. Amstel. Athen. Memorab.* p. 43, 133, 159, 162; Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogeschool*, D. I. bl. 234.

[Jan Faber]

FABER (JAN) leefde in het laatst der zeventiende eeuw, en maakte onder anderen een vierregelig versje in het *Stamboek van Johanna Koerten*.

Zie van der Aa, *Nieuw. Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 84.

[Antonius Faber]

FABER (ANTONIUS) werd in 1739 aangesteld tot Praeceptor te Haarlem, en in 1744 tot Rector te Brielle. Hij was een geleerd man, die als Latijnsch dichter uitmuntte, ofschoon als zoodanig nog door niemand genoemd. Een Latijnsch vers, bij de viering van het tweede eeuwgetijde der inneming van den Briel, komt onder anderen van hem voor in *Cleyn's Dankoffer voor de eerstelingen van Nederlandsch vrijheid* enz.

Zie dat werkje achter de Bijlagen; *Boekz. der gel. wereld*. 1739, b. 596, 1743, b. 235, 1744, b. 473, 600.

[Gellius Faber de Bouma]

FABER DE BOUMA (GELLIUS). Zie BOUMA (GELLIUS FABER DE).

[Gulielmus Fabius]

FABIUS (GULIELMUS). Zie BOONAERTS (WILLEM).

[Jan Fabius]

FABIUS (JAN) werd geboren te Amsterdam op den 11den Februarij 1776, en legde zich, na het voorbereidend onderwijs in zijne geboorteplaats, eerst bij den schoolonderwijzer Wertz en daarna bij den Rector van Ommeren, genoten te hebben, aan de Utrechtsche Hoogeschool, onder de leiding van zijnen bloedverwant, den hoogleeraar Bondam, op de regtsgeleerdheid toe, en verwierf het meesterschap in de beide Regten, na op den 12den Junij 1797 zijne dissertatie *de usufructu bonorum adventitiorum filiifamilias patri competente* te hebben verdedigd.

In hetzelfde jaar zich als advocaat te Amsterdam neergezet hebbende, ging hij in 1802 tot de notariële praktijk over, bleef als zoodanig met bijzonder in hem gesteld vertrouwen werkzaam tot in 1838, toen hij, bij de nieuwe ordening van ons regtswezen, eerst tot lid van de criminele regtbank in Holland, en later, sedert 1842, tot raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Noord-Holland geroepen werd. In de vervulling van die waardigheid overleed hij den 11den November 1850.

F a b i u s heeft zich door de uitgave van werken niet bekend gemaakt. Niet gering waren evenwel zijne letterkundige verdiensten, die door verschillende maatschappijen en genootschappen gehuldigd werden, en die konden worden opgemaakt uit onderscheidene letterkundige voordragten door hem gedaan,

waartoe *Tasso's Bevrijd Jerusalem*, en onderwerpen als *de Zielskracht*, *het Anthropomorphisme* en anderen hem de stof verleenden, waarvan er echter geenen in druk zijn uitgegeven,

Bij eene onbegrensde liefde voor zijne geboortegrond en gehechtheid aan het vorstelijk stamhuis, waarvan hij blijken gaf door het door hem verrigte in 1813 tot herstel van onze onafhankelijkheid, paarde F a b i u s een juist en scherpzinnig oordeel, eene groote mate van zielskracht en zucht naar orde, die kenbaar werden in welke betrekkingen hij zich ook bevond. Zijne eerbied voor vroegere verdiensten en zucht om onderdrukten te hulp te komen bleek overvloedig, toen hij zich in 1821 aan het hoofd stelde van de commissie, die zich toen te Amsterdam vestigde, om ten behoeve van de Grieken, in den strijd voor hunne onaf hankelijkheid, bijdragen te verzamelen, voor welke bemoeijingen hij in 1849 door Koning O t t o van Griekenland beloond werd, door de benoeming tot ridder van de orde van den Verlosser, terwijl Koning W i l l e m I reeds vroeger zijne bewezene diensten erkend had, door hem de orde van den Nederlandschen Leeuw te schenken.

F a b i u s was de vriend van de beroemdste mannen van zijnen tijd, die met hem briefwisseling hielden en in wier hoogachting hij zich steeds mogt verheugen.

Zie Mr. C.A. d e n T e x, in de *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* 1851, bl. 18-14,

[Jan Christiaan Fabius]

FABIUS (JAN CHRISTIAAN), broeder van den voorgaande, werd geboren te Amsterdam den 25sten November 1780. Na voorbereidend onderwijs vertrok hij in 1796 naar de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij de lessen in de Grieksche en Oostersche letteren en oudheden, in de wijsbegeerte en godgeleerdheid, met gezetheid en onverflaauwden ijver waarnam, en zich den lof zijner onderwijzers verwierf. Hij werd in 1802 door de klassis van Utrecht als proponent aangenomen, en nog datzelfde jaar te Lisse beroepen. Hij begon er den 20sten Maart 1803 zijne bediening, vertrok in 1807 naar Leerdam, in 1810 naar Delft, in 1820 naar Amsterdam, waar hij in 1851 emeritus werd en den 18^{den} Maart 1852 overleed. Zijne afbeelding, door J.W. C a s p a r i naar H.W. C a s p a r i, ziet het licht.

F a b i u s was een in vele opzigten merkwaardig mensch, wiens algemeene kennis verbazing wekte. De Klassieke Litteratuur had hij van zijne jeugd af aan beoefend. In de Oostersche taalen letterkunde was hij ongemeen bedreven. In de geschiedenis, bijzonder de Oude Algemeene, was hij zeer ervaren. Als Godgeleerde was hij liberaal en verdraagzaam, doch stond hij vast in zijn geloof. Als kerkelijk redenaar muntte hij wel niet uit, maar zijne leerredenen waren populair en zijne voordragt had iets eigenaardigs, waardoor hij bij velen als leeraar gezocht was. Bij het bezitten van veel wijsheid, menschenkennis en beleid, gloeide hij voor al wat schoon en edel was, en was hij vrede-

lievend van aard, maar tevens een krachtig voorstander van waarheid en regt. Bij dat alles was hij een eerlijk en opregt vroom man, wiens christendom meer in daden dan in woorden bestond, en wiens geloof, redelijk en gemoedelijk beide, in al zijnen handel en wandel zigtbaar was.

Als schrijver heeft F a b i u s zich weinig bekend gemaakt. Behalve zijn aandeel aan een *Eenvoudig onderwijs in de christelijke leer*, met eenigen zijner ambtgenooten uitgegeven, (Amst. 1834. 8°. 2 St.) heeft hij eenige nuttige geschriften voor Bijbel- en Traktaat-Genootschap, waarvan hij mede-hoofdbestuurder was, vervaardigd, en in het *Christelijk Maandschrift voor den Beschaafden Stand* onderscheiden belangrijke bijdragen geleverd, die in verschillende jaargangen zijn opgenomen. F a b i u s was sedert 25 jaren lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. In de Handelingen dier Maatschappij, bragt zijn vriend, ambtgenoot en medelid, Dr. D.H. W i l d s c h u t , eene gepaste hulde aan zijne veelzijdige verdiensten.

Zie die *Handelingen der Vergad. gehoud. in* 1852, bl. 36-43; B r i n k m a n , *Alph. Lijst van Boek*. bl. 201; M u l l e r , *Cat. van Portrett*.

[Evert Fabius]

FABIUS (EVERT), zoon van den voorgaande, werd te Delft in 1810 geboren, genoot zijne eerste opvoeding aldaar, later te Amsterdam, zoowel onder den toenmaligen Rector Z i l l e s e n als aan het Athenaeum Illustre. Hij vertrok hierop naar de Hoogeschool te Utrecht, waar hij weldra onder de uitmuntendste studenten in de geneeskunde geteld werd, en, bij de viering van het 200 jarig bestaan der Hoogeschool, waardig gekeurd werd om, na de openlijke verdediging van zijn proefschrift *de Somniis*, (Traj. ad Rhen. 1836. 8°.) tot Doctor in de geneeskunde met de kap bevorderd te worden. Door eenen buitengewonen lust naar onderzoek en uitbreiding van kennis gedreven, ondernam hij daarop eene reis door Belgie naar Frankrijk, en zette zich, na zijne terugkeer uit Frankrijks hoofdstad, in 1837 te Amsterdam als geneesheer neder, waar hem weldra eene buitengewoon groote praktijk ten deel viel, doch waar hij in 1843 in de kracht zijns levens tot groote schade der wetenschap overleed. Van zijne hand ziet het licht een *kort overzigt van den tegenwoordigen toestand der kerkelijke en stedelijke inrigtingen tot geneeskundig hulpbetoon aan zieke armen te Amsterdam*, geplaatst in het 2de deel van het *geneeskundig Tijdschrift* door Dr. H e i j e uitgegeven; en *Bedenkingen over de sterfte in de beide stads gasthuizen te Amsterdam*, in het *Archief van geneeskunde* van Dr. H e i j e opgenomen; terwijl in den achtsten jaargang van het te Parijs in 1840 uitgekomen *Journal des connaissances médicales* eene door hem geschrevene verhandeling voorkomt, onder den titel van: *Observation de macroglosse*, *hémorragie supplémentaire de la menstruation par les ulcérations de la langue*.

Zie *Programma van het Prov. Utr.-Gen.* 1843 bl. 15-19.

[Arent Meynerts Fabricius]

FABRICIUS (ARENT MEYNERTS), of Fabritius, was de zoon van Meynert Fabricius. In 1547 geboren, werd hij in 1577 Raad in de Vroedschap der stad Haarlem, en bekleedde meermalen de waardigheid van Burgemeester en Schepen aldaar, terwijl hij sedert 1600 tot 1624 Gecommitteerde in het collegie der Staten van Holland en West-Friesland was, in al welke betrekkingen hij tot de voornaamste staatszaken gebruikt werd. Hij was gecommitteerde wegens de Staten Generaal bij de belegering van Ostende in 1603, en verwierf zooveel goedkeuring, dat 's lands Staten hem tot een blijvend aandenken, naar de gewoonte van dien tijd, een zilververgulden kop of beker vereerden, en hem eene lijfrente van honderd guldens schonken, vergezeld van een deftig getuigschrift zijner verdiensten.

In het jaar 1618 werd Fabricius mede aangesteld tot een der regters over Oldenbarnevelt, Hoogerbeets en de Groot. Het waarnemen van dien post zou sommigen geen al te gunstig denkbeeld van hem doen vormen, ware het niet dat tot zijne eer stond aangeteekend, dat hij niet gestemd heeft voor het doodvonnis van eerstgemelde, en ook volstandig geweigerd heeft de bepaalde som van 2400 gulden daarvoor te ontvangen.

In hoever het verhaal van Wagenaar, omtrent het door hem gehouden gedrag jegens den Pensionaris Johan de Haan, waarheid bevat, durven wij niet beslissen. De geschiedschrijver Kok beloofde dit ter toetse te brengen, doch bleef deze belofte schuldig.

Fabricius was gehuwd met Maria Lakeman, dochter van Willem Lakeman en Annetje Warrenloos, die hem verscheidene kinderen schonk, waaronder Meyndert Arentse Fabricius, die secretaris van Haarlem en gecommitteerde raad van Holland geweest is, en wiens kleinzoon hier volgt.

Fabricius zelf overleed te Haarlem den 19^{den} December 1624, en werd aldaar in de Noordertrans van de groote kerk begraven, zijnde zijn graf gemerkt met N°. 202. Onder zijn wapen op de zerk uitgehouwen las men:

> Hier leid een dapper Heer in 't sant,
> Een vader van het Vaderland.
> Oostende was niet zo vermaart,
> Hadt zijne trouw haar niet bewaart.
> In veelerlei Regeeringsstaat,
> Genoot de Stad en 't land zijn Raad.
> Gods kerk heeft ook zijn dienst bespeurd:
> Dus kerk en Raadhuis hem betreurt.

De afbeelding van Fabricius, naar eene oorspronkelijke schilderij in het koper gebragt, ziet het licht.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. II. bl. 862, 992; Dezelfde, *Hist. der Regtspleg.*, bl. 242; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, D. X, bl.

274; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XV., bl. 15-15****, met portret; Scheltema, *Staatk. Nederl.*, D. I. bl. 339; van Harn, *Iets over* Ev. Reidanus, bl. 66.

[Mr. Willem Fabricius]

FABRICIUS (Mr. WILLEM), of Fabritius, Heer van Saalhoven, was de zoon van Arent Fabricius en Judith van Brakel. Hij werd te Haarlem den 1sten April 1642 geboren en aldaar tot aanzienlijke regeringsambten geroepen. Hij was voorts gecommitteerde raad, lid van den Raad van State, hoogbaljuw, raad en rentmeester generaal van Kennemerland. In 1672 vroedschap van Haarlem zijnde, werd hij in dat jaar, nadat het volk aldaar, even als in andere Hollandsche steden, de regering gedwongen had om Willem III tot Stadhouder uit te roepen, met drie anderen afgevaardigd, om dien vorst van die verheffing, namens de stad Haarlem, de tijding te brengen. Hij werd bij de verandering der regering op den 14den September van genoemd jaar in zijn rang van vroedschap door genoemden vorst bevestigd, en overleed te Haarlem den 20sten September 1708. Hij was den 2den April 1670 gehuwd met Barbara Schas, die hem verscheidene kinderen schonk, waarvan een zoon hier volgt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIV, bl. 80, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Mr. Albert Fabricius]

FABRICIUS (Mr. ALBERT), of Fabritius, Heer van Almkerk, Sandwijk, Uppel en Hoorn, was de zoon van den voorgaande, en in 1676 geboren; hij werd in 1694 Secretaris en in 1716 Pensionaris der stad Haarlem, in 1720 Hoogheemraad van Rijnland en in 1726 tot Secretaris van de Staten van Holland en West-Friesland benoemd.

In alle betrekkingen betoonde hij groote bekwaamheid en trouw, en bekleedde, namens de Staten van Holland ter Dagvaart verschijnende, verscheidene gewigtigen commissiën, onder anderen die in 1720 tot naspeuring van den staat der finantiën en derzelver herstelling, en in 1722 met van Dorp en anderen naar Utrecht en Overijssel, om ware het mogelijk de verheffing van Willem IV te beletten. Hij overleed op den 10den of 20sten April 1736 en was gehuwd met Henrietta Christina de Witt, die hem vijf kinderen schonk.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 244; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 4,5; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II bl. 547. 548; uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Franciscus Fabricius]

FABRICIUS (FRANCISCUS), geboren te Roermond omstreeks 1510, legde zich, na de Latijnsche scholen bezocht te hebben, op de geneeskunde toe. Hij practiseerde te Deventer in 1533 en te Aken in 1545, en overleed in 1572 of 1575. Hij maakte zich als Latijnsch dichter bekend en schreef:

Thermae aquenses sive de Balneorum naturalium natura et facultatibus, Colon, 1546, 4°, ibid, 1564, 8°. ibid. 1617, 8°,

Divi Gregorii Nazianzeni tragoedia Christus patiens, *latino carmine reddita*, Antv. 1550. 8°.

Consilia de arthridite, opgenomen in *Henricius*, *Consilia de arthriditis praeservatione et curatione*, Francof. 1592.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, p. 292, 298; R e v i u s , *Dav. Illustr.*, p. 251; S a x e , *Onom. Liter.*, T. III. p. 633; H o o g s t r a t e n , *Woordenb.*, D. V. bl. 7; *Biogr. Univ.*, T. VII. p. 171; H o e u f t , *Parnas. Lat. Belg.*, p. 23, 24; P e e r l k a m p , *de Poët. latin. Neêrl.*, p. 56.

[Hendrik Fabricius]

FABRICIUS (HENDRIK), geboren te Bergzabern in 1547, leerde te Hornbach onder E m a n u e l T r e m e l l i u s de Latijnsche en Grieksche talen, studeerde in 1565 te Wittenberg en in 1567 te Straatsburg in de geneeskunde. In 1572 werd hij door de Staten Generaal als hun gezant op de Rijksvergadering te Spiers gezonden, waar hij door zijne bekwaamheid en welsprekendheid uitmuntte, en Keizer M a x i m i l i a a n II hem den laauwerkrans opzette. Hij vertrok in hetzelfde jaar naar Italie, studeerde te Padua, kwam in 1574 te Bazel, en werd aldaar Doctor in de geneeskunde en wijsbegeerte. Hij werd te Hornbach Hoogleeraar in de wijsbegeerte, oefende aldaar met gunstig gevolg tevens de praktijk uit, werd in 1577 Rector der Illustre school aldaar en overleed er in 1612. Hij heeft behalve andere Latijnsche gedichten geschreven:

Vita Hieron. Tragi Epigrammata.

Zie L u i s c i u s , *Woordenb*.

[Guilielmus Fabricius]

FABRICIUS (GUILIELMUS), of S m i t h , werdt omstreeks 1553 te Nijmegen geboren, studeerde te Leuven en verkreeg er de waardigheid van Doctor in de godgeleerdheid. De roem zijner geleerdheid was zoo groot, dat hij gedurende geheel zijn leven bij de Leuvensche Hoogeschool in verschillende collegien en betrekkingen is werkzaam geweest, onder anderen als Hoogleeraar in de godgeleerdheid en wijsbegeerte, in 1605 als boekenkeurder en eindelijk als conservator der voorregten van de Akademie. Hij overleed den 7^{den} Maart 1628 en schonk zijne geheele nalatenschap aan het groote collegie tot het stichten van beurzen. Van hem is uitgegeven en met aanteekeningen voorzien:

D. Leonis Magni in Dominicam passionem enarratio, *juxta ordinem Evangelicae narrationis*, Lov. 1600, 8°.

Confutatio censurae quorundam theologorum Parisiensium in qnasdam propositiones ex Rev. Pat. Santarellae libris collectas. 1627. 4°.

In dit werk, hetwelk hij naamloos uitgaf, verdedigde F a b r i c i u s de stelling van den Jezuit S a n t a r e l l i , door de Fransche Bisschoppen en godgeleerde veroordeeld, dat de Paus het regt heeft om de vorsten aan tijdelijke straffen te onderwerpen en hunne onderdanen van den eed van trouw te ontslaan.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.*, p. 401; G i a s i u s , *Godgel. Nederl.*

[Karel Fabricius]

FABRICIUS (KAREL) werd waarschijnlijk te Delft geboren omstreeks 1624, en was aldaar een voortreffelijk schilder van perspectieven en portretten, maar ook en voornamelijk van historische onderwerpen. Toen op den 12den October 1654 te Delft het buskruidmagazijn sprong en een deel der stad vernielde, was hij juist bezig het portret van den oud-koster S i m o n D e c k e r te schilderen. Met hem, zijne moeder en broeder, alsmede zijn leerling, M a t h i a s S p o o r s , werd hij onder het puin van zijn ingevallen huis bedolven. Zes uren na het ongeval teruggevonden, gaf hij nog eenige teekenen van leven, maar bezweek kort daarop. In het Museum te Brussel wordt van dezen kunstenaar eene schilderij bewaard, voorstellende:

Een jongen een stuk goudgeld beschouwende hetwelk hij op de hand heeft leggen.

Zie B l e y s w i j c k , *Beschrijv. van Delft*, bl. 852, 853; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 173; I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch*. K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Johannes Jacobus Fabricius]

FABRICIUS (JOHANNES JACOBUS), geboren in Keuls- of Bergsland, was in 1600 predikant te Zwolle en naderhand te Sulsbach. Hij overleed te Amsterdam den 4den Maart 1637 en schreef aldaar:

Het verstokte Egipten, *of verhandeling over de waare boetvaardigheid*.

Zie K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 11.

[Joannes Fabricius]

FABRICIUS (JOANNES) maakte een niet onverdienstelijk gedicht vóór J. H e i b l o c q , *Farrago Lat. Belg*. Amst. 1662.

Zie H e r i n g a , in *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 101.

[A. Fabricius]

FABRICIUS (A.), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, schreef:

Twaalf Predicatiën. Amst. 1662. 4°.

Booze wereld. Amst. 1662. 4°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Ned. Boek*. D. I. St. I. III.

[Francisous Fabricius]

FABRICIUS (FRANCISOUS), zoon van J o h a n n e s F a b r i c i u s , laatstelijk predikant te Nieuwkerk, in de nabijheid van Meurs, en van K a t h a r i n a F e l b i e r , werd geboren te Amsterdam den 10den April 1663 ten huize van zijnen moederlijken grootvader J o h a n n e s F e l b i e r , onder wiens opzigt hij kwam toen hij op vijfjarigen leeftijd zijne ouders verliezen moest. Door dezen werd hij te Amsterdam naar de Latijnsche school gezonden, en ofschoon hem ook dezen zijnen voedstervader

spoedig door den dood werd ontnomen, gaf hij toch gehoor aan diens wensch, om zich tot het predikambt bekwaam te maken. Na te Amsterdam aan de Doorluchtige school het voorbereidend

onderwijs te hebben genoten, vertrok hij in 1681 naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij gedurende vijf jaren de lessen van de beroemdste mannen waarnam, en zich met het beste gevolg op al die kundigheden toelegde, die hem als predikant tot nut en sieraad zouden strekken. In 1687 tot de predikdienst toegelaten, werd hij nog datzelfde jaar tot predikant te Velzen beroepen, en van daar in 1696 naar Leiden, waar hij den 7den Mei van dat jaar werd bevestigd.

Als zoodanig, en ook als geleerde, verwierf hij zich zoo groote achting, dat Curatoren der Hoogeschool, in 1705, geraden vonden hem tot gewoon Hoogleeraar in de godgeleerdheid te benoemen, in plaats van Jacobus Trigland, toen overleden. Hij aanvaardde die betrekking, met behoud van zijne halve dienst als predikant, op den 16den December van laatstgenoemd jaar, met eene redevoering *de Christo unico ac perpetuo Ecclesiae fundamento*, (Lugd. Bat. 1717. 4°.) Met ijver en trouw nam hij, tot de Coccejaansche rigting behoorende, zijne betrekking waar, en legde zich vooral er op toe, om zijne leerlingen in de predikkunde te onderwijzen. Hierdoor kwam men er toe om hem eenen toen nog niet verleenden titel op te dragen, en wel dien van Hoogleeraar in de gewijde welsprekendheid. Als zoodanig deed hij op den 17den Junij 1722 zijne intrede met eene redevoering *de oratore sacro*. Als aftredende Rector Magnificus, welke waardigheid hij vier malen bekleedde, hield hij bij de viering van den honderd vijftigsten verjaardag der Hoogeschool, op den 8sten Februarij 1725, eene redevoering die door den druk is bekend gemaakt. Hij vierde den 24sten November 1737 zijn vijftigjarig jubilé als predikant, en volhardde in de getrouwe waarneming van zijne ambtspligten tot aan zijn dood, die te Leiden den 27sten Julij 1738 plaats had. Zijn ambtgenoot, Johan van den Honert, T.H. Zoon, hield den 16den September van gemeld jaar eene lijkrede op hem, die in het licht werd gegeven. In het bijzijn van dezen en zijne vrouw was Fabricius overleden, en de woorden, waarmede hij van hen afscheid nam, zijn door van den Honert opgeteekend en wel waardig hier herhaald te worden. Zij luidden: ‘Ik sterve in dat geloove, dat ik altijd gepredikt heb. Ik verzoeke u, zoo ik iets op u vermag, en gebiede het u, dat gij dit aan allen zegt, die iets van mij begeeren te weten. Ik hebbe in dit jaar, de synode niet kunnen bijwonen, maar zeg mijnen broederen, dat ik henen ga naar de Hemelsche Synode, en dat ik hen daar afwachte.’

Fabricius was gedurende zijn verblijf te Velzen op den 20sten Februarij 1690 gehuwd met Anna van Teylingen, eene vrouw vermaard om hare deugd en aanzienlijk geslacht. Uit dit huwelijk werd hun een zoon, Johannes, geboren, die op vier en twintig-jarigen ouderdom overleed, en een jongman van groote verdiensten was. De afbeelding van Fabri-

cius ziet, naar C. de Moor, door P. van Gunst fraai gegraveerd, in folio het licht, en komt ook voor in de *Efflgies* bij van der Aa. De Engelsche Koninklijke Maatschappij ter voortplanting van het Evangelie in de overzeesche gewesten nam hem in 1726 tot haar medelid aan.

De geschriften van Fabricius, door deskundigen met lof vermeld, zijn getiteld:

Redevoering over eens Christens voorzigtigen ouderdom, Leid. 4°.

Redevoering over de schriftgeleerden, *onderwezen in het koningrijk der Hemelen*. Leid. 1717. 4°.

Orator Sacer, Lugd. Bat. 1722. 4°. herdrukt ald. 1733. 4°. andermaal, met noten vermeerderd, ald. 1735. 4°.

Heilige Redevoerder, Leid. 4°. 4 stukjes.

De sacerdotio Christi juxta ordinem Melchisedeci, 1720. 4°. In het Holl. vertaald, Leid. 1740. 4°.

Belijdenis Predicatie, *of Christen Godgeleerdheid*, *ontworpen uijt de woorden van den Heere Jezus Christus*, Leid. 1723. 4°.

Oratio in natalem centesimum et quinquagesimum Academiae Batavae, *quae est Lugduni Batavorum*, Lugd. Bat. 1725. fol. et 4°. Door Dirk Smout in het Hollandsch vertaald en te Leiden 1725 4°. met portretten en 5 platen uitgegeven.

Christologica Noachica et Abrahamica, Lugd. Bat. 1727. 4°.

Voorbeeld der gezonde woorden, Leid. 1729. 4°.

Leerrede op de vernieuwde kerk te Hoogmade, Leiden 1730. 4°.

De Fide Christiana Patriarcharum et Prophetarum, Lugd. Bat. 1730. 4°.

Leerreden over Num. XX vs. 25-28, *ter bevestiging van Ds. J. van den Honert*, Leid. 1734. 4°.

(Met J. van den Honert) *Predicatiën en Leerredenen*, Leid. en Utr. 1735. 4°.

Theologia Christiana ex solis Christi verbis, Lugd. Bat. 1735. 4°.

Leerreden over 2 *Chron*. V. vs. 11-14, *ter opening der Zuid-Hollandsche Synode te Gorinchem*, Gorinch. 1736. 4°.

Kerkelijke Redevoering van Fr. Fabricius over Psalm XXXIV:12-19, *openlijk uitgesproken den* 24 *November des jaars* 1737, *toen hij zijne jubilé-predikatie deed over zijnen vijftigjarigen dienst in de christen-gemeente*, *eerst te Velzen*, *en vervolgens te Leiden*, Leid. 1738. 4°.

Acht Academische en Kerklijke Redevoeringen, Leid. 4°.

Geschiedenis der oude Israëlitische Kerk, Leid. 1740. 4°.

Al zijne Latijnsche godgeleerde geschriften kwamen uit onder den titel van:

Opera omnia Philologica, *Theologica*, *Exegetica et Oratoria*, Lugd. Bat. 1717. 1738. 4°. 5 tom.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1721. *b*. bl. 640, 1722. *a*. bl. 619, 744, 1725. *a*. bl. 238, 1737. *b*. bl. 713, 1738, *b*. bl. 97, 215, 355, 619; Saxe,

Onom. Liter. T. VI. p. 88, 632; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III.; Ferwerda, *Cat. Univ.* D. I. St. II. bl. 338, 339; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*.; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 8-11; te Water, *Narrat*. p. 200, 201; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch*. D. I, bl. 265, 292, *Toev. en Bijl.* bl. 167-169; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 299 noot 7; *de kanselontl. in de Ned. Herv. Kerk.* bl. 99-103; Glasius, *Godgel. Nederl.*; Muller, *Cat. van Godgel. Werk*. bl. 112, 113; dezelfde, *Cat. van Portrett*. bl. 84.

[J. Fabricius]

FABRICIUS (J.) beoefende reeds op elfjarigen leeftijd de dichtkunst, blijkens een vers op den dood van den Leidschen Predikant D. Knibbe, overleden in 1701.

Zie Heringa, in *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 101.

[Bernardus Fabricius]

FABRICIUS (BERNARDUS), was omstreeks 1740 een inwoner van Dragten. Blijkens een door hem nagelaten handschrift beoefende hij de dichtkunst, en was hij een liefhebber van oudheden. Hij vervaardigde teekeningen van de kerken van Zuider-en Noorder Dragten, die tijdens zijn leven werden afgebroken, en waarvan eene gravure voorkomt in het werkje waaruit wij deze bijzonderheden ontleenen.

Zie J.G. van Blom, *de opkomst van het vlek Dragten*, bl. VI, 36.

[Christophorus Fabritius]

FABRITIUS (CHRISTOPHORUS). Zie SMEDT (CHRISTOFFEL DE).

[Martinus Fabritius]

FABRITIUS (MARTINUS), een Friesch schilder, die omstreeks 1617 bloeide, en van wien te Gent eene zeer groote en goede schilderij aanwezig is, voorstellende:
De opwekking van Lazarus.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[J.C. Fabritius]

FABRITIUS (J.C.) schreef:
Reis naar Noorwegen en aanmerkingen uit de Natuurlijke Historie, Amst. 1781. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek*.

[Johannes Faenacolius]

FAENACOLIUS (JOHANNES). Zie FENACOLIUS (JOHANNES).

[Johan Hendrik Faerkenius]

FAERKENIUS (JOHAN HENDRIK) was Luthersch predikant te Rio-Berbice, wijdde aldaar in 1753 de nieuwe Luthersche kerk in met eene Hoogduitsche leerrede, die in het Hollandsch vertaald is uitgegeven, onder den titel van:

Kerkelijke redevoering over I *Petr.* II. vs. 5. *Ter inwijding der Luthersche Kerk te Rio-Berbice*, 1753.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Geschied. der Ev. Luth. Kerk in de Nederl*. St. VII. bl. 74.

[Cornelis Faes]

FAES (CORNELIS), was een dapper Zeeuwsch Zeekapitein, die een belangrijk deel nam aan Heemskerk's togt naar Gibraltar in 1607.

Zie (L. van den Bosch), *Lev. en Dad. der Zeeh*. D. II. bl. 5, 8; Swalue, *De daden der Zeeuwen*, bl. 169.

[Pieter van der Faes]

FAES (PIETER VAN DER), meestal genaamd Lely, werd waarschijnlijk te Soest bij Amersfoort in 1618 geboren; zijn vader was Johannes van der Faes, hoofdman in dienst van den staat, en zijne moeder Abigaël van Vliet. Hij werd als leerling bij Pieter Fr. Grebber te Haarlem geplaatst, waar hij spoedig zulke groote vorderingen in de kunst maakte, dat hij reeds op 25 jarigen leeftijd een gezocht portretschilder was. Prins Willem III nam hem met zich naar Engeland, en droeg hem de vervaardiging van het portret zijner bruid op. Karel I benoemde hem tot zijn hofschilder. Hij volgde later de manier van van Dijck, en zeker is er na hem niemand geweest, die dezen zoo zeer geëvenaard heeft. Na den dood van Karel I trad hij in dienst van Cromwell, en daarna in die van Karel II, die hem tot Ridder sloeg en tot zijn Kamerheer benoemde. Hij verdiende met portretschilderen veel geld, was arbeidzaam, en leefde op een grooten voet; ook bezat hij eene uitmuntende verzameling schilderijen, die, na zijn dood verkocht, eene belangrijke som heeft opgebragt. Hij overleed plotseling te Londen in 1680, en ligt in de kerk van Covent garden begraven, alwaar een gedenkteeken voor hem is opgerigt. Behalve vele portretten heeft hij ook historieële onderwerpen geschilderd. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne werken komen zeldzaam voor.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Jan Faessen]

FAESSEN (JAN), was een van de vier matrozen, die op den 6^{den} Februarij 1623 aan Prins Maurits van Oranje den aanslag openbaarden, die door Willem van Stoutenburg, den jongsten zoon van Johan van Oldenbarnevelt, met eenige anderen tegen hem gesmeed was geworden, en die den volgenden dag zou zijn uitgevoerd.

Door de zamenzweerders aangenomen tot de uitvoering van eene onderneming ten dienste van het land, zonder dat hem daarbij gemeld werd, waarin die onderneming bestaan zoude, werd hem opgedragen eene kist, waarin de wapenen tot den aanslag bestemd verborgen waren, van Overschie naar 's Gravenhage te brengen. Hij volbragt dien last met drie zijner makkers, namenlijk Jan Engel, Pieter Jansen en Jeroen Ewoutsz, doch 's avonds over de zaak nadenkende kregen zij kwaad vermoeden, en besloten zich tot den Prins te begeven, en hem te vragen of en in hoever hij van de zaak wist. Jan Faessen deed daarbij het woord. Dit had de ontdekking van het complot ten gevolge.

Jan Faessen en zijne makkers zijn door den Prins beloond geworden met een gouden penning, waarop zijn wapen en borstbeeld benevens een verzilverd zijdgeweer. De Algemeene Staten hebben hun, op den 18^{den} Februarij daaraanvolgende, behalve eene aanzienlijke belooning in geld, een commissiebrief gegeven, om hen aan de verschillende Admiraliteiten ter bevor-

dering aan te bevelen. Eenigen tijd daarna zijn de vier matrozen scheeps-luitenanten geworden, immers wij vinden in de Res. St. Gen. van de 4den Maart en de 8sten April 1625 aangeteekend, dat zij door de Algemeene Staten voor openvallende kapiteins plaatsen worden aanbevolen. Zoo ver ons bekend is, worden zij later in de de geschiedenis niet meer vermeld, evenmin als van hunne afkomst of vroeger bedrijf iets is aangeteekend.

Zie Brandt, *Hist. der Reform.*, D. IV, bl. 921, 930, 942; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 456-462. 479; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk*. D. VIII. bl. 142-145; Lodewijk Mulder, *Jan Faessen. Hist. roman uit het begin der* 17*de eeuw*, Arnh. 1856. 2 deelen Muller, *Bibl. van Pamflett*. St. IV. bl. 250-252.

[Francois Fagel]

FAGEL (FRANCOIS), zoon van Mr. Franciscus Fagel, Schepen en Griffier van Brugge, gecommitteerde ter Staten-Generaal te Antwerpen in 1582, en van Agneta Poignet. Hij werd te Amsterdam den 30sten Mei 1585 geboren, alwaar zijn vader zich in 1584 had nedergezet, toen hij, de Hervormde Godsdienst belijdende, bij den overgang van Brugge aan Parma, genoodzaakt was die stad met anderen te verlaten. Hij werd aangesteld tot Raad in den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, deed als zoodanig den 9den November 1619 den eed, en overleed den 2den Maart 1644. Hij was gehuwd eerst met Maria Rosa, daarna met Beatrix van Biemont. Bij de eerste verwekte hij drie, en bij de tweede twee zonen, die wij hier met hunne afstammelingen laten volgen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; Vreede, *de Hooge Raad van Holland* enz. in het *Jaarb. voor de Regterl. Magt in Nederl.* 1839. bl. 43; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la maison d'Orange-Nass*. T. VIII, p. 395; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 68, 70; uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Henric Fagel]

FAGEL (HENRIC), oudste zoon van den voorgaande en van diens eerste vrouw Maria Rosa, werd den 13den Junij 1617 geboren, was eerst Raadsheer in den leenhove van Brabant, en werd in 1672 tot Griffier der Staten-Generaal benoemd, in welke bediening hij bleef tot aan zijn overlijden op den 11den Februarij 1690, of volgens anderen op den 12den dier maand, 1700. Hij was een man van groote bekwaamheid, en verwierf door wijsheid en ijver veel invloed op het bestuur van zaken. Even als al de leden van zijn geslacht was hij de belangen van het huis van Oranje bijzonder toegedaan.

Hij was gehuwd met zijne volle nicht Margaretha Rosa, bij wie hij twaalf kinderen verwekte, waarvan er mede later twee volgen.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*. D. XIV. bl. 88; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 347, D. II. bl. 581, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[François Fagel]

FAGEL (FRANÇOIS), tweede zoon van F r a n ç o i s F a g e l voornoemd, en van diens eerste vrouw M a r i a R o s a, werd den 3^{den} Junij 1618 geboren. Hij werd eerst Raad in den Hoogen Raad, deed als zoodanig eed den 15^{den} April 1670, werd naderhand President van die instelling, deed als zoodanig eed den 1sten Julij 1677, en bekleedde die waardigheid tot aan zijnen dood, die den 12^{den} November 1680 plaats had. Hij was gehuwd met C a t h a r i n a d'A u f b r e b i s.

Zie V r e e d e, *de Hooge Raad van Holl*, enz. in het *Jaarb. voor de Regterl. Magt in Nederl.* 1839. bl. 33, 46, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Nikolaas Fagel]

FAGEL (NIKOLAAS), derde zoon van F r a n ç o i s F a g e l voornoemd, en van diens eerste vrouw M a r i a R o s a, werd geboren den 21sten Julij 1620. Hij was Heer van den Ouden Tempel, eerst lid van de regering, vervolgens Burgemeester van Nijmegen, en namens deze stad afgevaardigd ter Staten van Gelderland. Hij was een man van veel invloed, en werkte in 1674 mede om aan W i l l e m III, de souvereiniteit van Gelderland op te dragen. Hij was tevens Postmeester-Generaal dier provincie, en overleed in December 1695. Hij was gehuwd met E l i s a b e t h R o b b e. Hun zoon, F r a n ç o i s N i c o l a a s, volgt later.

Zie W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.* D. XIV bl. 345; K o k, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16; uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Gasper Fagel]

FAGEL, (GASPER), oudste zoon van F r a n ç o i s F a g e l voornoemd, en van diens tweede vrouw B e a t r i x v a n B i e m o n t, werd te 's Gravenhage in 1629 geboren. Slechts weinig is ons van zijne eerste levensjaren bekend geworden. Hij verloor zijnen vader op vijftienjarigen leeftijd, en studeerde toen reeds in de Regtsgeleerdheid aan de Utrechtsche Hoogeschool. Met buitengewone naarstigheid legde hij zich op de studie toe, en werd in 1653 tot Doctor in de Regten bevorderd. Hierop in zijne geboortestad wedergekeerd, verwierf hij daar als Advokaat veel lof met de praktijk, en zag zich daardoor den weg tot ambten geopend. In 1663 Pensionaris van Haarlem geworden, nam hij dit ambt zeven jaren waar, en werd toen, na den dood van N i k o l a a s R u i s c h in 1670, in plaats van dezen tot Griffier der Staten-Generaal aangesteld, en als lid bij de geheime besoignes toegelaten. Nog geen twee jaren waren er in de vervulling dier betrekking verloopen, toen hij in 1672 geroepen werd om J o h a n d e W i t t als Raadpensionaris van Holland op te volgen. Tevens werd hij Groot Zegelbewaarder en Stadhouder van de leenen van Holland, alsmede Hoog Heemraad van Rijnland. Als zoodanig overleed hij ongehuwd te 's Gravenhage op den 15^{den} December 1688, en werd aldaar den 22sten dier maand, met een gevolg van dertien rouwkoetsen en zesendertig flambouwen, in de Groote kerk ter aarde be-

steld. Zijne afbeelding, door H o u b r a k e n gegraveerd, ziet het licht.

Indien wij een getrouw verhaal wilden geven van alles wat door dezen beroemden staatsman, in het belang van ons vaderland en ten nutte van het huis van Oranje, verrigt is, dan zouden wij voorzeker de ons gestelde ruimte verre overschrijden. De geschiedenis van zijn leven staat met die des vaderlands in te naauw verband, dan dat zij van elkander zouden kunnen gescheiden worden. Bij onze lezers alzoo eenige bekendheid met de geschiedenis van zijnen tijd veronderstellende, zullen wij trachten van 's mans verrigtingen een getrouw doch beknopt overzigt te geven.

Men heeft F a g e l gehouden voor den eersten ontwerper van het Eeuwig Edict, waarbij de vorsten van Oranje vervallen verklaard werden van het Stadhouderschap. Ofschoon wij aanmerken dat F a g e l 's later gedrag hiermede ten eenen male in strijd was, willen wij aannemen dat hij toen tot de voorstanders er van behoorde. Wij mogen dit veronderstellen, omdat hij in eene bezending in 1688 Zeeland, Friesland en Groningen trachtte over te halen tot de Harmonie, een uitvloeisel van het Eeuwig Edict, en de afscheiding der waardigheid van Stadhouder van het Kapitein- en Admiraal-generaalschap ten doel hebbende. Later schijnt hij evenwel van inzigten veranderd, en niet alleen de verheffing des Prinsen van Oranje te hebben begunstigd, maar die met hart en ziel gewenscht te hebben. Terstond na die verheffing genoot F a g e l, toen nog Griffier zijnde, de eer om den Prins ter staatsvergadering in te leiden, en, na het afleggen van den eed, weder terug te brengen. Hij stond dien vorst in dien benarden tijd en vervolgens getrouw ter zijde, waartoe zijne kunde en beleid hem in staat stelden. Doch reeds vóór zijne benoeming tot Raadpensionaris had hij een bewijs gegeven van zijnen moed en standvastigheid, waar zelf een J o h a n d e W i t t die verloor.

Men verhaalt dat toen in het jaar 1672, toen er algemeene verslagenheid heerschte over de snelle vorderingen der Fransche wapenen, laatstgenoemde in den nacht bij F a g e l kwam en betuigde geen raad meer te weten, deze onverschrokken ten antwoord gaf ‘dat F i l i p s II ruim zoo magtig als L o d e w i j k XIV, de provinciën in veel benarder staat had gebragt; dat het alleen aankwam op cordaatheid en kloeke resolutie, en dat Holland en Zeeland alles bezaten wat tot een langen en dapperen tegenweer noodig was.’ Door deze taal wordt de ongunstige uitspraak genoegzaam wederlegd, welke de geschiedschrijver B u r n e t over F a g e l 's karakter gedaan heeft, namelijk dat hij hart had, wanneer de zaken vooruitgingen, en moed miste bij den minsten tegenspoed.

Met kracht verzette zich F a g e l tegen het gevoelen der meesten, hetwelk ook de Staten van Holland deelden, om terstond,

het koste wat het wilde, met Frankrijk vrede te maken, en volstandig weigerde hij het besluit daartoe door de Algemeene Staten genomen als Griffier te onderteekenen. Tegen de bezending, die volle magt had om met Frankrijk te onderhandelen, verzette hij zich met echt Hollandsche rondheid en vrijmoedigheid, en schamper voegde hij Pieter de Groot, een der afgevaardigden, bij zijn vertrek toe. ‘Het staat u vrij uw vaderland te verkoopen, maar het zal u veel moeite kosten om dit aan den kooper over te leveren.’ En toen de Groot hierop aanmerkte, dat het toch beter was een gedeelte te behouden dan alles te verliezen, gaf Fagel hem ten antwoord ‘Gij behoeft u zooveel moeite niet te geven voor uwe landen, daar deze toch weldra met zout bezaaid, geene vruchten voor uwe nakomelingen zullen voortbrengen.’

Op den dag van den moord aan de gebroeders de Witt had de benoeming van Fagel als Raadpensionnaris plaats. Er behoorde moed toe om dat ambt te aanvaarden. Zijne gehechtheid aan Willem III, die toen door het algemeen als hoofd van den staat verlangd werd, verschafte hem een sterke steun en stelde hem in staat om de gewigtigste diensten aan het vaderland te bewijzen. Aan zijn beleid toch was het too te schrijven, dat onze staat, door Frankrijk en Engeland aangevallen, niet bezweken is voor het overmagtig geweld, en dat, toen de vrede tot stand kwam, waarvan de eerste gronden door hem grootendeels gelegd waren, geene vernederende voorwaarden waren aangenomen. Aan hem, zoo als wij reeds aanmerkten, had Willem III zijne verheffing niet alleen te danken, maar hij was het ook die de groote onderneming van dien vorst naar Engeland voorbereidde, de hinderpalen daartegen uit den weg ruimde, en alles deed wat tot het welslagen derzelve noodig was. Van zijne hand is ook het merkwaardig Manifest van den Prins, hetwelk deze bij gelegenheid van zijnen overtogt uitgaf, en waarin hij de redenen ontwikkelde die hem daartoe genoopt hadden. Hij mogt evenwel Willem's komst in Engeland niet eens beleven, ofschoon hij er op zijn sterfbed nog de tijding van kreeg en toen verklaarde gerust heen te kunnen gaan. Zulk een vriend verdiende de achting hem in ruime mate te beurt gevallen, en niet te verwonderen is het, dat, toen Willem III zijn dood vernam, hij zeide: ‘Nu heeft de staat zijn getrouwsten dienaar, en ik mijn besten vriend verloren.’ Hij had ook, bij zijn overlijden, aan Fagel een aanzienlijk landgoed met een ton gouds toegelegd, welke erfmaking nu, deze eerder overlijdende, kwam te vervallen.

Wij kunnen niet breeder over Fagel's handelingen uitweiden, zonder in te groote uitvoerigheid te vervallen. Zeer verschillend is het oordeel over zijn karakter. Terwijl de een hem hoog verheft, stelt de ander zijne verdiensten te laag. Even als zoo vele groote mannen heeft ook hij den nijd niet kunnen ont-

gaan, en zijn zijne verdiensten door eene zekere partij hier te lande destijds met schimpschriften beloond. En zoo iets viel een man te beurt wiens hoofdtrek in zijn karakter onbaatzuchtigheid was. Deze stak boven allen uit en bleek overvloedig, toen in 1682 de Fransche gezant hem voor eene belangrijke som wilde overhalen om 's lands belangen te verraden, en hij dit voorstel met verachting van de hand wees. Zij bleek ten volle uit de omstandigheid, dat toen F a g e l overleed, hij, ofschoon niet overdadig geleefd hebbende, weinig of niets naliet, en zijne meeste uitgaven gestrekt hadden om zijn landgoed *Leeuwenhorst* te verfraaijen, en eenen Hortus Botanicus aldaar aan te leggen, die door T o u r n e f o r t geroemd wordt. Dat lot viel een man ten deel wiens werkzaamheid en drift voor 's lands belangen ongemeen was. Niet alleen vervulde hij met ijver en naauwgezetheid de veelvuldige pligten aan zijn ambt verbonden, maar hij deed meer. Hij vergezelde den prins menigmalen te velde, en toen Hollands kusten door eene landing der Engelschen werden bedreigd, begaf hij zich op de vloot en wees de middelen aan om zulks te verhinderen. Waar het de belangen van het vaderland gold waren geene moeiten voor hem te groot of inspanningen voor hem te zwaar. Onvermoeid was hij dan in de weer, en met eene welsprekendheid, die tot in het hart drong, wist hij anderen op te wekken tot gelijke bedrijvigheid als de zijne. Hoe groot ook het gevaar was waarin het land was gewikkeld, F a g e l wanhoopte niet; en waar anderen met bezorgdheid tot inschikkelijkheid voor eenen magtigen vijand aanrieden, daar wees hij op der vaderen voorbeeld en op hun vertrouwen op God.

Groot waren de kundigheden en schranderheid van F a g e l. Een J o h a n d e W i t t koos hem tot zijn opvolger. De Fransche gezant D'A v a u x, natuurlijk zijn tegenstander, wijdde uit in zijn lof. Aan die kundigheden paarde hij eene groote liefde tot zijn land; en deze, zoo zegt T e m p l e, verbond hem aan den Prins, omdat hij te goeder trouw overtuigd was, dat zonder dezen hetzelve niet te behouden was. En bij dat alles bezat F a g e l eene groote mate van nederigheid, die hem deed verklaren, ‘dat hij de zaken van regeringe, en inzonderheid de buitenlandsche weinig verstond.’ Voorts was hij een vroom en deugdzaam man, die zich echter door zijnen drift wel eens tot scherpte en heftigheid liet vervoeren. Hij vervulde zorgvuldig zijne christelijke en maatschappelijke pligten, en was een ijverig voorstander en beschermer van het protestantisme. In één woord, het verhaal van zijne zeldzame talenten en groote verrigtingen, doet ons F a g e l houden voor den man die, in zijnen tijd, den meesten invloed zoo niet in Europa, dan toch in onzen staat uitoefende, wiens helder doorzigt door de ondervinding bevestigd is, en wiens goede en nuttige instellingen nog lang de beste vruchten voor het vaderland hebben opge-

leverd; instellingen te voorschijn geroepen te midden van een fel bewogen tijd!

Zie, behalve de meeste geschiedschrijvers over zijnen tijd, in het bijzonder van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1499: Luiscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 7-10; *Ned. Keurdicht.* D. I. bl. 180-182; Wagenaar, *Vaderl. Hist.*, zie het register en zijne afb. D. XV. tegenover bl. 472; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, zie het register; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XIII. bl. 17-72; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. X. bl. 32-48; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 340-344; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. II. St. I. bl. 369-377; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. II. bl. 118, *Aant.* bl. 282-287; Cohen, *Geschied. der Geneesk.* bl. 480, *noot* 1; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VII. bl. 411, D. VIII. bl. 436; Dr. Beynen, in de *Mengel. van het Letterk. Genootsch. Oefening kweekt kennis*, 1849; van der Heim, in het Regtskundig Tijdschrift *Themis* voor 1849, No. 4; L.E. Lenting, *Specim. historico-politicum de Casparo Fagelio consiliario*, Traj. ad. Rhen. 1849. 8°, en de beoordeeling van dat Academisch proefschrift door P. Scheltema, in Nijhoff's *Bijdrag. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. VII. *Aank. en Berigt.* bl. 87-111; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 84.

[Benjamin Fagel]

FAGEL (BENJAMIN), Heer van ter Meer, tweede zoon van François Fagel voornoemd, en van diens tweede vrouw Beatrix van Biemont, en alzoo broeder van den voorgaande. De juiste tijd van zijne geboorte is onbekend. Hij was een kundig regtsgeleerde, en werd in 1674 tot Raadsheer in het Hof van Holland benoemd. Hij overleed den 14den Junij 1705 en was gehuwd met Jacoba Graswinkel, die hem een zoon schonk, François genaamd. Deze was Schepen en Raad te Haarlem, gecommitteerde in de admiraliteit en Gedeputeerde ter Staten-Generaal. Hij overleed den 6den September 1718 en was gehuwd met Hester de Koker. Behalve eene dochter Jacoba, die met Johan de Kempenaer huwde, schonk zij hem een zoon, François Benjamin Fagel, die den 26sten Mei 1713 geboren en, na volbragte studie, tot meester in de beide Regten bevorderd werd. Hij zag zich in 1753 benoemd tot Schepen van Haarlem, en in het jaar 1756 tot Raad en Burgemeester aldaar. In 1761 werd hij door de Staten van Holland aangesteld tot Baljuw en Stadhouder van de leenen van Brederode, en tot Meestersknaap van het jagtgerigt aldaar. Hij was gehuwd met Suzanna Baart, die hem slechts een kind schonk, dat jong overleed, waardoor met zijn dood, den 27sten Augustus 1784, de stam van Benjamin Fagel, bovengenoemd, een einde nam.

Zie Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 16, 92, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[François Fagel]

FAGEL (FRANÇOIS), oudste zoon van Henric Fagel, vroeger genoemd, en van Margaretha Rosa, werd geboren den 20sten December 1659. Na het verkrijgen van den graad van Meester in de beide Regten, werd hij eerst aan zijnen

vader als tweeden Griffier toegevoegd, en bekwam na diens overlijden, in 1700, het ambt van eerste Griffier der Algemeene Staten zelve. Eenstemmig wijden de geschiedschrijvers uit in zijnen lof, en het is alleen aan 's mans ongemeene nederigheid te wijten, dat ons zoo weinig van hem bekend is. Hoe dit zij, en hoezeer wij het bejammeren dat zijne levensbeschrijving, door zijnen kweekeling en vriend, den beroemden v a n H a r e n opgesteld, schijnt verloren te zijn gegaan, dit weten wij toch van hem, dat hij, gedurende vierenzestig jaren, de steun der Republiek was en het land onafgebroken heeft gediend; dat hij in de zwaarwigtigste omstandigheden, toen Nederland bijkans het lot van Europa in handen had, in het stellen van de besluiten der Algemeene Staten eene zeer groote wijsheid, duidelijkheid, minzaamheid en omzigtigheid, gepaard met eene edele rondborstigheid, heeft aan den dag gelegd. Eerst op zijn vijf en tachtigste jaar nam F a g e l zijne welverdiende rust, en de voornaamste aanleiding daartoe was niet alleen zijne hardhoorendheid, maar ook de ongelegenheid waarin hij, door misschien te groote voorbarigheid van een der Friesche afgevaardigden, buiten zijne schuld geraakte. In November 1744 ontving hij zijn eervol ontslag, en twee jaren daarna, in 1746, overleed hij. Hij was gehuwd met E l i s a b e t h v a n S l i n g e l a n d t, G o v e r t s dochter, die hij bij de geboorte van eene dochter, M a r g a r e t h a genaamd, verloor. Deze dochter overleed den 25sten Februarij 1715. Het verhaal luidt dat F a g e l altijd geweigerd had zich te doen uitschilderen; dat men wel getracht had, dit, buiten zijn weten, te doen, maar geene van die schilderijen gelukt waren; doch dat, omstreeks het derde van de achttiende eeuw, de beroemde beeldhouwer X a v e r y in den Haag, door bij herhaling het oog op F a g e l te houden, wanneer hij in de kerk zat, zich zijne trekken zoo diep in het geheugen geprent had, dat het hem gelukt was deszelfs gelaat, volmaakt gelijkend, in marmer uit te houwen. Daarop doelt F a g e l 's vriend v a n H a r e n, toen hij in zijn meesterstuk, *de Geuzen*, zong:

> Dit 's F a g e l, kunstig uitgehouwen
> Met list in wit albast gevat;
> Die man, die zestig jaar 't vertrouwen
> Van Neêrland en Euroop bezat.

Met het oog op het bovenstaande mogen wij de opmerking niet terug houden, dat het alsdan twijfelachtig is of het afbeeldsel van F a g e l, hetwelk bij W a g e n a a r in het negentiende deel tegenover bladz. 476 voorkomt, en dat door H o u b r a k e n naar de originele schilderij van v a n D i j k gegraveerd is, de ware gelijkenis van hem bevat, en wij alzoo liever de voorkeur geven aan het van hem bestaande portret, door T a n j é keurig gegraveerd naar het door X a v e r y vervaardigde boetseersel.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. XIX. bl. 475; v a n W i j n , *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XIX. bl. 123, 124; Dezelfde, *Nalez.* D. II. bl. 409-416; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 91; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakterk*. D. II. St. II. bl. 467-469; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, D. I. bl. 32, *Aant.* bl. 81, 82, D. II. bl. 122, 123, *Aant.* bl. 413 S c h e l t e m a , *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 344-346, D. II. bl. 581; M u l l e r , *Cat. van Portr.* bl. 84, 313.

[Cornelis Gerrit Fagel]

FAGEL (CORNELIS GERRIT), tweede zoon van H e n r i c F a g e l vroeger genoemd, en van M a r g a r e t h a R o s a , werd geboren den 20sten September 1663. Hij werd Raadsheer in het hof van Holland ten jare 1718, en was wegens de Staten-Generaal gedeputeerd als Commissaris politiek op de Synodale vergaderingen van Noord-Holland. Hij wordt genoemd een uitmuntend Regter en een groot Regtsgeleerde. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Zijne vrouw, E l i s a b e t h D i e r q u e n s , schonk hem acht kinderen, waarvan H e n r i c hier volgt.

Zie K o k , *Vad. Woordenb.* D. XV. bl. 16, 17, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Henric Fagel]

FAGEL (HENRIC), zoon van den voorgaande, werd den 7^{den} December 1706 geboren. Na den afloop van zijne regtsgeleerde studiën den graad van Meester verkregen hebbende, werd hij bij zijnen oom, F r a n ç o i s F a g e l , tot tweede Griffier aangesteld; en toen deze in 1744 dit ambt nederlegde, werd hij den 10den December van genoemd jaar in zijne plaats aangesteld. Hij bekleedde tot 1790 die betrekking. De voornaamste zaken werden door hem behandeld, en hij erlangde door zijne langdurige bediening, groote ervarenheid en kunde, een overwegend gezag ter vergadering der Staten-Generaal. Hij was een ijverig bevorderaar van de belangen van het huis van Oranje, en hij was in 1747 een voornaam bewerker der verheffing van W i l l e m IV. Hem werd ook in het volgende jaar den vereerenden last opgedragen om aan dien vorst, namens Holland, het diploma te overhandigen, waarbij hij als Erf-Kapitein en Erf-Admiraal van de Unie werd aangenomen. Zeer deelde hij in den gunst van dien vorst, later in dien van de gouvernante A n n a , eindelijk in dien van W i l l e m V. Hij werd in 1766 met Mr. P. v a n B l e y s w y k , toen Raadpensionaris van Delft, door den Prins verzocht en gemagtigd om de rekening en verantwoording na te zien van het gehouden beheer van den Hertog van Brunswijk, tijdens hij Voogd over den Erf-Stadhouder geweest was. Bij het woelen der staatsonlusten, en de vernedering des Stadhouders wist hij, schoon standvastig aan 's Prinsen belangen verknocht, zich door zijne bekwaamheid staande te houden; en toen hem zijn zoon ontviel, viel het hem niet moeijelijk om zijn achterkleinzoon en naamgenoot, die mede volgt, als tweede Griffier aangesteld te zien. Ook als bevorderaar der geleerdheid maakte hij zich verdienstelijk, door

de rijke bibliotheek van zijn geslacht zeer aanzienlijk te vermeerderen, welke schat hij gaarne aan anderen ten gebruike afstond. Hij overleed den 19den November 1790 en werd in stilte bijgezet op de begraafplaats *Ter Navolging* bij Scheveningen. Hij was gehuwd met Catharina Anna Sluyskens, waarbij hij zeven kinderen verwekte, onder anderen een zoon, François, die volgt.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XIX. bl. 475; *Verv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XXIII. bl. 307, 308, D. XXIV. bl. 18-22; Stuart, *Vaderl. Hist.* D, II. bl. 290; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 91; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 347, 348, die den naam van zijnen vader verkeerdelijk opgeeft; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. II. bl. 642.

[François Fagel]

FAGEL (FRANÇOIS), zoon van den voorgaande, werd den 11den September 1740 geboren. Van zijne kindschheid af deed hij groote verwachtingen van zich koesteren; zachtzinnigheid, levendigheid en smaak voor het ware, schoone en goede waren reeds vroeg kenmerkende eigenschappen van hem. Hij begon zijne studiën aan de Leidsche hoogeschool, ontving er den graad van Meester in de beide Regten, vertrok naar Lausanne; deed vervolgens eene reis door Zwitserland, Italië, Frankrijk en Engeland, en werd bij zijne terugkomst in het vaderland zijnen vader toegevoegd in den post van Griffier der Staten Generaal.

Fagel overleed in den bloei zijner jaren op den 28sten Augustus 1773, niet alleen betreurd door zijne betrekkingen, maar ook door alle zijne medeburgers, en door het hoofd van den staat. En geen wonder. Het vaderland verloor in hem eenen man van wiens zeldzame talenten het veel had te verwachten. Met een buitengewoon geheugen begaafd, waren zijne denkbeelden helder, duidelijk, juist, en zijn oordeel zeker. Hij bezat eene tegenwoordigheid van geest, die hem nimmer begaf. Bedreven in het doorgronden van eens anders geheimen, liet hij zich nooit de zijnen ontwringen. Aan eene verwonderlijke scherpzinnigheid, paarde hij eene eenvoudigheid en goedaardigheid, die hem bij iedereen bemind maakte. Hij was eerlijk, edelmoedig tot verkwisting toe, verdraagzaam en godsdienstig. Wat zijne kundigheden betreft, hij verstond bijna alle nieuwe talen, en sprak verscheidene derzelven zonder moeite. De Grieksche en Latijnsche taal verstond en sprak hij meesterlijk, trouwens David Ruhnkenius was zijn leermeester en de leidsman zijner letteroefeningen geweest, en droeg hem in 1768 zijnen *Rutibus Lupus* op. Xenophon en Tacitus waren zijne lievelingsschrijvers; doch ook Homerus, Theocritus en Horatius deelden in zijne genegenheid. Zijn kunstgevoel was fijn, zijne smaak zuiver. In één woord, hij verdiende met regt de uitmuntende lofspraak, door onzen grooten wijsgeer François Hemsterhuis in zijn *Eloge de Mr.*

François Fagel, op hem gehouden. F a g e l was gehuwd met jonkvrouwe A n n a M a r i a B o r e e l, dochter van Mr. J a k o b B o r e e l, vroeger afgezant in Engeland. Zij schonk hem zeven kinderen, vijf zonen, waarvan de jongste na zijns vaders dood geboren werd, die allen volgen, en twee dochters, A g n e t h a M a r g a r e t h a, die in 1840 ongehuwd overleed, en C a t h a r i n a A n n a, die gehuwd was met den Luitenant-Generaal der Kavallerie Jonkheer W i l l e m F r a n s B o r e e l.

Zie *Mercure de France*, Octob. 1773; S c h e l t e m a, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 346, 347, D. II. bl. 581; Dezelfde, *Geschied.- en Letterk. Mengelw*. D. IV. St. II. bl. 5-24; v a n K a m p e n, *Vaderl. Karakterk*. D. II. St. II. bl. 642, 643, 791-800; C o l l o t d'E s c u r y, *Holl. Roem*, D. IV. St. I. bl. 204, 205; Dit *Woordenb.*, D. II. bl. 926, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Hendrik Baron Fagel]

FAGEL (HENDRIK Baron), zoon van den voorgaande, werd in Maart 1765 geboren. Reeds vroeg muntte hij uit in schranderheid, naarstigheid en geleerdheid. Hij studeerde aan de Leidsche Hoogeschool, en werd er, na het verdedigen van eene dissertatie *de Origine et Usu Juris Romani in Hollandia* (Hagae Com. 1779. 8°.) tot Meester in de beide Regten bevorderd. Op voorstel van den Prins van Oranje werd hij in 1787 zijnen grootvader en naamgenoot als tweede Griffier toegevoegd, nadat hij een jaar lang te voren, zonder bezwaar van den lande, de vergadering der Staten Generaal gediend en overvloedige blijken van bekwaamheid gegeven had. Hij volgde hem in 1790 als Griffier op, en was alzoo sedert 1672 de zesde in zijn geslacht die dit gewigtig ambt bekleeden mogt. Hij werd in 1794 door Hunne Hoogmogenden, benevens v a n d e S p i e g e l, gemagtigd, tot het aangaan eener verbindtenis tusschen Engeland, Pruissen en onzen staat, van welke commissie hij zich uitmuntend kweet, doch waarvan het land geen de minste voordeel trok. Hij gaf daarbij een sterk bewijs van zijne belangeloosheid, door de aanzienlijke geschenken, die Engeland hem aanbood, te weigeren, zoo om daardoor het vaderland niet te verpligten tot wedergeschenken aan de Engelsche en Pruissische gezanten, als omdat hij het schandelijk vond, voor zich zelven eenige voordeelen te genieten, ter gelegenheid van een tractaat, waaruit het land geen voordeel trok. Kort daarop vertrok hij naar Engeland, met last om het gouvernement aldaar de noodzakelijkheid te betogen, waarin men zich hier te lande bevond, om met de bewindvoerders in Frankrijk te onderhandelen. Na de omwenteling van 1794 werden zijne goederen in beslag genomen, tot zoo lang hij zich in persoon zou verantwoord hebben, en werd zijne commissie ingetrokken, ja zelfs de aan hem gerigte brieven hier te lande terug gehouden. Niettegenstaande bleef hij Oranje getrouw, en bij den omkeer van zaken kwam hij met W i l l e m I in het vaderland. Deze beloonde de gehechtheid

der familie F a g e l aan zijn huis door hem en al de leden van zijn geslacht in den adelstand, met den titel van Baron, te verheffen, en hem in 1813 tot Ambassadeur aan het hof van Groot Brittanje te benoemen, welken post hij tot in 1824 bekleedde, wanneer hij weder naar 's Hage kwam, en aldaar den 22sten Maart 1838 overleed. Hij was Grootkruis van den Nederlandschen Leeuw, lid van de Ridderschap van Holland, en Ridder van de Guelphen-orde.

Hij was gehuwd met A g n e t h a C a t h a r i n a B o r e e l en liet geene kinderen na.

Zie L u i s c i u s , *Woordenb.* D. IV. bl. 11; *Vervolg op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XX. bl. 96, D. XXVII. bl. 21-32, 171, 270, D. XXX. bl. 100, 121, 122; v a n W i j k , *Algem. Wetensch. Woordenb.* bl 240; M u l l e r , *Cat. van Regtsgel. Werk*. bl. 44; uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Jacob Baron Fagel]

FAGEL (JACOB Baron), broeder van den voorgaande, geboren in November 1767. Hij volbragt zijne studien te Leiden, en werd in 1793 gevolmagtigd Minister van Hunne Hoogmogenden aan het Hof van Denemarken, van waar hij in 1795, bij den inval der Franschen, werd terug geroepen. Hij leefde tot 1813 als ambteloos burger, doch werd in laatstgenoemd jaar met den Generaal d e P e r p o n c h e r naar den Prins van Oranje in Engeland gezonden, om Z.H., uit naam van het voorloopig algemeen bestuur, uit te noodigen in het vaderland terug te keeren. De gelukkige uitslag van die zending, waartoe men geen geschikter persoon dan F a g e l had kunnen kiezen, en welke zending als eene hulde kan beschouwd worden aan de bekende gehechtheid zijner familie aan het huis van Oranje, is bekend. F a g e l werd door W i l l e m I tot lid van den Staatsraad benoemd, en overleed te Génève den 21sten April 1835. Hij was Kommandeur van de orde van den Nederlandschen Leeuw, en gehuwd met M a r i a B o r e e l , eene voortreffelijke vrouw, die zeer onverwachts op den 17den April 1858 te 's Gravenhage overleed, en die hem drie dochters en een zoon schonk; zijnde deze, Mr. F r a n ç o i s H e n d r i k R o b e r t R e n é F a g e l , thans kamerheer en Referendaris van Z.M. Kabinet, de laatste afstammeling van zijn vermaard geslacht.

Zie v a n W i j k , *Algem. Wetensch. Woordenb.* bl. 240, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[François Willem Baron Fagel]

FAGEL (FRANÇOIS WILLEM Baron), broeder van den voorgaande, geboren den 4den October 1768. Hij trad vóór de omwenteling van 1795 in de zeedienst, en woonde, op den leeftijd van 12 jaren, als adelborst, aan boord van de *Admiraal Generaal* van 74 stukken, onder kommando van den kapitein v a n K i n s b e r g e n , in 1781, den belangrijken zeeslag van Doggersbank bij. Later diende hij andermaal onder v a n K i n s b e r g e n , en deze getuigde van hem ‘dat hij zich zeer wel had toegelegd op zijn métier.’ Later vervulde hij eene be-

trekking onder de Kapiteins Staring, Tulleken en den 1sten Luitenant Y.S. May. Hij klom op tot Kapitein, en was een der meest verdienstelijke officieren der Nederlandsche Marine. Als zoodanig werd hij, na een diensttijd van veertig jaren, den 1sten April 1817 gepensioneerd, doch later stond hij dit pensioen ten behoeve van het vaderland af. Hij was Ridder van de Militaire Willems-orde 3de Klasse, en overleed te 's Hage ongehuwd den 15^{den} Februarij 1856. Ongemeen weldadig van aard, steunde hij, op onbekrompene wijze, hulpbehoevenden en liefdadige instellingen van alle gezindheden.

Zie *Amst. Handelsbl.* 19 en 20 Februarij 1856, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Robert Baron Fagel]

FAGEL (ROBERT Baron), broeder van den voorgaande, werd te 's Hage den 10den Maart 1771 geboren. Reeds vroeg, in 1784, trad hij als kadet bij de garde in 's lands dienst, was adjudant in de veldtogten van 1793 en 1794 tegen Frankrijk, en heeft zich daarbij zeer onderscheiden. Toen de omwenteling in 1795 de bovenhand kreeg, vergezelde hij, als getrouw dienaar en aanhanger van het huis van Oranje, den Prins van Oranje, later Willem I, bij wien hij adjudant was, naar Engeland, en keerde eerst in 1813 in het vaderland terug. Na 1814 in Nederlandsche dienst geplaatst als Kolonel-adjudant van den Souvereinen Vorst, werd hij weldra Luitenant-Generaal, en door den Koning als gevolmagtigd Minister naar het hof van Frankrijk gezonden, welke bediening hij, bij de verschillende zich daar afwisselende regeringen, steeds met buitengemeene verdiensten heeft bekleed tot in 1854, toen hij op zijn verzoek, wegens zijne gevorderde jaren, op de meest eervolle wijze werd ontslagen. Hij overleed ongehuwd te Parijs op den 26sten December 1856, om zijne uitmuntende hoedanigheden algemeen geacht en bemind. Hij was lid van de Ridderschap van Holland, Generaal der infanterie, Kommandeur der Militaire Willemsorde, Grootkruis van den Nederlandschen Leeuw en Eikenkroon, van den Rooden Adelaar van Pruissen en der Leopoldsorde van Oostenrijk, alsmede Groot-officier van het Legioen van eer.

Zie Bosscha, *Neêrl. held. te Land*, D. III. bl. 50; *Algem. Handelsbl.* 29 December 1856; Baron Sirtema de Grovestins, *Biograph. du Baron Fagel* ('s Hage 1857. 8°.) uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Willem Jacob Baron Fagel]

FAGEL (WILLEM JACOB Baron), broeder van den voorgaande, werd te 's Hage geboren in Januarij 1774, trad als adelborst in de zeedienst, die hij, uit hoofde van de verandering van bestuur, in 1795, als Luitenant, weder verliet; later werd hij Minister-resident van Koning Willem I bij het hof van Portugal en overleed als zoodanig voor Lissabon den 17den November 1822. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw.

Zie v a n W i j k , *Algem. Wetenschappel. Woordenb.* bl. 240, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[François Nicolaas Baron Fagel]

FAGEL (FRANÇOIS NICOLAAS Baron), zoon van N i c o l a a s F a g e l , Burgemeester van Nijmegen, bovengenoemd, en van E l i s a b e t h R o b b é . Hij werd te Nijmegen in 1645 geboren en van zijne jeugd af aan tot de krijgsdienst opgeleid. Sedert 1672 diende hij als Vaandrig binnen Maastricht, en kweet zich gedurende de belegering van die vesting door de Franschen zoodanig, dat de Vorst van W a l d e k hem, kort na het beleg, tot den rang van Kapitein verhief. Prins W i l l e m III bevorderde hem, na verloop van vier veldtogten, tot Luitenant-Kolonel en Kapitein van de gardes te voet, en, in 1679 tot Kolonel van het opengevallen Regiment van Lavergne. Kort voor de expeditie naar Engeland, benoemde hem de Prins tot Brigadier, en bragt hij niet weinig bij tot bevordering van 's Prinsen oogmerken. Later diende hij in Vlaanderen en onderscheidde zich in 1690 in den slag bij Fleurus, waar hij zijne troepen in vierkanten schaarde en alzoo den vijand afhield. Grooten roem verwierf hij zich in 1691, door de verdediging van Bergen in Henegouwen, tegen een leger van 100,000 Franschen onder B o u f l e r s en V a u b a n ; en voorzeker zou de stad niet overgegaan zijn, indien de burgerij niet in opstand geraakt was en gewild had dat de stad aan den Koning zou worden overgegeven. Door Koning W i l l e m tot Generaal-Majoor verheven, behaalde hij in het volgende jaar nieuwe lauweren bij de belegering van Namen, maar werd daar ook door een musketkogel getroffen, welke naderhand onder het schouderbeen in den rug werd uitgesneden. Kort daarop tot Luitenant-Generaal benoemd, had hij in 1702 veel deel aan de redding van Nijmegen, door den Graaf v a n A t h l o n e ; aan de belegering van Bonn en aan den slag bij Ekeren, waar hij, bij gebrek aan kogels, de soldaten de knoopen van de rokken liet gebruiken en waar hij tweemaal gekwetst werd. In 1704 en 1705 voerde hij als Veldmaarschalk het bevel over de Nedere landsche en Engelsche hulptroepen in Portugal, en handhaafdaldaar zijnen ouden roem. De verovering van Valencia de Alcantara met storm, waarop de overgaaf van Albuquerque volgde, had men aan zijn beleid te danken, doch gebrek aan medewerking en ondersteuning noodzaakte hem de belegering van Badajoz, tegen zijn zin ondernomen, op te breken. Tot spijt van den Koning, en ondanks diens verklaring ‘dat hij verloren was als F a g e l het leger verliet,’ verzocht hij zijne terugroeping, doch maakte van het hem verleende verlof geen gebruik. Weldra ziende dat de zaken, door slechte besturing, hoe langer hoe meer verliepen, vertrok hij eindelijk in November 1705 naar Holland, waar hij met alle teekenen van achting ontvangen werd. Hij hielp vervolgens in 1706 Ostende winnen, nam een dapper deel aan het gevecht bij Wij-

nendaal, aan de overwinning bij Ramelies, aan de verovering van Doornik, aan den vermaarden slag bij Malplaquet en aan de belegering van Bethune. Met roem overlaadde hij zich bij de inneming van Bouchain in 1711, welke sterke vesting hij in het gezigt des Franschen hoofdlegers in twintig dagen innam, en de bezetting noodzaakte zich krijgsgevangen te geven. Teregt wordt deze verovering zijn meesterstuk genoemd, een blijk van zijn beleid, van zijne volharding, onvermoeide werkzaamheid en van zijnen moed.

In 1712, bij de voorzetting van den krijg, nam hij eene versterkte stelling in langs de Schelde, en eindigde zijne loopbaan als krijgsman door de inneming van Quesnoy in 1712. Na het sluiten van den Utrechtschen vrede, en in 1713, werd hij Gouverneur van Sluis en onderhoorige sterkten, en overleed aldaar den 23sten Februarij 1718. Zijn lijk werd in de Hervormde kerk aldaar met groote plegtigheid en militaire eer bijgezet, en A b d i a s H a t t i n g a , predikant aldaar, deed op den dag der begrafenis, den 2^{den} Maart, eene lijkrede op hem, die door den druk is bekend gemaakt. (Middelb. 1718 4°.) De afbeelding van F a g e l , door H o u b r a k e n gegraveerd, ziet het licht.

F a g e l was rijzig en welgemaakt van persoon en van eene deftige gestalte. Zijne dapperheid was zonder weêrga. Liefde voor het vaderland was de drijfveer van zijn streven. Hij bezat de voor een krijgsman en bevelhebber onmisbare kundigheden, en zijne tegenwoordigheid van geest begaf hem nimmer. Onvermoeid was hij in den krijg, en liet zich nooit door gevaren of moeite afschrikken. Voor zijne soldaten was hij een zorgvol vriend, die zich als stipt eerlijk en onomkoopbaar deed kennen. Gedurende de belegering van Rijssel, met een corps in het Veurner gebied liggende, belastte hij het ambacht eenige duizende zakken tarwe voor het leger te leveren. Men bood hem in stilte vijftigduizend gulden aan, indien men daarvan ontslagen kwam, maar hij wees die verbolgen van de hand en deed de tarwe leveren. Hij was daarenboven, naar het oordeel van zijnen lijkredenaar, hoogst godsdienstig, goedaardig, minzaam en mededeelzaam aan de armen, en was niet weinig bedeeld met die eigenschappen, die de leden van zijn verdienstelijk geslacht zoo zeer tot sieraad verstrekten.

Zie, behalve de genoemde lijkrede, waarvan uittreksels gevonden worden bij L u i s c i u s , *Woordenb.* D. IV. bl. 10-14 en bij K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 72-89, W a g e n a a r , *Vad. Hist.* D. XVI. bl. 104, 145, 183, 245, D. XVII. bl. 226, 266, 343; v a n W i j n , *Aanm. en Bijv. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, D. XVIII. bl. 49, 50, 51, 62; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakt.* D. II. St. II. bl. 535-537; B o s s c h a , *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 242, 254, 274, 314, 315, 319, 332, 335, 352, 353, 392, 442, 455, 473, 504, 514-516, 522, 523. *Bijl.* bl. 3; M u l l e r , *Cat. van Porrett.* bl. 84.

[Gabriel Daniel Fahrenheit]

FAHRENHEIT (GABRIEL DANIEL) werd den 14^{den} Mei 1686 te Dantzig geboren, en door zijnen vader naar Holland gezonden om den koophandel te leeren, en te Amsterdam op een kantoor besteld. Zijne zucht naar de beoefening der wetenschappen deed hem echter van plan veranderen, en de gelukkige uitslag waarmede hij eenige instrumenten vervaardigde, gaf hem aanleiding om zich op de natuurkunde toe te leggen. Daartoe reisde hij naar Duitschland, om, door den omgang met de beroemdste mannen, zijne kennis te vermeerderen. Hij zette zich vervolgens in Holland neder, was de vriend van vele geleerden in zijn vak, in het bijzonder van den vermaarden 's G r a v e s a n d e , en overleed te Leiden den 16^{den} September 1736, of, volgens anderen, in 1740. Hij had een werktuig vervaardigd om overstroomde landen droog te maken, en daarvoor van de Staten van Holland een privilegie ontvangen. Stervende verzocht hij aan 's G r a v e s a n d e dit ten voordeele zijner betrekkingen af te maken. Deze bragt er eenige veranderingen aan, die hij vermeende dat noodig waren, maar bij de eerste beproeving geraakte de toestel in den war en is nooit meer gebruikt.

F a h r e n h e i t maakte zich vooral verdienstelijk door de vervaardiging van Barometers en Thermometers, en bezigde voor de laatsten het kwik, hetwelk boven den alcohol te verkiezen was. Hij heeft ook eenen Areömeter of vochtweger uitgevonden, die, wat het zamenstel betreft, naderhand door anderen verbeterd is, en thans bekend staat onder den naam van Areömeter van N i c h o l s o n en Gravimeter van G u y t o n M o r v e a u . Er bestaan van F a h r e n h e i t eenige natuurkundige verhandelingen in de *Philosophical Transactions* (1724), alsmede in de Leipziger *Acta eruditorum*, en eene afzonderlijk in dat jaar uitgegevene verhandeling over de Thermometers.

Zie v a n K a m p e n , *Gesch. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. 354, D. III. bl. 196, 197; *Woordenb. der Zamenlev.* D. I. bl. 537; *Biograph. Univ.* T. VII. p. 180; P o g g e n d o r f f , *Handwortenb. zur geschichte der der exact. Wiesensch.* (Leipzig 1859).

[Petrus de la Faille]

FAILLE (PETRUS DE LA) werd te Dordrecht uit Hervormde ouders geboren, en studeerde in de godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool. Hij werd in 1614 Predikant te Koudekerk. Hij verliet in 1627 zijne dienst en ging tot de R.C. godsdienst over. Hij schreef:

Bekeeringhe Petri de la Faille, *predicant te Coudekerck*, *uyt de Calvinissche Ketterye tot het H. Catholyck Geloove* enz. Leuv. 1628, 12°. herdr. ald. 1644, 8°.

Zie S o e r m a n s , *Kerk. Regist. der Pred. van Zuidholl.* bl. 55; F o p p e n s , *Bibl. Balg.* p. 974, 975; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. II. bl. 199.

[Jacob Baart de la Faille]

FAILLE (JACOB BAART DE LA), afkomstig uit een beroemd geslacht, hetwelk reeds in het begin der vijftiende eeuw in Italië bloeide, en waarvan later zich afstammelingen in België

hebben nedergezet, terwijl een andere tak, de Hervormde godsdienst omhelzende, naar de Noordelijke gewesten week. Hij werd den 20sten Julij 1757 te 's Hage geboren, en was de zoon van Jacob Baart de la Faille, meester in de vrije kunsten, doctor in de wijsbegeerte, lector in de meet- en natuurkunde te 's Gravenhage, leeraar aan de stichting der vrouwe van Renswoude, en lid van het Bataafsch Genootschap van proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam. Zijne moeder heette Maria Christina de Brueys, mede uit een voornaam Fransch geslacht geboren.

Door zijnen voortreffelijken vader onderwezen in al die vakken waarvan de kennis noodig is, om met vrucht het Academisch onderwijs te genieten, werd hij reeds op dertienjarigen leeftijd daartoe waardig gekeurd; zijn vader achtte het intusschen veel te gewaagd om, op zulk een jeugdigen leeftijd, hem aan de gevaren van het studentenleven bloot te stellen, en nam alzoo zelf de taak op hem verder te onderwijzen. Deze kweet zich zoowel van zijne taak, en de jonge de la Faille maakte er zulk een nuttig gebruik van, dat hij, nog geen zeventien jaren oud zijnde, op den 5den Mei 1774, de waardigheid van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte bekwam aan de Leidsche Hoogeschool, na zijne uit het gebied der hoogere wiskunde gekozene dissertatie: *de Methodo exhaustionis* met roem verdedigd te hebben.

Ter verdere oefening begaf hij zich in 1775 naar de Utrechtsche Hoogeschool, en het volgende jaar naar Parijs. Zijn naam was intusschen zoo beroemd geworden, dat hij reeds in 1777 tot lid van het Utrechtsch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen bekend, en waardig geoordeeld werd om zijnen vader, die inmiddels overleden was, als lector in de wis- en natuurkunde te 's Hage op te volgen. Als zoodanig behaalde hij zooveel roem, dat hij in 1790 benoemd werd om den beroemden Brugmans, Hoogleeraar in de wis- natuur- en sterrekunde aan de Groningsche Hoogeschool op te volgen, welke waardigheid hij den 25sten September van dat jaar aanvaardde met eene *Oratio de sperandis rei philosophicae identidem auctae incrementis*.

Ruim tweeendertig jaren heeft de la Faille zijnen post tot luister der Hoogeschool met getrouwheid en ijver waargenomen. Grondig was zijn onderwijs, en alles was hij voor zijne leerlingen. Tot op het laatst van zijn leven, toen hij reeds met verschillende ongesteldheden te kampen had, leefde hij voor de wetenschappen, en de dood verraste hem als het ware midden onder zijne werkzaamheden; want, hoe ook door ziekte verzwakt, wilde hij zijne lessen niet staken, maar liet zich somwijlen in de collegie-kamer dragen. Zijn laatste collegie bragt hij niet ten einde, en de ziekte, waarvan men dáár de eerste teekenen bespeurde, liep uit op zijnen dood, welke op den 1sten April

1823 plaats had. Hij was in 1792 gehuwd met Johanna Aritia Adriani, die hem zeven kinderen schonk.

De la Faille voltooide het werk van zijnen vader en gaf het uit onder den titel van:

Verhandeling over de Rekenkunsten, 's Hage, 1778. 8°.

Zijne beide redevoeringen, gehouden bij het nederleggen van het rectoraat der Hoogeschool in 1799 en 1819, zien het licht en zijn getiteld:

De vero felicitatis sensu, Gron. 1799. 4°.

De artibus ac disciplinis a juventute communicandis, *ad salutem communem adjuv. aptiss.* Gron. 1819. 4°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. IV. bl. 138, D. V. bl. 130, 1823, D. I. *bl.* 226, 1824, D. I. bl. 339-343.

[N.D. Falck]

FALCK (N.D.), schreef:

De arts en heelmeester der zeelieden, Utr. 1775. 8°.

Verslag en beschrijving van eene verbeterde vuur- of stoommachine, Rott. 1776. 8°.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*

[Iman Willem Falck]

FALCK (IMAN WILLEM), afkomstig uit een aanzienlijk geslacht dat deszelfs oorsprong in Oost-Friesland nam, was de zoon van Frans Willem Falck, doctor in de regten, koopman en fiscaal op Ceylon, en gezant aan het Candiasche hof, later dessave en gebieder van Mantua, en van Adriana Gobius, werd op Ceylon geboren den 23sten Maart of 23sten Augustus 1736. Door zijne ouders naar het vaderland gezonden, heeft hij te Utrecht in de regtsgeleerdheid gestudeerd, en zijn verblijf gehad bij zijne grootmoeder Constantia Margaretha Meinertzhagen, die met zijn grootvader, Otto Willem Falck, gehuwd was. Na tot Meester in de beide regten met veel lof in 1756 te zijn bevorderd, vertrok hij in dat zelfde jaar als onderkoopman naar Batavia, en werd na zijne aankomst aldaar tot secretaris van den Gouverneur-Generaal Mossel, en in 1759 tot die van de Indische regering aangesteld. In 1765 tot Gouverneur en Directeur van Ceylon verkozen, voerde hij roemruchtig den langdurigen en hevigen oorlog tegen de Inlanders, tot dat hij in 1767 met den Keizer van Candia eenen eerlijken en voordeeligen vrede voor zijne meesters sluiten kon. Hij deed in datzelfde jaar eenen togt naar het Noorden des eilands, vooral om Trinconomale te bezoeken, bezigtigde naauwkeurig deze belangrijke stelling, en besloot aldaar vestingwerken aan te leggen. Hij werd in 1767 tot buitengewoon, en in 1776 tot gewoon Raad van Neêrlandsch Indië verkozen. Men droeg hem in 1781 de waardigheid van eerste Raad en Directeur-Generaal op, maar Falck bedankte voor dezen zwaarwigtigen post. Hij was in 1782 nog Gouverneur op Ceylon, en stierf te Colombo den 6^{den} Februarij 1785 aan eene uitteerende ziekte. Zijn bestuur op Ceylon was een groote zegen voor de Indische Hervormde Kerk. Hij was in 1764 op

Batavia getrouwd met Theodora Rudolphina de Wendt, uit welk huwelijk geene kinderen geboren zijn. Zijne weduwe hertrouwde met den Kolonel der artillerie Paravicini.

Zie van Kampen, *Geschied. der Ned. buiten Europa*, D. III. St. I. bl. 194, 203, 206, 299, 303; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 109, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Anton Reinhard Falck]

FALCK (ANTON REINHARD), uit hetzelfde geslacht gesproten, werd te Utrecht den 19^{den} Maart 1777 geboren. Zijn grootvader, Anton Reinhard Falck, was als Luitenant der infanterie den 11^{den} October 1746 in den slag bij Rocoux gesneuveld, en zijn vader, Otto Willem Falck, was in dienst der Oost-Indische Compagnie, en had eenige jaren te Patna in Bengalen als Resident doorgebragt. Op zijne terugreis had hij zich opgehouden aan de Kaap de Goede Hoop, was daar in 1776 met Engela Apolonia Bergh gehuwd, zette zich vervolgens te Utrecht neder, en werd, na de geboorte van zijnen zoon, in 1785, Directeur der Oost-Indische Compagnie, waarna hij zich te Amsterdam nederzette.

Het was daar dat Falck zijne eerste opleiding kreeg, en zijne ouders verzuimden niets om reeds vroeg zijnen gelukkigen aanleg te ontwikkelen. Van de Latijnsche school vertrok hij naar het Athenaeum, waar hij de lessen van den beroemden Cras met goed gevolg hoorde, en den grond legde voor zijne studiën aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij den 26sten Junij 1799 tot Doctor in de regten bevorderd werd, na de verdediging van zijn proefschrift *de Matrimonio*, waarin hij eene ongewone kennis blijken deed.

Na nog eenige Hoogduitsche Hoogescholen bezocht te hebben, vertoefde hij eenigen tijd te Göttingen, om de lessen in de diplomatie te volgen, keerde in 1800 te Amsterdam terug, en werd er lid der stedelijke regering en in 1802 gezantschaps-secretaris voor de Bataafsche Republiek te Madrid. De minister Meijnders, waaronder hij onmiddellijk stond, overtuigd van de kundigheden van Falck, liet aan hem het geheele beheer der zaken, ja zelfs de briefwisseling met zijn gouvernement, over; doch toen hij in 1805 werd teruggeroepen, volgde hem Falck weldra. Hij zag zijn vaderland tot een koningrijk verheffen, onder een vreemden vorst, en alle daartegen in het werk gestelde pogingen waren vruchteloos. Hij verliet daarop zijne staatkundige loopbaan, en verwijderde zich van het hof. Hij aanvaarde evenwel later het ambt van Secretaris van Buitenlandsche zaken, en ging in 1808 in dezelfde betrekking over bij het ministerie van Marine en Koloniën. Na den afstand van Koning Lodewijk, die Falck's uitmuntende hoedanigheden naar waarde wist te schatten, onttrok hij zich aan alle openbare betrekkingen, om zich geheel aan de beoefening der letteren en wetenschappen toe te wijden.

Met diep leedwezen zag hij de inlijving van ons land in het Fransche keizerrijk aan, en dat hij niet kroop voor den magtigen beheerscher, staat tot zijne eer aangeteekend. Hij raakte hierdoor bij de keizerlijke politie verdacht, en zou voorzeker hare wraak niet ontgaan zijn, indien hij niet tijdig het land had verlaten. Hij begaf zich naar het Noorden van Europa, bezocht Duitschland, Denemarken en Zweden, doch zag zijn plan om Petersburg te bezoeken mislukken. Een van zijne letterkundige voortbrengselen, waarvan straks nader, had aan die reis zijnen oorsprong te danken. Te Stokholm had hij, daartoe aangezocht door groothandelaars te Amsterdam, de belangen des handels bevorderd.

In 1812 in het vaderland teruggekeerd, werd hij benoemd tot Kapitein eener afdeeling van de Nationale garde te Amsterdam, en toen in 1813 het keizerrijk zijnen val nabij was, begaf F a l c k zich, aan het hoofd der garde, naar het stadhuis, en deed daar, door zijne krachtige taal, den raad besluiten om de zaak des vaderlands te omhelzen. Stout voorzeker was dit bestaan; maar de gevolgen hoogst belangrijk, en het legde den grond voor de bevrijding des vaderlands. Na de vervulling van het secretariaat bij het voorloopig algemeen bestuur in den Haag, werd F a l c k Secretaris van Staat, en in 1819 zag hij zich met eene buitengewone zending naar Weenen afgevaardigd, om de onderhandelingen met den Duitschen Bond, wegens het hertogdom Luxemburg, ten einde te helpen brengen. Kort vóór dien tijd was hij tot Minister voor het Publieke onderwijs, de Nationale Nijverheid en de Kolonien verkozen, en het was in deze betrekking, die hij tot 1824 bekleedde, dat kunsten en wetenschappen bloeiden en hij zich jegens dezen zeer verdienstelijk maakte. Reeds in 1818 had hij aan België een bewijs gegeven hoezeer hem den bloei der wetenschappen ter harte ging, door de oprigting van drie Hoogescholen, namelijk te Gend, Luik en te Leuven, en door de herstelling der Academie van wetenschappen en fraaije letteren.

In 1824 werd F a l c k benoemd tot buitengewoon Gezant naar Engeland, om aldaar, in vereeniging met den Ambassadeur F a g e l , de onderhandelingen wegens Indië te hervatten. Na het sluiten van het verdrag van Maart 1824, keerde hij naar 's Hage terug, om van daar als opvolger van F a g e l weder derwaarts te vertrekken. Als zoodanig sloot hij in 1827 een verdrag met de Vereenigde Staten van Mexico, en in 1829 met het Gemeenebest van Columbia. In het laatstgenoemde jaar bemerkte F a l c k maar al te zeer dat zijne raadgevingen in den wind werden geslagen, en dat hij 's Konings vertrouwen niet meer zóó bezat, om te Londen langer nuttig te kunnen zijn. Na de Belgische omwenteling van 1830 verklaarde hij zich voor de scheiding tusschen Holland en België, en hij liet geene pogingen onbeproefd om zijnen vorst daartoe over te

halen. Het gevolg hiervan was dat Willem I, die toen tegen die scheiding nog krachtig weerstand bood, hem in 1832 terug riep.

Met den titel van Minister van Staat trok Falck zich terug, en vestigde zich op het huis ter Noot nabij 's Gravenhage, waar de beoefening der wetenschappen zijne uitspanning was. Na het sluiten van den vrede tusschen Holland en Belgie werd Falck in 1839 tot vertegenwoordiger van den Koning der Nederlanden te Brussel aangesteld, eene schitterende vergoeding voor zijne terugroeping uit Londen. Hoogst welkom was zijne komst in Belgie, en deze heeft voorzeker niet weinig gestrekt, om den band van vriendschap tusschen de beide natien naauwer toe te halen.

Na reeds eenigen tijd aan ziekte onderhevig geweest te zijn, overleed Falck te Brussel op den 16^{den} Maart 1843. Zijn dood was een gevoelig verlies voor het Belgische volk, hetwelk zulks ook toonde te gevoelen, en tevens hulde bragt aan zijne verdiensten, bij de plegtige vervoering van zijn lijk naar Utrecht, waar het in den grafkelder zijner familie werd bijgezet. De afbeelding van Falck ziet het licht. Zijne nagedachtenis is gehuldigd door een gedenkpenning, door de kundige hand van den graveur J. Wiener vervaardigd. Falck was den 2^{den} December 1817 gehuwd met R.A. Baronnesse de Roisin, gesproten uit een adellijk geslacht in Henegouwen. Waar zoovele beroemde mannen uitvoerig den lof van Falck, als staatsman, geleerde, bevorderaar van kunsten en wetenschappen en als mensch verkondigd hebben, zullen wij het niet wagen bij bovenstaande levensschets een woord daarvan over te nemen of trachten er iets aan toe te voegen. De indruk, die deze beroemde man op zijne tijdgenooten gemaakt heeft, is nog niet vergeten, en welligt is de tijd nog niet daar, om al zijne handelingen uit het juiste oogpunt te beschouwen. Het bedrijvig leven liet Falck niet toe om vele vruchten van zijne studien door den druk bekend te maken, van daar dat wij slechts van zijne hand bezitten de volgende werken en verhandelingen, die getiteld zijn:

Disputatio juridica de Matrimonio ex sententia celebb. Imm. Kant *et* Joh. G. Fichte, Amst. 1799, 8°.

Idé der ontwikkeling van 's menschen zedelijken aanleg in de geschiedenis opgespoord. Geplaatst in van Hemert's *Magazijn voor de kritische wijsbegeerte* enz. 4de deel, 2de en 3de stuk, Amst. 1801.

Over het mislukken van alle wijsgeerige proeven eener théodicée. Geplaatst in hetzelfde *Magazijn*, 5de deel, 1ste stuk.

Over den invloed der beschaving van de Nederlandsche natie op de verlichting van de Noordsche volken, Amst. 1813. 4°.

In de *Gedenkschriften van de derde klasse van het Nederlandsche Instituut*, 1ste deel bl. 28, wordt nog melding gemaakt

van eenige berigten van F a l c k getiteld: *Eenige letterkundige berigten wegens Denemarken*, *en inzonderheid wegens de nieuw opgerigte Academie te Christiania in Noorwegen*, *en Aanteekeningen en aanmerkingen over den staat der Academien en geleerdheid in Denemarken en Zweden*. Voorts dient hier nog vermeld te worden, dat F a l c k niet alleen Latijnsche maar Hollandsche en Fransche verzen vervaardigde, en dat zijne *Brieven* te 's Hage, in 1857, door den druk zijn bekend gemaakt, die, loopende van 1795 tot 1843, de confidentieele correspondentie bevatten, meerendeels gehouden tijdens zijn verblijf in Frankrijk, Duitschland, Spanje en Engeland, gedurende zijn ambteloos leven en eindelijk als Gezant in Belgie. Het is deze belangrijke bron, die wij, met de hier onder aangehaalde werken, ten sterkste aanbevelen, om eenmaal eene waardige levensbeschrijving van den onvergetelijken F a l c k het licht te doen zien.

Zie *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.*, D. XII. bl. 93; *Algemeen Handelsbl.*, 20 Maart 1843; *Gallerie historiq. des Contempor.*, T. IV., pag. 345; K e s t e l o o t , *Hulde aan de nagedachtenis van Mr.* A.R. F a l c k , 's Hage 1844, 8_o. met portr.; d e R e i f f e n b e r g , *Quelq. mots sur feu* A.R. F a l c k , Brux, 1844, 8°.; *Handel. der Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Nederl. letterk. te Leid.* 1843, bl. 40-43; *Programma van het Prov. Utr. genootsch.*, 1843, bl. 34-39; *Algem. Konst- en Letterb.*, 1846. D. I., bl. 1-4; Mr. J e r o n i m o d e V r i e s , *Iets bij het nadenken over een afgestorven vriend*; *Biograph. Univ.*, T. VII, p. 184, 185; B o s s c h a , *Neerl. Held. te land*,, D. III. St. II., bl. 682 en volg.; *Kron. van het hist. Gen. te Utr.*, D. II. bl. 22; M u l l e r , *Cat. van portr.*, bl. 84.

[Gustaaf Adolf de Falck]

FALCK (GUSTAAF ADOLF DE), eigenlijk een Zweed van geboorte, maar sedert geruimen tijd in Nederlandsche dienst, zeilde als Kapitein-Luitenant met de *Bellona* van 24 stukken, in 1796 naar Oost-Indië, onder het eskader van den Opperbevelhebber Kapitein L u c a s , hetzelfde eskader, dat in de Saldanha-baai lafhartig aan de Engelschen werd overgegeven. D e F a l c k was de eenige, onder het geheele eskader, die gelegenheid had om bewijs van moed te geven, en het ook werkelijk gaf. Met zijn fregat tot dekking van eene waterplaats gezonden, wederstond hij den aanval van 4000 Engelschen, die de waterplaats poogden te vermeesteren, met zulk een gelukkig gevolg, dat zij, na vele dooden en gekwetsten te hebben bekomen, moesten terugdeinzen. Op nieuw, ook door geschut aangegrepen, dwong hij, door het kanon van zijn schip, den vijand tot den terugtogt. Hij, later in den krijgsraad gekomen met den Luitenant B e z e m e r , erkende wel dat de capitulatie met de Engelschen noodig was geweest, maar met de uitdrukkelijke betuiging dat zij beiden, als afwezig zijnde geweest, geenszins verantwoordelijk waren, voor hetgene had kunnen gedaan worden, en niet gedaan is, bij de eerste ontdekking der vijandelijke schepen, en nadat zij te vergeefs op het ont-

schepen van het volk en het verbranden der vloot hadden aangedrongen. De Falck voerde in 1801 het bevel als Kapitein op het Oost-Indische pinkschip *Arnestein*, van 20 stukken, op de reede van Helvoetsluis.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. VI. St. II. bl. 50, 73, 80, 88, 686.

[Ulrich von Daun, graaf van Falckenstein]

FALCKENSTEIN (ULRICH VON DAUN, graaf van). Zie DAUN (ULRICH VON).

[Gerardus Falcoburgius]

FALCOBURGIUS (GERARDUS), of Falckenburg, werd te Nijmegen omstreeks 1538 geboren, en, na zich reeds in zijne geboorteplaats op de wetenschappen te hebben toegelegd, vertrok hij naar Bourges in Frankrijk. Daar studeerde hij in de letteren en regtsgeleerdheid onder Cujacius, en verwierf een buitengewonen roem in de kennis der oude talen. Welke betrekking hij bekleed heeft is niet bekend, maar wel, dat hij, in het gevolg zijnde van den graaf Herman van Nieuwenaar, en te veel wijn gedronken hebbende, digt bij Steinfort van zijn paard viel, en zich zoo zwaar bezeerde, dat hij den 8sten September 1578 overleed.

Falcoburgius was niet alleen een geleerd taalkundige maar ook Grieksch en Latijnsch dichter. Verzen van hem zijn te vinden in de aanteekeningen van Dousa op Tibullus, en in handschrift op de Bibliotheek der Leidsche Hoogeschool. Latijnsche verzen komen van hem voor in de *Deliciae poëtarum Belgicorum*, T. II. pag. 400. Afzonderlijk gaf hij uit:

Notae in Nonni Panopolitani Dionysiaca, Antv. 1569. 4°. ibid. Francof. 1606. 8°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 349; Saxe, *Onom. Liter.* T. III, p. 447, 653; Hoefft, *Parn. Lat. Belg.*, p. 61; Peerlkamp, *de poetis Latin. Neêrl*, p. 116, 117; *Biograph. Univers.* T. VII, p. 185.

[Adrianus Falcoburgius]

FALCOBURGIUS (ADRIANUS), of van Valckenburg, werd op den 1sten November 1581 te Leiden, uit deftige ouders, geboren, legde zich op de Hoogeschool aldaar op de geneeskunde, maar voornamelijk op de ontleed- en heelkunde, toe, en zoo groot was de roem dien hij zich reeds door zijne kennis daarin verworven had, dat hij in 1617 met goedkeuring van Curatoren der Hoogeschool openbare lessen gaf. Hij werd in 1621 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd, en begon toen al dadelijk met toestemming openbare lessen over die wetenschap te houden, in de plaats van den Hoogleeraar Bontius, die, geneesheer van Prins Maurits geworden zijnde, zijne lessen niet zoo geregeld kon waarnemen. Reeds in Februarij 1624 bekwam hij den titel van buitengewoon Hoogleeraar in de heelkunde, doch in 1630 werd hij onder het getal der gewone Hoogleeraren opgenomen, en betoonde zich deze eer ten volle waardig, tot aan zijn overlijden, hetwelk in 1650 voorviel. De Hoogleeraar Boxhoorn hield op

hem eene lijkrede, die in zijne *Orationes varii argumenti* te vinden is.

Zie Sandifort, *Introd. ad Museum Anatomicum*, p. VII, VIII; Siegenbeok, *Geschied. der Leidsche Hoogeschool.* Toev. en Bijl. bl. 113, 268.

[Falconier]

FALCONIER was ten jare 1690 muntmeester van Friesland, blijkens de rekeningen van het St. Anthony-Gasthuis te Lecuwarden.

Zie van der Chijs, *de munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 150.

[George Jaques Laurillard dit Fallot]

FALLOT (GEORGE JAQUES LAURILLARD dit). Zie LAURILLARD dit FALLOT (GEORGE JAQUES).

[Charles de Levin, Heer van Famars]

FAMARS (CHARLES DE LEVIN, Heer van). Zie LEVIN (CHARLES DE).

[Mr. Cornelis Fannius]

FANNIUS (Mr. CORNELIS), zoon van Pieter Fannius en van Cornelia van Beaumont, werd den 9^{den} Junij 1625 geboren. Na de voleindiging van zijne regtsgeleerde studien werd hij Raad en Pensionaris van Brielle, en den 27sten Februarij 1660 gewoon Raad in den Hove van Holland. Hij werd den 27sten Junij 1669 verleid met de heerlijkheid Oud Haarlem en Cortenbosch, overleed den 3^{den} November 1675 en werd te Hillegom begraven. Zijne vrouw, Catharina van Sypesteyn, die later hertrouwde met Mr. Gerard Bicker van Zwieten, schonk hem een zoon, Mr. Pieter Fannius, Heer van Oud Haarlem en Cortenbosch, geboren in 1658 en overleden als Rentmeester van Beijerland in 1729. Deze was gehuwd eerst met Cornelia Baan, en daarna met Johanna Parret. Bij eerstgenoemde verwekte hij twee zonen, als: 1°. Mr. Cornelis Fannius, Heer van Oud Haarlem en Cortenbosch, geboren den 28sten Maart 1687. Hij was Raad en Schepen te Brielle, later in 1719 Raad, Schepen en Postmeester te Haarlem en Gecommitteerd ter Staten Generaal tot Mei 1733. Hij overleed te 's Hage 6 Junij 1733, en was gehuwd met Judith Guldewagen, waarbij twee dochters, Cornelia en Anna Margaretha; 2°. Mr. Gerard Fannius, geboren den 28sten April 1690, werd in 1722 Raad en Schepen te Alkmaar, in 1729 Burgemeester aldaar en Heemraad van de uitwaterende sluizen. Hij overleed te Alkmaar den 20sten Maart 1733, en was gehuwd met Catharina Sara Kien, die later hertrouwde met den Generaal Justus Philip Baron du Tour. Uit zijn huwelijk sproten twee dochters, Margaretha en Cornelia, beiden jong overleden, en een zoon Pieter Fannius, de laatste mannelijke afstammeling van zijn geslacht, geboren den 10^{den} Februarij 1727, den 3^{den} December 1737 overleden en te Alkmaar begraven.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt.

[Mr. Cornelis Antony Fannius Scholten]

FANNIUS SCHOLTEN (Mr. CORNELIS ANTONY). Zie SCHOLTEN (Mr. CORNELIS ANTONY FANNIUS).

[Alexander Benjamin Fardon]

FARDON (ALEXANDER BENJAMIN) werd den 22sten Augustus 1749 te Amsterdam geboren en tot den koophandel opgeleid. Hij deed zich kennen als een ijverig voorstander en beoefenaar der wetenschappen, en was bekend met verscheidene talen. In 1788 behaalde hij bij het Amsterdamsch Dicht- en Letteroefenend Genootschap den buitengewonen zilveren eerpenning, wegens zijn antwoord op de door hetzelve uitgeschreven prijsvraag naar de beste wijze van tooneelspelen te vervaardigen, die een regtstreekschen invloed op de burgerlijke zeden hebben; deze verhandeling is echter nimmer uitgegeven. Hier en daar zijn van F a r d o n enkele kleine stukjes geplaatst, doch na zijn dood, die den 9den November 1794 plaatst had, is door de zorg van W i t s e n G e i j s b e e k van hem uitgegeven:

Nagelatene Redevoeringen, *Verhandelingen en Vertoogen* Amst. 1824, 8o. 2 deelen.

In het 15de deel van de *Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen* (Middelb. 1792 8o.) komt van hem voor eene: *Verhandeling over de geschiktste middelen*, *om nuttige ontwerpen hier en daar opgegeven*, *tot nut der maatschappij in trein te brengen*, terwijl in de *Verhandelingen over de natuurlijke Godgeleerdheid én Zedekunde*, *uitgegeven door het Stolpiaansch Legaat* (Leid. 1790, 4o.) van F a r d o n een antwoord in de Hollandsche taal voorkomt, op de uitgeschrevene prijsvraag: *an sint officia*, *ad quae hominem natura obligatum esse*, *demonstrari nequeat*, *nisi posita animorum immortalitate*.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4o. D. I. bl. 21; d e J o n g , *Naaml. van Boek.* bl. 166, 638, 669; K i s t en R o y a a r d s , *Arch. voor Kerk. Gesch.* D. V. b.. 282 noot 15; *Woordenb. der Zamenl.* bl. 538.

[Paul Constantin la Fargue]

FARGUE (PAUL CONSTANTIN LA), geboren te 's Gravenhage, woonde aldaar, doch op het laatst van zijn leven te Leiden, alwaar hij hoogbejaard in 1782 overleed. Hij was een verdienstelijk schilder en teekenaar van landschappen en stadsgezigten getrouw naar de natuur geteekend. Hij teekende ook met bruinen inkt of met sapverw, heeft ook enkele prenten geëtst, en maakte zich in het vak der graveerkunst zeer verdienstelijk.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m ; *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[J.L. la Fargue]

FARGUE (J.L. LA), broeder van den voorgaande en mede kunstgraveur; in het werk: *Toneel der uitmuntende schilders van Europa*, 's Hage 1752. 8o., komen portretten van schilders, door hem gegraveerd, voor.

Zie K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Jacob Elias la Fargue]

FARGUE (JACOB ELIAS LA), broeder van den voorgaande, was een stads- en landschapschilder, die als zoodanig in 1761

werd ingeschreven in de kunstkamer van P i c t u r a te 's Gravenhage.

Zie K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Karel la Fargue]

FARGUE (KAREL LA), jongste broeder van den voorgaande, genoot het onderwijs in de kunst bij zijn oudsten broeder P a u l C o n s t a n t i j n . Hij werd in 1768 als stads- landschapen gezelschapschilder ingeschreven in de kunstkamer van P i c t u r a te 's Gravenhage.

Zie K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Maria la Fargue]

FARGUE (MARIA LA), zuster van de voorgaanden, was eene verdienstelijke schilderes van binnenhuizen met figuren, en teekende ook geschiedkundige voorvallen uit haren tijd.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[J.F. la Fargue]

FARGUE (J.F. LA), wiens naam wij ook J.F. d e l a F a r g u e vonden opgegeven. Levensbijzonderheden zijn ons niet van hem bekend. Hij maakte verzen van weinig beteekenis, en schreef de volgende werken:

Geslacht-schetse, *beschrijvinge*, *en staet van den Doorluchti-Huyse en Vorstendomme van Nassou*, 's Hage, 1740. 8°.

Oorspronk ende Historiën van den Huyse van Oostenrijk, 's Hage, 1741. 8°.

Aanteekeningen op de beknopte Verhandeling over den Oorsprong en Historie van den Huyse van Oostenrijk, *en de twee Rijks-Vicarissen*, *gedurende den opstand des Rijks-Troons*, Delft, 1741. 8°.

Kerkelijken in 't visier of den Opdrachtmaker beschaamt, 'sHage, 1741. 8°.

Kallistratus ontmaskerd, *en voor de voeten van Leonidas*, 's Hage, 1742. 8°.

Beschrijvingen van 't Regt en de gesteltenisse der Barrierre, 's Hage, 1746. 8°.

Staats-spiegel voor den Nederlanderen tegens uytheemsche kunstenarijen en verkeerde bevattingen des tyds, 's Hage, 1746. 8°. 5 deelen.

Onderzoek van de Aanmerkingen op het Advis der Admiraliteit van Zeeland, *benevens een klaare en trouwe expositie van 't Advis der Hollandsche Admiraliteiten*, *ten Redres des koophandels*, 's Hage, 1753. 4°.

Memoriën, *Consideratiën en Protestatiën*, *ter zake van 't vrugteloos reclameeren eener erfenisse uit Surinamen*, *aldaar onder Administratie der Weeskamer gekomen*, *en daarvan in den jaare* 1742 *geremitteerd*, *niet aan de bekende Erfgenamen*, *maar aan de directuuren van Surinamen*, 's Hage, 1754. 4°.

Aanmerkingen over 't plan van den Heer Luitenant Admiraal C. Schrijver, *tot redres in de vervallen zeedienst en zeemagt der Republiek*, 's Hage 1755. 8°. 3de druk.

Eerste vervolg van de Aanmerkingen enz. 's Hage, 1756. 8°.

Tweede vervolg van dezelve Aanmerkingen vervattende de legitime Portie van Danièl en van Philalletes Patriot, 's Hage, 1756. 8°.

Het waare karakter van den Raad-pensionaris de Witt, en der Loevesteinse Factie, ontworpen uit onwraakbare Bewijzen, ter zuiveringe der Vaderlandsche Historie. 's Hage, 1757. 8°.

Twéde Brief aan Mevrouw, waarin het waare karakter van de Witt, benevens dat van Oldenbarneveld, met onwederspreeklijke Preuven nader opgehelderd, en de Zugt-schrijver stiptelijk onderzocht word. 's Hage, 1757. 8°. *Themistocles, Beminnaer zijn's vaderlands, Treursp. uit het Engelsch vert*. Leid. 1770. 8°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV. V. VI; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 120; Stuart, *Vaderl. Hist*, D. I. bl. 396, noot; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.;* D. II. bl. 84; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 257, b. 91. D. II. bl. 34, 577; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. IX. bl. 260, D. X. bl. 343, 344.

[Farjaux]

FARJAUX, een krijgsman van Fransche afkomst, die, lang in Spaansche dienst geweest zijnde, zich in Nederlandsche dienst begaf, en bij onderscheidene gelegenheden blijken gaf van zijne dapperheid. Hij maakte zich inzonderheid verdienstelijk door de verdediging van Maastricht in 1673 tegen zijne landgenoten. Ofschoon hem later verweten is misslagen in die verdediging begaan te hebben, kan men hem den lof van heldhaftigheid niet onthouden, en hij werd niet alleen door Willem III geprezen, maar ook door de Staten-Generaal in eene bepaaldelijk daartoe belegde vergadering bedankt voor zijne *vigilante verdediging*. Ook werd hij tot Generaal Majoor bevorderd, in welke hoedanigheid wij hem nog aantreffen in den slag bij Senef in 1674.

Zie Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 141, 142, *Bijl.* bl. 3, 9.

[Alexander Farnese]

FARNESE (ALEXANDER), Hertog van Parma en Plaisance, gesproten uit een oud en aanzienlijk Italiaansch geslacht, dat een aantal beroemde en hooggeplaatste personen heeft opgeleverd, was de zoon van Octavio Farnese, tweede Hertog van Parma, en van Margaretha van Oostenrijk, natuurlijke dochter van Keizer Karel V en landvoogdes der Nederlanden. Hij werd te Rome in 1544 geboren, en geen lust tot de studie aan den dag leggende, door zijne moeder geheel voor den krijgsmansstand opgevoed, waartoe zijne ridderlijke geaardheid hem bijzonder geschikt maakte. Haar volgde hij naar Vlaanderen, toen zij tot landvoogdes der Nederlanden benoemd was, doch weldra vertrok hij naar het hof van Filips II, en volgde dezen op diens veldtogt naar Frankrijk,

waar hij reeds vroeg blijken van zijne dapperheid gaf en den koning het besluit deed nemen hem met zich naar Madrid te voeren, en tegelijk met zijn zoon Don C a r l o s , en zijn natuurlijken broeder Don J a n , op te doen voeden. Na de voltrekking van zijn huwelijk met M a r i a Prinses van Portugal, op den 18^{den} November 1565 te Brussel gesloten, begaf hij zich naar Italie, en hield zich met wapenoefeningen bezig, om weldra zijnen dorst naar krijgsdaden te bevredigen, en den veldtogt tegen de Turken onder Don J a n mede te maken. Hij nam een schitterend deel in het zeegevecht bij Lepanto in 1571, overlaadde zich met roem, en keerde naar zijn Hertogdom Parma weder, waar hij vijf jaren daarna zijne gemalin verloor. Op verzoek van Don J a n werd hij door den Koning in 1578 als Luitenant-Generaal van den landvoogd naar de Nederlanden gezonden. Hij volgde Don J a n als landvoogd op, en het was door hem dat de Belgische gewesten voor het grootste gedeelte onder de gehoorzaamheid van den Koning van Spanje terugkeerden. Wij zullen hem in zijn bedrijvig leven als veldheer en staatsman niet volgen. De geschiedenis is dáár om het ons te leeren hoe de eerste zeven jaren van zijn bewind, tot aan de inneming van Antwerpen, eene aaneenschakeling van overwinningen vertoonen, die hem met regt den naam van een der grootste veldheeren van zijnen tijd waardig maken. Wél waren de tijdsomstandigheden hem gunstig, en minder roemrijk waren zijne daden, toen M a u r i t s krachtige arm hem in zijnen overwinnenden vaart tegenkwam, maar niet te ontkennen is het, dat hij, bij alles wat hij ondernam, eene bekwaamheid, standvastigheid en heldenmoed vertoonde, die zeldzaam voortkomt. Alleen de verovering van Antwerpen, in 1585, was een meesterstuk, en de Koning was zoo zeer verheugd over dit wapenfeit, dat toen hem de tijding daarvan toekwam, hij 's nachts ten bedde uitsprong, naar de kamer zijner dochter vloog, en in vervoering uitriep: ‘Antwerpen is ons! Antwerpen is ons!’

Ter belooning zijner diensten werd hem de Gulden Vlies orde uit Spanje toegezonden; doch van nu af keerde hem de fortuin veelal den rug. Bij Spanje's groote onderneming tegen Engeland en Nederland, was hij genoodzaakt werkeloos toeschouwer te zijn, toen de bloem van Spanje's Ridderschap haar graf in de golven van den Oceaan vond, of omkwam door de dappere ontvangst van het Engelsche en het Hollandsche scheepsvolk. Zijne toeleg op Bergen op Zoom en Tholen mislukten, en zijne vijanden vonden daarin gereede aanleiding om hem in Spanje verdacht te maken. Hij vertrok derwaarts, doch werd onderweg van hartzeer ziek over den toestand waarin hij verkeerde, en moest zijne verdediging aan R i c h a r d o t overlaten.

F i l i p s II, zijne dienst niet kunnende ontbeeren, nam, althans in schijn, zijne verontschuldigingen aan, en P a r m a keerde tegen het einde van 1589 in de Nederlanden we-

der, met bevel om de Ligue in Frankrijk te ondersteunen. Ongaarne ging hij hiertoe over, wel wetende dat daardoor aan de Nederlanders verademing geschonken zou worden, en hij voor een groot deel weder verliezen zou, wat hij vroeger met zooveel zorg en moeite gewonnen had. Het bevel van F i l i p s moest evenwel worden opgevolgd, en in Augustus 1590 trok hij naar Frankrijk, en noodzaakte Koning H e n d r i k IV het beleg van Parijs op te breken. Oneenigheid van hem met den Hertog v a n M a y e n n e was oorzaak dat er verder niets van belang werd uitgevoerd, en P a r m a naar de Nederlanden terugkeerde. Op uitdrukkelijk bevel moest hij op het einde van 1591 andermaal naar Frankrijk trekken, om Rouaan te ontzetten. Vóór dat hij daartoe overging moest Caudebec genomen worden, alwaar hij door een schot in den arm gewond werd. Hij keerde in Junij 1592 ongesteld naar de Nederlanden terug, en vertrok naar Spa, om de wateren te gebruiken. Hij verzocht aan F i l i p s zijn ontslag, doch het werd hem geweiderd, en hem bevel begeven tot een derden togt naar Frankrijk. Hiertoe zich gereedmakende, begaf hij zich van Spa naar Brussel en van daar naar Atrecht, alwaar hij in de Abdij St. Vaast zijnen intrek nam. Meer en meer nam zijne ziekte toe, en na uit de handen van J a n S a r a c e n o , Abt van St. Vaast, het heilige vormsel ontvangen te hebben, overleed hij den 3^{den} December 1592, niet zonder vermoeden van aan vergif te zijn omgekomen, hetwelk hem op last van F i l i p s zou zijn toegediend. Zijn lijk werd naar Brussel gevoerd en aldaar in de hofkapel met alle pracht bijgezet. Zijne uitvaart werd dáár en in verscheidene steden van Italie, en bijzonder te Rome, plegtig gevierd. Later is zijn stoffelijk overschot, onder begeleiding van een zijner bloedverwanten, M a r c o F a r n e s e geheeten, naar Parma gevoerd, en in de Kapucijner kerk aldaar, naast zijne gemalin, bijgezet. Door den Raad en het volk te Rome werd hem een standbeeld in het kapitool opgerigt ‘omdat hij Belgie voor Rome herwonnen had.’ Gedurende zijn leven zijn er ter zijner eere verschillende gedenkpenningen geslagen, en zijne afbeelding komt, behalve bij de meeste geschiedschrijvers, ook nog afzonderlijk uitgegeven voor.

Ongetwijfeld was P a r m a een man van buitengewone talenten. Eén der bekwaamste krijgsoversten van zijnen tijd, was hij daarbij een schrander en geslepen staatsman, die, als Italiaan meer buigzaam dan de stugge Spanjaard, de harten wist te winnen van de bewoners der Zuidelijke Nederlanden, en daarom op dezen oneindig meer vermogt, dan zij die hem in het bestuur over de Nederlanden waren voorgegaan. Hij wist met behendigheid partij te trekken van de omstandigheden, en was niet alleen bevelhebber over zijne soldaten, maar werd ook door hen als hunnen vader geëerd en bemind. Aan eene schoone, rijzige en ridderlijke gestalte paarde hij een vriendelijk en innemend

gelaat, en was hij deftig en tevens vlug in zijne bewegingen. Dapper ging hij zijne onderhoorigen voor, deinsde voor geen gevaar terug, en was, het staat ter zijner eere aangeschreven, goedertieren jegens den overwonnen vijand. Zijn wij alzoo billijk in zijne beoordeeling als veldheer en dienaar zijns vorsten, als mensch staat hij bij ons Nederlanders met eene zwarte kool aangeteekend. Hij wist van den moord, door Balthazar Gerards aan Willem I te plegen, en moedigde den moordenaar aan. En dit is genoeg om hem voor altijd te brandmerken, en ondanks zijne schitterende veldheerstalenten hem der verachting prijs te geven. Met dat al oefenden zijne daden eenen belangrijken invloed op ons vaderland uit, daar hij de man was, die, het zijn de woorden van den beroemden schrijver van *Neêrlands heldendaden te land*, tusschen Noord- en Zuid-Nederland een band verscheurde, welks bestaan niet lag in het raadsbesluit der Voorzienigheid.

Zie, behalve de Nederlandsche en Spaansche geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl. 22; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. bl. 23, 24; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 100-105 van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 405-413; Bosscha, *Neêrl. Held. te land*, D. I. bl. 192, 233-236, 268, 284-288, 291, 296, 298, 312; Groen van Prinsterer, *Archiv. de la maison d'Orange Nassau*, Zie het Register; *Kronijk van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 80, 187, D. V. bl. 51-53, 92, 161, D. VII. bl. 419, 441, 443, 446, D. VIII. bl. 28, D. IX. bl. 22-27, 366. 464; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 84, 85; Jansen, *de Kerkherv. te Brugge*, D. II. bl. 9-11.

[Jacobus Faro]

FARO (JACOBUS) werd in Zeeland, waarschijnlijk te Schoondijke, waar hij woonde, in 1763 geboren. Hij was landbouwer van beroep en lid der commissie van landbouw in Zeeland. Hij overleed in 1847 en was een niet onverdienstelijk dichter, wiens *Nagelaten Gedichten*, (sedert 1782 tot 1844 vervaardigd) door den Heer G.P. Roos te Schoondijke (1856. 8°) uitgegeven, wel wat bevatten dat de verzamelaar achterwege had kunnen laten, maar waaronder ook verscheidene stukken voorkomen, die bewijzen dat Faro dichter was, en ons een goed denkbeeld geven van zijn eerlijk gemoed, christelijke gezindheid en dichterlijk hart.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1856. bl. 376; *Tijdspiegel*, 1857. N. 7. bl. 46.

[J. Farret]

FARRET (J.), welligt Johannes Farret, die in 1694 predikant werd te Thiel, en aldaar den 24sten Februarij 1714 overleed, schreef:

Nederlands Hooft, verhoogt boven hare vijanden, 1703. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. 1; de Jongh, *Naamreg. der Predik. behoorende tot de Geld. Synode*, bl. 301.

[Johannes Arent Fas]

FAS (JOHANNES ARENT) werd in Augustus 1742 geboren, en reeds in 1763 door Curatoren der Leidsche Hoogeschool

aangesteld tot Lector in de Wiskunde, welke hij in het Nederduitsch moest onderwijzen. Hij opende zijne lessen op den 28sten November van genoemd jaar, met eene redevoering *over het heilzame oogmerk van Maurits Prins van Nassau*, *bij de instelling van het ambt van Lector in de Wiskunde*. In 1796 werd hem ook het onderwijs in de sterre- en zeevaartkunde, mede in de moedertaal, opgedragen. Bij de vereeniging der Hoogeschool met de Keizerlijke Universiteit van Frankrijk, verkreeg hij den titel van buitengewoon Hoogleeraar, in welke waardigheid hij na de herstelling der Hoogeschool werd bevestigd en met ijver werkzaam bleef tot in 1815, toen hem een eervol ontslag verleend werd. Hij overleed den 15den November 1817 en schreef:

Inleiding tot de kennis en het gebruik der oneindig kleinen, *behelzende de grondbeginselen van de Differentiaal en Integraal Rekening*, *met een Bijvoegsel over het verdeelen van een gebroken Functie*, Leid. 1775. 8o.

Verhandeling over twee kometen, *uit de berekeningen van Halley* enz. Leid. 1787. 8o.

Beschouwing eener sterrekundige formule, Leid. 1787. 8o.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4o D. VI. bl. 2, 1817. D. II. bl. 371; Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek.*; de Jong, *Naaml. van Ned. Boek.*; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 352, 430, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 252, 253, 276.

[Joseph Fastré]

FASTRÉ (JOSEPH) werd op den 22sten Junij 1784 te Vlissingen geboren. Te Middelburg ontving hij op zijn achtste jaar reeds de eerste lessen op de viool van zijnen vader, die op den 4den Junij 1794 overleed. Na zich zelf voortdurend eenigzins in de muziek geoefend te hebben, nam hij, in 1803, vrijwillig dienst bij het Fransche 21ste regement van linie, dat destijds te Vlissingen in garnizoen lag, en bespeelde daarbij de klarinet. In 1804 vertrok hij met dat regement naar Duinkerken, en in 1805 naar Duitschland, waar hij in de voornaamste steden, zooals te Munchen en te Weenen, veel goede muziek hoorde, en zich deze gelegenheid zeer ten nutte maakte. In 1806 nam hij zijn ontslag uit de dienst, vestigde zich te Vlissingen, en huwde daar met Anna Constance Leurison, met wie hij reeds te Duinkerken had kennis gemaakt. In 1808 ging hij als muziekonderwijzer naar Middelburg, waar hij ook als Kapelmeester der schutterij werd aangesteld en vele privaat lessen kreeg. In 1821 werd hij als stads muziekdirecteur te Alkmaar beroepen, en in 1830 te 's Gravenhage, in de plaats van den overleden Nolcke, tot onderwijzer aan de Koninklijke muziekschool en lid van de Hofkapel aangesteld. Hij was daar zeer nuttig en werkzaam, en komponeerde verschillende werken, waarvan er zeven en twintig door den druk zijn bekend geworden. Deze zijn voor klarinet, fluit, viool, pianoforte en guitar geschreven, en meestal van ligten en aangenamen vorm. Ook

bevinden er zich onder verschillende Fransche Romances en vele Hollandsche liederen voor elementair onderwijs geschikt. Hij schreef ook een werkje over *de eerste gronden der toonkunst*, hetwelk te 's Hage in 1831 in drie stukjes het licht zag. Ook in handschrift liet hij nog eenige werken door hem gecomponeerd na. Hij overleed te 's Hage den 13den April 1842, nalatende, behalve vier dochters, een zoon, H e n r i , die de voetstappen zijns vaders waardiglijk drukt.

Zie d e J o n g , *Alph. lijst van Ned. Boek. Supplement; Nederl. Muzijk. tijdschrift.* 1842 bl. 20, door ons hier gevolgd.

[Bertrand en N. Fauchier]

FAUCHIER (BERTRAND en N.) Zie FOUCHIER (BERTRAND en N.)

[Hermannus Faukelius]

FAUKELIUS (HERMANNUS), ook wel F a u k e e l , F a u c k e l en F o e k e l genaamd, werd, omstreeeks 1560, te Brugge geboren. De naam zijner ouders en ook hun beroep is onbekend, doch dat zij de Hervormde belijdenis waren toegedaan is zeker. Hun zoon werd tot predikant bestemd, en geene middelen, voor zoover die onder hun bereik waren, achterwege gelaten, om hem als zoodanig te vormen, en waarvan dan ook door den jongen F a u k e l i u s een nuttig gebruik werd gemaakt. Met dat al is er ons van zijne eerste studien weinig bekend. Alleen weten wij dat hij tot zijn twintigste levensjaar in zijne geboortestad vertoefde, en toen naar de pas opgerigte doorluchtige school van Gent vertrok, waar hij van kundige mannen in de Latijnsche en Grieksche talen, de welsprekendheid en wijsbegeerte, en van J a c o b u s K i m e d o n k en L a m b e r t u s D a n a e u s in de godgeleerdheid onderwezen werd. Reeds daar gaf hij een afdoend bewijs niet alleen van zijnen ijver, maar ook van zijn uitmuntend verstand, toen hij, op den 2den Maart 1583, achttien stellingen, getrokken uit het 2de deel van den Heidelbergschen Catechismus, onder D a n a e u s , openlijk verdedigde. Het vertrek van dezen vermaarden man naar buitenslands, als ook de tijdsomstandigheden, bewogen F a u k e l i u s Gent te verlaten, en Leiden's Hoogenschool te bezoeken, waar hij, den 28sten Junij 1583 als student ingeschreven, voor zijne geliefkoosde studie der Oostersche talen in J o h a n n e s D r u s i u s eenen beroemden leermeester vond.

Reeds vóór 1585 schijnt F a u k e l i u s de Hoogeschool te hebben verlaten, althans hij werd in dat jaar tot predikant in de heimelijke gemeente te Keulen beroepen, en deelde gedurende veertien jaren in de smartvolle bejegeningen, welke die gemeente destijds wedervoer, en was er met moed en beleid werkzaam. In 1594 werd hij door de Middelburgsche gemeente beroepen, doch die van Keulen wilde hem niet ontslaan. Vier jaren later beriep hem de gemeente van Amsterdam, maar hij achtte zich door zijne vroegere beloften aan Middelburg zoo zeer gebonden, dat hij dat beroep niet wilde aannemen, tenzij Middelburg hem ontsloeg. Dit werd niet alleen geweigerd, maar den 3den Februarij

1599 werd hij andermaal aldaar beroepen, en er den 27sten Junij van dat jaar, als negende predikant der gemeente, bevestigd.

Gedurende ruim vijf en twintig jaren was F a u k e l i u s te Middelburg, met ijver en met genoegen, werkzaam tot heil eener gemeente, die hem hoogachtte en lief had. 's Mans levensbeschrijver, aan wien wij eene zoo juiste kennis van hem als kerkleeraar, als mensch en als geleerde te danken hebben, roemt zijne uitmuntende begaafdheden. Een vroeger schrijver over hem noemt hem een man van bondige geleerdheid, voorzien met eene mannelijke stem en deftige uitspraak, klaar in zijn voorstel, magtig in het aandringen der waarheid op de gemoederen, voorbeeldig in den wandel en getrouw aan de waarheid.

Het was er echter verre van daan dat F a u k e l i u s zich alleen als leeraar bewoog in den kring zijne gemeente. Verre van dat. Veelvuldig toch waren de bemoeijingen waartoe hij geroepen werd. IJverig voorstander van de belangen der Middelburgsche en andere gemeenten, was hij in verschillende Klassikale en Sijnodale vergaderingen een meer dan gewoon lid. Ons bestek laat niet toe hem overal als zoodanig te volgen, ook niet toen hij bij de kerkelijke beweging in 1618 en 1619, door de provinciale Synode van Zeeland, naar de nationale Kerkvergadering te Dordrecht werd afgevaardigd. Hij werd daar niet alleen tot assessor gekozen, maar velen waren de werkzaamheden hem door de Synode opgedragen, en groot en beslissend was de invloed dien hij op hare besluiten uitoefende. Ofschoon een ijverig voorstander van de Contra-Remonstranten, behoorde hij evenwel tot de meest gematigde onder hen, en ofschoon ook hij niet zonder gebreken was, zal niemand, van welke denkwijs hij ook zij, met het oog op de tijdsomstandigheden waarin hij leefde, hem den lof van zachtheid en inschikkelijkheid, bij de hooggaande geschillen, kunnen ontzeggen.

Na de voleindiging van zijne belangrijke taak in zijne gemeente teruggekeerd, werden hem weder nieuwe kerkelijke werkzaamheden opgedragen. Zoo werd aan hem in 1621 het voorzitterschap opgedragen van het bestuur over zaken der Oost-Indische kerken, en hij meermalen geroepen om uitspraak te doen in kerkelijke of leerstellige twisten, waarbij hij steeds met gematigdheid en onpartijdigheid te werk ging. Zoo bediende zich de Middelburgsche Kerkeraad meermalen van zijn doorzigt en gezag, wanneer de belangen der godsdienst of der gemeente in gevaar geraakten. In één woord, uitgebreid was het veld van 's mans kerkelijk leven, en dat hij daarbij nog tijd voor studie vond, kan opgemaakt worden uit hetgeen hij voor de godgeleerde wetenschappen gedaan heeft. Dat hij als geleerde, en wel als taalgeleerde, roem had bij zijne tijdgenooten, getuigt de eervolle benoeming van hem, op de Dordtsche Synode, tot een der vertalers van het Nieuwe Verbond, en tot plaatsver-

vanger van de Overzetters des Ouden Testaments. Tot die benoeming had voornamelijk aanleiding gegeven zijne vertaling van:

Het Nieuwe Testament onses Heeren Jesu Christi, *wt den grieckschen overghesét*, *neerstelick nu oversien na de beste oversettingen*, *ende van veel druckfauten ghesuyvert; met nieuwe Sommatien ende afdeelinghen der capittelen*, *midtsgaders annotatien aan den kant tot verclaringhe van den text*, Middelb. 1617. 8°.

De boeken van het Oude Verbond werden door F a u k e l i u s uit het Hebreeuwsch overgezet, doch deze arbeid, die, in twee folio deelen, door hem eigenhandig geschreven, berust in de consistoriekamer der Hervormde gemeente te Middelburg, is niet in het licht verschenen. Door dezen arbeid, en de vorige, verdiende F a u k e l i u s den lof hem door bevoegde beoordeelaars als taalkenner en uitlegkundige toegezwaaid, en bij de beoordeeling thans van 's mans arbeid, moet men vooral in het oog houden den tijd waarin hij leefde, en den toenmaligen stand der wetenschap, nog niet bestraald door het licht van den grooten S c h u l t e n s , hetwelk eerst in het begin der achttiende eeuw opging.

Onder de werkzaamheden aan F a u k e l i u s , door de Synode, te Dordrecht vergaderd, opgedragen, behoorde ook het vergelijken van de Latijnsche, Fransche en Nederduitsche exemplaren der Geloofsbelijdenis, en de vervaardiging van twee Catechiseerboekjes. Tot laatstgenoemden arbeid had hij zich vroeger reeds geschikt betoond, door de opstelling van een *Kort begrip der Christelijke relige*, hetwelk te Middelburg reeds in 1608 werd ingevoerd en ook achter zijne vertaling van het Nieuwe Testament geplaatst is.

In 1620 en 1623, toen de Doopsgezinden te Middelburg sterk toenamen, riep men F a u k e l i u s te hulp om de belangen der gemeente ook met zijne pen te verdedigen. Daaraan hebben wij te danken zijn werkje getiteld:

Babel, *dat is*, *Verwerringhe der Wederdooperen onder malkanderen*, *over meest alle de stucken der Christelicke leere. Met een kort verhaal van den oorspronck*, *verbreydinge*, *menigerley verdeelingen ende scheuringhe derzelven van malkanderen*, Middelb. 1621. 8°.

Na zijn dood werden nog twee werken van hem in het licht gegeven, het eerste door den Middelburgschen predikant G. B u i s , en het tweede door den Hoogleeraar v a n L a a r ; zij zijn getiteld:

Bruilofts-Lied ter eeren van Jesus Christus, *over den XLV Psalm*, *in* 48 *Predicatien*, Middelb. 1628. 4°.

Jesuah Jehovae, *of de zaligheid des Heeren*, *predicatien over de mensch-wordinghe ofte geboorte Christi uit de vrouwe; als ook over zijne besnydinghe*, *dood*, *ende opstandinge uyt de dooden*, Middelb. 1633. 8°.

Omtrent het uiteinde van Faukelius zijn weinige bijzonderheden bekend. Hij schijnt onverwachts, misschien wel plotseling te zijn gestorven. Nog den 7den Mei 1625 was hij als scriba op de Klassikale vergadering tegenwoordig, en twee dagen later was hij reeds niet meer. Zijn lijk werd op den 12den Mei in de Oude Kerk te Middelburg begraven, en zijne nagedachtenis door velen gezegend. De voornaamste dichters van zijnen tijd, onder anderen een Johan de Brune en een Adriaan Hoffer, bezongen zijnen lof, en niet ten onregte, want, zoo zong de laatste:

> De heughnis van syn wys, en ' hooghgeleerden sin
> In ons verwekken sal der wysheyd liefd' end' min.
> De heugnis van syn vroom, end' soo godsaligh leven
> Sal ons in al ons doen een levend voorschrift geven;
> Syn ligchaam, dat is dood, syn ziele leeft omhoogh,
> Syn deughd leeft onder ons, end' staat ons steeds voor d'oogh.

De bibliotheek van Faukelius werd door hem bij testament geschonken aan de Consistorie van de Nederlandsche Hervormde Gemeente te Middelburg, waar dezelve nog heden bewaard wordt. Hieruit is af te leiden dat hij waarschijnlijk geene betrekkingen achterliet. Er bestaat van hem eene afbeelding door S. Mesdach geschilderd en door D. van Bremden gegraveerd, voorzien met een Latijnsch om- en onderschrift. Bij de reeds genoemde levensbeschrijving van Faukelius, door wijlen Ds. J. Borsius, is mede zijne afbeelding gevoegd, vervaardigd naar eene oude teekening met Oost-indische inkt op perkament, te Middelburg nog voorhanden. De zinspreuk van Faukelius was *honos onus*, *fasces fasces*. (Eer is last, hooge bedieningen zijn moeijelijk).

Zie W. te Water, *Kort verh. der Herv. Kerk en doorlucht. school te Gent*, bl. 144; A. 's Gravezande, *Geschiedk. berigt aangaande* H. Faukelius, in de *Boekz. der gel. Wereld*, 1765. bl. 166; Schijn, *Geschied. der Mennon.* bl. 438, in de noot; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. bl. 72; *Charterb van Friesl.* D. V. bl 331; Regenboog, *Hist. der Remonstr.* D. II. bl. 6; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 107-110; Ypeij en Dermont, *Geschied. van de Herv. Kerk in Nederl.* D. I. *aanteek.* bl. 216, 549. D. II. bl. 278-283. *aanteek.* bl. 199-205; de Kempenare, *Vlaemsche Kron.* bl. 315; *Naaml. der pred. van Middelburg*, bl. 5; Dr. J. Borsius, H. Faukelius *in zyn leven*, *karakter en letterk. verdiensten*, in Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. III. bl. 196, 223, 232, 257, D. IV. bl 186-348; Dezelfden, *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. V. bl. 141-146; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 455-460; Muller, *Cat. van godgel. werk. Supplem.* bl. 70; Janssen, *de Kerkherv. te Brugge.* D. II. bl. 95, 96, 221, 232.

[Jean Faure]

FAURE (JEAN) was geheimschrijver van François Ego de Latour d'Auvergne, Markgraaf van Bergen-op-Zoom, en na diens overlijden, in 1710, Baljuw van Standdaarbuiten en ontvanger der polders van den Fijnaart en Heyningen tot

aan zijnen dood, welke te Bergen-op-Zoom, in het jaar 1760 voorviel. 's Mans zoon, Mr. J.A. F a u r e gaf van hem in het licht:

Histoire abregeé de la ville de Bergen-op-zoom, *depuis son origine jusqu'a ce jour*, *avec une idée du fameux siège de* 1747 *et de ses suites funestes*, *ainsi que du retablissement de la ville*, la Haye, 1761. 12°. Volgens den Heer H e r m a n s is dit werk in eenen sierlijken stijl geschreven, en onderscheidt zich daarin gunstig boven vele andere stede-beschrijvingen, hoezeer het oudheid- en geschiedkundige gedeelte wel wat grondiger en naauwkeuriger kon behandeld zijn.

Zie H e r m a n s , *Geschiedk. Mengelw. over Noord-Brab.* D. II. bl. 16, 42.

[Clement Alexander de Favauge]

FAVAUGE (CLEMENT ALEXANDER DE), zoon van J a c o b u s J o s e p h u s d e F a v a u g e , Luitenant Kolonel der infanterie, en van A n n a M a r i a W i l l e m s , werd te Maastricht den 20sten Julij 1774 geboren. Hij trad in dienst als kadet bij de infanterie in 1786, en ging in 1791 in Fransche dienst over als 1ste Luitenant bij de 18de halve brigade. Na de omwenteling van 1795 nam hij weder dienst bij het Bataafsche leger, waarbij hij als Kapitein werd geplaatst, en maakte met het 1ste bataljon der 7de halve brigade den veldtogt van 1796 in Duitschland mede, embarqueerde in 1797, en was in 1799 tegenwoordig bij den veldtogt in Noord Holland, alwaar hij, bij den aanval op de stelling der Engelschen in de Zijpe, den 10^{den} September eene wonde in de regterzijde bekwam. Vervolgens volgde hij de Bataafsche legerafdeeling naar Oostenrijk in 1805 en 1806, en werd in laatstgemeld jaar geplaatst bij de garde Jagers van Koning L o d e w i j k , werd daarbij in 1807 tot Luitenant-Kolonel bevorderd, en verplaatst bij het 7de regement infanterie. Als zoodanig was hij bij het leger in Zeeland in 1809.

Bij de inlijving van ons vaderland in het Fransche Keizerrijk werd d e F a v a u g e ingedeeld bij het 125sten regement infanterie, doch kort daarna bij het 124ste, waarna hij in 1812 tot Majoor bevorderd werd. Hij maakte als zoodanig in dat jaar den veldtogt in Rusland mede, en in 1813 dien in Duitschland. Na de omwenteling van dat jaar nam hij zijn ontslag uit Fransche dienst, en nu bij het Nederlandsche leger als Luitenant-Kolonel geplaatst, zag hij zich spoedig tot hoogere rangen bevorderd; in 1820 tot Kolonel en in 1825 tot Generaal-Majoor, en tevens eerst tot provincialen Kommandant in Zeeland, en daarna in Noord-Brabant, en in 1829 in Antwerpen.

Vóór het uitbreken der onlusten in de Zuidelijke Provincien, was hij benoemd tot bevelhebber der reserve brigade, voerde bij den togt naar Brussel in de Septemberdagen van 1830 eene kolonne aan, en tweemalen werd daarbij een paard, door hem bereden, doodelijk getroffen. Hij was vervolgens opperbevelhebber der infanterie op de citadel van Antwerpen, tijdens

de belegering daarvan in 1832, deelde in de krijgsgevangenschap der bezetting, en werd, na zijne terugkomst in het vaderland, belast met het provinciaal kommandement van Utrecht in 1834, en later met het opperbevelhebberschap in het 1ste groot Militair kommando. Met den rang van Luitenant-Generaal werd hij den 27sten April 1840 gepensioneerd.

De Favauge overleed te Zutphen den 1sten Februarij 1858. Koning Lodewijk schonk hem in 1807 de ridderorde der Unie; door Keizer Napoleon werd hij vereerd met het officierskruis van het Legioen van eer, en door Koning Willem I achtereenvolgens benoemd tot ridder 4de, 3de klasse en kommandeur van de militaire Willemsorde, tot ridder van den Nederlandschen Leeuw, en versierd met de medaille wegens de belegering van de Citadel van Antwerpen en het Metalen kruis der Nederlanden. Hij was gehuwd met Margaretha Baronnesse van Rhemen, dochter van Wilt Gerrit Jan Baron van Rhemen van Rhemenshuizen, die hem twee zonen en eene dochter schonk.

Zie *Gedenkschr. van de Koninkl. Orde der Unie*, bl 95; Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D III. bl. 177, 193, 613, 749, *Bijl.* bl. 5, uit familieberigten aangevuld.

[Henri David Theodore de Favauge]

FAVAUGE (HENRI DAVID THEODORE DE), broeder van den voorgaande, werd te Maastricht den 1sten December 1782 geboren. Hij trad in dienst bij het Bataafsche leger als kadet der infanterie in 1795, en werd als luitenant, bij de inlijving in 1810, bij de Keizerlijke garde geplaatst, waarbij hij tot Luitenant-Kolonel opklom. De veldtogten van 1796 tot 1810 met het Bataafsche, en later met het Hollandsche leger, woonde hij bij, nam deel aan die naar Rusland en in Duitschland in 1812 en 1813, in welk laatste jaar hij tot ridder van het Legioen van eer werd benoemd. Bij Krasnoi werd hij den 17den November 1812 gewond in den linkerarm, en door een geweerschot door het ligchaam, en ook bij Dresden den 26sten September 1813 kreeg hij een schot in den linkerheup. Na Neêrlands herstelling werd hij als Majoor geplaatst bij het 1ste bataljon infanterie, en doorliep verder alle rangen. In 1825 werd hij Kononel en had in dien rang in 1831 het bevel over de 2de brigade 1ste divisie van het leger te velde. Nog vóór den tiendaagschen veldtogt werd hij tot Generaal-Majoor bevorderd, en in 1838 kreeg hij het bevel over de 3de divisie infanterie. Den 8sten october 1842 tot Luitenant-Generaal bevorderd zijnde, werd hem in 1845 het pensioen toegelegd. Ten gevolge van zijn uitmuntend gedrag tijdens de onlusten in Belgie, en toen hij op de Citadel van Luik was, kreeg hij de Militaire Willemsorde 4de klasse, en na den veldtogt van 1831 die van de 3de klasse. Hij was ook ridder van de orde van den Nederlandschen Leeuw. Hij overleed te Utrecht den 9den Junij 1855.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Held. te Land*, D. III. bl. 394, 395, 639, 690, uit medegedeelde familieberigten aangevuld.

[Hugo Favolius]

FAVOLIUS (HUGO) werd geboren te Middelburg den 12^{den} Augustus 1523. Zijn vader, F r a n c i s c u s genaamd, was van Pisa afkomstig, en zijne moeder eene Zeeuwsche vrouw. Na den grond zijner studien in zijne geboorteplaats gelegd te hebben, werd hij, om zich verder te bekwamen, naar Padua gezonden, waar hij zich op de wijsbegeerte en geneeskunde toelegde. Hij reisde in 1545 naar Rome en Venetië, en ontmoette ter laatstgemelde plaats een zijner vroegere schoolmakkers, M a t t h e u s L a u r i n u s , die Secretaris was bij den Ambassadenr V e l t w i j k , door K a r e l V naar de Porte gezonden. Met hen trok hij naar Konstantinopel, bezocht eenige Grieksche eilanden, en keerde over Calabrië naar Venetië terug, van waar hij zich weder naar de Nederlanden begaf. De regering van Antwerpen koos hem in 1563 tot stads-geneesheer, en hij overleed den 10den Augustus 1585. In de Kapel van de kerk der Heilige Maagd te Antwerpen werd hij begraven, en zijn graf met een grafschrift voorzien, hetwelk hij stervende vervaardigde.

Bij de beoefening der geneeskunde was F a v o l i u s een verdienstelijk beoefenaar der Latijnsche dichtkunst en fraaije letteren. Zijn voornaamste werk was eene beschrijving in Latijnsche verzen van zijne reis naar Konstantinopel, hetwelk getiteld is:

Hodoeporicon Byzantinum Libris III, Lov. 1563. 8°.

Verder gaf hij in het licht:

Carmen Heroicum de classica ad Naupactum contra Turcas victoria per Joannem Austriacum, Antv, 1572.

Enchiridion theatri orbis terrarum, *carmine illustratum*, Antv. 1585. 4°.

Acrosticha duo. I in adventum Annae Austriacae; II in lustrationem urbis Antverpianae a Francisco Sonnio, *primo ejus episcopo factum*, Antv. 1570.

Ook schreef hij nog een boekje, waarin hij handelt over de wijze waarop God met de Profeten gesproken heeft.

Zie S w e e r t i u s , *Athen. Belg.* p. 351; F o p p e n s , *Bibl Belgica*, p 491; B o x h o o r n *Kron. van Zeel.* bl. 461; d e l a R u e , *Gelett. Zeel.* (2de druk) bl. 56, 67; S a x e , *Onom. Liter.* T, III. p. 459; 460; H o e f f t , *Parnas. Latin-Belg.* p. 40; P e e r l k a m p , *de poët. latin. Neerl.* p. 136. 137.

[Jean Fay]

FAY (JEAN), of d'A u f a y , was Raad van K a r e l de S t o u t e , later van diens dochter, M a r i a v a n B o u r g o n d i ë , alsmede van M a x i m i l i a a n en F i l i p s d e S c h o o n e . Hij overleed omstreeks 1510, en heeft geschreven:

Discours des actions et querelles d'entre Marie de Bour., *goigne*, *fille de Charles le Hardy*, *femme de l'Empereur Maximiliaan d'une part*, *et de Loys XI Roy de France d'autre part*. Hetzelve is uitgegeven door L e i b n i t z , in zijne *Mantissa Codicis Juris Gentium diplomatici*, Hannov. 1702, folio.

Zie d e W i n d . *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 525, 526.

[Jacob de Fay]

FAY (JACOB DE) was een weinig beduidend dichter uit het midden der achttiende eeuw, van wien voortbrengselen gevonden worden in het eerste en tweede vervolg der *Gedichten vóór en tegen W. van Haren*.

Zie v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 84.

[Jacob de la Faye]

FAYE (JACOB DE LA) was Theologiae Doctor en Predikant in de Engelsche taal te Utrecht, waar hij in Mei 1784 overleed. Hij wordt genoemd een groot godgeleerde en een der tegenstanders van den vermaarden T o l a n d , blijkens het volgend werk:

Defensio religionis nec non Mosis et gentis Judaicae contra duas dissertationes Joh. Tolandi, Utr. 1709. 8°.

Hij schreef ook:

Lijkpredikatie over Koning Willem III, Utrecht, 1702. 4°.

Predikatie over Leviticus XXV. *vs.* 8, 9 *en* 10 *uit het Engelsch vertaalt. Gedaan ter gelegenheid van 't* 100 *jaarige Jubilé van Uytrecht*, Utr. 1736, 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1748. a. bl. 627; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III. IV; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 216.

[Phil. le Febure]

FEBURE (PHIL. LE) is de vervaardiger van het:

Treurspel van Lucidorus en Lucella, Leid. 1663. 8°.

Zie *Cat. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 91.

[Pieter Feddes]

FEDDES (PIETER), of P i e t e r v a n H a r l i n g e n , werd te Harlingen in 1588 geboren en stierf er in 1634. Hij was een verdienstelijk schilder van historiën en portretten, ook op glas, en een voornaam graveur en etser. In de werken der Friesche geschiedschrijvers, H a m c o n i u s en W i n s e m i u s , komen door hem gegraveerde platen voor. Er bestaat van hem een portret, in koper gesneden, met het jaartal 1615. Eenige zijner geëtste prentjes komen, met het merk P. H a r l i n g e n s i s , voor.

Zie K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 117; I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[S. Feddes]

FEDDES (S.), waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, deed zich als kunstenaar kennen, door een *Vruchtstuk*, hetwelk te Dresden bewaard wordt.

Zie K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Douwe Feddriks]

FEDDRIKS (DOUWE) was eerst Doopsgezind predikant te Harlingen, daarna te Emden, alwaar hij overleed. Hij was een zeer scherpzinnig vernuft en in de oude schriften wel bedreven. Hij maakte zich vooral bekend door zijn twistgeschrijf met J a n K l a a s z van Grouw. Hij schreef:

Des Mennonisten leere of onderwijzinge voor de Doopsgezinde Christenheid; waar in de Leerstucken van hunne Belijdenisse voorgesteld, *en door eene uitzuiveringe van alle aangewreevene vlecken*, *zonder omwendtsel*, *aan den dag gebragt worden*, *en met de Schriftuurplaatzen verrijkt;* enz. Amst. (1698). 8°.

Mennonitisch onderzoek op de Korte grondstellingen, die van Dr. Galenus opgesteld zijn, in zijne Verdeediginge der Christenen, die Doopsgezinden worden genaamd enz. Amst. 1700, 8°.

De rechtzinnigheid van de leere der Mennoniten opgesteld, met de H. Schrift beweezen, en uit de eigene Doopsgezinde Schriften woordelijk vertoond; (tegen de vreemde gemaakte misduidingen van Jan Klaassen van Grouw, in zijn Boek, genaamd: de Leere der Doopsgezinden verdeedigdenz.) met eene zuiveringe van eenige vreemde Misduidingen, en een kort vertoog van Jan Klaassen's leer; enz. Amst. 1703, 8°.

Hij liet in handschrift na:

Harmonie, of overeenstemminge der vier Evangelisten.

Zie H. Schijn, *Geschied. der Mennon.*, bl. 570, 571, 605-610; Blaupotten Cate, *Geschied. der Doopsgezind. in Holl.* enz. D. I. bl. 278, 295.

[Jonker Floris de la Fee]

FEE (Jonker FLORIS DE LA) was in 1656 één der zeven en veertig kunstenaars, die de Haagsche Gildekamer van Pictura hebben opgerigt. Er is van hem geen werk bekend. In 1665 was hij nog lid of confrater van gemeld gild.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Hendrik Feekens]

FEEKENS (HENDRIK), een burger en sedert 1580 Schepen te Breda. Zijn naam staat met roem vermeld in de geschiedenis dier stad. Hij was het die bij den aanval der Spanjaarden in 1581, aan het hoofd van een vaandel jonge lieden, de talrijke en geoefende bende van den Heer van Haultepenne langen tijd weêrstand bood, doch ten laatste den ongelijken strijd met den dood moest bekoopen.

Zie van der Aa, *Herrinner. uit het gebied der geschied.* D. I. bl. 202, 203.

[Kapitein Feems]

FEEMS (Kapitein) was een der scheepsbevelhebbers op de vloot van den Luitenant-Admiraal van Wassenaar, in 1658 naar het Noorden gezonden. Zijn naam staat vermeld onder die van hen die bij uitstek hun pligt deden, en de op de Zweden behaalde overwinning hielpen bevechten.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 260.

[Johannes Feisser]

FEISSER (JOHANNES), geboren te Groningen den 14den December 1773, trad met zijn veertiende jaar in dienst en was met zijn vader Johannes Elias Feisser in garnizoen te Maastricht, gedurende het beleg in 1793, hij als Vaandrig en zijn vader als Luitenant- of Kapitein kwartiermeester. Hij schreef een dagverhaal van hetgeen in de belegerde vesting is voorgevallen, beginnende met November 1792, en eindigende met de vermelding dat, op den 6den Maart 1793, een dankstond werd gehouden over het behoud der stad.

Later van de dienst ontslagen, was hij ongeveer een dertigtal jaren Rijksontvanger, laatstelijk te Veendam, werd omstreeks 1840 op pensioen gesteld, en overleed te Groningen den 2^{den} Julij 1848, bij zijne echtgenoote, A n n a M a r i a B o u r , die

aldaar den 14den October 1847 overleed, drie zonen en eene dochter nalatende.

Zie B o s s c h a , *Neêrl. Held. te Land.* D. III. *Bijv. en Verb.* bl. 35, 36: uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Dodo Feitama]

FEITAMA (DODO) was in 1413 Abt van het klooster te Bloemkamp of Oldeklooster, en wordt genoemd een man vermaard om zijne geleerdheid en goede zeden. Het gebeurde dat die van Bolsward een zijner kloosterlingen, die van adel en zeer bij hem gezien was, om het leven hadden gebragt. Hierover was door den Abt reeds herhaalde malen geklaagd en voldoening geëischt, maar men liet hem klagen. Eindelijk besloot hij zelf wraak te nemen. Hij wapende wat hij kon, en viel onverhoeds des morgens vroeg in de stad. Niemand was op dien aanval verdacht, zoodat hij geen tegenstand ontmoette, eenigen gevankelijk kon wegvoeren en anderen op rantsoen stellen. De geschiedschrijver W i n s e m i u s trekt het in twijfel of F e i t a m a zelf de bende heeft aangevoerd. Hoe dit zij, hij had voldoening. De Bolswarders, de schande niet kunnende verdragen van door eene bende monniken gestraft te zijn, trokken gewapend naar het klooster, doch moesten na eenen herhaalden aanval onverrigter zake aftrekken.

Zie (v a n H e u s s e n en v a n R i j n) *Oudhed. van Vriesl.* D. II. bl. 29.

[Sybrand Feitama]

FEITAMA (SYBRAND), van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, was waarschijnlijk de grootvader van zijn naamgenoot die verder volgt. Hij schreef de volgende werken:

Christelijke en stigtelijke Rijmoefeningen, Amst. 1684. 8o. met platen.

Gebed om wel te sterven. Amst. 1685. 8o.

Het Hert aan Jezus zijn beminde geheiligd, Amst. 1685. 8o. m. pl.

Afbeeldingen van Staten, *Ambagten en Neeringen*, Amst. 1685. 8o.

Zie *Cat. van de Biblioth. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid* D. I. bl. 242.

[Eduard Feitama]

FEITAMA (EDUARD) was een weinig beduidend dichter, wiens zinspreuk was: *E Fonte sincero* (Uit eene zuivere bron), en die in de eerste helft der achttiende eeuw geleefd heeft. In A. v a n H a l e n 's *Pan Poeticon* komt een bijschrift van hem voor.

Zie v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht.* D. II. bl. 84.

[Elias Feitama]

FEITAMA (ELIAS) maakte zich als rijmelaar bekend door zijne bijdragen tot het *Stamboek van Johanna Koerten*.

Zie v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Nederl. Dicht.* D. II. bl. 84.

[Mr. Johan Feitama]

FEITAMA (Mr. JOHAN) vertaalde uit het Fransch de volgende treurspelen, getiteld:

Theseus, Amst. 1740. 8°.

Themistocles, Amst. 1741. 8°.

Merope, Amst. 1746. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 293; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid*. D. I. bl. 91.

[Sybrand Feitama]

FEITAMA (SYBRAND), geboren te Amsterdam den 10den December 1694. Zijne ouders, Izaak Feitama en Catharina Rooleeuw, waren deftige en ruim bemiddelde lieden, die in genoemde stad woonden op het Water, in *de Gulden Bril*, daar de Otter in den gevel staat. Voor de predikdienst opgeleid ontving hij reeds vroeg uitmuntend onderwijs, doch zijn zwak ligchaamsgestel was oorzaak dat hij verder voor den koophandel, op het kantoor van den voornamen handelaar Jan Willink, bestemd werd. Hij had echter weinig lust in den handel, en daar zijne middelen ruim genoeg waren om onbekrompen te kunnen leven, zeide hij ook dezen vaarwel, en wijdde hij zich geheel aan de beoefening der dicht- en teekenkunst. Hij overleed ongehuwd te Amsterdam den 3den Junij 1758, en werd aldaar den 19den in de Nieuwe Kerk begraven. De dichterlijke voortbrengselen van Feitama zijn de volgende:

Telemachus vertaald in Nederduitsche verzen, Amst. 1733. 4°. herdrukt ald. 1763. 4°. (door Frans van Steenwijk bezorgd).

Toneel Poezij, Amst. 1735. 4°. 2 deelen.

Hendrik de groote, *vertaald uit het Fransch naar Voltaire*, Amst. 1743. 4°. ald. 1753. 4°. m. pl.

Nagelaten dichtwerken, Amst. 1764. 4°. 3 deelen.

Eenstemmig is het oordeel van alle bevoegde kunstregters over den arbeid van dezen waarlijk verdienstelijken man. Door onvermoeide oefening had hij zijn verstand beschaafd, en zijn geest met kennis verrijkt. Als oorspronkelijk dichter, zoo als hij onder anderen zich kennen deed door zijnen *Fabricius* en zijn zinnespel *de Triomferende Poezij en Schilderkunst*, is hij, behalve om zijne kieschheid, goede smaak en vloeibaarheid, niet te roemen. Wel zijn zijne stukken bestand tegen den scherpsten toets des verstands, doch zij treffen weinig en laten de ziel in eene zachte kalmte. Door zijne berijmde vertalingen verwierf hij zich veel roem. Zijn *Telemachus* werd algemeen bewonderd en geprezen, en zijn *Henrik de Groote* mag een meesterstuk genoemd worden. Jammer is het dat hij zich door te groote kieschheid en wantrouwen omtrent zijne werken liet vervoeren tot eene jarenlange beschaving en verbetering der beide genoemde stukken, die daar door wel toenamen in oordeel, verstand, juistheid en smaak, maar in vinding, stoutheid, verheffing en geestdrift aanmerklijk verloren. Met dat al onderschrijven

wij gaarne het oordeel van den oordeelkundigen de Kruijff, dus luidende: ‘Feitama, wiens stukken meer juist dan treffende, meer vloeijend dan verheven, meer behaaglijk dan verrukkende zijn, is, over het geheel beschouwd, zijner verkregene achting niet onwaardig, schoon de verdiensten des oorspronkelijken dichters die des kundigen vertalers niet kunnen evenaarden.’

Geheel zijn leven wijdende aan de fraaije letteren, oefende Feitama eenen belangrijken invloed op zijne tijdgenooten uit. Hij was niet alleen de vriend van alle vermaarde mannen van zijnen tijd, maar ook de vraagbaak van jeugdige dichters, welke hij gewoon was te onderwijzen, en die hem eerden en vreesden. Het was uit zijne school, zegt Witsen Geysbeek, dat de vloeijende versificatie, de naauwkeurige inachtneming der taalregelen, de angstvallige naauwgezetheid op beuzelachtige kleinigheden, en de overdrevene beschavingszucht voortkwamen, die gedurende het grootste gedeelte der achttiende eeuw, de stoutste geniën, de van Haren's uitgezonderd, gekromd hielden onder het juk eener dorre taal- en rijmvitterij, en waaraan het verval der dichtkunst te wijten is, die men integendeel waande daardoor tot den hoogsten trap van bloei en luister te verheffen.’

Naar de gewoonte der rederijkers teekende Feitama zijne werken met een zinspreuk: *Studio Fovetur Ingenium*. (Het verstand wordt door oefening gekweekt). De eerste letters dezer drie woorden geven zijnen naam, Sybrand Feitama Izaaks-zoon, te kennen. Feitama was insgelijks een uitmuntend beoefenaar en voorstander der teekenkunst. Vele ordonnantiën voor prenten van zijne uitgegevene werken heeft hij zelf geteekend, en zijn, naar het oordeel van den heer Kramm, goed geordonnanceerd. Zijne voortbrengselen staan bij voorname liefhebbers in achting, en worden in beroemde kabinetten gevonden.

De afbeelding van Feitama ziet op verschillende wijzen het licht. Zijn portret, door H. Pothoven in 1752 geschilderd, en door Houbraken in 1760 gegraveerd, heeft het volgende onderschrift van zijnen vriend Frans van Steenwijk:

> Zie hier een ijveraar voor de eer der poëzij;
> Haar schutsheer, 't zij ze sprak door verwen en penseelen,
> Of in een woordenschilderij;
> Hem die door heldenzang, door treur- en zinnespelen,
> Het hart als kunstig tolk en dichter wist te streelen.
> Den nijveren Feitama, den Aristarch van 't IJ;
> Wiens leerzaam voorbeeld toont, in zijn doorwrochte werken,
> Dat ware deugd en kunst elkander spelend sterken.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. XI. bl. 402-405; J. de Kruiff, *Lev. van S. Feitama*, in de *Lev. der Ned. Dichters*; Kok, *vaderl. Woordenb. Bijv.* D. II. bl. 123; de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. II. bl. 117-123; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 294-305; van Kampen, *Geschied. der Nederl. Letter. en Wetensch.* D. II. bl. 117, 118, 160, 161; Siegenbeek, *Geschied. der Nederl. Letterk.* bl. 246, 247, 349;

C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. Roem*, D. IV. St. II. bl. 234, *Aanteek.* bl. 566; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 92, 93; M u l l e r , *Cat. van Portrett.* bl. 85; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Everhard Feith]

FEITH (EVERHARD) werd geboren te Elburg op het laatst der zestiende eeuw, en oefende zich reeds vroeg in de wetenschappen en de talen, waarin hij, bijzonder in de Grieksche en Hebreeuwsche, groote vorderingen maakte. Hij studeerde vervolgens te Bearn in Frankrijk, en verliet die Hoogeschool met een zeer loffelijk getuigschrift. Voornemens zijnde naar zijn vaderland terug te keeren, werd hij daarin door den oorlog verhinderd, en hij begaf zich weder naar Frankrijk, waar hij, te Rochelle, onderwijs gaf in de Grieksche taal en de genegenheid van de beroemdste mannen van zijnen tijd verwierf. Op zekeren dag, van een knecht vergezeld, buiten Rochelle wandelende, werd hij in een burgerhuis geroepen, en is daar zeker vermoord; althans hij is er nooit meer uitgekomen, niettegenstaande de overheid alle mogelijke onderzoek deed. De volgende werken zien van hem het licht:

Antiquitatum Homericarum Libri quatuor, Lugd. Bat. 1677. 12°; idem Amst. 1720, 12°; idem Argent. 1743. 8° en opgenomen in den *Thes. antiq. Graec.* van *Gronovius* 6de deel, (Amst. 1726. 8°) Dit werk is het eerst aan het licht gebragt door F e i t h 's naneef, H e n d r i k B r u m a n , van wien wij vroeger handelden.

De Atheniensum Republica.

Commentarii de Antiquitatibus Atticis.

De tijd en plaats van uitgave dezer laatste werken is niet bekend; misschien zijn ze nimmer uitgegeven. De hier volgende personen van dien naam behooren allen tot zijn geslacht.

Zie F e r w e r d a , *Cat. Univers.* D. I. St. VII. bl. 226. S a x e , *Onom. Lit.* T. IV. p. 124; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 118, 119; v a n K a m p e n , *Geschied. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 273.

[Hendrik Feith]

FEITH (HENDRIK) was Burgemeester van Elburg, en werd in 1618 Curator der Geldersche Hoogeschool. Volgens C u n a e u s was hij een der voornaamste Nederlandsche Regtsgeleerden van zijnen tijd, en muntte hij in verschillende vakken uit; ook was hij een dergenen die door de Staten verzocht werden tot het overzien der *Geschiedenis van Gelderland* door P o n t a n u s . Hij was van 1618 tot 1628 met G e r r i t F e i t h , van wien ons geene levensbijzonderheden bekend zijn, en anderen te 's Hage werkzaam voor de stad Hattem, over het verkrijgen van subsidie, om den, voornamelijk sedert den zwaren brand van 1587, deerlijk vervallen staat der stads woningen, muren en vestingwerken op te heffen. Zijne brieven, tengevolge van die zending, aan de stad Hattem geschreven, zijn vroeger in N i j h o f f 's *Bijdragen* medegedeeld, en bevatten belangrijke mededeelingen aangaande de merkwaardige zaken, welke zij

gedurende hun verblijf te 's Hage zagen gebeuren of daar uit het buitenland vernamen.

Zie V o n c k , *voorreden tot de Beschrijv. van Doesburg door* A. H u y g e n , bl. LXIX; B o u m a n , *Geschied. der Geldersche Hoogesch.* D. I. bl. 35; N i j h o f f , *Bijdr. voor Vaderl. Gesch. en Oudheidk.* D. VIII. bl. 129-159.

[Andreas Feith]

FEITH (ANDREAS), Doctor der regtsgeleerdheid, werd den 14^{den} October 1690 door Curatoren der Geldersche Hoogeschool tot Secretaris der Academie aangesteld. In 1696 werd het Rentmeesterschap daarbij gevoegd, welke bedieningen hij tot aan zijnen dood, die in 1703 plaats had, bekleedde. In eerstgemelde betrekking woonde hij de vergaderingen van den Senaat bij, hield daarvan aanteekening, en vaardigde uit diens naam brieven en programmata uit. Hij was de steun der Hoogeschool die aan hem de grootste verpligting heeft. Hij was in 1686 gehuwd met M a r g a r e t h a v a n H o l l w e r f f , dochter van den Burgemeester van Harderwijk.

Zie B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoogeschool.* D. I. bl. 313, 345, D. II. bl. 178.

[Maria Catharina Feith]

FEITH (MARIA CATHARINA) behoorde tot het geslacht van den voorgaande, werd geboren in 1664 en was de dochter van D i b b o l t F e i t h en C a t h a r i n a v a n O m m e r e n . Zij huwde eerst in 1700 met haren neef A r e n t F e i t h en daarna met G e r r i t Baron W i t t e n , beiden burgemeester te Elburg. Zij overleed te Elburg den 25sten Augustus 1733, waar hare nagedachtenis in zegening blijft, door de stichting van het aldus genaamde *Feithenhof*, waarin 24 oude lieden in verzorgd worden. Ook vermaakte zij aan de Diaconie der stad de tienden in de buurschap Aperloo. Zij was de laatste die in het prachtige familiegraf in de kerk te Elburg werd bijgezet.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[Rhijnvis Feith]

FEITH (RHIJNVIS), geboren te Zwolle den 7^{den} Februarij 1753, was het eenige kind van Mr. P i e t e r F e i t h , ontvanger van de Convoijen en Licenten en Gemeentsman te Zwolle, en van E l i s a b e t h S p a a r . Zijn grootvader was Dr. R h i j n v i s F e i t h , Burgemeester van Zwolle, de eerste van zijn geslacht die zich uit Elburg aldaar vestigde. Zijne ouders, door verstand en regtschapenheid uitmuntende, boezemden hun zoon, reeds in zijne vroege jeugd, die warme godsdienstige gevoelens in, welke later zoo zeer in zijne gezangen, schriften en leven doorstraalden. Het voorbereidend onderwijs te Zwolle genoten hebbende, vertrok hij naar de Latijnsche school te Harderwijk, waar de Conrector G. K n o o p hem in twee jaren niet alleen zoo ver bragt, dat hij, indien zijn jeugdige leeftijd dit niet belet had, toen reeds naar de Hoogeschool zoude hebben kunnen vertrekken, maar ook, door somwijlen de lier ter hand te nemen, de eerste lust tot dichten bij den jongen F e i t h opwekte.

Vóór zijn vertrek naar de Hoogeschool ontving F e i t h eenig regtsgeleerd onderwijs van den Praeceptor der Latijnsche school te Zwolle, v a n d e r K l a a u w, en legde zich verder aan de Leidsche Academie, vooral onder B a v i u s V o o r d a, op de regtsgeleerdheid toe, in welke wetenschap hij den 13^{den} Augustus 1770, en dus op ruim zeventien jarigen ouderdom, den graad van Doctor ontving, na het verdedigen eener Dissertatie: *de querela inofficiosi testamenti*. Hij keerde hierop naar Zwolle terug, terwijl hij, den 17^{den} November 1772, in het huwelijk trad met eene zeer beschaafde vrouw, O k j e G r o e n e v e l d, dochter van H e i n r i c h G r o e n e v e l d, lid van het hoogste lands-collegie in Oost-Friesland en woonachtig te Weener. In 1780 werd hij Burgemeester van zijne geboorteplaats, en naderhand ontvanger der Convooijen en Licenten. Hij woonde echter meestal op zijn geliefd buitengoed Boschwijk, waar hij zich met de letteroefeningen en inzonderheid met de dichtkunst bezig hield.

Wij hebben het meermalen gezegd dat ons plan niet medebrengt om de verdiensten van dichters door uittreksels uit hunne werken te staven. Vooral bij een man als F e i t h zou zulks voor ons ondoenlijk zijn. Waar zouden wij beginnen of eindigen, en waartoe zou het noodig zijn, daar zulks elders uitvoerig geschied is, en wij bovendien liever al de gedichten van F e i t h in ieders handen wenschen, dan slechts enkele stukken aan te prijzen; want voorzeker, alles wat F e i t h gedicht heeft mag aan allen aanbevolen worden. Hij toch was, zóó zegt de heer S i e g e n b e e k van hem, een zanger, wiens verhevene, welluidende en uit het hart gevloeide dichtstukken niet slechts in uren van uitspanning de strelendste verlustiging verschaffen, maar tevens de ziel met de edelste aandoeningen en gewaardingen van menschelijkheid, godsvrucht en vaderlandsliefde vervullen, de liefde tot deugd en het gevoel harer grootsche bestemming in dezelve verlevendigen. En door die woorden zijn 's mans groote verdiensten gekenmerkt. Vaderlandsliefde vervulde van zijne vroegste jeugd zijne ziel. Als godsdienstig dichter deed F e i t h zich kennen door die heerlijke voortbrengselen van zijn hart, die wij, behalve in zoo menig dichtstuk, aantreffen in den bundel Evangelische Gezangen, bij de Hervormden in gebruik, tot welks vervaardiging hij door de Overijsselsche Synode aan de commissie daartoe werd afgevaardigd. Ook als treurspelen lierdichter muntte F e i t h uit door eene reeks van liederen, wier echt verhevene en mannelijke toonen hem de onsterfelijkheid hebben verzekerd.

Was F e i t h als dichter groot, en schitterde hij onder de vele sieraden der vaderlandsche dichtkunst steeds als eene ster van den zuiversten en grootsten luister, niet minder verdienstelijk was hij als prozaschrijver. Ook als zoodanig blinkt zijn echt christelijk gevoel, zijne deugd en godsdienstzin heerlijk

uit. Gelijk hij meermalen als dichter het eeremetaal, op door hem beantwoorde prijsvragen, verwierf, zoo ook viel hem zulks dikmaals te beurt, wanneer hij zich als staatkundig, wijsgeerig schrijver, opregt godgeleerde en als verdienstelijk beoefenaar der schoone letteren kennen deed. Tot bewijs van al het door ons aangevoerde, kunnen 's mans uitgegevene werken strekken, waarvan wij nu eene zooveel mogelijk naauwkeurige, chronologische lijst laten volgen:

Vergankelijkheid van het heelal en de voortreffelijkheid van het verstand, Leiden, 1777. 8°.

Aan mijn vaderland, *bij de oprichting van den Huishoudelijken Tak der Haarlemsche Maatschappij*, Leiden, 1778. 8°. 2de druk.

Lierzang op het Tweede Eeuwgetijde van de Utrechtsche Unie, Leid. 1779. 8°.

Zegezang, *ter verjaring der Overwinning op de Doggersbank*, Leiden, 1782. 8°.

Ter nagedachtenis van Jonkvr. J.C. de Lannoy, z. pl. of j.

Verhandeling over het Heldendicht, Leiden, 1782. 8°. herdrukt Amst. 1809. 8°. Met goud bekroond door het taal- en dichtlievend Genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen*.

Fanny, *een fragment*, Amst. 1783. 8°. 2de druk ald. 1788. 8°. 3de druk ald. 1826. 8°.

Julia, Leid. 1783. 8°. met pl. herdrukt Amst. 1792. 8°. met pl.

Brieven over verschillende onderwerpen, Amst. 1784. 8°. 6 deelen. Herdrukt 's Hage. 1793. 8°. 6 deelen.

Thirsa, *of de zege van den godsdienst*, *Treurspel*. Amst. 1784. 8°. 4do druk. 1822. 8°.

Dagboek mijner goede werken, *in rekening gebragt bij God tegen den dag der algemeene vergelding*, Amst. 1785. 8°. 4de druk Amst. 1833. 8°.

De Patriotten, *tooneelspel*, Amst. 1785. 8°. (zonder zijn naam uitgegeven).

In hetzelfde jaar dat het laatstgenoemde van hem het licht zag, behaalde F e i t h , bij het Leidsch Genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen*, een gouden en een zilveren eerepenning, voor zijn *lofdicht op de Ruiter*, in Alexandrijnsche verzen en in een lierzang. Deze medailles werden door den dichter beleefdelijk geweigerd. Het Genootschap echter, deze dubbele overwinning willende vereeuwigen, bood hem de penningen in was afgedrukt, in eene zilveren doos aan, waarop het afbeeldsel van d e R u i t e r kunstiglijk was gestipt, met het eenvoudig, maar veelbeteekenend opschrift: *Met dezen vereeuwigd*.

Ferdinand en Constantia, Amst. 1785. 8°.

Lierzang op het verbond met Frankrijk, Amst. 1787. 8°.

De vriend van het vaderland, (een weekblad) Amst. 1787. 8°.

Romances, *op muziek gebragt door C.F. Ruppe*, Haarl. 1787. 8°. Herdrukt Zutph. 1806. 8°.

Poëtisch Mengelwerk, Amst. 1778. 8°. met pl.

Zedelijke verhalen, Amst. 1788. 8°. 2 deelen.

Lofrede op Jacob Cats, geplaatst vóór diens werken. Amst. 1790. 12°.

Lady Johanna Gray, Treurspel, 's Hage. 1791. 8°. met eene pl.

Het Graf, *in vier zangen*, Amst. 1792. 8°. 2de druk, 's Hage, 8°. Vertaald in het Hoogduitsch door den Heer von Eichstorff, en in het Fransch door Clavareau.

(Met Jacobus Kantelaar) *Bijdragen ter bevordering der schoone kunsten en wetenschappen*, Amst. 1793-1796. 8°. 3 dln.

(Zonder naam) *Aan Frankrijk*, *Lierzang*, (20 Mei 1793). Amst. 1793. 8°.

Ines de Castro, *Treurspel*. Amst. 1793. 8°. met eene pl.

C. Mucius Cordus, *of de verlossing van Rome*, *Treurspel*, Amst. 1795. 8°. met eene pl.

Oden en Gedichten, Amst. 1796-1814. 5 deelen 8.

Over den betamelijken invloed van het Burgerlijk bestuur op zaken van godsdienst; deszelfs aard en uitgestrektheid; met zilver bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van Teyler's Godgeleerd Genootschap*, D. XVII. Haarl. 1797. 4°.

Verhandeling over de kracht van het bewijs voor de waarheid en goddelijkheid der Evangelie-leer, *ontleend uit de wonderwerken van Jezus Christus en de Apostelen;* met zilver bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van het Haagsch Genootschap*, s Hage en Amst. 1801. 8°.

De ouderdom, *in zes zangen*, Amst. 1802. 8°. Herdrukt 's Hage, 1819. 8°.

Godsdienstige begrippen en praktijken noodig voor deugd en goede zeden, *vooral bij een vrijeren regeringsvorm*, *ook bij de beste menschelijke voorzorgen en hulpmiddelen van wetgeving*, *beschaving en opvoeding*, met goud bekroond en geplaatst in de *Verhandelingen van Teyler's Godgeleerd Genootschap*, D. XX. Haarl. 1802. 4°.

Proeve van eenige gezangen voor den openbaren Godsdienst, Amst. 1804. 8°. 2 deelen.

(Uit dezen bundel zijn 36 gezangen opgenomen in den bundel *Evangelische Gezangen*, bij de Hervormden in gebruik).

(Met Kantelaar) *Ode aan* R.J. Schimmelpenninck, 's Hage 1805. 8°.

Brieven aan Sophie, *over den geest van de Kantiaansche wijsbegeerte*, Amst. 1806. 8°.

(Het was dit werk waartegen den Hoogleeraar J. Kinker zijne *Brieven van Sophie aan Feith* (Amst. 1807. 8°.) schreef).

Aan Louis Napoleon, *Lierzang*, 's Hage, 1807. 8°.

Verhandeling over de verbreiding der Evangelie-leer over den aardbodem, Amst. 1809. 8°.

De opwekking van Lazarus, Haarl. 1811. 8°.

Verlustiging van mijnen ouderdom. Haarl. 1818. 8°. Herdrukt ald. 1821. 8°. idem 1826. 8°.

Uitboezeming van mijn hart, bij het afsterven van de Hertogin van Brunswijk, 's Hage. 1819. 8°.

De eenzaamheid en de wereld, Haarl. 1821. 8°. Herdrukt ald. 1824. 8°.

(Met Mr. B.H. Lulofs) *Redevoering en dichtregelen ter gelegenheid van het vijf en twintig jarig feest van het departement Groningen der maatschappij: tot Nut van 't Algemeen*, Gron. 1820. 8°.

Op den dood van de Prinses Douarière van Oranje-Nassau, 's Hage. 1821. 8°.

Er bestaat ook eene uitgave van Feith's *Dicht- en Prozaische Werken*, Rott. 1824. 8°. 11 deelen, en eene te 's Hage 1825 in kl. 8°. met 2 supplementaire deelen, bevattende de *Bijdragen* met Kantelaar uitgegeven.

Na zooveel door den druk te hebben bekend gemaakt, overleed Feith te Zwolle den 8sten Februarij 1824, nadat hem zijne gade, die hem negen kinderen schonk, op den 12den Junij 1813 door den dood ontrukt was. Niet alleen door zijne talrijke vrienden en hoogschatters, die hem beminden om zijn zacht en toegevend, minzaam en edelmoedig en geheel voor de vriendschap gevormd gemoed, maar door schier de geheele bevolking werd zijn sterven betreurd. Uit de bijdragen zijner vereerders werd, onder opzigt van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen te Zwolle, op het nieuw aangelegde kerkhof, buiten de Diezerpoort aldaar, ter zijner eere een gedenkteeken opgerigt, hetwelk door de kunstrijke hand van den beeldhouwer P.J. Gabriel is vervaardigd, en op den 26sten October 1825 plegtig werd ingewijd. De afbeelding van Feith ziet op meer dan eene wijze het licht. Hij was ridder der orde van den Nederlandschen leeuw, en lid van meest alle geleerde Genootschappen en Maatschappijen hier te lande.

Zie *Verv. op de Vaderl. Hist. van J. Wagenaar*, D. XXIV. bl. 257; van Kampen, *Geschied. der Ned. Lett. en Wetensch.* D. II. bl. 406-416; Oostkamp, Bourdeau en Wispelweij, *Hulde aan de Nagedachtenis van Mr. Rhijnvis Feith*, (Zwolle 1824. 8°); van Hall en anderen, *Gedenkzuil voor Mr. Rhijnvis Feith*, (Leeuw. 1824 8°) met portr.; J. van Harderwijk, Rz. *Herinn. aan Feith*, (Rott 1824 8°); *Algemeene Konst- en Letterb.* 1824, D. I. bl. 114, 131, 247, 1825, D. II. bl. 294, 1826, D. I. bl. 21; Siegenbeek, in de *Hand. der Jaarl. Vergad. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* 1824, bl. 35-37; Ypeijen Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 37; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 281, 338, 330; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. III. *Aant.* bl. 244, D. IV. St. I. bl. 92, St. II. bl. 335-344 *Aant.* bl. 348, 349, 465, 478-481, D. V.

bl. 402; K i s t en R o y a a r d s , *Arch. voor Kerk. geschied.* D. V. bl. 262, 286, 299; *Aanhangs. op het Woordenb. van Nienwenhuis*, D. II. bl. 625-629; d e J o n g , *Alphab. lijst van Boek.*; B r i n k m a n , *Alph. lijst. van Boek.*; v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 85-153; *Overijss. Alm. voor oudheid en Letter*. 1840, bl. 99, met eene afbeelding van het bovengenoemde gedenkteeken; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 268, 269, 281, 321, b. bl. 93, D. II. bl. 576, 1ste *verv.* bl. 36, 2de *verv.* bl. 49; *Cat. der Bibl. van Mr. Robidé van der Aa* bl. 136, 137; *Cat. der Bibl. van Tollens*, bl. 33, 34; *Cat. der Bibl. van van Leeuwen*, bl. 37, 83; M u l l e r , *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 114; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 460-463; M u l l e r , *Cat. van Portr.* bl. 85, 313.

[Hendrikus Octavius Feith]

FEITH (HENDRIKUS OCTAVIUS), zoon van den voorgaande, werd geboren te Zwolle, den 19den November 1778. Hij studeerde te Groningen, en werd er den 8sten Februarij 1800, na het verdedigen eener Dissertatie *de Tyrannide*, tot Doctor in de beide Regten bevorderd. Spoedig daarop werd hij aangesteld tot Regter van de drie Waarden en Commerzijl, Ezinge en Hardeweer en Feerwert in de provincie Groningen, voor welke betrekking hij weldra bedankte, zich bij de nieuwe regterlijke organisatie als advocaat te Groningen nederzette, en aldaar gedurende een reeks van jaren de vertrouwde pleitbezorger en welsprekende regtgeleerde was. In 1838 tot lid van het toen opgerigte provinciaal geregtshof benoemd, deed hij zich steed als een practisch regtsgeleerde en scherpzinnig en ijverig regter kennen, tot dat ligchamelijke verzwakking hem, slechts veertien dagen voor zijnen dood, noodzaakte zijne werkzaamheden te staken.

Ook buiten den kring zijner regterlijke betrekking werd F e i t h tot belangrijke posten geroepen. Reeds in 1815 werd hij Curator der Latijnsche scholen, uit welke betrekking hij, op zijn verzoek in 1845, werd ontslagen. In 1827 werd hij lid van den Raad der stad Groningen, bekleedde die betrekking tot 1847, als wanneer hij, wegens familiebetrekkingen in den Raad daarvan afstand deed. Van den 1sten Junij 1829 nam hij als lid der provinciale Staten een ijverig deel aan de behartiging van de aangelegenheden der provincie, waaraan hij nog naauwer werd verbonden, toen hij door den koning in 1832 tot haren Archivaris werd benoemd. Ook viel hem in 1840 de eer te beurt, geroepen te worden tot lid van de dubbele Kamer der Staten-Generaal bij de herziening der Grondwet, en in 1846 verkozen te worden tot Curator der Groningsche Hoogeschool.

Als lid van kerkelijke collegien, gestichten van weldadigheid, genootschappen en vereenigingen ter bevordering van kunsten of wetenschappen zag F e i t h zich meermalen geroepen, en betoonde hij zich steeds een ijverig, bereidwillig en degelijk medearbeider, voorganger of begunstiger van derzelver belangen. Wat hij eerst zes jaar als lid, daarna een en twintig jaren als

voorzitter van de Hoofddirectie van het Instituut voor Doofstommen gedaan heeft, mag vooral niet worden vergeten. Met hart en ziel was hij voor de belangen der ongelukkige doofstommen in den weer, en zoo lang die inrigting bestaat zal de naam van F e i t h daar in gezegend aandenken blijven. En vond de nederige man reeds belooning genoeg voor zijn rusteloos streven, in de erkenning zijner verdiensten door allen die met hem medewerkten of voor wie hij werkte; zijne verdiensten werden ook erkend door Koning W i l l e m I, die hem tot ridder der orde van den Nederlandschen leeuw verhief.

Bij zooveel en zoovelerlei arbeids vond F e i t h nog den tijd om een aantal belangrijke geschriften zamen te stellen. Wij laten daarvan eene zooveel mogelijk naauwkeurige chronologische lijst volgen.

Redevoering over den pligt, *welke op alle leden van de burgerlijke maatschappij gelegd is*, *om in dezelve*, *zooveel zij vermogen*, *bij te dragen ter voortplanting der deugd*, *en ter verlichting van het verstand; uitgesproken ter gelegenheid van het* 25 *jarig feest der maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, Gron. 1809. 8°.

(Met Mr. T.H. T r e s l i n g) *Memorie van Rechte*, *inhoudende de gronden*, *waarom de eigenaren van landen*, *in het departement van de Wester-Eems gelegen en onder eene zoo genoemde vaste en altoos durende beklemming uitgedaan*, *van oordeel zijn dat deze hunne goederen uit krachte van de wet van den* 18den *December* 1790 *niet afkoopbaar zijn*, *noch ter bewaring van dezelven in de hypotheken registers behoeven ingeschreven te worden*, Gron. 1813. 8°.

Redevoering, *uitgesproken ter gelegenheid van het* 25 *jarig feest van het Departement Groningen der maatschappij tot Nut van 't Algemeen*, *den* 8sten *van Louwmaand* 1817, *over de inrigtingen*, *welke*, *van oudsher in deze Provivcie*, *maar bijzonderlijk in deze stad*, *ter bevordering van kunsten en wetenschappen zijn daargesteld*, *met vele oudheid- en geschiedkundige aanteekeningen*, Gron. 1819. 8°.

Memorie van regte, *over eenen eisch tot afscheiding van een deel eener beklemming bij Saisie-immobilière*, *gearresteerd ten laste van den te boek staanden meyer*, Gron. 1824. 8°.

(Met anderen) *Memorie van Regte over het Erfpachtsregt ingevoerd bij de wet van* 10 *Januarij* 1824 *met betrekking tot de Groninger vaste beklemming*, Gron. 1831. 8°.

Het Groninger beklemregt; of verzameling van Staats-resolutien, *en andere*, *tot het beklemregt betrekkelijke stukken*, *met aanteek. voorzien*, Gron. 1828 en 1837, 8°. 2 deelen.

Redevoering bij de viering van het vijftig jarig bestaan der maatschappij tot Nut van 't Algemeen, *over den voortgang die er ten allen tijde in de beschaving en ontwikkeling der menschheid is aanwezig geweest*, *en onze maatschappij als dezen voort-*

gang ondersteunende en bevorderende, *gehouden den* 19den *November* 1834, Gron. 1836. 8o.

(Met Prof. A. Y p e i j) *Oudheden van het Gooregt en Groningen*, *ontleend uit den giftbrief van Hendrik III aan de St. Martenskerk van Utrecht*, *van den jare* 1040, Gron. 1836. 8o.

Over de karspellasten van Grijpskerk enz. met eene bijlage over het collatieregt van Grijpskerk, *en eene verhandeling over de oude jaartaksen en de voormalige verponding in deze Provincie*, Gron. 1840. 8o.

Geschiedkundig betoog dat de Priesteren reeds voor de 15*de eeuw*, *in de Vriessche landen*, *tusschen het Vlie en de Wezer*, *zoo als overal elders*, *leefden in den ongehuwden staat;* geplaatst in het 6de deel der *werken van het Genootschap*: *Pro excoldendo Jure patrio* (Gron. 1840.)

Redevoering uitgesproken op het feest gevierd bij het 50 *jarig bestaan van het Instituut voor doofstommen te Groningen op den* 22sten *van Hooimaand* 1840. Met aanteekeningen. Gron. 1841. 8o.

Aan de Hervormde Gemeente in Nederland, Gron. 1843. 8o.

Gedachten over de toelating van jonge lieden tot de Hoogescholen en Athenaea, *en het deswege ingevoerd staatsexamen bij koninklijk besluit van den* 23sten *Mei* 1845, Gron. 1845. 8o.

De stem eens staatburgers over het ontwerp van gewijzigde Grondwet, Gron. 1848. 8o.

Handboekje over het beklemregt ten dienste van eigenaren en beklemde meijers, Gron. 1848. 8o.

Behalve deze werken gaf F e i t h nog de volgende kleine stukjes uit, die hem den naam van vaderlandsch geschied- en oudheidkundige waardig maakten. Zij zijn getiteld*:*

Korte schets van de oude gewoonte, *om in houten gebouwen te wonen*, *en van derzelver overgang tot steenen woningen voornamelijk in Groningen;* geplaatst in N i j h o f f 's *Bijdragen voor Vaderl. Geschied. en Oudh.* D. I. bl. 209.

Over het noodgeschrei; geplaatst in den *Gron. Volks Almanak* 1837. bl. 116.

Over het gebouw voor het geregtshof te Groningen, geplaatst in den *Gron. Volks Almanak*, 1842.

Bijdrage tot de Geschiedenis der Groningsche Stads en Provinciale Munt: geplaatst in denzelfden *Almanak*, 1844. bl. 86. 1845. bl. 85.

Regeringsboek, geplaatst achter den *Groningschen Regerings Almanak* 1834-1849.

Over den grond waarop thans een nieuw academie gebouw voor 's Rijks Hoogeschool te Groningen wordt opgerigt, geplaatst in eene bijlage tot de *Gron. Courant*, Nov. 1846. Eindelijk werd nog na zijnen dood, door zijn zoon Mr. H.O. F e i t h , Advokaat en Archivaris te Groningen, uitgegeven, een door hem zamengesteld werkje, getiteld:

De akademie van Groningen; hare grondslagen en regten en de gevolgen, *welke uit hare opheffing zouden voortvloeijen*, Gron. 1849, 8°.

Het blijkt uit de optelling van 's mans verschillende betrekkingen en de lijst zijner geschriften, dat F e i t h een zeer werkzaam leven heeft doorgebragt. Hij was nimmer ledig en besteedde ieder oogenblik nuttig. In de acht en dertig jaren na zijne promotie, vooral in de eerste jaren, had hij eene zeer drukke praktijk, maar vond zelfs toen den tijd om zich aan de studie toe te wijden. Als Advocaat was hij, wegens zijne kunde, braafheid en regtschapenheid, zeer gezien, en zelfs door buitenlanders werd hij over ingewikkelde regtzaken meermalen geraadpleegd. Hij was een zeer begaafd redenaar, hield zijne pleidooijen meestal uit het hoofd, en boeide zijne toehoorders door eene duidelijke, welluidende, krachtige en overredende voordragt. Als mensch bezat F e i t h mede uitstekende eigenschappen. Hij was voor de lijdende menschheid een krachtig beschermer. In den omgang was hij vriendelijk, voorkomend, van een opgeruimd humeur, spraakzaam, en door zijne wetenschappelijke kennis zoowel als door zijne groote belangstelling in nuttige zaken, aan ieder aangenaam. Zelden verliet men hem zonder iets van hem te hebben geleerd. Nederig van aard, stelde hij zich nimmer op den voorgrond, maar wilde gaarne van anderen leeren.

Voor zijn huisgezin leefde F e i t h . Dáár was hij te huis, dáár vond hij ontspanning na velerlei arbeid; maar ook dáár was hij nuttig werkzaam. Veel werk maakte hij van de huisselijke godsdienst, even als van de openbare. In zijne denkwijze was hij liberaal, maar stelde een onwankelbaar vertrouwen en een vast geloof in het Evangelie.

F e i t h overleed te Groningen op den 27sten Maart 1849; zijne afbeelding, naar v a n W i c h e r e n , gelithographieerd door J. E n s i n g , ziet het licht. Zijne vrouw H a r m a n n a M a r i a M e u r s , met wie hij kort na zijne promotie gehuwd was, schonk hem zes zonen, die, met uitzondering van een die jong stierf, allen in belangrijke betrekkingen geplaatst zijn, en drie dochters, waarvan er eene op negentienjarigen ouderdom overleed.

Zie *Prov. Gron. Cour.* 30 *Maart* 1849; *Gron. Cour.* 30 *Maart* 1849; het tijdschr. *Gruno* 1849, bl. 125-138; *Handel. der Alg. Jaarl. verg. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid*. bl. 114-128; *Jaarb. van het Koninkl. Nederl. Instit.* 1850, bl. 95, d e J o n g h , *Alph. Naaml. van Boek.* bl. 168, *Supplem*. bl. 40; B r i n k m a n , *Naaml. van Boek.*; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 100, D. II. bl. 166, 167, 209, 232, 603, 1ste *Bijv.* bl. 82, 115, 2de *Bijv. b* 136; M u l l e r , *Cat. van Portrett.* bl. 85.

[Feitsma]

FEITSMA. Zie de personen van dien naam op FEYTSMA.

[Matthias Felisius]

FELISIUS (MATTHIAS). Zie CATS (MATTHIJS).

[Matthias Felsius]

FELSIUS (MATTHIAS). Zie CATS (MATHIJS).

[Kapitein Baron van der Feltz]

FELTZ (Kapitein Baron VAN DER) was bevelhebber op 's lands oorlogschip *Alphen* van zes en dertig stukken, hetwelk in 1778 bij het eiland Curaçao in de lucht sprong. Niet één der officieren werd daarbij behouden. Men wil dat dit ongeluk veroorzaakt was door ongenoegen tusschen de beide konstapels, waarvan de tweede wel eens blijken van verstandsverbijstering gegeven en zijnen makker den dood gezworen had. De Baron van der Feltz wordt genoemd een kundig officier.

Zie Stuart, *Vaderl. Histor.* D. III. bl. 228, 229; de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. V. bl. 409, 410.

[Jan Cornelis Femmesz]

FEMMESZ (JAN CORNELIS) ging met Thomas Thomasz eene weddingschap aan, dat hij gedurende een geheel jaar zijn verblijf zou houden op zeker zand aan de Noordzee, tusschen de eilanden Terschelling en Ameland, zonder iemand bij zich te hebben. Hij vertrok op den 11^{den} Junij 1610 met schipper Freric Jetzes derwaarts, bouwde er eene houten woning, die hij door middel van een vijzel naar verkiezing kon opwinden, doch bevond zich meermalen in zulk levensgevaar, dat hij zich aan zijn huisje vastbond, in de hoop dat zijn ligchaam, aan het strand drijvende, nog begraven zou worden. Hij kwam evenwel met den schrik vrij, en vond zijn eten in visch, die hij in menigte kon vangen. Toen den 11^{den} Junij 1611 daar was, kwam dezelfde schipper, die hem gebragt had, hem halen, en keerde hij twee dagen daarna in Friesland weder. Men leest niet wat hij voor het wagen van zijn leven ontvangen heeft. De geschiedschrijver Winsemius, die het verhaal van deze zeldzame weddingschap bewaard heeft, vermeld er bij dat Gedeputeerde Staten van Friesland hem bevolen hadden zijn huisje af te breken, uit vrees hetzelve door de schippers voor een zeebaak zou worden aangezien; ‘doch sulx is door instructie ende doordien dat de persoon mitsgaders de sake bij velen gerecommandeert wierde, achter gebleven.’

Zie Winsemius, *Chronijk van Friesl.* bl. 879.

[Gerrit Femmesz]

FEMMESZ (GERRIT), welligt een bloedverwant van den voorgaande, was bevelhebber op *de Gouden Leeuw* van 48 stukken, en nam deel aan den togt naar Denemaken, in 1656 onder den Luitenant-Admiraal van Wassenaar. Hij was tegenwoordig bij den zeeslag in de Sond, en kreeg, na het sneuvelen van Pieter Floriszoon, het bevel op diens schip. Zijn naam komt voor onder die der kapiteinen die zich daarbij dapper gekweten hebben.

Zie Brandt, *Leven van de Ruiter*, bl. 99, 155; (L. van den Bos) *Lev. en daden der Zeeheld.* D. II. bl. 131, 135.

[Johannes Fenacolius]

FENACOLIUS (JOHANNES), of van der Vennecool, was de zoon van Leonard van de Vennecool, en werd volgens Foppens te Delft, en volgens Paquot te Zevenhuizen, in 1577 geboren. Na zijne studiën te Leiden tot propo-

nent bevorderd, werd hij eerst conrector te Delft, doch in 1601 beroepen, en bevestigd den 16^{den} December, als predikant van 't Woud. Hij vertrok van daar in 1608 naar Maassluis, waar hij in 1645 overleed. Zijn zoon, mede J o h a n n e s geheeten, werd in 1639 predikant te Giessen-Nieuwkerk, waar hij in 1669 overleed.

Behalve door eene Latijnsche lofrede op Prins M a u r i t s , die te Leiden in 1597 uitkwam, doch waarvan ons de titel onbekend is, maakte F e n a c o l i u s zich bekend door de vertaling der volgende werken:

Wytberoemde commentariën, ofte corte historische aenteyckeningen van C. Julius Caesar; het eerste deel van syn Fransche ende Nederlandsche, het tweede deel van de Burgherlicke oorloghe, enz. verduytscht wt den Latyne door J. Fenacolius, Delft 1614, met houtsn, kaart en pl. 8°.

De hoochberoemde Historiën van C. Corn. Tacilus, enz. met de afbeeldingen der XII eerste Roomsche Keyseren; verduytscht door J.L. Fenacolius. - Historiaelsche commentariën, ofte corte historische aenteykeninghen tot verclaringhe van vele duysterheden in Tacito ende andere Romeinsche historischrijvers, enz. door denzelfden, Delft, 1616. 4°. Herdrukt, Amst. 1645. 8°.

Mysterium iniquitatis, dat is verborghenheyt der ongerechtigheyt: ofte kerkelijke historie des pausdom, door Philips Morney heer van Plessis, Amst. 1635. 4°,

De historie van aller voor-treffelijcsten oude historischrijver Polybius Megalopolitanus, van hem in Griex beschreven, ende nu, ten grooten politycken dienst ende nuttigheid van alle lieden van state, verduytscht door J.L. van der Vennecool, Rott. 1640. 4°.

De Romeynsche historiën ende geschiedenissen, beschreven door Titum Livium van Padua, enz. Waerbij gevoeght zijn - Corte historische Aenteyckeninghen van de oude forme ende wijse des - Romeynsche Republycke, enz. door J. Lz. Fenacolium, Dev. 1645. fol.

Twaalf boecken van de stad Godts enz. beschreven door den heyligen outvader Aurelius Augustinus, bisschop van Hippo. Doorgaens met wytloopighe vytleggingen verrijckt, Amst. 1646. fol. 2de druk, Amst. 1660. folio. Dit werk, uit het Latijn vertaald, werd door F e n e c o l i u s opgedragen aan de gedeputeerde Staten van Groningen en Ommelanden, die hem deswege twaalf Caroliguldens vereerden.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 637; S o e r m a n s , *Kerk. regist. van Zuid-Hol.*, bl. 25, 42, 47; P a q u o t , *Memoir.* T. III. p. 416; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 192, 200, 201; K i s t en R o y a a r d s . *Ned. Arch. vor Kerk. Geschied.* D. II. bl. 216; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 463, 464.

[Gerrit Gerritsz. van Fenaem]

FENAEM (GERRIT GERRITSZ. VAN), zich ook wel G.G.

F e n a schrijvende, was een niet onverdienstelijk graveur, die omstreeks 1670 bloeide. Hij vervaardigde meestal platen, portretten of titels voor boekwerken.

Zie K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Frederik Willem Fennekol]

FENNEKOL (FREDERIK WILLEM), zoon van J o h a n C h r i s t i a a n F e n n e k o l , ambtenaar op de Goudkust, waar hij in 1766 het eerst met een gelukkig gevolg een katoenplantage aanlegde, werd in 1761 te Elmina op de kust van Guinea geboren, en bevond zich in 1795 onder de provisioneele representanten van Holland, later in het committé voor zaken van Oost-Indiën, en onderscheidde zich in die betrekkingen door kunde en werkzaamheid. Na zijn ontslag uit het committé verkreeg hij een ontvangerspost, doch wilde die, noch onder Koning L o d e w i j k , noch onder N a p o l e o n , waarnemen. Na 1813 werd hij aangesteld bij het ministerie van Koloniën, maar weldra gepensioneerd. Hij leefde vervolgens te Noordwijk, zich bezig houdende met wijsgeerige en staatkundige bespiegelingen, en overleed er den 23sten Januarij 1837. Hij was gehuwd met J o h a n n a T u r e t , en schreef:

Proeve over de kust van Guinea, *houdende eene poging tot onderzoek hoe en in hoeverre dat land tot eene ware volkplanting zoude kunnen gemaakt worden*, 's Hage, 1831. 8°.

Zie K o b u s en d e R i v e c o u r t , *Beknopt Biogr. Handwoordenb.* uit de registers van den burgerlijken stand te Noordwijk Binnen en uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Ibertus Fennema]

FENNEMA (IBERTUS), kleinzoon van N i c o l a a s B o ë t i u s F e n n e m a , predikant te Marsum, en zoon van N i c o l a a s B o ë t u s , werd te Marsnm in 1669 geboren en tot predikant opgeleid. Na zijne bevordering tot proponent werd hij, in 1698, conrector der Latijnsche school te Leeuwarden, en drie jaren later beroepen tot predikant te Oudega, Nijega en Opeinde. Hij vertrok van daar in 1703 naar Leeuwarden, werd in 1744 emeritus, met eene buitengewone toelage, en overleed den 29sten Augustus 1750, wordende den 5^{den} September daaraanvolgende in de Westerkerk begraven. Hij was blijkens zijn werk: *De verborgenheid des Kruises*, een zeer ijverig voorstander der typische godgeleerdheid, maar zijne uitleggingen waren zoo grof gesponnen, dat zij in het belagchelijke vielen en er openlijk den spot mede gedreven werd. Hij schreef:

De twist des Heeren, Amst. 1733. 8°.

De verborgenheid des Kruises vertoont in Job en vervult in Jesus Christus, *den zoone Gods*, *Kortelijks opgeheldert*, Leeuw. 1748. 4°.

Enochs wandel met God, Leeuw. 1754. 8°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1744, *a.* bl. 608; 1750, *b.* bl. 378, 379, 504; E n g e l s m a , *Volglijst van predik. in de Classis van Zevenwouden*, bl. 82; G r e y d a n u s , *Naaml. der pred. in de Classis van Franeker*, bl. 143; L a u r m a n , *Naaml. der pred. in de Classis van*

Leeuwarden, bl. 20, 110; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I. IV.; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 121, 122; Ypeij, *Gesch. van de Christel. Kerk in de* 18de *eeuw*, D. VII. bl. 156, 157, D. VIII. bl. 492, 493.

[W.A. Ferber]

FERBER, (W.A.), lid der burger-societeit te Amsterdam, vervaardigde twee gedichten, die van gering gehalte zijn, en voorkomen in de *Politieke Kruijer*, D. VII. bl. 174 en 670.

Zie Heringa, in den *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 101.

[Ferdinand]

FERDINAND, tweede zoon van Filips III, koning van Spanje, en van Margaretha, dochter van den Aartsbertog Karel van Oostenrijk, werd den 15den Mei 1609 geboren. Reeds vroeg verkreeg hij de waardigheid van Aartsbisschop van Toledo, en werd later tot Kardinaal en Stedehouder van Katalonië benoemd. Na den dood van de Infante Isabella werd hij, in 1633, Gouverneur-Generaal over de Nederlanden. Met eene aanzienlijke magt van Milaan door Duitschland trekkende, vereenigde hij zich met het leger van den Koning van Hongarijen en hielp de overwinning bij Nordlingen behalen. In 1634 kwam hij met ongemeenen luister te Brussel, doch te laat om Maastricht te helpen winnen, waarvan het beleg reeds was opgebroken. In het volgende jaar gaf de toen met Frankrijk uitgebrokene oorlog hem reeds de handen vol werk, en zijne ondernemingen tegen de Staatschen werden meest allen door eenen ongelukkigen uitslag gevolgd. In eigen persoon belegerde hij de schans Philippine in Vlaanderen, doch, ondanks de dapperheid zijner soldaten, moest hij met verlies van vele dooden het beleg opbreken. Schenkenschans werd door hem veroverd, doch Frederik Hendrik ontnam ze hem weder. Zijne krijgsverrigtingen tegen Frankrijk in 1636 mogen in den beginne van eenig voordeel geweest zijn, veel te beteekenen hadden ze niet. In 1637 vermeesterde hij Venlo en Roermond, doch de Staatsche troepen behaalden daarentegen elders belangrijke voordeelen op hem. Hij werd in 1641 door de kinderziekte aangetast, herstelde, keerde naar Brussel terug, stortte weder in, en overleed er den 9den November van genoemd jaar. Hij liet eene natuurlijke dochter na, Marianne de la Croix genaamd, die, kort voor zijn sterven te Brussel geboren, in 1715 te Madrid in een klooster overleed. Don Francisco de Melo was zijn opvolger. Zijn lijk werd naar Spanje gevoerd en in de Hoofdkerk van Toledo begraven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XI. bl. 194, 206, 233, 254, 279, 316; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. St. II. bl. 52; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. St. II. bl. 39; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 125-128.

[J.J. Ferguson]

FERGUSON (J.J.) was een voornaam beoefenaar der Algebra, blijkens zijn werk getiteld:

Labyrinthius Algebrae, Hag. Com. 1667. 4°.

Hij schreef ook:

Tafelen van 't geene elck ende een yegelyck van de seven vereenigde Provintiën in een voorgegeven somme moet contribueeren, 's Hage, 1675. 4°.

Zie A r r e n b e r g , *Naamr. van Ned. Boek.*; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 245.

[Johan Feri]

FERI (JOHAN) was in het begin der zestiende eeuw een kunstig werker in brons, die te Haarlem woonde en zich bekend maakte door de vervaardiging in koper van een *Pelicaan met zijne jongen*, hetwelk geplaatst werd in de Groote Kerk aldaar.

Zie S c h r e v e l i u s , *Beschr. van Haarl.* Boek I. bl. 24; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Jan de Fermez]

FERMEZ (JAN DE). Zie FERNES (JAN DE).

[Philippe Fermin]

FERMIN (PHILIPPE) werd te Maastricht omstreeks 1720 geboren. Hij begaf zich in 1754 naar Suriname, en hield zich daar voornamelijk bezig met de beoefening der natuurlijke geschiedenis en met alles wat deze volkplanting merkwaardigs oplevert. In het vaderland teruggekeerd schreef hij:

Traité des maladies les plus fréquentes à Surinam, *avec une Dissertation sur le fameux crapaud pipa*, Maastr. 1764. 8°.

L'histoire naturelle équinoxale, *ou de Surinam*, Maastr. 1765. 8°. m. pl.

Description générale de la colonie de Surinam, Hollandsch en Fransch, Amst. 1765. 8°. m. pl. 2 deelen. Herdrukt te Harling. 1770. 8°. 2 deelen m. pl.

Tableau historique et politique de la colonie de Surinam, 1778. 8°: (Eene verbeterde en vermeerderde herdruk van het voorgaande).

Hij was lid van den Raad der stad Maastricht en overleed er omstreeks 1790.

Zie A r r e n b e r g , *Naamreg. van Ned. Boek.*; *Woordenboek der zamenlev.*; *Biograph. Univers.*

[François Noë Louis Fernandes]

FERNANDES (FRANÇOIS NOë LOUIS) werd in 1745 beroepen tot Fransch predikant te Heusden, en aldaar den 14den November bevestigd. Wegens langdurige ongesteldheid werd hij den 31sten October 1764 emeritus. Hij schreef:

De ladder Jacobs, *of Leerredenen over Genesis* XVIII vs. 10 *tot* 17, Dordr. 1752. 4°.

Panegyrique de Guillaume IV ou Discours prononcé a l'occasion du Déces de S.A.S. le Prince de Orange et de Nassau etc. etc. Dordr. 1752. 8°. In het Hollandsch vertaald door G. v a n O o s t r u m , met een brief van den Hoog Eerw. Heer J o h a n v a n d e n H o n e r t , T.H.Z. Dordr. 1753. 4°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1741, *b* bl. 626, 627, 1765 *a* bl. 517; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V; dezelfde, *Register der Academische redenvoer.* enz. *bij den dood van W.C.H. Friso*, bl. 21.

[Jan de Fernes]

FERNES (JAN DE), kapitein in Staatsche dienst, ook wel Jan de Fermez en Jean Fervet genaamd, was onder het krijgsvolk dat de stad en het kasteel van Breda in 1590 door middel van een turfschip verrastte.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXVII. bl. 523 (22), 524 (23); van Meteren, *Nederl. Hist.* D. V. bl. 334; *de Navorscher*, D. VII. bl. 68, 69.

[Debora Ferny]

FERNY (DEBORA), geboren Willekens, maakte zich in 1739 bekend door de vervaardiging van een grafschrift op Bernardus Smijtegelt, predikant te Middelburg.

Zie de la Rue, *Geletterd Zeel.* 2de druk bl. 428.

[Atte van Fernya]

FERNYA (ATTE VAN) woonde op Fernya-state bij Minnertsga en was gehuwd met His Dotinga. Hij behoorde in 1515 tot de zestig Edelen, werd in 1533 Grietman van Hennaarderadeel en overleed 1559.

Zie van Sminia, *Nieuwe Naaml. der Grietmann.* bl. 243.

[Atte van Fernya]

FERNYA (ATTE VAN), zoon of kleinzoon van den voorgaande, behoorde tot de verbondene Edelen in 1566, en werd door Alva opgeëischt ter verantwoording. Hij was gehuwd met Ansk, dochter van Ruird Roorda van Hennaard, welke in 1572 zijne weduwe genoemd wordt.

Zie te Water, *Verb. der Edel* D. II. bl. 396; van Sminia *Nieuwe Naaml. der Grietmann.* bl. 243.

[Herman Ferré]

FERRÉ (HERMAN), geboren te Groningen in 1725, waar hij later ook studeerde, en proponent werd in 1752. Den 23sten Februarij 1756 beroepen tot predikant te Dreisehor, overleed hij aldaar den 17^{den} Mei 1775. Hij gaf met Cornelis Brinkman (zie aldaar) uit:

Over den Heidelbergschen Catechismus, Utr. 1787. 8°. 4 deelen; welligt was hij dezelfde die in zijne *Rouwklagt over 't afsterven van Paulus Laman*, *Burgemeester van Groningen*, *in* 1747, en door zijne *Lijk-klagte ter gedachtenisse van Cornelius van Velzen* Hoogleeraar te Groningen, overleden 1752, zulke erbarmelijke proeven van zijn dichttalent gaf.

Zie Brinkman, *Alph. Lijst van Boek*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 154.

[Cornelis Ferre]

FERRE (CORNELIS), welligt een bloedverwant van den voorgaande, werd geboren te Amsterdam den 6^{den} Maart 1812, en genoot het onderwijs in de muziek van zijnen oom R i n k e s , destijds Kapelmeester bij de Amsterdamsche schutterij. Hij maakte zulke vorderingen, dat hij zich, slechts zeven jaren oud zijnde, met goed gevolg op de fluit liet hooren, terwijl hij later de hobo en viool beoefende en de klarinet tot zijn hoofdinstrument koos. Hij bragt het grootste gedeelte in militaire dienst door, en stond den meesten tijd daarvan als stafmuziekant bij het 10de regiment infanterie, met hetwelk hij op de Citadel van Antwerpen was tijdens de belegering. Naderhand zich

als muziek-onderwijzer te Utrecht gevestigd hebbende, bepaalde hij zijne meeste lessen tot de fluit en de klarinet, en was meestal als tweede hoboist op de concerten werkzaam. Hij werd gerekend tot de verdienstelijke leden van het orchest te behooren, en als klarinettist muntte hij uit bij het Harmoniegezelschap en het korps der schutterij. Hij overleed den 13^{den} Augustus 1849.

Zie C a e c i l i a , *Muziekaal Tijdschrift*, 1849, bl. 182, hier door ons gevolgd.

[Willem van Hautemer, Heer van Fervagues]

FERVAGUES (WILLEM VAN HAUTEMER, Heer VAN). Zie HAUTEMER (WILLEM VAN).

[Jean Fervet]

FERVET (JEAN). Zie FERNES (JAN DE).

[Abraham Ferwerda]

FERWERDA (ABRAHAM) was boekhandelaar te Leeuwarden, en tevens een verdienstelijk beoefenaar der Nederlandsche letteren en geschiedenis. Hij schreef de volgende werken:

Algemeene Naam-lijst van boeken met de prijzen, *of de Boek-Negotie* enz. Leeuw. Z.J. 8^{den}. 3 stukk.

Catalogus universalis cum pretiis, *of de Boek-Negotie* enz. Leeuw. Z.J. 8°. 13 stukk.

Supplementum Catalogi universalis. librorum in folio cum pretiis, Leeuw. Z.J. 8°. 3 stukk.

Register van alle Rare en zeldzaam voorkomende Latijnsche boeken in folio met en zonder prijzen, *gedrukt in het jaar* 1400 *of in de veertiende eeuw*, Leeuw. Z.J. 8°.

Friesland en deszelfs gantsche gelegenheid in een Geographisch Woordenboek, *behelzende eene uitvoerige beschrijving der Friesche dorpen*, *buurten*, *staten*, enz. Leeuw. 1736. 8°. herdrukt ald. 1749. 8°.

Afbeeldingen en levensbeschrijvingen van voorname Hervormers met 23 portretten, gegraveerd door A. v a n d e r L a a n , Leeuw. 1755.

Adelijk en aanzienlijk Wapenboek van de zeven provincien; waarbij gevoegd zijn een groot aantal Genealogien van voornaame Adelijke en Aanzienlijke Familien, Leeuw. 1760-1781, 2 deelen fol. met gekleurde wapens.

Een nieuwe druk van dit werk bezorgde J a c o b u s K o k , Amst. 1785, 2 deelen fol. loopende slechts van Letter A tot E, en is niet verder vervolgd.

Verheugd Leeuwarden, *zijnde een verhaal van de blijde inkomst van den alderdoorlugtigsten Vorst en Heere Willem de vijfde ende haare Koninglijke Hoogheid Frederica Sophia Wilhelmina*, Leeuw. 1777. fol.

De Honig-Bije, Leeuw. 1778. 8°. m. pl. 2de druk.

Zie (B o d e l N i j e n h u i s) *Opgav. van Stedenbeschrijv.* in den *Vriend des Vaderl.* D. IV. St. IV. bl. 302; v a n L e e u w e n , *Cat. der prov. Bibl. van Friesl.* bl. 163; E e k h o f f , *Letterk. nalatensch. van J. van Leeuwen*, bl. 68, 70.

[Frederik van Ferwou]

FERWOU (FREDERIK VAN). Zie VERVOU (FREDRICH VAN).

[Festus Hommius]

FESTUS HOMMIUS. Zie HOMMIUS (FESTUS).

[P. Feteris]

FETERIS (P.) was in 1806 Kapitein-Luitenant ter zee, en had het bevel over de korvet *the William*, die, met het fregat *Pallas*, gevoerd door den Kapitein N.S. Aalbers, benevens de koloniale schepen de *Victoria* en de *Batavier*, uit de Molukken terugkeerden. In de straat Salayer ontmoetten deze schepen, op den 26sten Julij twee Engelsche oorlogsbodems, waarmede zij slaags geraakten. De *Pallas* verdedigde zich dapper, en Kapitein Aalbers werd zwaar gewond. De Kapitein-Luitenant Feteris vergat zooverre pligt en eer, dat hij naauwelijks deelde in het gevecht, en naar Macasser de vlugt nam. De *Pallas* ging met de beide rijk geladene schepen in 's vijands handen over.

Zie de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeewez.* D. VI. St. II. bl. 598, 599.

[J.C. Feugen]

FEUGEN (J.C.) of VEUGEN, Luitenant Adjudant van den Generaal-Majoor Willem Hendrik Baron van der Duyn, nam in 1794 deel aan de roemrijke verdediging van Sluis. De bevelhebber van der Duyn voornemens zijnde de stad tot het uiterste te verdedigen, verlangde zulks ter kennisse van den stadhouder te brengen, ten einde, zoo mogelijk, ontzet te erlangen. De Luitenant Feugen en de Luitenant ter zee Jan van den Velden boden zich aan om den hagchelijken togt te ondernemen. Met groot gevaar kwamen zij te Vlissingen, van waar zij zich naar Rotterdam begaven. Feugen mogt nogtans zijne zending niet volbrengen, maar bezweek te Rotterdam aan de ziekte, waarvan hij de kiem uit de vesting had medegebragt.

Zie van Hall, *het leven van van Kinsbergen*, 1ste druk, bl. 172, 173; de Jonge, *Gesch. van het Ned. Zeew.* D. VI. St. I. bl. 490. 491.

[Guillaume Feugère]

FEUGÈRE (GUILLAUME). Er komen voorzeker weinig personen voor, wier namen zoo verschillend gespeld worden als dien van dezen man. Wij vinden dien vermeld als Feugeray, Feuguiéres, Feuguerais, Figuerais, of Feugueraeus, Figueraeus, Feugerius, Fugeraeus, Feugheran en Pheugret. De aan het hoofd van dit artikel gestelde zal wel de ware zijn. Van 's mans vroegere lotgevallen is weinig met zekerheid bekend. Hij werd te Rouaan in Frankrijk geboren, was in 1565 predikant te Aneval, en tijdens den St. Bartholomeus-nacht te Longueville, van waar hij naar Engeland vlugtte. Wanneer hij te Rouaan wederkeerde is niet bekend, wel dat hij er het predikambt bij de Hervormden bekleedde, toen hij op aanbeveling van Prins Willem I, kort na de inwijding der Leidsche Hoogeschool, herwaarts geroepen werd, om als Hoogleeraar in de godgeleerdheid onderwijs te geven. Door zijnen ijver en zijne geleerdheid vuurde hij de geestdrift zijner studenten aan, en wist zoo uitnemend de openlijke re-

detwisten te regelen en te besturen, dat hij juist daardoor vele uit- en inlanders derwaarts deed zamenstroomen. Niet lang verbleef hij te Leiden. Zijne vroegere gemeente, die hem slechts tijdelijk had afgestaan, ontbood hem terug, ook waren er familiezaken die zijne terugkeer noodig maakten. In Maart 1579 verkreeg hij op verzoek zijn ontslag. Hij wordt in 1583 nog aangetroffen als predikant zijner geboorteplaats en in 1590 als leeraar te Dieppe, schoon andere berigten melden dat hij zijne overige levensjaren te Rouaan doorbragt, alwaar hij in 1613 in vrij gevorderden ouderdom overleed. Van zijne hand zien de volgende werken het licht:

Propheticae et apostolicae, *id est*, *totius divinae et canonicae scripturae thesaurus*, *in locos communes rerum*, *dogmatum suis divinis exemplis illustratorum*, *et phraseon scripturae familiarum*, *ordine alphabetico digestus*, *et Augustini Marlorati adversariis*, Lond. 1574. fol. herdrukt Bern 1601 en Genève 1624, aldaar verkort in 1613. 12°.

Novum Testamentum, *latine*, *ex versione et cum annotationibus Th. Bezae*, *paucis etiam additis ex Joachimi Camerarii notationibus*, *studio Petri Loselerii Villerii*, *theol. profess. Genevensis*, *et nunc postremo Guil. Feugerii opera*. Lond. 1587. 8°.

Bertrami presbyteri de corpore et sanguine Domine liber ad Carolum Magnum imperatorem, *G.F. opera emendatus et commentario illustratus*, Lugd. Batav. 1579.

Responsa ad quaestiones cujusdam obscuri inquisitoris in Zeelandia delitescentis; de ecclesiae perpetuitate et notis, *deque aliis quinque eodem pertinentibus capitibus*, Lugd. Bat. 1579. 8°.

Zie M e u r s i u s , *Athen. Batav.* p. 250, 251; H a a g , *la France Protest.* T. V. p. 109; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 28, 30, 31, *Toev. en Bijl.* bl. 54; M o u n i e r *toespraak aan zijne geloofsgen.* enz. bl. 24; G r o e n v a n P r i n s t e r e r , *Arch.* T. V. p. 216; K i s t en R o y a a r d s , *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 118, 203; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 464, 465, D. III. bl. 656.

[Gilles Johannes le Fèvre de Montigny]

FÈVRE DE MONTIGNY (GILLES JOHANNES LE) werd te 's Hertogenbosch in 1765 geboren. Hij trad als kadet bij de infanterie in dienst in 1776, en was in 1782 buitengewoon ingenieur. Hij nam in 1794 deel aan den veldtogt in Noord-Brabant, was in 1799 als ingenieur geplaatst bij het leger onder D a e n d e l s in Noord-Hollan d, alwaar hij vele diensten bewezen heeft. Hij was vervolgens adjudant bij den Kolonel-Directeur der fortificatien v a n H o o f f , en in 1803 Kommandant der brigade ingenieurs te velde bij het expeditionair leger onder D u M o n c e a u . Na de inlijving trad hij in Fransche dienst, werd eerste administrateur voor het kadaster, en, na de herstelling van zaken in 1813, tot Luitenant-Kolonel bij het korps Nederlandsche ingenieurs aangesteld en geplaatst als

eerst aanwezende ingenieur te Zutphen, alwaar hij in 1817 tot Kolonel bevorderd werd en verbleef, totdat hij in 1818 zijn pensioen kreeg. Hij overleed den 19den Mei 1821.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[Jacobus Fey]

FEY (JACOBUS) werd in 1662 Predikant te Rijsoord en Strevelshoek, vertrok van daar in 1667 naar Willemstad, en overleed er in 1670. Hij maakte zich bekend door een lofgedicht vóór C e l o s s e 's 150 *Psalmen op rijm gesteld*, Dordr. 1665.

Zie S o o r m a n s , *Kerk. regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 8, 33; H e r i n g a in den *Konst- en Letterb.* 1848, D. I. bl. 101.

[M. Feye]

FEYE (M.) schreef:

Godsdienstige Gezangen, *tot gebruik der Roomsch Katholijke kerke*, *op zangnooten*, Haarl. 1791. 8o.

Gezangen bij de godsdienst, *op bekende zangwijzen*, *ten gebruike der Roomsch Katholijke kerke*, Haarl. 1803. 8o.

Zie d e J o n g , *Alph. Naaml. van Boek.*

[Cornelius de Feyfer]

FEYFER (CORNELIUS DE), geboren te Middelburg in 1697, waar zijn vader J a n d e F e y f e r koopman was en zijne moeder C a t h a r i n a O v e r g a a u w . Hij was proponent, meester in de vrije kunsten en doctor in de wijsbegeerte, en werd in 1724 Predikant te Schipluiden, in 1727 te Hoorn en aldaar Curator der Latijnsche school in 1745. Hij overleed er den 17den Mei 1764, nalatende één zoon, J a n , Advokaat te Hoorn, bij A l i d a d u R i e u verwekt. Hij moet een man van groote vermaardheid in predikgaven geweest zijn, daar hij door aanzienlijke gemeenten meermalen beroepen werd, doch telkens bedankte. Van hem ziet het licht.

Korte schets der Goddelijke waarheden, Hoorn. 8o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1724. *b.* bl. 113, 1727. *b.* bl. 122, 1745, *a* bl. 99; 1764, *a* bl. 629; v a n A b k o u d e , *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. 1.

[Johannes Feylingius]

FEYLINGIUS (JOHANNES), zoon van J a c o b u s F e y l i n g i u s , Predikant te Mierlo en Stiphout, werd insgelijks voor Predikant opgeleid, in 1653 beroepen te Budel en Gastel, in 1659 te Deurne, Vlierden en Liessel, en in 1664 te Maarhees en Zurendonk, waar hij in 1696 overleed. Zijn zoon volgt. Hij maakte zich als dichter bekend, in navolging van C a t s , doch hem gansch niet evenarende, door:

Het bloemhofje der gedichten, *vervattende allerlije sinne-beelden*, *op Goddelicke Materien gepast*, *voor reijsende lieden en andere*. Mitgaders: *het Bloemhofje van allerlije sinnebeelden*, *op stedelicke*, *huisselicke*, *politieke en militaire Materien passende*. Alsmede: *het Bloempotje van eenege Geestelicke lidekens*, *gedicht-gebeden en dankzeggingen*, 's Hage, 1683. 8o.

Hij schreef ook:
Twee Hemelen te gelijk mèt den weg tot deselve, Amst. 1665. 12°.
Wonderen des Werelds, 12°.
Swanen gezang, 12°.

Zie de Jongh, *Naaml. der Predik. uit de Class*, *van Gelderl*. bl. 301; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 155-157.

[Johannes Wilhelmus Feylingius]

FEYLINGIUS (JOHANNES WILHELMUS), zoon van den voorgaande, werd in 1685 Predikant te Bergambacht, in 1709 garnizoens-predikant te Rijssel, in 1713 te Yperen, in 1715 te Venlo, waar hij den 18^{den} April 1739 overleed, in den ouderdom van tachtig jaren. Hij schreef:

Geschetste Catechismus, Utrecht, 1705. 8°.

Waarheit der Christelijke Religie, Amst. 1710. 8°.

Over den Catechismus, Leid. 1740. 4°.

Uytgezochte Kerkreedenen, Leid. 1742. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I; *Boekz. der gel. Wereld*, 1739. *a* bl. 609, *b* bl. 69-73; de Jongh, *Naaml. der Predik. uit de Class. van Gelderl.* bl. 301.

[Severinus Feyta]

FEYTA (SEVERINUS) werd te Harlingen geboren, studeerde te Leuven en verwierf zich door zijne betoonde dapperheid, als onderbevelhebber der studenten, bij de berenning dier stad door Maarten van Rossem in 1542, onvergankelijken roem. Uit dien hoofde verhief hem Keizer Karel V op den 15^{den} Februarij 1545 in den adelstand, onder het genot van al de voorregten, destijds daaraan verbonden, en schonk hem een wapen.

Een opzettelijk onderzoek, ingesteld naar de vroegere en latere levensbijzonderheden van Feyta, heeft geene gunstige resultaten opgeleverd. Een uitvoerig verslag van het wapenfeit, waarbij Feyta zich zoo beroemd maakte, vindt men in de verhandeling van Mr. J. Dirks in den tweeden hier vermelden bron voorkomende.

Zie Kist en Moll, *Kerkhistor Archief*, D. I. bl. 178-181; *de Vrije Fries*, D. VII, bl. 297-323, met eene afbeeldiging van het aan Feyta verleende wapen.

[Hessel van Feytsma]

FEYTSMA (HESSEL VAN), afkomstig uit een adellijk geslacht, waarvan reeds in 1463 leden genoemd worden. Hij behoorde tot de verbondene Edelen, doch daar er te dier tijd verscheinene personen in dit geslacht voorkomen, die den naam van Hessel droegen, zoo is het moeijelijk te bepalen, welke hij van dezen is. Standvastig was hij aan het bondgenootschap verbonden, doch de voorzigtigheid noodzaakte hem het land te verlaten, denkelijk in 1567, waarop hij door Alva gebannen werd. Hij overleed in 1583 en ligt te Huizum in de kerk begraven, zijnde zijn graf bedekt met een zerk, waarop zijn wapen en vier kwartieren staan, met een opschrift.

Zie *Charterb. van Friesl.* D. III. bl. 752, 753; te Water, *Hist. van 't verbond der Edel.* D. II. bl. 395, 396, D. III. bl. 528.

[Jelger van Feytsma]

FEYTSMA (JELGER VAN), afkomstig uit hetzelfde geslacht, was de zoon van Mr. Hessel van Feytsma en Luts

Mellema. Wanneer hij geboren werd is niet bekend. Hij was in 1584 reeds lid van Gedeputeerde Staten en woonde als zoodanig in dat jaar de plegtige inwijding der Franeker Academie bij. In hetzelfde jaar werd hij met Hessel Aysma en anderen in gezantschap naar Frankrijk gezonden, om aan den Koning de heerschappij over ons land op te dragen. In het volgende jaar trok hij ten zelfden einde naar Engeland, werd in 1587 als aanhanger van Leicester uit den Raad van Staten geweerd, en in 1588 tot Raad in den Hove en Rentmeester-Generaal van de Domeinen benoemd. In 1605 werd hij, in plaats van Joachim Hopperus, Curator der Friesche Hoogeschool en in 1609 Grietman van het Bildt. Als volmagt ten landsdage volgde hij de lijkstatie van Graaf Willem Lodewijk van Nassau. Hij zelf stierf in 1620, en zijne nagedachtenis werd vereerd met eene lijkrede van Petrus Winsemius. Zijne vrouw, Aukje, dochter van Bocko Herema en Wytske Rinerda, schonk hem twee zonen.

Zie Winsemius, *Chron. van Fiesl.* bl. 743,744, 905; Vriemoet, *Ath. Fris.* p. XXXVII, XXXVIII; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII, bl. 56, 90, 303; Scheltema, *Staatk. Ned.* D. I. bl. 349, 350, D. II, bl. 582; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann.* bl. 315, 316.

[Eustache de Fiennes]

FIENNES (EUSTACHE DE), Ridder, graaf van Chaumont, Burggraaf van Fruges, Baron van Enne, Heer van Esquerdes, onder welken laatsten naam hij voornamelijk bij de geschiedschrijvers voorkomt, was afkomstig uit een doorluchtig geslacht, oorspronkelijk uit Artois, en sedert het midden der elfde eeuw reeds bekend. Hij was de zoon van Karel de Fiennes en van Claudine de Lannoy, en behoorde tot de verbondene Edelen, bij wie hij in hooge achting stond. Men wil dat hij, bij hunne tweede verschijning ten hove, het woord voerde, en hij teekende en bezwoer het verdrag met de Hertogin. Door de Edelen naar Doornik gezonden, werkte hij mede aan de beslissing der geschillen, in die stad ontstaan, over de godsdienstoefening der Hervormden. Met Willem I voerde hij briefwisseling en werd door Alva verbannen. Uit de sententie over hem uitgesproken blijkt, dat hij een stout verdediger van de regten der verdrukte Nederlanders en een ijverig tegenstander van den Koning, den Paus en de geestelijkheid was. Waarschijnlijk het land verlaten hebbende, diende hij in 1572 in het Fransche leger, tot ontzet van Bergen in Henegouwen, vlugtte na deszelfs nederlaag in de stad, en trok er met Graaf Lodewijk van Nassau uit na de overgaaf. Hij begaf zich toen naar Engeland, doch moest dat rijk, in 1575, met vijftig personen van aanzien, op last der Koningin verlaten. Zijn verder levenslot, ook zijn sterfjaar, is geheel onbekend. Hij was gehuwd met Johanna van St. Aldegonde Noircarmes, bij wie hij een zoon verwekte. Deze, Guislain de Fiennes,

Ridder, Graaf van Chaumont, Heer van Esquerdes, Lumbres enz., was de partij des Konings toegedaan.

Zie te Water, *Hist. van het Verb. der Edel.* D. I. bl. 310, 433, D. II. bl. 397-399. D. III. bl. 530; Groen van Prinsterer, *Arch.* T. II. p. 63, 88, 89, 162, 327; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. IV. bl. 244, 294; van Vloten, *Nederl. Opstand tegen Spanje*, bl. 154, 155.

[Guislain de Fiennes]

FIENNES (GUISLAIN DE), Ridder, Heer van Lumbres, broeder van den voorgaande, was mede een der verbondene Edelen en een man wiens geheele leven aan de zaak der vrijheid gewijd was, doch over wiens daden de geschiedenis geen genoegzaam licht verspreid. Wij ontmoeten hem voor het eerst in 1566, toen hij met Charles de Revel, Heer van Audrignies, naar Valenciennes gezonden werd, om de gerezene godsdiensttwisten bij te leggen. Te vergeefs was die zending. Nadat hij door Alva gebannen was, vertoefde hij meestal in Frankrijk, en ook hier toonde hij zich een warm aanhanger van den Prins van Oranje, die met hem briefwisseling hield en belangrijke zaken aan hem toevertrouwde. Na eerst tot Kapitein ter zee bevorderd te zijn, kreeg hij den 10^{den} Augustus 1570 als Admiraal het bevel over de vloot. Als zoodanig heeft hij zich minder doen kennen, daar hij dat bevel aan zijne onderbevelhebbers overliet en meer buitenslands de zaken behartigde. Zoo was hij 1573 in Oost-Friesland en wederom in Frankrijk werkzaam, en bevond hij zich op het laatst van dat jaar te Keulen, waar hij, van alles beroofd, in behoeftige omstandigheden verkeerde, doch door zijn vriend Graaf Lodewijk van Nassau gered werd. In 1574 arbeidde hij om Maastricht te doen overgaan, doch de aanslag mislukte. In October van dat jaar was hij gereed om andermaal naar Frankrijk te gaan, en een jaar later bevond hij zich in Engeland, doch het verblijf in dat rijk werd hem spoedig ontzegd. In 1577 nam hij een belangrijk deel aan de onderhandelingen met het Fransche hof en was in April van dat jaar weder te Parijs. In October bevond hij zich nog daar, en betoonde zich in alles een ijverig, bekwaam en nuttig onderhandelaar. Zijn verder levenslot is ons onbekend. Hij schijnt zonder nakomelingen te zijn overleden, daar zijn broederszoon den titel van heer van Lumbres voerde.

Zie (de Beaufort) *Lev. van Willem I*, D. II. bl. 173, 178, 187; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 321. VII. bl. 82; Te Water, *Hist. van 't verbond der Edel.* D. II. bl. 399, 400; Groen van Prinsterer, *Archiv.* zie het register; van Groningen, *Geschied. der Watergeuzen*, bl. 230-234, 454; Arend, *Algem. geschied. des vaderl.* D. II. St. V. bl. 144, 145.

[Guillaume Figueraeus, of Figuerais]

FIGUERAEUS, of FIGUERAIS (GUILLAUME). Zie FEUGÈRE (GUILLAUME).

[Filippa]

FILIPPA, derde dochter van graaf Willem III en van

Johanna van Valois. Van hare jeugd is niets bekend. Zij huwde in 1326 Eduard III, koning van Engeland, en verwierf zich door hare deugden de bewondering en achting van tijdgenoot en nakomeling. Aan vermaken, hare kunne eigen, nam zij weinig deel, omdat de zorgen voor haar volk haar bezig hielden. Van hare dapperheid gaf zij een uitstekend bewijs in de bestrijding der Schotten, toen zij zich aan het hoofd der Britsche krijgsmagt stelde, en eene volkomene overwinning behaalde. Bij dien krijgshaftigen en mannelijken geest bezat zij een gevoelig hart Toen de stad Calais in 1347 aan haren gemaal overging, stelde zij zich in de bres voor het leven en behoud van zes reeds ter dood bestemde burgers, en bewaarde alzoo haren man voor de schande, die door de uitvoering van het doodvonnis op hem komen zou. Ofschoon dit verhaal ook in twijfel getrokken wordt, voegt een andere schrijver er bij dat niemand den vorst had kunnen bewegen tot vergiffenis, maar dat hij eindelijk voor de tranen zijner gemalin bezweken was. Zij overleed in 1369 en werd in de koninklijke kapel van Westminster begraven, alwaar hare afbeelding nog lang bewaard werd.

Zie van Hemert, *Lev. der Holl Grev.* bl. 213; van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van* J. Wagenaar, D. I. bl. 175, 176; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. II. bl. 52, *Aant.* bl. 136, 137.

[Filips]

FILIPS, Hertog van Bourgondië, bijgenaamd *de Goede*, was de zoon van Jan, Hertog van Bourgondië, bijgenaamd *de Onverzaagde*, en van Margaretha van Beijeren. Hij werd te Dyon den 29sten of 30sten Junij 1396 geboren, en te Gent door zijne moeder opgevoed. Op drie en twintig jarigen leeftijd verloor hij zijnen vader, die te Montereau, onder de oogen van den Dauphin van Frankrijk, later Karel VII, met wiens zuster Filips gehuwd was, vermoord werd. Hij volgde zijn vader op den 10den September 1419 in deszelfs aanzienlijke staten op, en de zucht om den dood van dezen te wreken, deed hem met Frankrijk breken, en zich in de armen werpen van den Engelschen koning Hendrik V, met wien hij de verovering van Frankrijk beraamde, zich daartoe te Troyens door een eed nader verbond, en met wien hij weldra de stad Parijs bemagtigde en zegevierend binnentrok.

Deze oorlog, als niet tot ons land in betrekking staande, gaan wij verder stilzwijgend voorbij. Binnenlandsche aangelegenheden deden weldra het verbond tusschen Filips en Hendrik V verbreken, en eerstgenoemde met den Dauphin verzoenen. De oorzaak bestond in de aanspraken van den Hertog van Glouchester, den nieuwen echtgenoot van Jakoba van Beijeren. Het huwelijk van dezen vorst moest aan Filips wel zeer ongevallig zijn, daar hij als naaste erfgenaam der bezittingen van vrouw Jakoba aan de eene, en uithoofde van den afstand van Jan van Beijeren aan de andere zijde,

en omdat uit haar huwelijk met den verstootenen Jan van Brabant geene kinderen gesproten waren, zich van het bezit der heerschappij over de Nederlanden reeds zeker waande, en het nu wel mogelijk was dat het aangegane huwelijk zoo onvruchtbaar niet zou zijn. Voorgevende alzoo het belang van Jan van Brabant te behartigen, trok hij tegen Glouchester te veld, terwijl onderwijl Jan van Beijeren in 1425 overleden zijnde, Jan van Brabant tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd werd. Zonder dat er zich bij deze gelegenheid eene enkele stem verhief ten voordeele van Jakoba van Beijeren, werd Filips van Bourgondië tot Ruwaard aangesteld. Jakoba en haar nieuwe gemaal zetten intusschen den oorlog voort, en toen ontstond dien fellen krijg, ook na Glouchester's vertrek en na het overlijden van Jan van Brabant, die, na voor en tegenspoed aan beide zijden, niet geëindigd werd, tot dat Jakoba, door den nood gedrongen, weldra haar regt op de regering aan Filips moest afstaan, ofschoon dan ook den titel van Gravin van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland behoudende. Na het sluiten van het daartoe opgestelde verdrag werd Filips, door de Edelen en steden, als Ruwaard en erfgenaam gehuldigd, en begaf Jakoba zich met der woon naar den Haag, doch veelal ook te Goes in Zeeland haar verblijf houdende. Inmiddels was de oorlog met Frankrijk in meerdere of mindere mate voortgezet, en Filips aldus wederom elders bezig gehouden. Toen evenwel in 1432 Jakoba van Beijeren, tegen het met Filips gesloten verdrag, een geheim huwelijk met Frank van Borselen had aangegaan, spoedde Filips zich met zeshonderd mannen naar Holland, nam Frank van Borselen gevangen, en ontsloeg hem niet en weigerde zijne toestemming tot het huwelijk, tot dat Jakoba geheelen afstand van alle regt op deze landen en van den grafelijken titel aan hem gedaan had.

Zoo had dan nu Filips van Bourgondië het doel zijner onvermoeide pogingen bereikt, en werd hij alom door de Edelen en als wettigen landsheer gehuldigd. Uitgebreider gebied dan hij hadden de vorige regeerders dezer landen niet bezeten. Bij zijn erfgoed waren hem de graafschappen Vlaanderen en Artois in 1419 ten deel gevallen. Bij den dood van Dirk, Graaf van Namen, in 1429, trad Filips ook in het bezit van dit graafschap, hetwelk hij den graaf reeds bij zijn leven had afgekocht. Toen in het volgende jaar Filips, Hertog van Brabant, overleed stelde hij zich ook in het bezit van dat hertogdom, hetwelk reeds voorlang met het hertogdom Limburg vereenigd was. Het afsterven van Elizabeth, Hertogin van Luxemburg, laatst weduwe van Hertog Jan van Beijeren, die niet lang voor haren dood Filips om hulp verzocht had, gaf hem, eenige jaren hierna, ook gelegenheid

om zich van het hertogdom Luxemburg meester te maken, terwijl hij van het markgraafschap van Antwerpen en van de heerlijkheid van Mechelen, die beiden tot Brabant behoorden, ook bijzondere titels voerde. Naauwelijks was Filips tot Graaf van Holland en Zeeland gehuldigd, toen keizer Sigismund hem den oorlog verklaarde, omdat hij zich in het bezit van eenige Nederlandsche leenen had gesteld, die aan het Duitsche Rijk vervallen waren. De keizer, zelf niet in staat om oorlog te voeren, had Karel VII, koning van Frankrijk, overgehaald hem bij te staan. De vrede van Arras, op den 21sten September 1435 gesloten, maakte een einde aan den zoo hevig gevoerden strijd, en het aldaar aangenomen verdrag was alwederom hoogst voordeelig voor Filips. Genoemde koning Karel moest aan Filips om vergiffenis verzoeken, voor den verradelijken moord aan zijnen vader gepleegd, terwijl vele graafschappen en steden, in Frankrijk gelegen, aan hem werden afgestaan.

Filips handelwijs tegen Engeland, het breken van zijnen eed, om niet dan gezamentlijk met Frankrijk vrede te sluiten, wikkelde hem weldra in eenen oorlog met dat rijk, terwijl er tusschen de Nederlanders en de Hanzee steden reeds voorlang vijandelijkheden ontstaan waren. De binnenlandsche rust liet ook veel te wenschen over, en het nog niet geheel uitgebluschte vuur der tweedragt tusschen Hoekschen en Kabeljaauwschen ontvonkte op nieuw. In 1436 sloot Isabella van Portugal, gemalin van Filips van Bourgondië, een bestand met Engeland, in 1441 kwam aan den strijd met de Deenen en Zweden een einde, en de onlusten hier te lande werden door Filips gestild en de aanleiders er van gestraft.

Nu volgde er voor de Nederlanden een tijdvak van rust en vrede. De handel bloeide, kunsten en wetenschappen vonden allerwege bescherming, binnenlandsche aangelegenheden werden geregeld, misbruiken werden afgeschaft, de steden verwierven nieuwe privilegien, in één woord, overal heerschte voorspoed en welvaart, tot dat in 1451 de Gentenaars, wegens het opleggen van nieuwe belastingen, in opstand kwamen. Niet dan na verscheidene bloedige nederlagen werden dezen bedwongen, en eerst in 1453 had de verzoening tusschen hen en Filips plaats.

Naauwelijks was deze oorlog geëindigd, of die met Engeland ontbrandde op nieuw. Het meermalen met dat rijk vernieuwde bestand van 1436 was geeindigd, en de Nederlanden werden andermaal door Filips in de Fransche en Engelsche zaken gewikkeld. Eene Hollandsch-Zeeuwsche vloot werd afgezonden, om Karel VII van Frankrijk in het beleg van Bourdeaux, toen in handen der Engelschen, te ondersteunen, en deze hulp bragt niet weinig toe om de Engelschen uit Frankrijk te verdrijven en een einde aan eenen krijg te maken, die zoo vele jaren geduurd had.

Het zou ons alweder te ver voeren, indien wij alles wilden vermelden wat gedurende de regering van den magtigen Graaf belangrijks voorviel. Stilzwijgend gaan wij dan ook verder voorbij zijne in 1454 gemaakte toebereidselen om den voortgang der ongeloovigen te stuiten en om paal en perk te stellen aan de verovering van Griekenland door de Turken. Wij zwijgen van de Stichtsche zaken, die Filips bezig hielden, en hoe het hem in 1455 gelukte om zijnen natuurlijken zoon David van Bourgondië op den Utrechtschen Bisschop's zetel te plaatsen. Onaangeroerd laten wij zijne pogingen om Friesland te onderwerpen, zijne oneenigheden met zijn zoon, den Graaf van Charolois, naderhand Karel de Stoute, en zijnen op nieuw uitgebroken oorlog met Frankrijk. In de laatste jaren van zijn leven besloot hij andermaal tot den togt tegen de Turken, en rustte, om zijne belofte aan den Paus niet te breken, eene aanzienlijke vloot in Zeeland uit, doch ook deze onderneming had geene gunstige gevolgen. Inmiddels was de gezondheid van den vorst dagelijks verminderd, en op den 15den Junij 1467 overleed hij te Brugge, werwaarts hij zich, op raad van den graaf van Charolois, van Rijssel begeven had. Prachtig was zijne begravenis in de kerk van St. Donatus, en meer dan dertigduizend burgers van Brugge volgden zijn lijk. In 1473 werd dat lijk, met dat zijner gemalin Isabella, naar Dyon vervoerd en in de Karthuizerkerk, bij zijne voorvaderen, ter aarde besteld. Het hart van den Graaf werd volgens zijne begeerte naar Jerusalem gezonden, en in het klooster van den berg Sion begraven. Filips is drie malen gehuwd geweest. Zijne eerste vrouw was Michelle, dochter van Karel VII, koning van Frankrijk; de tweede Bonne van Artois, de weduwe des graven van Nevers, die beiden kinderloos stierven; de derde Isabella van Portugal, die hij in 1428 huwde, bij welke gelegenheid hij op den 10den Januarij 1429 de Ridderorde van het Gulden Vlies instelde, die hem vier jaren overleefde en de moeder was van Karel de Stoute. Verder wil men dat Filips bij zeventien bijzitten dertig bastaarden gehad heeft, waarvan zeven zonen en even zoo vele dochteren bij name bekend zijn. De afbeelding van Filips van Bourgondië ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Niet gemakkelijk is het van zulk een man in weinige regels eene voldoende karakterschets te geven. Dat hij den bijnaam van *de goede* droeg, is nog geen zeker bewijs van het goede zijner handelingen. Men heeft hem dien eernaam ook willen betwisten, en hem veel liever *de slimme* of *de afgerigte* genoemd. Zijn gedrag jegens de ongelukkige Jakoba van Beijeren, van wier staten hij zich op eene onregtvaardige wijze meester maakte; zijne onbegrensde heerschzucht, die hem in zijne handelingen niet altijd even kiesch deed zijn; zijne vredebreuk met de Engelschen en nog zoo veel meer, geeft wel aanleiding om hem den

naam van goed, in den zin van goedertierend of deugdzaam, onwaardig te maken; maar ondanks al die gebreken, werden in hem verscheidene andere hoedanigheden gevonden, die goed en nuttig waren voor het algemeen, en hem boven zijne tijdgenooten deden uitmunten. Zijne heerschzucht was met dapperheid en verstand gepaard. Hij was volleerd in de kunst van regeren. Zijne onderdanen plukten rijke vruchten van de vermeerdering zijner staten. Koophandel en zeevaart genoten eene ongekende bloei. De groote visscherij of haringvaart, die goudmijn van weleer voor ons land, hief hij op van hare kwijning. Als beminnaar van kunsten en wetenschappen spaarde hij niets om dezelven aan te moedigen. De Hoogeschool te Leuven werd door hem verbeterd, en met groote kosten werd door hem die vermaarde verzameling boeken bij een gebragt, wier uitmuntende overblijfselen nog te Brussel, onder den naam van Bourgondische Bibliotheek, te zien zijn. Zijne regten wist hij streng te handhaven, maar ook die van zijne onderdanen vonden in hem een krachtig beschermer, en rang noch stand waren in staat om hem een regtvaardig geveld vonnis te doen intrekken. Niet alleen zijne hofgenooten en geleerden, maar ook mindere burgers genoten overvloedige bewijzen zijner mildheid; en was het al dat voor de talrijke oorlogen door hem gevoerd (men telt er acht en veertig op) zware schattingen moesten opgebragt worden, hij wist toch ook op andere wijzen de middelen van bestaan rijkelijk te doen vloeijen. Door dat alles heeft hij den naam van *de goede*, hem reeds bij zijn leven geschonken, niet geheel onverdiend gedragen. Jammer maar, dat het vele goede zijner regering ontluisterd werd door de gebreken die hem als mensch aankleefden, en waardoor hij, als zoo hoog geplaatst, een schandelijk voorwerp was voor alle rangen der maatschappij. Zijn hof was de zetel der smaakvolste pracht en der uitgezochtste weelde, maar ook die der grootste wulpschheid en losbandigheid. Zoo groot was zijne behaagzucht, dat, toen hij reeds meer dan zestig jaren oud was, hij, om het uitvallen van zijne haren, alle Edelen aan zijn hof wilde doen kaal scheren, of, volgens anderen, naar zijn voorbeeld paruiken opzetten. In schijn veel eerbied voor de kerk hebbende, was godsdienst hem vreemd en was hij doof voor hare eischen. Ondanks dit alles werd hij door zijn volk diep betreurd, door geheel Europa ontzien en geëerd, en door Erasmus met de grootste mannen der oudheid vergeleken.

Zie Boxhorn, *Chron. van Zeelandt*, (Middelb. 1644. 4°.) bl. 203-247 322-324; Hoogstraton, *Woordenb.* D. VIII St. 2 bl. 207; Luiscuis, *Woordenb.* D. VII bl. 186; van Homert, *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 319-338; (Loosjes) *Characterk. der Vaderl. Geschied.* D. II. bl. 101-120; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* Zie het register bl. 77, 78; Burman, *Utrechtsch. Jaarb.* D. I en II. Zie de regist. op Filips; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*, zie het register bl. 145, 146; Kok,

Vaderl. Woordenb. D. XV. bl. 143, 144; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 92-100; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 186-190, 612; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*. D. I. bl. 181-149; Collot d'Escury, *Holl Roem*, D. II. bl. 17-19 *Aant.* bl. 41, 177, 178, D. IV. St. II. *Aant.* bl. 471; Rathgeber, *Geschied. der Nederl. Schilder-, houtsnij- en graveerkunst*, bl. 105-107; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 174-177; de Barante, *Hist. des Ducs de Bourgogne*, T. V. et VI, (Brux. 1837); *Overijss. Alm. voor oudheid en letter.* 1838. bl. 77-96; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 493-523, met zijne afbeelding. St. III bl. 1-39; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk- geschied*. D. IX. bl. 11, 27, 42-48, 97, 104; van der Chijs, *de Munten van Braband en Limburg*, bl. 146-163; *de Munten van Gelderl.* bl. 75, 76 *de Munten van Holl. Zeel.* enz. bl. 297, 328, 329, 333, 387, 449; *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.* bl. 152; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 312, 314, 407, 623, 625; *de Munten der Heeren en Steden. van Overijss.* bl. 90; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. VI. bl. 281, 415; *de Navorscher*, D. VIII. bl. 84, 85.

[Filips van Bourgondie]

FILIPS VAN BOURGONDIE, Heer van Sommelsdijk, Blaton en Crubeke, 57ste Bisschop van Utrecht, was de jongste bastaardzoon van den voorgaande, verwekt bij Margaretha van der Post van Brussel. Hij werd in 1464 geboren, alzoo toen zijn vader zeventig jaren oud was. Door zijne moeder, die zoowel uitmuntte in zielsvermogens als in schoonheid, werd hij te Brussel opgevoed en tot aan zijn twaalfde jaar in de wetenschappen onderwezen. Toen, na den dood van Karel de Stoute, kwam hij aan het hof van diens dochter Maria, gehuwd met Maximiliaan, en werd door haar steeds goed bejegend. Na eerst onder de hovelingen van Maximiliaan te zijn opgenomen, hoedanig hij door ieder bemind werd, trok hij met hem te velde, en toen deze vorst te Aken tot Keizer gekroond werd, werden hem door Filips de wapenen en ridderorde omhangen, en hij zelf tot ridder geslagen. In den opstand van Filips van Cleve tegen Maximiliaan koos hij partij voor den eersten, was daarna Coadjutor van zijn broeder David, Bisschop van Utrecht, doch keerde na diens dood naar het hof terug, werd vervolgens eerst kamerheer van Filips de Schoone en in 1498 tot Admiraal ter Zee benoemd, toen Filips van Bourgondië, Heer van Beveren, overleden was. Op den 21sten Januarij 1501 tot Ridder van het Gulden Vlies verheven, zien wij hem als Admiraal het bevel voeren bij de reizen der vorstelijke personen naar Spanje, of op de binnenwateren, waar hij tijdens den Gelderschen oorlog in 1506 als Gouverneur en Luitenant Generaal van Gelder en Zutphen voor Wageningen lag, en later Venlo hielp belegeren. Hij was, denkelijk in 1508, afgezant naar Paus Julius II. Het was daar dat hij zich bekend maakte met den diep gevallen staat der hoogere zoowel als der lagere geestelijkheid, maar waar ook, door het aanschouwen van de heerlijkste kunstvoortbengselen der Ouden, voor het eerst dien lust voor

de beeldende kunsten bij hem ontwaakte, die hem later zoo zeer de beschermer der kunstenaars zelven deed zijn.

Nog altijd de waardigheid van Admiraal ter zee bekleedende, zag Filips van Bourgondië zich in 1517 in eenen geheel anderen werkkring geplaatst. Toen Bisschop Frederik van Baden afkeerig was geworden van een bewind, dat hij met weinig geluk en met nog minder rust gevoerd had, en zich daarvan ontsloeg, werd Filips van Bourgondië, hoogst waarschijnlijk door toedoen van Karel V, die het wereldlijk gebied over Utrecht aan zijne heerschappij wilde onderwerpen, tot Bisschop van Utrecht verkozen. De Paus had in die verheffing, voor eene som van twaalfduizend dukaten, toegestemd, en op den 19^{den} Mei 1517 werd de nieuwe kerkvoogd, met de gewone plegtigheid op den Bisschoppelijken zetel geplaatst. Niet vóór het begin des volgenden jaars werd Filips geordend en tot Bisschop ingewijd. Bij de Vlies orde ontstond de vraag of hij als geestelijke nog wel Ridder kon blijven, doch dit vraagstuk is nooit uitgemaakt.

Bijna zeven jaren duurde zijn bewind, dat door belangrijke gebeurtenissen gekenmerkt werd. Inzonderheid behoorde daartoe de hevige strijd tusschen de steden Kampen en Zwolle, wegens den tol op het Zwarte water, gevoerd. Hertog Karel van Gelder, die Filips gansch niet genegen was, maakte van dezen twist gebruik, om zich van verscheidene steden van het Bisschoppelijk grondgebied meester te maken, en de Bisschop was niet instaat zijn land te verdedigen, wegens de geringe hulp die Keizer Karel hem toezond, daar deze zelf in een oorlog met Frankrijk gewikkeld was. Hij slaagde er evenwel later in de rust te herstellen, en Hertog Karel tot een vergelijk te brengen; doch hij zou de vruchten daarvan niet lang plukken, daar hij op den 7^{den} April 1524 te Wijk bij Duurstede overleed. Hij werd aldaar aan de zijde van zijnen broeder, David van Bourgondië, in de St. Jans kerk begraven.

Zeer verschillend is het oordeel der tijdgenooten over dezen kerkvoogd. Terwijl de een als lofredenaar van hem optreedt, wordt hij door anderen hevig gelaakt. De waarheid zal ook hier wel in het midden liggen. Niet te ontkennen is het dat hij vele deugden bezat. Men geeft hem den lof van vredelievendheid, van verstand en zucht naar geleerdheid en wetenschappen; en dien lof was wél verdiend. Geleerden en kunstenaars vonden in hem eenen ijverigen begunstiger. Erasmus noemt hem zijnen Maecenas en de beroemde Gerardus Noviomagus was zijn vriend en biechtvader. Wat hij bij zijn verblijf te Rome gezien en gehoord had, werkte mede om hem gevoelens in te boezemen waarom anderen hem verketterd, en eenigen hem als niet afkeerig van Luther's leer beschouwd hebben. Zeker was hij een man rijk aan ondervinding, maar teregt is het opgemerkt dat de tijdsomstandigheden hem verhinderden de belangen, zoo

wereldlijke als geestelijke, van zijne onderdanen naar behooren te bevorderen. Niet gelijk zijne voorgangers verrijkte hij zich met de bezittingen van anderen, maar hij stelde met kracht paal en perk aan de geldafpersingen, waaraan mindere beambten zich schuldig maakten. Doch tegen over dat vele goede staan ook ondeugden over. Welligt is de beschuldiging te sterk gekleurd, maar van onmatigheid is hij niet vrij te spreken, en dat zijne vijanden hem teregt van onkuischheid beschuldigen, blijkt uit de drie zonen, die hij bij eene zijner bijzitten verwekte.

Zijne afbeelding komt meermalen voor op munten onder zijn bestuur geslagen.

Zie zijn leven door Noviomagus beschreven, voorkomende in de *Analect.* van Mattheus T.I. p. 142 en volgg.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 409, 410, 418, 419, 437, 438; van Hattem, *Beschrijv. van Zwolle*, D. II. bl. 109, 110, 116, 287; van Mieris, *Beschrijv. der Bissch. Munt. en Zegelen van Utr.* bl. 286-289; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 145-150; de Chalmot, *Biogr. Woordenb.* D. IV. bl. 100-105; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 196, 197; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. geschied.* D. IX. bl. 81, 82; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied.* D. III. bl. 73, 74; Schinkel, *Geschied- en Letterk. Bijdr.* bl. 58; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 330-339; Du Rieu, *Intred. en huldig. van Karel V. tot Graaf van Holl.* bl. 81-84.

[Filips, I]

FILIPS, I, Koning van Spanje, zoon van Keizer Maximiliaan van Oostenrijk en van Maria van Valois, die de dochter was van Hertog Karel de Stoute, werd te Brugge den 20sten of 22sten Junij van het jaar 1478 geboren. Toen hij den ouderdom van 4 jaren naauwelijks bereikt had, werd zijne moeder door een val van het paard uit het leven gerukt. Gedurende zijne minderjarigheid voerde zijn vader, als voogd, het bestuur over zijne erfstaten. Zestien jaren oud zijnde aanvaardde hij, in 1494, de regering, onder den titel van Aartshertog van Oostenrijk, Hertog van Bourgondie, Graaf van Habsburg, Holland, Vlaanderen, Zeeland enz. Hij was de tweede Graaf van Holland van dien naam, en werd als zoodanig door de gemagtigden van Holland en Zeeland te Geertruidenberg plegtig gehuldigd, tot groote vreugde van de Nederlanders, die onder zijn bestuur de binnenlandsche twisten allengs zagen verminderen, terwijl de handel haren vorigen bloei terug kreeg, doch de steden slechts bepaalde voorregten erlangden en het Groot-Privilegie, door zijne moeder verleend, door hem niet erkend werd.

Eene der eerste handelingen van Filips was het sluiten van een verbond van koophandel, in 1496, met Hendrik VII, Koning van Engeland, onder den naam van het *Groot-Commercie-tractaat*. Daardoor verkregen de Nederlanders volkomene vrijheid van handel in de Engelsche havens en vrijheid van

visscherij aan de Engelsche kusten; terwijl het strandregt aan weerszijde werd afgeschaft.

Het was ook in October van laatstgenoemd jaar dat Filips een huwelijk aanging met Johanna, tweede dochter van Ferdinand, Koning van Arragon, en van Isabella, Koningin van Kastilie en Leon. Dit huwelijk werd te Antwerpen voltrokken, doch de ingezetenen moesten, ter bestrijding der onkosten, aanzienlijke sommen opbrengen. In 1497 trok Filips met grooten pracht en luister door Holland, en werd in de voornaamste steden van Holland andermaal als Heer gehuldigd. Gelderland was het eenige gewest waar hem die hulde geweigerd werd, en het was daardoor dat die vernielende oorlog ontstond, die vijftig achtereenvolgende jaren met de grootste hevigheid tusschen Holland en Gelderland gevoerd is.

Door den dood van Don Jan, den eenigen zoon van Ferdinand en Isabella, verviel Spanje aan diens zuster Johanna, de gemalin van Filips. Laatstgenoemde trok in 1501 met haar, door Frankrijk, derwaarts, nadat hij Engelbert van Nassau tot Algemeen Stadhouder over de Nederlanden had aangesteld. Zij werden met grooten luister ontvangen en plegtig door de Cortes tot erfgenamen der rijken van Kastilië, Leon en Arragon verklaard. Maar hoeveel blijken van liefde hij ook in Spanje ontving, het Spaansche hof en de aard der Spanjaarden kwamen zoo slecht met den vrolijken, minzamen en gezelligen aard van Filips overeen, dat hij naar de Nederlanden wenschte terug te keeren en onverwachts in het midden van den winter derwaarts vertrok, met achterlating zijner zwangere gemalin, die hem hartstogtelijk beminde en uit verdriet over dat heengaan somtijds tot krankzinnigheid oversloeg. Hare gemoedskalmte kwam niet weder, voordat zij in het volgende jaar de reis naar Nederland insgelijks had aangenomen.

In zijne staten teruggekeerd, werd de Geldersche krijg, meestal ten voordeele van Filips, voortgezet, waardoor hij weldra met Karel van Gelder een bestand kon sluiten. Filips werd daartoe te meer gedrongen, omdat de zaken in Spanje, na den dood van zijne schoonmoeder Isabella, zijne tegenwoordigheid vereischten, daar deze bij uitersten wil haren gemaal Ferdinand tot Regent over Kastilië had aangesteld. De Spaansche kroon was evenwel door de Spanjaarden zelven reeds naar Brussel gezonden, en Filips liet zich en zijne gemalin op den 14^{den} Januarij 1505 aldaar voor Koning en Koningin van Kastilië uitroepen. Eerst in het volgende jaar, den 10^{den} Januarij 1506, staken de vorstelijke personen te Vlissingen in zee. De reis was rampspoedig. Eerst ontstond in het schip, waarop Filips zich bevond, brand, en naauwelijks was deze gebluscht, toen de vloot door een hevigen storm beloopen werd, waardoor men verpligt was

in Engeland binnen te loopen. Drie maanden werd hij daar uit staatkundige inzigten door Hendrik VII, onder den schijn van beleefdheden, opgehouden, en eerst den 22sten April kwam hij in Spanje aan. Hij werd met zijne gemalin voor Koning en Koningin erkend. Niet langer dan drie maanden regeerde hij. Ofschoon sommige schrijvers melden dat hij aan vergiftiging gestorven is, verdient het verhaal, dat hij, te Burgos, zich met het kaatsspel verhit en een kouden dronk genomen hebbende, aan de gevolgen daarvan, op den 25sten September 1506 overleed, veel meer geloof. Zijne weduwe nam het bestuur op zich, doch hare zielstoestand maakte haar daarvoor ongeschikt, en zij was weldra verpligt daarvan af te zien. Het stoffelijk overschot van Filips werd buiten Burgos begraven, zijn hart rust te Jerusalem en zijne ingewanden te Brugge. Zijne afbeelding wordt op verschillende wijzen aangetroffen. Hij verwekte bij zijne gemalin zes kinderen; twee zonen, Karel en Ferdinand, welke beiden later den keizerskroon verwierven, en vier dochters: Eleonora, gehuwd eerst met Emanuel, Koning van Portugal, naderhand met François I; Elisabeth, gemalin van Christiaan II, Koning van Denemarken; Maria, gemalin van Lodewijk II, Koning van Hongarije en Bohemen; en Catharina, gehuwd met Joan III, Koning van Portugal.

De fraaije uiterlijke gedaante van Filips verwierf hem den bijnaam van *de schoone*, en hij werd om zijne zorgeloosheid in staatszaken, die hij veelal aan zijne dienaren overliet, *Croit conseil of hoor naar raad* genoemd. Verschillend is ook het oordeel over de regering van dezen vorst. Terwijl de een hem als krijgsman en schrander staatsman roemt, zegt een ander dat juist de Geldersche krijg het bewijs oplevert, dat hij ongeschikt tot het oorlog voeren was. Ontegenzeggelijk was zijne regering het land nuttig, en zijn dood werd dan ook algemeen in de Nederlanden betreurd. Landbouw, het fabrijkwezen en de handel genoten destijds eenen schier ongekenden bloei, en kunsten en wetenschappen werden, naar zijn voorbeeld, ijverig beoefend aangemoedigd. Het karakter van Filips was driftig, opvliegend, maar ligt verzoenlijk; volgens sommige schrijvers was hij aan wellust overgegeven en krenkte dit het verstand zijner trouwe, doch zeer jaloersche gade. Eindelijk zegt men dat zijne af keer van het Spaansche volk de eerste grond heeft gelegd tot de later schier onverzoenlijke vijandschap tusschen Nederlanders en Spanjaarden.

Zie van Meteren, *Nederl. Hist.* D. I. bl. 73-75 met portret Boxhorn, *Chron. van Zeel.* (Middelb. 40) bl. 338-373; Balen' *Beschrijv. van Dordr.* bl. 803, 804, 535, 681, 803, 836; Wagenaar' *Vaderl. Hist.* zie het regist.; Van Wijn, *Nalez. op de Vaderl. Hist. van Wagenaar*. D. I. bl. 214, 230, 243, 244; Wagenaar. *Beschrijv. van Amst.* octav. uitgav. D. II. bl. 387, 388, 391, 396; Van He-

mert, *Lev. der Holl. Grav.* bl. 396-407: Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 150-152; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 190-192; van Kampen, *Vad. Karakterk*. D. I. bl. bl. 231-233; Arend *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 252-284; van der Chijs, *de Munten van Brab. en Limb.* bl. 208-224, *de Munten der Grav. en Hert. van Geld.* bl. 104-108, *de munten der Heeren en Steden van Geld.* bl. 110, *de Munten van Friesl.*, *Gron. en Drenth.* bl. 59, 107, 206, 275, 513. *de Munten van Holl. Zeel.* enz. bl. 103, 471, 519; *de Gids*, 1859. bl. 52-104.

[Filips II]

FILIPS II, koning van Spanje, en de IIIde als Graaf van Holland, was de zoon van Keizer Karel V en van Isabella, dochter van Emanuel, Koning van Portugal. Hij werd te Valadolid in Spanje, op den 21sten Mei 1527, geboren, en door gelleerde geestelijken opgevoed, die hem evenwel al vroeg eene groote liefde voor het Katholieke geloof inboezemden, allen leerden haten die buiten hetzelve waren, en alzoo den grond legden van zijn karakter, hetwelk naderhand zoo zigtbaar in zijn gedrag doorblonk. Van zijne jeugd af aan betoonde Filips zich werkzaam, schrander en behoedzaam, waardoor hem den bijnaam van *den voorzigtigen* gegeven werd. Door den afstand van zijn vader, in 1554, werd hij Koning van Napels en Sicilië, en den 23sten October van het volgende jaar stond deze vorst, in eene vergadering der Staten, en leunende op den schouder van prins Willem I, hem het bestuur over de Nederlanden af, en drukte hem eindelijk den 17^{den} Januarij 1556 de Spaansche kroon op het hoofd. Door zijn tweede huwelijk droeg hij ook den titel van Koning van Engeland, ofschoon zijne gemalin zich de regten er van had voorbehouden. Hoewel het plan van zijnen vader, om hem ook tot Roomsch Keizer te doen uitroepen, mislukte, was Filips echter toen een der magtigste vorsten, en, na zijne latere veroveringen, kon hij gerust zeggen, dat de zon in zijne staten nooit onderging.

Wij vermeenen met de levensbeschrijving van dezen vorst beknopt te kunnen zijn, omdat zijne daden als Koning van Spanje, later ook van Portugal, geheel buiten ons bereik liggen, en wij hem alzoo alleen in zijne betrekking als Heer der Nederlanden hebben gade te slaan. En wie is er nu onbekend met hetgeen hij als zoodanig gedaan heeft? Geen werk, groot of klein, handelende over de geschiedenis van ons vaderland, wordt er gevonden, of de opstand onzer vaderen tegen den magtigen monarch staat er in vermeld. Dat alles behoort tot het veld der geschiedenis, en het is genoeg hier te melden, dat door Filips handelwijze, men moge dan ook getracht hebben die te vergoêlijken, door te willen beweren dat dezelve uit zuivere liefde en gehechtheid aan het Katholieke geloof haren oorsprong nam, de Nederlandsche gewesten, die parel aan den kroon van Karel V, voor hem verloren gingen. Wel was de strijd hagchelijk en ongelijk; wel moesten er jaren verloo-

pen en stroomen bloeds vergoten worden; maar toch, welke magten Filips ook ten dienste stonden, de vrijheid, zoo lang onderdrukt, triompheerde ten laatste, en noch een Granvelle, noch een Alva, noch zijne inquisitie, noch de moord aan den edelen Willem van Oranje, door Filips bewerkt en beloond, noch zijne zoogenoemde onoverwinnelijke vloot, waren in staat om het kleine Nederland onder den ijzeren scepter van Filips te doen bukken, en een einde te maken aan eenen opstand, wier wettigheid door slechts weinigen in twijfel wordt getrokken. Aldus van de Nederlanden vervallen verklaard, van al wat Nederlander was gehaat en vervloekt, en bezoedeld met het bloed van duizende onschuldigen, die op zijnen last ter dood waren gebragt, zag zich die magtige vorst ten laatste ook op het ziekbed geworpen. Vreesselijk was zijn einde. Het was als of de magtige bestuurder van het heelal wraak kwam nemen bij den nu magteloos ter neder liggenden gebieder eener halve wereld. Meer dan vijftig dagen van het allerbitterst lijden werden doorgebragt, tot dat de dood op den 13^{den} September 1598 daaraan een einde maakte, en een der grootste tirannen van de wereld nam, welke er immer op verschenen waren. Zijn naam staat als zoodanig in 's lands historie bladen geschreven. Wij hebben er niets meer bij te voegen.

De afbeelding van Filips II ziet op onderscheidene wijzen het licht; ook heeft de stempelkunst zijn somber, ernstig en trotsch voorkomen ons medegedeeld. Als zijne zinspreuken worden opgegeven: *Nec spe nec metu* (Noch door hoop, noch door vrees) en *Dominus mihi adjutor* (De Heer is mijn helper). Vier malen was hij gehuwd; eerst in 1533 met Maria, prinses van Portugal, die in het kraambed van Don Carlos in 1545 overleed. In 1554 hertrouwde hij met Maria, Koningin van Engeland, die in 1558 stierf Hij huwde ten derden male met Isabella, dochter van Hendrik III, Koning van Frankrijk. Bij deze verwekte hij Isabella Clara Eugenia, gemalin van den Aartshertog Ernest van Oostenrijk, en Catharina, Hertogin van Savooije. Nadat deze derde vrouw men zegt door vergif, op zijn last toegediend, overleden was, trouwde Filips ten vierden maal, in 1570, met Annna van Oostenrijk, dochter van Keizer Maximiliaan, die hem drie zonen en eene dochter schonk, welke allen overleden op één na, die onder den naam van Filips III volgt.

Zie, behalve alle geschiedschrijvers die over het tijdvak van zijne regering handelen, meer bijzonder Watson, *Hist. der Regering van Filips*, II. zie het regist; Luiscius.; *Woordenb.* D. VII. bl. 177-179; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 152-191; Scheltema *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 192-196; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*. D. I. bl. 281-287; *Biographie Univ.* T. XV. p. 166-186; Collot d'Escurij, *Holl. roem.* D. I. 69, 70, 113, D. II. bl. 29-31, *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. V. bl. 21, 24, D. VI. bl. 215, D. VII. bl. 4, 312, Muller, *Cat. van Portrett*. bl. 2; Gachard,

Correspond. de Philippe II, (Brux. 1848. 4°); Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en oudheidk.* D. V. *Aank. en berigt.* bl. 8-52; van der Chijs, *de Munten der Hertogd. Brab. en Limb.* bl. 266, 297, *de Munten der Grav. en Hertog. van Gelderl.* bl. 191-213. *de Munten der Heeren en Steden van Gelderl.* bl. 89, 234, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 135, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 537-544; Borgnet, *Geschied. der Nederl. onder* Filips II; Th. Juste, *Hist. de la revolut. des Pays Bas sous Philippe II*; W. H. Proscott, *Hist. of the reign of Philips* II; J. Lothrop Motley, *Hist of the rise of the Dutch republic;* Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. St. II. bl. 70-72.

[Filips III]

FILIPS III, zoon van den voorgaande en van diens vierde gemalin Anna van Oostenrijk, werd te Madrid den 14den April 1576 geboren, en volgde zijn vader in de regering van diens staten, den 13den September 1598, op. Ook omtrent dezen vorst, die zich nog altijd Graaf van Holland noemde, kunnen wij kort zijn. Hij zette den oorlog met Noord-Nederland, meestal met tegenspoed, voort, handelde zeer onstaatkundig met aan de Nederlanders den handel in zijne rijken te verbieden en was in 1609 genoodzaakt het twaalf-jarig bestand met de Staten te sluiten. Hij beleefde het einde daarvan niet, en overleed te Lissabon den 31sten Maart 1621. Hij was gehuwd in 1599 met Margaretha van Oostenrijk, dochter van Karel, Hertog van Grats, en van Maria van Beijeren. Uit dit huwelijk, te Ferrara in tegenwoordigheid van Paus Clemens VIII gesloten en door hem ingezegend, sproten vier zonen en vier dochters. De zonen waren: Filips, die volgt, Karel, die in 1632 overleed, Ferdinand, Kardinaal, Aartsbisschop van Tolledo, Stadhouder van de Nederlanden, overleden in 1641, en Alphonsus, die, even als twee dochters, jong overleed; de oudste van de twee anderen, Anna, werd de gemalin van Lodewijk XIII, Koning van Frankrijk, de tweede, Maria, huwde met Keizer Ferdinand III. De afbeelding van Filips III ziet het licht.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. VIII. St. II. bl. 202; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 192; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 168; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 199.

[Filips IV]

FILIPS IV, zoon van den voorgaande en van Margaretha van Oostenrijk, werd den 8sten April 1605 te Madrid geboren, en volgde zijn vader den 31sten Maart 1621 op den Spaanschen troon op. Na het eindigen van het twaalfjarig bestand, zette ook hij den oorlog tegen ons vaderland voort. De uitgebreide heerschappij, die zijn vader en grootvader bezaten, ging tijdens zijne regering verloren.

Ook de Nederlanden hadden zich eindelijk, na eenen roemrijken strijd van tachtig jaren, vrijgevochten, en bij het sluiten van den Munsterschen vrede in 1648 was Filips IV genoodzaakt voor eeuwig daarvan afstand te doen. Hij overleed den

17den September 1665. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was tweemalen gehuwd; eerst in 1615 met Elisabeth, dochter van Hendrik IV, bij welke hij verwekte: Karel Balthazar, jong overleden, en vijf dochters, waarvan Maria Theresia huwde met Lodewijk XIV, Koning van Frankrijk. Hij huwde voor de tweede maal, in 1644 met Maria Anna, dochter van Keizer Ferdinand III, die hem drie zonen en twee dochters schonk, waaronder Karel, die hem onder den naam van de IIde opvolgde, en Margaretha Theresia, die met Keizer Leopold gehuwd was.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Hoogstraten, *Woordenb.* D. VIII. St. II. bl. 202; Kok, *Vaderl. Woordenb* D. XV. bl. 192, 193; *Biograph. Univ.* T. XV. p. 169, 170; Muller, *Cat. van Portrett*. bl. 199.

[Filips]

FILIPS, graaf van Nassau, Vianden, Dietz, Dillenburg, enz. werd te Dillenburg in 1566 geboren en was de zoon van Joan, graaf van Nassau, *de oude*, en van Elisabeth, dochter van den landgraaf van Leuchtenberg. Reeds vroeg in den wapenhandel onderwezen, trad hij op jeugdigen leeftijd in dienst, werd in 1585 Gouverneur van Gorinchem, Woudrichem en Loevestein, en nam in 1586 deel aan Leicester's togt tegen Parma, in het aartsbisdom van Keulen. Na de inneming van Nijmegen door Prins Maurits, bij welks belegering hij in 1591 tegenwoordig was, werd hij tot bevelhebber dier vesting aangesteld. Van dezen post zich uitmuntend kwijtende, bleef hij echter niet achter in het bestrijden van den algemeenen vijand, en deed hij in Januarij 1593 een togt naar Luxemburg, waar wel zijne aanslag op St. Vijt mislukte, maar waar hem toch grooten buit ten deel viel.

In het volgende jaar teruggekeerd, nam hij deel aan schier al de ondernemingen van Maurits, en betoonde daarbij eene dapperheid, die aan vermetelheid grensde. Veel bragt hij toe aan de vermeestering van Groningen in 1594, waar hij het eerst de bres binnentrok, en hij werd in October met twintig vendelen soldaten naar Frankrijk gezonden, om Hendrik IV bij te staan tegen Parma; ook werkte hij krachtdadig mede tot de zege, waar de terugtogt van laatstgenoemde het gevolg van was. Hij veroverde verscheidene plaatsen in Luxemburg, doch zich met den Hertog van Bouillon willende vereenigen, had hij het ongeluk aan het hoofd van vier benden ruiters door de legermagt van den Graaf van Mansfeld te worden omsingeld; het gelukte hem evenwel door den vijand heen te slaan, en hij werd daarbij gekwetst. Door de Staten teruggeroepen, nam hij deel aan de belegering van Grol, welke stad door Mondragon ontzet werd. Bij die gelegenheid door Maurits met vijfhonderd ruiters uitgezonden, om eenige kornetten ruiters van den vijand aan te

tasten, werd hij daarbij in den buik gewond en gevangen genomen. Naar Rijnberk gevoerd, werd hij behoorlijk verpleegd, doch overleed op den 1sten September, een dag na het gevecht. Zijn lijk, en dat van Graaf Ernst van Solms, werd door Mondragon aan Maurits gezonden, en den 22sten October daaraanvolgende met groote staatsie in de groote kerk te Arnhem begraven. Zijn dood werd algemeen betreurd; inzonderheid door Prins Maurits, met wien bij te Leiden gestudeerd had. Mondragon zelf erkende zijne dapperheid, en zijn oudste broeder Graaf Willem Lodewijk mogt met regt aan zijn vader schrijven dat hij den naam van Nassau met eer in het graf gedragen had, en een parel onder zijne broeders geweest was. Jammer dat hij zich, naar de gewoonte van zijnen tijd, niet ontzag, om wel eens eenen te sterken dronk te doen, die hem dan tot roekeloosheid deed overslaan. Had hij een langer leven gehad, dan ware hij, meer bedaard geworden zijnde, een ervaren krijgsman geworden, van wien nog zooveel voor het vaderland te verwachten was. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXVIII. bl. 577 (39), B. XXIX. bl. 604 (3), B. XXX. bl. 678 (7), 757 (64), B. XXXI. bl. 831 (42), 844 (52), 847 (54). B. XXXII bl. 5 (1), 8 (4), 28 (21), 43 (33); Orlers, *Geslachtboom der Grav. van Nassau*, bl. 44-47, met portret.; van Meteren, *Ned. Hist.* D. V. bl. 411, 423, 454, D. VI. bl. 71, 153, 175, 203, 254; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 205, 373, 379, 389, 403, 422, 424; (van Hasselt), *Kron van Arnh.* bl. 244; Bosscha *Ned. Held. te Land.* D. I. bl. 301, 314, 324; (Boonzayer en Merkus) *Geschiedk. Aanteek. betrek. Loevestein*, bl. 62, *Bijl.* bl. 58; *Geschiedk. Aant. omtr. het beleg van Gron.* in 1594, bl. 6, 14, 25-27; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 20; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VI. p. 297, T. VII. p. 567, T. VIII. p. 71, 128, 187, 229, 438, *Deuxième Série*, T. I. p. 343-346; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. III. St. I. bl. 451, 463, 486, St. II. bl. 14-16, 22-26.

[Filips Willem]

FILIPS WILLEM, Prins van Oranje, Graaf van Buren, werd den 19^{den} December 1554 op het kasteel van Buren geboren. Hij was de oudste zoon van Willem I, Prins van Oranje, en van diens eerste gemalin Anna van Egmond. Hij werd genoemd naar Filips II, toen nog Kroonprins, vervolgens Koning van Spanje, en droeg zijn tweeden naam naar zijnen vader. Op vijfjarigen leeftijd verloor hij zijne moeder, en werd onder het oog van zijnen vader in de noodige kundigheden onderwezen, en, tot jongelings jaren gekomen, naar de Hoogeschool te Leuven gezonden. Hij verwierf aldaar hoogen lof wegens zijn karakter, aanleg en vlijt, en won de achting dergenen die hem omringden.

Toen zijn vader in 1567, met de komst van Alva, naar Duitschland vertrokken was, liet hij, steunende op de voorregten der Universiteit door Filips II bezworen, en door eene

Pausselijke bul bevestigd, zijn zoon te Leuven achter. De redenen te ontwikkelen waarom de anders zoo schrandere vorst nu zoo schijnbaar roekeloos handelde, ligt buiten ons bestek; genoeg zij de vermelding dat er gegronde redenen waren die Willem I alzóó en niet anders deden handelen, en dat dan ook hij van alle onvoorzigtigheid in dezen door den lateren geschiedschrijver is vrijgesproken.

De jeugdige Oranje telg werd op last van Filips, overeenkomstig den raad van Granvelle, in Februarij 1568 te Leuven gevangen genomen. Naar Antwerpen gezonden werd hij voorloopig bewaard door den Graaf van Lodron, en vervolgens, onder geleide van Don Pedro de Toledo en Lope de Luxuara, met twaalf kapiteins en twaalf vaandrigs, naar Spanje tot den Koning gevoerd. Ofschoon wel onthaald, en ter verdere opleiding naar de Hoogeschool van Alcala de Henares gezonden, werd hij echter als een gevangene behandeld. Het onderwijs, loopende over de kennis der Spaansche, Duitsche, Italiaansche en Latijnsche talen, werd voor hem eene uitspanning in zijne ballingschap. De bespiegelende wijsbegeerte bleef hem niet vreemd; de eenzaamheid, waartoe hij veelal veroordeeld was, deed zijne studien ook tot de Grieksche en Romeinsche geschiedenis, alsmede tot de staat- en regeerkunde uitstrekken; maar de godgeleerdheid bovenal trok hem aan. Rijkelijk werd hem godsdienstig onderwijs geschonken, en het was daardoor dat hij tot aan zijnen dood een getrouw, doch geenszins een dweepziek, aanklever was van het Katholieke geloof. Wij kunnen gerustelijk het verhaal van zijn leven, tijdens hij in Spanje gevangen gehouden was, met stilzwijgen voorbijgaan. Ook de twist, die er over het beheer zijner goederen tusschen zijne zuster Maria en zijnen halven broeder Maurits ontstond, behoort hier niet vermeld te worden. Het jaar 1595 brak aan, en met hetzelve verkreeg Filips Willem zijne vrijheid. Een listige aanslag lag er onder dit schijnbaar bewijs van goedwilligheid van den Spaanschen Monarch verborgen. Niet om als bemiddelaar des vredes op te treden, maar integendeel om door zijne komst in de Nederlanden het gezag van Maurits te verkorten, tweedragt te doen ontstaan tusschen de beide broeders, en ook tusschen de Staten des lands, zie daar het doel zijner vrijlating. Het berigt dat Filips Willem op den 28sten September 1595 Spanje verlaten had, bragt dan ook de Staten in geene kleine verlegenheid, en gaf aanleiding tot verschillende overleggingen.

Op de reis naar Nederland, in gezelschap van Albertus van Oostenrijk, nieuw benoemd Landvoogd der Nederlanden, ondernomen, bezocht Filips Willem Rome, daarheen door den Landvoogd gezonden, om de verzoening van den Heiligen Stoel van Rome met Frankrijk te verhinderen. Hij werd aldaar tot den voetkus toegelaten, en met groote geschenken over-

laden. De reis voerde hem nu verder uit Turin door Savoijen, Bourgondie en Lotharingen naar Luxemburg, en op den 11^{den} Februarij 1596 deed hij, rijdende aan de zijde van den Aartshertog, met hem zijnen intogt in Brussel.

De Staten, inmiddels besloten wat hun te doen stond, zorgden dat den Prins eene som van tien duizend gulden bij voorraad uit zijne goederen zou worden overgemaakt, wenschten hem wijders geluk met zijne heugelijke terugkomst, betuigden hunne vreugde over zijne verlossing, maar verzochten hem tevens, om, zoo hij voornemens mogt zijn hier te lande te komen, hij zulks tot nadere gelegenheid zoude uitstellen. Dit schrijven, ons door B o r en v a n M e t e r e n vertaald medegedeeld, was van den 22sten December 1595.

Moest al de teleurstelling van den zoon van W i l l e m I, bij het ontvangen van dit berigt, groot zijn, dat schrijven werd gebiedend vereischt. Schoon is het antwoord daarop door den ongelukkigen vorst gegeven, en, ofschoon wij de billijkheid van der Staten handelwijze moeten erkennen, doet het ons medelijden stijgen voor den man, die, nu door zijne landgenooten, voor de tweede maal balling in zijn vaderland werd. Keuren wij aan de eene zijde het besluit der Staten goed, aan de andere zijde mogen wij toch niet ontkennen, dat vooral M a u r i t s op het nemen van hetzelve grooten invloed had uitgeoefend; zij het dan ook uit vreeze dat door de komst van F i l i p s W i l l e m de eendragt zou gevaar loopen verloren te gaan.

De toegang alzoo tot het vaderland hem verboden zijnde, verlangde F i l i p s W i l l e m eene bijeenkomst met zijne zuster M a r i a. Dit aandoenlijk onderhoud had in October 1596 te Emmerik plaats, en ook daar werd de vorst door de Staten verwelkomd en hem verslag gedaan van de besturing zijner goederen te Breda. Prins M a u r i t s zond mede afgevaardigden tot hem, met aanbieding van geld en geschenken. De vorst bleef intusschen aan het hof van den Aartshertog A l b e r t u s. In de Nederlanden mogt hij niet komen. Zijn prinsdom Oranje te bezoeken, daartoe liet de oorlog met Frankrijk hem geene vrijheid. Hij wachtte alzoo met gelatenheid af, wat de tijd hem baren zou, doch nam in 1596 een dapper aandeel aan de belegering van Calais. Zoo zeer toonde hij daar zijnen helden aard, dat toen een kanonskogel, uit de stad geworpen, drie Spanjaarden doodde, die in zijne nabijheid stonden, hij de vermaning, om zich in veiligheid te stellen, afwees, met de woorden: ‘Ik ben van te edelen huize om vreeze te voeden voor den dood.’

Ook in 1597 bij de pogingen om het veroverde Amiens te behouden toonde zich F i l i p s W i l l e m, aan het hoofd van een gedeelte der krijgsbenden, zijne af komst waardig. Maar dat openlijk strijden tegen den Franschen Koning was hem een hinderpaal

tot zijn prinsdom Oranje, waar Maurits nog altijd het bewind voerde, al was het dan ook meer in naam dan in der daad. Men wil dat Filips Willem, om in het bezit daarvan te komen, deel nam aan den reis van den Aartshertog Albertus in 1598 naar Spanje, om in het huwelijk te treden met Isabella Clara Eugenia, infante van Spanje. Dit plan werd evenwel verijdeld, door den dood van den Spaanschen Monarch vóór zijne komst. Op zijne reis derwaarts bezocht hij zijn prinsdom, en werd hij binnen de stad Oranje, op den 11^{den} Maart 1599, gehuldigd. Ons bestek laat niet toe breedvoeriger over hem uit te werden. De vrede met Frankrijk gesloten zijnde, verwierf hij de vriendschap van Hendrik IV, en deze hielp hem ten laatste om de onlusten in zijn prinsdom te bedwingen, op voorwaarde evenwel dat hij Elenora de Bourbon, dochter van den Prins van Condé, ten huwelijk zou nemen. Dit huwelijk werd op den 23sten November 1606 te Fontainebleau gesloten en door alle Prinsen en Grooten van het Hof bijgewoond, waarna Filips Willem met zijne gemalin hunnen intogt in zijne Staten hielden. Op zijn verzoek werd hij, bij besluit van de Staten van Holland, van den 1sten Julij 1606, in het vrij en onbelemmerd bezit zijner heerlijkheden Breda, Steenbergen en Oosterhout gesteld.

Toen in 1608 gehandeld werd over een bestand met Spanje, kwam Filips Willem in den Haag, werd er met zijne gemalin luisterrijk ontvangen, en liet niet na om tot het sluiten van dat bestand mede te werken. Hij vond te dier tijd ook middel om Maurits met zijne zuster Emilia te verzoenen, die tegen zijn zin met Emanuel van Portugal gehuwd was. Hij vertrok in 1609 naar Breda, werd er als Heer gehuldigd en vestigde van nu af zijne woonplaats aldaar, ofschoon hij zich echter ook veel te Brussel ophield. Daar leefde hij op een glansrijken voet, en zijn huis was de geliefkoosde verzamelplaats van velen, die zich door rang en aanzien onderscheidden, en zijn leven, zoo zeer door rampspoed gekenmerkt, vlood daar gelukkig heen, tot dat hij op den 28sten Februarij 1618 in het vier en zestigste jaar zijn levens overleed. Zijne gemalin, bij wie hij geene kinderen verwekte, overleefde hem niet lang. Zij stierf nog in den loop van hetzelfde jaar. Zijn lijk werd op zijne begeerte te Diest begraven, en door vijf honderd arme onderdanen, daartoe gekleed en beloond, grafwaarts gevolgd. Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijzen het licht. Hij was Ridder van het Gulden Vlies.

Daar Filips Willem de gelegenheid benomen was om blijken te geven van zijne geaardheid, valt het moeijelijk zijn karakter te schetsen. In staats- en krijgskunde was hij niet ervaren; zijn verblijf in Spanje had de levendigheid van zijnen geest verminderd. Onder alle lotgovallen, die hem bejegenden, was zijne godsvrucht groot, even als zijn geduld in tegenspoed. Hij was

zachtmoedig en mild in het beloonen van ontvangene diensten. Voor de nagedachtenis van zijnen vader koesterde hij eene onbegrensde liefde, en de Spaansche hopman, die het waagde om van zijnen vader kwaad te spreken, wierp hij het venster uit, zoodat hij in het nederkomen den hals brak. Hij kreeg van Filips zijne goederen te Buren weder, en die van Bourgondië zouden hem worden geschonken, indien hij jaarlijks daarvan wilde uitkeeren de 3000 pond, die de erfgenamen van den moordenaar zijns vaders toekwamen, doch de president Richardot, die met het doen van het voorstel belast was, zou het met den dood hebben moeten bekoopen, indien men niet tusschen beiden gekomen ware. Ofschoon het Katholieke geloof toegedaan, en daarin gestorven, was hij evenwel verdraagzaam in het godsdienstige en onverhinderd oefenden de Hervormden in zijn prinsdom Oranje hunne godsdienst uit. Het welzijn zijner onderdanen aldaar was zijn hoogste streven en billijkerwijze komt hem den eeretitel van hersteller van den staat en vader van zijn volk in ruimen mate toe.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. IV. bl. 222 (157), B. XXXII, bl. 151 (122), 154 (124); B. XXXIII, bl. 167 (5), 246 (65); van Meteren, *Ned. Hist.* D. I. bl. 407, D. VI. bl. 248, 265, 266, 273, 274. D. VII. bl. 59, 61, 211. D. IX. bl. 170. D. X. bl. 91, 134; Orlers, *geslachtboom der grav. van Nass.* bl. 114-116, met port.; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* Zie het regist.; van Wijn, *Bijv. en aanmerk. op de Vaderl. Hist. ven* Wagenaar. Zie het regist.; Kok, *Vaderl. Wooodenb.* D. XV. bl. 194-196; J.P. van Cappelle, Filips Willem, *Prins van Oranje*, (Haarl. 1828. 8°.) met portr.; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 18; Gachard, *Corresp. de Philippe II*, T. I. p. 596, 611, T. II. p. 7, 11, 13, 18, 20, 21; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. III. p. 120, T. IV. *A.* p. 70, T. V. p. 80. T. VIII. p. 193, *Deuxième Serie*, T. I. p. 376, T. II. p. 181; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. V. bl. 11-13, D. III. St. II. bl. 30-82; 361-363.

[Jan Filius]

FILIUS (JAN), geboren te 's Hertogenbosch, was een leerling van Pieter van Slingeland, en bloeide omtrent 1680. Hij schilderde moderne binnen- en buitenhuizen, die volgens het oordeel van Immerzeel wel geordonneerd, fraai geteekend en uitvoerig geschilderd waren.

Zie Immerzeel, *Lev. en werk. der Kunstsch*.

[Thomas Filler]

FILLER (THOMAS) was Ritmeester in Spaansche dienst, doch kwam later met een groot getal der zijnen tot de zijde der Staten over. Hij was beroemd door zijne dapperheid, die hij vooral toonde in 1605, toen hij meermalen, met goed gevolg, Spinola bestreed en hem aanzienlijken buit afhandig maakte.

Zie van Meteren, *Ned. Hist.* D. IX. bl. 12, 13.

[Saxo Finia]

FINIA (SAXO), een Friesch van geboorte, leefde omstreeks het jaar 1614. Er zijn van dezen man, die als Latijnsch dichter niet van verdiensten ontbloot was, geene levensbijzonderheden bekend. Een gedicht van hem aan Justus Rijckius

wordt gevonden in de verzameling van Gruterus D. II. bl. 413.

Zie Peerlkamp, *de poëtis latin. Nederl.* p. 243.

[Johan Finus]

FINUS (JOHAN) of FYENS, geboren te Turnhout, werd opgevoed onder de koorknapen der Hoofdkerk te 's Hertogenbosch, waardoor hij kennis van de muziek kreeg. De geneeskunde werd evenwel zijne hoofdstudie, en, na daarin het doctoraat verkregen te hebben, zette hij zich te Antwerpen neder. Toen deze stad in 1584 door Parma belegerd werd, vlugtte Finus naar Dordrecht, oefende daar de praktijk uit en overleed er den 2den Augustus 1585. Hij schreef:

De flatibus humanum corpus molestantibus commentarius novus ac singularis, *in quo flatuum natura*, *causae et symptomata describuntur*, *eorumque remedia facili et expedita methode indicantur*, Antv. 1582, 8°. ibid. Francof. 1592, 8°. In het hollandsch vertaald onder den titel van:

Verklaringe van de winden, *hoe ze het menschelijke ligchaam beschadigen*, Amst. 1688, 8°.

De broeder van Johan Finus, Thomas genaamd, was geneesheer en hoogleeraar te Leuven, en maakte zich door de uitgave van een aantal werken bekend.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 638; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. III; *Biograph. Univ.* T. VIII. p. 83.

[Johan Fischer]

FISCHER (JOHAN) was Secretaris van den Gelderschen hertog Karel van Egmond, en nam als zoodanig deel aan het opnemen en nazien eener muntmeestersrekening binnen Wageningen, alsmede aan het uitvaardigen eener nieuwe muntordonnantie, in de jaren 1499 en 1500. Reeds in 1497 komt hij als Secretaris van genoemden vorst voor.

Zie *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. II. bl. 113; van der Chijs, *de Munten der Grav. en Hert. van Gelderl.* bl. 197, 311.

[J.P.A. Fischer]

FISCHER (J.P.A.) schreef:

Kort en grondig onderwijs van de Transpositie; benevens eenige korte aanmerkingen over de Muziek der Ouden, *de onnodigheit van eenige Modis*, *en het ut*, *re*, *mi. Alsmede de subsemitona of gesneede klavieren. Waar nog bij gevoegt is*, *een korte en gemakkelijke Methode*, *om een klavier te stemmen*, Utrecht, 1728, 4°.

Verhandeling van de klokken en het klokkenspel, Utrecht, 1738. 4°. met plat.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1728, *a.* bl. 556; van Abkoude, *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I.; Muller, *Cat. van godgel. Boek.* bl. 116.

[Johann Baptist Fischer]

FISCHER (JOHANN BAPTIST), geboren in Duitschland in het jaar 1803, was te Leiden doctor in de genees- en heelkunde, en overleed er den 26sten Mei 1832.

Levensbijzonderheden zijn ons, ondanks aangewende pogingen, van hem niet bekend. Door het overbrengen van het thans te Leiden ge-

plaatste Rijks Herbarium, hetwelk zich tijdens het uitbarsten der Belgische onlusten te Brussel bevond, maakte hij zich zeer verdienstelijk. Zijn kortstondig leven was geheel aan de natuurkundige wetenschappen gewijd. Hij nam een ijverig deel aan de redactie van het groote kruidkundig werk, door den heer B l u m e , aangaande de Nederlandsche Oost-Indische bezittingen uitgegeven, en leverde in onderscheidene tijdschriften belangrijke opstellen betrekkelijk de natuurkundige wetenschappen. De kennis der Zoogdieren was eene hoofdneiging van hem, blijkens het voortreffelijk werk, dat hij uitgaf onder den titel van:

Synopsis Mammalium, Stuttgardt, 1829.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832, D. I. bl. 388.

[Johan Flaman]

FLAMAN (JOHAN), of FLAMINGIUS, werd in 1618 beroepen te Oost- en West-Zaandam, in 1620 te Utrecht, waar hij in 1661 overleed, na in 1631 voor een beroep te Rotterdam bedankt te hebben. Hij schreef:

Christelijke Meditatiën, Utr. 12°.

Zie v a n A b k o u d e , *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. III., S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 312, 535.

[Carolus Sulpicius Flament]

FLAMENT (CAROLUS SULPICIUS) werd in Frankrijk in 1759 geboren, en was eerst doctor in de godgeleerdheid en Hoogleeraar der Sorbonne aan de Universiteit te Parijs. De onrust der tijden deed hem later naar Holland wijken. In 1800 tot eersten Bibliothecaris der koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage benoemd, kweet hij zich gedurende zes en dertig jaren, van den hem toevertrouwden post op eene uitstekende wijze, waartoe hem groote boekenkennis, veelzijdige kunde en belezenheid in staat stelden. Zijn uitmuntend karakter en bereidvaardigheid om de hem toevertrouwde schatten voor een ieder beschikbaar te stellen, maakten hem bij allen bemind, en zijne verdiensten werden door Koning W i l l e m I erkend door de benoeming tot ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw, terwijl de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden hem in 1807 tot haar Lid verkoos. Hij overleed te 's Gravenhage den 23sten September 1836.

Van zijne hand is:

Catalogus van de boeken der nationale Bibliotheek met drie aanhangsels en Register, 's Hage, 1800, 8°.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1839. D. II. bl. 242; *Hand. der Jaarl. verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leiden*, bl. 19, 20.

[Arnoldus Flandrus]

FLANDRUS (ARNOLDUS). Zie BRUGGE (ARNOLD VAN).

[Herman Koops Fledderus]

FLEDDERUS (HERMAN KOOPS) was in 1748 koopman en pachter der gebrande wateren en tabak in Steenwijk. Bij het uitbreken van geweldige beroerten in die

plaats, oorspronkelijk ontstaan over het verkiezen van een predikant, stelde hij zich aan het hoofd van eenige burgers, om het opheffen

van bezwaren te bewerken. Toen hij daarin noch bij de regering, noch bij den Stadhouder Willem IV slaagde, rigtte hij eene compagnie burgers op, die hij den naam van Oranje-Vrijcompagnie gaf, en waarbij hij den rang van Majoor bekleedde. Hij geraakte hierdoor zoo in haat hij de regering, dat hij, op zekeren nacht met gezelschap voorbij het Stadhuis gaande, door de aldaar wachthebbende soldaten gescholden, geslagen, mishandeld, en zelfs zijn dochtertje door een geweerschot gekwetst werd. Hij begaf zich hierop naar den Haag, om bij den Stadhouder klachten in te leveren, en werd bij zijne terugkomst gevangen genomen, om zijn gehouden gedrag gevonnisd en den 24sten April 1750 opgehangen. Toen de Stadhouder later de nog voortdurende geschillen door onpartijdigen liet onderzoeken, bleek het, dat, zoo al Fledderus niet geheel onschuldig was, hij echter nog lang niet de galg verdiend had. De overige betrokken personen in deze zaak, waarvan het verhaal elders uitvoerig te boek gesteld is en die ons te weinig belangrijk voorkwam om er breeder over uit te weiden, werden op vrije voeten gesteld en Fledderus, ofschoon te laat, in zijne eer hersteld. Zijne weduwe verwierf verlof om het lijk van haren man bij de galg op te graven en hetzelve eene eerlijke begrafenis te verleenen.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XX. bl. 361-368; *Het beroerd Ned.* D. III. bl. 209-251; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 208-213; *Woordenb. der zamenl.*

[Joan Michael Fleischman]

FLEISCHMAN (JOAN MICHAEL), waarschijnlijk afstammende van de bekende Neurenbergsche graveurs van dien naam, werd in 1701 te Neurenberg geboren. Hij was een verdienstelijk snijder en gieter van letters en alle soort van drukornementen, eerst in dienst van R. Wetstein, later bij den vermaarden drukker Joannes Enschedé te Haarlem. In de door dezen uitgegevene *letterproef* wordt over Fleischman's verdiensten in het voorberigt uitgewijd. Hij overleed te Amsterdam den 17den Mei 1768. Zijne afbeelding, door C. van Noorde geëtst, ziet het licht.

Zie Saxe, *Onom. Liter.* T. VII. p. 263; Muller, *Cat. van Portr.;* Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Philippe Flegmin]

FLEGMIN (PHILIPPE) werd in 1557 geboren, en was gedurende dertien jaren, en bepaaldelijk tijdens het beleg, Auditeur van het garnizoen van Ostende, en Secretaris van den Gouverneur Karel van der Noot, en deszelfs opvolgers, laatstelijks van Daniel de Hertaing, heer van Marquette. Met dezen trok hij in 1604, na de overgave der vesting, naar Sluis, alwaar hij weder auditeur werd en in 1621 nog leefde. Zijne zinspreuk was: *Spes longa*, *dolor* (eene langdurige hoop is hartkrenking). Hij schreef:

Oostende: vermaerde gheweldighe, *lanckduyrighe ende bloedighe*

belegheringhe, *bestorminghe ende stoute aanvallen*, enz. 's Hage, 1621. 4°.

Ofschoon dit werk in eenen duisteren, verwarden, en alzoo vervelenden stijl geschreven is, verdient het omtrent het voorgevallene gedurende de belegering van Ostende alle geloof, omdat de schrijver ooggetuige was van alles wat er voorviel.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1032; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 353, 354. door ons hier gevolgd.

[Robert Fleming]

FLEMING (ROBERT) werd te Yester, waar zijn vader, James Fleming, predikant was, in 1630 geboren, studeerde te Edinburgh, hoorde Samuel Rutherford te St. Andrews en werd nog geen drie en twintig jaren oud zijnde, tot Predikant te Cambuslang bij Glasgow beroepen, welke betrekking hij genoodzaakt was te verlaten, uithoofde van de vervolging, den Presbyterianen door de Prelaten der heerschende Engelsche kerk aangedaan. Hij vlugtte naar Holland. Er bestaan omtrent den tijd van het verblijf van dezen man hier te lande zeer uiteenloopende berigten. Soermans zegt dat hij uit Engeland komende in 1692 Predikant in de Engelsche kerk te Leiden werd, en in 1693 naar Rotterdam als leeraar bij de Schotsche kerk vertrok; terwijl van Reyn hem reeds in 1662 uit Engeland doet vertrekken en in 1677 te Rotterdam doet komen. Zeker is het dat hij in 1677 Schotsch Predikant werd te Rotterdam, waar hij den 25sten Julij 1694 overleed. Zijn zoon, mede Robert genaamd, met wien hij wel verward wordt, volgde hem in 1695 te Rotterdam op. Hij schreef vele werken waarvan ons de titels onbekend zijn. Een zijner voornaamste geschriften moet getiteld zijn:

Fulfilling of the Scriptures. Rott. 1674. 8°. Glasgow 1801. 8°. 2 vol.

In het Hollandsch werd van hem uitgegeven:

Sleutel tot de openbaring, *of verhandeling over de opkomst en den val des Pausdoms*, uit het Engelsch, Amst. 1794. 8°. met 1 pl. 3de druk, Amst. 1848. 8°. met 1 pl.

Nieuwe jaars-geschenk aan mijne broeders en zusters, uit het Engelsch, Rott. 1795. 8°.

Zie Soermans, *Kerk. Regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 52, 82; van Reyn, *Geschiedk. beschrijv. der Stad Rott.* Aant. bl. 103; *Biograph. Univ.* T. VIII. p. 303; de Jong, *Alph. lijst van Boek.*; Brinkman, *Alphab. lijst van Boek.* Steven, *the Hist. of the Scottish Church*, *Rotterdam*, p. 58-67, 83-113, 113-136, 315, 336.

[Johannes Flenderus]

FLENDERUS (JOHANNES), geboren te Nassau-Siegen in 1653, was de zoon van Tileman Flenderus en Elisbeth Klaeser. Hij werd den 10den November 1685 Rector en Bibliothecaris te Zutphen, en hield den 3den Februarij 1686 eene intreê-redevoering: *de boni Rectoris exemplo*. In Julij 1686 werd hij benoemd tot Hoogleeraar der wijsbegeerte, redeneer-

kunde en bovennatuurkunde te Zutphen, en aanvaardde, den 11den October daaraanvolgende, die betrekking met het houden eener oratie: *de virtutibus veri metaphysici*. De tijd van zijn overlijden is ons niet bekend. Hij schreef een eervers vóór het tweede der hier aangehaalde werken. Zijn zoon, Johannes Sebastiaan Flenderus, Doctor in de regten, werd eerst Conrector te Zutphen, daarna, in 1724, aldaar Hoogleeraar in de regtsgeleerdheid en wijsbegeerte, en overleed in 1755.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1734, *a* bl. 717, 1755, *a* bl. 220; Lohmeyer, *Dierum Genialium*, p. 47-53.

[Johannes Mauritius Flenderus]

FLENDERUS (JOHANNES MAURITIUS), bloedverwant van den voorgaande, was eerst leger-predikant, in 1711 predikant te Aalst, en in 1713 te 's Gravemoer. Hij werd in 1739 emeritus en overleed in 1745. Hij schreef:

Gelderland onwinbaar, Dordr. 1732. 4o.

Holland ongenaakbaar en onwinbaar, - *door het water*, *so in 't leggen der fortificatiën*, *als door dekkende linien*, Dordr. z.j. 4o.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I de Jongh, *Naaml. der. Pred. van de Geld. Synod.* bl. 302; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 27; *de Navorscher*, D. VII. bl. 30, 185, 239.

[Balthazar Flessiers]

FLESSIERS (BALTHAZAR), een kunstenaar, door den Heer Kramm voor het eerst vermeld. Hij bloeide te 's Gravenhage in het begin der zeventiende eeuw, en schilderde onder anderen het portret van de beruchte Eva Vliege of Besje van Meurs, en kreeg in 1614 octrooi voor vier jaren om hetzelve gedrukt te mogen verkoopen.

Zie Kramm, *Lev. en werk. der Kunstsch*.

[Antonis van den Houte, heer van Fleteren]

FLETEREN (ANTONIS VAN DEN HOUTE, heer VAN). Zie HOUTE (ANTONIS VAN DEN).

[Abraham Jan Fleuri]

FLEURI (ABRAHAM JAN). Zie CHANFLEURY (ABRAHAM DE).

[Henri de Fleury de Coulan]

FLEURY DE COULAN (HENRI DE), Heer van Buat, was de zoon van een Fransch edelman, kolonel in Hollandsche dienst. Tijdens het leven van Frederik Hendrik was hij page van Willem II. Deze bezorgde hem het bevel over eene kompagnie ruiters, ofschoon hij zelfs na den dood van dezen vorst tot de hofhouding van Willem III gerekend werd te behooren. In 1659 was hij als vrijwilliger op 's lands vloot, en vergezelde de Ruiter in dat jaar op zijnen togt tegen de Zweden. Bij de bestorming van Kartamunda onderscheidde hij zich door zijne dapperheid. Toen,

bij een aanval der Zweedsche ruiters, de admiraal zijn volk toeriep aan te vallen, sprong B u a t , want onder dien naam komt hij gewoonlijk voor, met het rapier in de vuist in het water, en

riep: Mannen dat gaat u voor, volg mij na.' Door de zijnen gevolgd, geraakte de vijand in verwarring en sloeg weldra op de vlugt.

Jammer is het dat deze dappere man het slagtoffer werd van zijne voorbarige zucht om de belangen van Willem III te bevorderen. Hij hield namelijk, met voorkennis van den Raadpensionaris de Witt, geheime briefwisseling met zekeren Gabriel Silvius, die zich in Engeland ophield. Met dezen en met den Graaf d'Arlington handelde hij in het geheim ten voordeele van den Prins van Oranje. Welligt ware deze handel nooit uitgelekt, indien Buat's onachtzaamheid die zelf niet had doen ontdekken. Hij had namelijk de gewoonte om de brieven, die hij uit Engeland ontving, aan de Witt mede te deelen. Kort na den ongelukkigen zeeslag, met de Engelschen, van den 4^{den} Augustus 1666, had hij weder eenige brieven ontvangen, waaronder er een, bijzonder voor hem bestemd, handelde over de verheffing van Willem III tot stadhouder. Deze brief nu had Buat onwetend gevoegd bij eenige anderen, en dezen aan de Witt ter hand gesteld. Te huis komende mistte hij den bewusten brief en spoedde zich andermaal naar het huis van de Witt om denzelven te zoeken. Deze had den brief terstond gelezen en op de vraag van Buat liet de Witt hem zeggen, dat hij den brief niet alleen in handen en gelezen had, maar ook verpligt zou zijn dien aan gecommitteerde Raden te vertoonen. In plaats van zich dezen wenk ten nutte te maken, en onmiddelijk de vlugt te nemen, ging Buat weder naar huis, en werd spoedig daarop in hechtenis genomen en op de gevangenpoort te 's Gravenhage in verzekering gebragt. Zijne papieren werden mede onderzocht en leverden nieuwe aanklagten tegen hem op. Hij werd eerlang gevonnisd, en op den 11den October 1666 te 's Hage onthoofd. Hij beweerde tot het laatste toe geene andere bedoelingen gehad te hebben dan den vrede met Engeland te hebben willen bevorderen. De Keurvorst van Brandenburg had te vergeefs pogingen aangewend om genade voor hem te verkrijgen. Zijn lijk werd den volgenden dag in de Kloosterkerk begraven in het graf van Jacob Cats, met wiens kleindochter, Elisabeth Maria Musch, hij gehuwd was.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 189; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIII. bl. 214-221; Van Wijn, *Aanm. en Bijv.* D. XIII. bl. 100, 102; De Chalmot, *Biograph. Woordenb.* D. V. bl. 79-83; *De Navorscher*, D. IX. bl. 12.

[Sybrand Taekes van der Fliet]

FLIET (SYBRAND TAEKES VAN DER), te Franeker geboren, was in zijne jonge jaren trekschipper, en muntte uit door bijzondere weetgierigheid naar werktuigkunde. Door eigen vlijt en nasporing, en door zijnen omgang met Jan van der Bildt, vormde hij zich tot een bekwaam kunstenaar. Hij

vervaardigde verscheidene goede Optische en andere instrumenten, en vooral vonden zijne breukbanden en op verschillende wijzen verstandig ingerigte orthopedische hulpmiddelen bijzondere goedkeuring en aanprijzing. Hij werd in 1791 Amanuensis bij den Hoogleeraar in de physica en astronomie te Franeker, zoo tot hulp bij de natuurkundige lessen, als tot het verzorgen, schoon- en in orde houden van de instrumenten der Academische verzameling. Hij overleed te Franeker in 1806.

Zie Ekama, *Oratio de Frisia ingen. Mathem. inprim. fert.* p. 53; Eekhoff, *Lev. van Eise Eisinga*, bl. 6; De Crane, *Letteren geschiedk. Verzamel.* bl. 107.

[Gilbert de Flines]

FLINES (GILBERT DE), afkomstig uit een oud adelijk geslacht, dat sedert zes eeuwen te Doornik gevestigd was, was de zoon van Philip de Flines en van diens tweede vrouw Agatha Steyn. Hij werd te Amsterdam den 19^{den} Februarij 1690 geboren, en overleed te Londen den 25sten December 1749. Hij deed zich als een vloeijend dichter kennen, door de hieronder vermelde *Bijgedichten*. De denkbeelden daarin vervat, kenschetsen hem als een man van vernuft en schrander oordeel, ofschoon zijn stijl in het tweede alhier genoemde stukje geheel onvoegzaam is. De bedoelde werkjes zijn getiteld:

Bijgedichten op de Zinnebeelden, *getrokken uit Q. Horatius Flaccus*, *naar de geestrijke vinding van Otto Vaenius*, Amst. 1711. 8°. Een herdruk van dit werkje, alleen voor de familie bestemd, verscheen in 1767 door de zorg van Mr. Q. de Flines.

De Ontrouwe Voedster, *blijspel*, Amst. 1719. m. pl. 8°.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 306-308; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. letterk. te Leid.* D. I. *b* bl. 94.

[Hendrik de Flines]

FLINES (HENDRIK DE), behoorde tot het zelfde geslacht van den voorgaande, en was geboren te Amsterdam den 24sten October 1760. Als verdienstelijk dichter en teekenaar maakte hij zich bekend. Hij was een der veertig stichters van de Maatschappij Felix Meritis, die hij allen overleefde. In 1808 behaalde hij voor de derde maal den eereprijs bij de stads Teeken akademie te Amsterdam, die hem later tot haren secretaris verkoos. Als zoodanig deelde hij in 1814 de prijzen uit, en droeg bij die gelegenheid een dichtstuk voor, hetwelk getiteld is: *de invloed der Dichtkunst op de Schilderkunst*, en dat geplaatst is in het *Apollineum van* Witsen Geysbeek, D. III. bl. 159-179. Bij de oprigting der Koninklijke Akademie van beeldende kunsten te Amsterdam, werd hij aangesteld tot Secretaris van derzelver Raad van bestuur, welk ambt hij tot zijnen dood met lof waarnam. Zijne liefde tot de kunsten en wetenschappen was groot, hoewel hij daarvan slechts enkele malen blijken gaf. Als dichter deed hij zich kennen door hier

en daar verspreide dichtstukken; onder anderen komen in de *Kleine Dichterlijke Handschriften* twee uitgebreide dichtstukken van hem voor, getiteld: *De Jeugd* en *Het Vernuft*, die hem als vloeijend dichter kenmerken. Hij overleed te Amsterdam den 29sten April 1832. Zijne afbeelding ziet het licht.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1832. D. I. bl. 291; *Woordenb. der Zamenlev.*; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 157; Muller, *Cat. van Portrett.*

[Quirijn de Flines]

FLINES (QUIRIJN DE), afkomstig uit hetzelfde geslacht, maakte zich mede als een verdienstelijk beoefenaar der wetenschappen en letteren bekend, door de volgende werken, die getiteld zijn:

Loisirs littéraires 1ste bundel, Fransch en Nederduitsch, Amst. 1801. 8o. 2de bundel, Latijn en Engelsch, Amst. 1809. 8o.

Scheeps- en Zeemans Woordenboek, *betreffende zoo wel de Scheep- en Zeevaart*, *als den Scheepsbouw*, enz. in het Nederduitsch en Fransch, Amst. 1806. 8o. Nieuwe uitgaaf, Rott. 1820. 8o.

Proeve van Hollandsche of Nederduitsche Synonyma, Amst. 1810. 8o.

Pleidooijen, *ten behoeve der personen*, *beschuldigd van deel genomen te hebben aan de onrustige bewegingen van* 11 *April* 1811 *te Amsterdam*, Amst. 1814. 8o.

De vorstelijke voorouders van den Prins van Oranje en Nassau en van hoogst deszelfs gemalin, Amst. 1814. 4o.

Afstamming van den Prins van Oranje en Nassau en hoogst deszelfs gemalin, Amst. 1815. 4o. 2 stukk.

Brussel, *en deszelfs inwoners in* 1817, Amst. 1817. 8o.

Epitre sur la mort de Louis XVI, Amst. 1818. 8o. 3de druk. (In den *Alg. Konst- en Letterb.* 1818. D. II. bl. 131-133 komt een brief van Paus Pius VII voor, aan de Flines geschreven, om hem dank te zeggen voor de toezending van een exemplaar van dat werk.)

Vocabulaire de Marine et de Navigation, *etc. français-hollandais*, *pour servir de complément à la partie holl. franç.*, *publiée en* 1806, Rott. 1827. 8o.

In de *Kleine Dichterlijke Handschriften* worden mede dichtstukken van hem gevonden. Levensbijzonderheden zijn ons van hem niet bekend.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 306, noot; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 144, D. II. 502, 503; *Cat. van de Bibl. van J. van Leeuwen*, bl. 37.

[Govert Flink]

FLINK (GOVERT), bij sommigen ook Flinck gespeld, werd te Kleef den 25sten Januarij 1614 geboren. Zijn vader was stads rentmeester aldaar. Zijne ouders, vermogende lieden, bestemden hun zoon tot den handelstand en plaatsten hem als leerling in een aanzienlijk magazijn van zijden stoffen. De zucht naar teekenen was evenwel grooter bij den jongen Flink dan die om handelaar te worden. Daarin vond hij zijne eenige

bezigheid, ja, het was hem eene wezenlijke behoefte geworden daaraan zijnen tijd te besteden. Ongelukkig was de oude Flink van gedachten dat alle schilders losbollen moesten wezen, en het was daarom dat het hem grievend leed deed toen Flink's patroon hem naar huis toe zond, omdat hij ondanks alle vermaningen niet naar raad wilden luisteren en zijnen pligt verzuimde. Eene gelukkige omstandigheid bragt weldra eene gewenschte verandering in het lot van onzen teekenaar, die voor zijne liefde tot de kunst menig pak slagen verduren moest en zijne nachtrust opofferde om aan zijne brandende begeerte te voldoen. De Doopsgezinde leeraar Lambert Jacobs van Leeuwarden, mede een verdienstelijk beoefenaar der schilderkunst, kwam op zekeren tijd te Kleef prediken. Flink's ouders gingen hem hooren, en toen zij vernamen dat de vrome man ook een voortreffelijk schilder was, begonnen zij het voor mogelijk te houden dat een schilder ook tevens een braaf mensch kon wezen. Het gevolg hiervan was dat de jonge Flink bij Jacobs als leerling geplaatst werd, en met hem naar Leeuwarden trok. Na genoegzame vorderingen gemaakt te hebben, vertrok Flink met zijne medeleerling Jacob Backer naar Amsterdam, en werd weldra onder de leerlingen van Rembrandt opgenomen. In korten tijd was zijne ontwikkeling zoo groot, dat hij verscheidene stukken vervaardigde, die voor werk van zijnen beroemden meester konden doorgaan. Men zegt evenwel dat Flink, na Rembrandt's dood, diens schildertrant met eene meer gladde manier heeft verwisseld, en meer de stijl der Italiaansche meesters heeft trachten na te volgen. Hoe dit zij, Flink was een voortreffelijk schilder, wiens roem door talrijke uitmuntende stukken zoo binnen als buiten 's lands gevestigd was. Hij leefde, vooral na zijn huwelijk, in onbekrompen omstandigheden, waarvan het bouwen eener groote schilderzaal het bewijs kan opleveren. Dichters bezongen zijnen lof en met de grootste kunstenaars en kunstlief hebbers was hij bevriend. Aanzienlijken des lands zochten zijnen omgang, en bijzonder was hij gezien bij den Keurvorst van Brandenburg, die hem zijn afbeeldsel, met diamanten omzet, ten geschenke zond, en bij Johan Maurits van Nassau, Stadhouder van Kleef, die hem menigmaal bezocht als hij te Amsterdam vertoefde.

Met roem overladen overleed Flink te Amsterdam den 4^{den} Februarij 1660. Zijne vrouw, wier naam onbekend is, overleed in 1649, na hem een zoon, Nicolaas Anthonis genaamd, te hebben geschonken. Deze was advokaat en tevens een groot liefhebber der kunst, waarvan zijn nagelaten kostbaar kabinet van schilderijen, teekeningen en marmeren standbeelden getuigen kan, waarvan de teekeningen na zijnen dood, vóór 1730, aan den Hertog van Devonshire verkocht zijn. De afbeelding van Govert Flink ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Vondel voegde bij die door A. Blootelingh, naar de schilderij van Geraert Pieterz. van Zijll, het volgende bijschrift:

> Dus leefde Apelles Flink, te vroeg de stad ontrukt,
> Toen hij bij handvest van haar edele Overheden,
> Het heerlijk Raadhuis met Historien zou bekleeden,
> Gelijk ze Tacitus van ouds heeft uitgedrukt;
> Die Rome strijken leert voor 't recht der Batavieren.
> Bekranst dien schilderheld met eeuwige laurieren.

Dit bijschrift zag in het bijzonder daarop, dat aan Flink, kort voor zijn dood, door Burgemeesters van Amsterdam, was opgedragen de vervaardiging van acht groote stukken, om te dienen voor de groote zaal in het toenmalige stadhuis, en vier kleinere om in de bogen geplaatst te worden. De modellen er toe waren reeds vervaardigd, toen de dood hem overviel. De voornaamste stukken van dezen grooten meester, hier te lande nog voorhanden, zijn:

Op het Paleis te Amsterdam:

Izaak zegent Jacob.

Een Schutters- vreugdefeest na het sluiten van den Munsterschen vrede.

De afgezanten van Rome rijke geschenken aanbiedende aan Marcus Curius.

Salomon's gebed om wijsheid.

Op het Museum Boymans te Rotterdam:

Een mansportret.

Een vrouweportret.

Te Leeuwarden op het Hof is van Flink voorhanden eene groote schilderij, voorstellende:

De Nassausche Vorsten, *Hendrik Casimir*, *Willem en George Frederik*, *en Hendrik van Nassau*.

Terwijl te Munchen, te Dresden, te Berlijn en te Parijs mede belangrijke werken van hem gevonden worden.

Zie Houbraken, *Lev. der Ned. Kunstsch.* D. II. bl. 18, 271; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. VII. bl. 45, 57, 58, 68, 84, 251, D. XI. bl. 414; Luiscius, *Woordenb.* D. IV. St. II. bl. 74; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 230-233; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. bl. 126; *Biograph. Univers.* T. VII. p. 308; *Aanwijz. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 20, 21; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; van Eynden en van der Willigen, *Geschied. der Vaderl. Schilderk.*, D. I. bl. 402; Schotel, *Lev. van Alkemade en* van der Schelling, bl. 4, 329; van der Chijs, *Tijdschr. voor Algem. Munt- en Penningkunde*, D. II. bl. 768, alwaar de begrafenispenning van Flink is afgebeeld; *Cat. van schild. in het Musevm Boymans te Rott.* bl. 14; *de Navorscher*, D. VI. bl. 254. D. VII. bl. 50, 114; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Muller, *Cat. van Portrett.*, Dubourcq, *Beschrijv. der Schild. op 's Rijks Museum te Amst.* bl. 40-42.

[Flipart]

FLIPART. wiens voornaam onbekend is, was een portret-

schilder, die in 1773 lid der kunstkamer *Pictura* te 's Gravenhage werd.
Zie K r a m m , *Lev. en Werk der Kunstsch*.

[Henricus Flockenius]

FLOCKENIUS (HENRICUS) was de zoon van G e r h a r d F l o c k e n i u s , predikant aan de Remberti-kerk te Bremen, en werd aldaar den 3^{den} October 1602 geboren. Nadat hij aan het Gymnasium in zijne geboorteplaats het voorbereidend onderwijs had genoten, vertrok hij naar Leiden's Hoogeschool, studeerde gedurende zeven jaren, en had zich toen reeds zulk een goeden naam in de vaderlandsche kerk verworven, dat de Hervormde gemeenten van 's Gravenhage en Maastricht hem in 1632 tot haren leeraar begeerden. Voor beider aanbod bedankt hebbende, vertrok hij in 1633 naar Bremen, en hij werd daar in de plaats zijns vaders verkozen, die toen juist overleden was. Vijftien (niet zeventien) jaren lang bekleedde hij nu het predikambt in zijne geboorteplaats, in welken tijd hij, in 1645 tot Doctor in de godgeleerdheid te Leiden bevorderd werd, bij welke gelegenheid hij eene *disputatio theologica de Deo et divinis attributis* verdedigde en de formulieren van eenigheid teekende. Intusschen hadden de kerkelijke twisten, te Bremen ontstaan, invloed op zijne keuze, toen hem in 1648 een beroep door de gemeente van Emden toekwam. Hij werd er den 19^{den} Julij van dat jaar bevestigd, doch verwisselde die betrekking in 1650 met het Hoogleeraarsambt aan de pas opgerigte Geldersche Hoogeschool. Hij deed den 5^{den} Julij van genoemd jaar zijne intrede met eene *Oratio Inauguralis de Providentia Dei singulari circa Academiarum incrementum*, (Hard. 1650. 4°) en het was zoo wel als zoodanig en als Akademieprediker dat van hem getuigd wordt, ‘dat hij der Akademie tot een braaf leeraar, en der kerke tot een goed Predikant verstrekt heeft.’

Niet langer dan vier jaren mogt de Harderwijksche Hoogeschool zich in zijn licht verheugen; wel aarzelde hij lang om Nederland te verlaten, toen zijne vaderstad hem den 18^{den} Mei 1654 andermaal tot zich riep, maar eindelijk gaf hij aan dien roepstem gehoor, en met het uitspreken eener *Oratio de praeteritis*, *praesentibus et futuris* (Hard. 1655. 4°) nam hij den 12^{den} April 1655 afscheid, aanvaardde terstond te Bremen het predikambt en werd ook weldra tot Hoogleeraar aan het Gymnasium aldaar aangesteld, welke dubbele betrekking hij bekleedde tot aan zijnen dood, die den 24sten September 1680 plaats had.

F l o c k e n i u s was een godvruchtig en geleerd man. Eerst een voorstander van C o c c e j u s was hij later een zijner ernstigste en warmste bestrijders. Ofschoon kortstondig hier werkzaam, had hij nogtans een grooten invloed op de theologische denkbeelden van zijnen tijd, voornamelijk door de vorming van vele leerlingen, die een groot aantal zijner Latijnsche ver-

handelingen, onder zijne voorzitting openlijk verdedigden, en die meest allen over gewigtige onderwerpen der leerstellige godgeleerdheid liepen, die hem bij voorkeur aantrok en bezig hield.

Behalve de genoemde redevoeringen zijn door F l o c k e n i u s vele andere werken uitgegeven, die buiten 's lands gedrukt buiten ons bestek liggen. Waar en wanneer zijne *Tabulae theologicae* gedrukt zijn, is ons onbekend. Hij gaf denkelijk te Harderwijk in het licht:

Theologiae Catholicae prolegomena, *in quibus proponitur successio Theologiae Catholicae ab Adamo primo usque ad tempora nostra*, 1664. 4°.

Eene uitgave zijner *Opera Theologica* verscheen te Deventer 1655. 4°.

In hoeverre de Predikant F l o c k e n i u s , die onzen d e R u i t e r vergezelde op verschillende togten, tot zijn geslacht behoorde, is ons niet gebleken.

Zie S c h r a s s e r t , *Beschrijv. van Harderwijk*, D. I. bl. 78; F e r w e r d a , *Cat. univ.* D. I. st. II. p. 352; B r a n d t , *Lev. van de Ruiter*, bl. 317; H o o g s t r a t e n , *Woordenb.*; K i s t en R o y a a r d s , *Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 495; R e e r s h e m i u s , *Ostfriesl. Pred. Denkmahl*, s. 505; B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. I. bl. 157, 186, 196, 204, 327, D. II bl. 611, 652; G l a s i u s , *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 465, 466.

[Adriaan Gustaaf Graaf van Flodorf]

FLODORF, (ADRIAAN GUSTAAF Graaf van) of F l o d r o f f , behoorde tot een aanzienlijk adelijk geslacht, in Brabant te huis behoorende. Hij trad in 1671 in dienst der Republiek, en woonde onder anderen de veldslagen bij Senef en Fleurus bij. Hij was in 1689 bevelhebber van Maastricht, en zijn als zoodanig gehouden gedrag veroorzaakte dat de regering van Luik de partij der Staten omhelsde en eene goede voorraad van krijgsbehoeften, door de Franschen binnen de stad gebragt, in zijne handen viel. Zijn verder bedrijf is ons niet bekend. Hij was gehuwd met M a r g a r e t a H u y s s e n , dochter van J o h a n H u y s s e n , Hoogbaljuw van Zeeland Bewester Schelde, en van M a r g a r e t a d e K n u y t . Hij voerde tot wapen drie zilveren meer- of maanbladen op een blaauw veld.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. XVI. bl. 9-11; B o s s c h a , *Neêrl. Held. te Land*, D. II. bl. 233. *Bijl.* bl. 2, 8; *Kron. van het Histor. Gen. te Utr.* D. VI. bl. 123.

[Jacob Hendrik Floh]

FLOH (JACOB HENDRIK) werd in 1758 te Crefeld geboren, en na zijne studien aan de Amsterdamsche kweekschool voltooid te hebben, in 1783 tot Predikant bij de Doopsgezinde gemeente te Enschedé beroepen. Deelnemende aan de staatkundige gebeurtenissen van zijnen veel bewogen tijd, werd hij in 1796 tot volksvertegenwoordiger op de nationale vergadering te 's Gravenhage gekozen. Als zoodanig was hij een der werkzaamste en verdienstelijkste leden, en verdiende ten volle het vertrouwen hem door zijne medeburgers geschonken. Aan zijne

eerlijkheid, werkzaamheid en bruikbaarheid werd tevens hulde gebragt door de vereerende aanstelling tot den post van secretaris bij de eerste Kamer van het vertegenwoordigend ligchaam des Bataafschen volks. Ruim een jaar nam hij denzelven waar, toen hem zijne politieke loopbaan meer en meer begon tegen te staan, en de lust tot vorige stille letteroefeningen zoodanig de overhand kreeg, dat hij besloot van zijne aanzienlijke betrekking vrijwillig afstand te doen, en naar zijn geliefd Enschedé terug te keeren, om daar ongehinderd aan zijne zucht tot de studie te voldoen. Hij werd er met opene armen door zijne gemeente ontvangen, en zag zich in 1800 vereerd met den post van schoolopziener in het derde district van Overijssel en later met dien van secretaris der provinciale commissie van onderwijs. Herhaalde malen kwamen hem beroepen van andere gemeenten toe, doch hij bedankte er voor en bleef het leeraarambt te Enschedé bekleeden tot aan zijn dood, die den 25sten Maart 1830 aldaar plaats had.

F l o h was bij zijne gemeente en stadgenooten algemeen geacht en stond bekend als een eerlijk, opregt en gemoedelijk voorstander van regt en geregtigheid. In vele opzigten was hij een hoogst nuttig en werkzaam mensch. Inzonderheid heeft het schoolwezen veel aan hem te danken, welks belangen hij door woord en pen ijverig behartigde. Als godgeleerde toonde hij zich van zeer vrije denkwijze te zijn, gelijk uit zijne geschriften is op te maken. Als volksvertegenwoordiger kenmerkte hij zich door schranderheid en onpartijdigheid, en liet hij geene middelen onbeproefd om de belangen zijner medeburgers te bevorderen. Ten blijke hiervan vermelden wij, dat hij het was, op wiens aansporing wetten gemaakt en gepaste maatregelen genomen werden om de binnenlandsche fabrieken in bloei te doen toenemen. 's Mans denkbeelden over de emancipatie der slaven in onze kolonien, zouden voorzeker in onze dagen weinig bijval vinden, want toen de volksvertegenwoordiger V r e e d e in 1797 de aanmerking maakte, dat in de artikelen der Staatsregeling geen woord gerept was omtrent het gebruik maken der slaven in de kolonien en den daarmede verbonden afschuwelijken slavenhandel, durfde F l o h diens redevoering eene *Bloemrijke Redevoering* noemen, ‘die welligt van de rampzaligste uitwerking zou kunnen zijn, dat misschien de uitvoerende magt in de noodzakelijkheid zou worden gebragt, om eenige duizenden gewapende manschappen meer dan gewoonlijk naar onze kolonien te moeten zenden, om de rust en goede orde aldaar te bewaren, en om de bezittingen en het leven der planters te beveiligen.’

Nog meer is den naam van F l o h bekend geworden toen hij, den 23sten Augustus 1797, in zeker advies, op de vraag in verschil, of men de joden in Nederland het burgerregt mogt toekennen, als zijne meening uitsprak, dat men aan

niemand dat regt billijkerwijs kon ontnemen; en deed men dat aan de joden, dat men zulks dan ook aan de Hervormden moest doen, in wier Catechismus geleerd wordt, ‘dat wij menschen van natuur geneigd zijn om God en onzen evenmensch te haten.’

De gevolgen, van het openlijk uitspreken dezer bewering lieten zich niet lang wachten. E w a l d u s K i s t, destijds predikant te Arnhem, trok in een uitmuntend geschrift de partij voor den aangevallenen Catechismus. Doch F l o h, hoe ook daartoe van velen aangezocht, heeft zich in den strijd, dien daarover verder tusschen K i s t en den geleerden J a n B r o u w e r Doopsgezind predikant te Leeuwarden (zie diens artikel in het 2de deel bl. 1442) gevoerd is, niet meer gemengd; welligt omdat hij later had ingezien dat zijn onberaden uitval in de dagen die hij beleefde, bij verderen strijd, groot onheil zou verwekt hebben. F l o h behoorde mede tot de commissie uit de volksvertegenwoordigers, die in 1796 het besluit nam om Kerk en Staat van elkander te scheiden.

De werken door F l o h in het licht gegeven zijn getiteld:

Proeve eener beredeneerde verklaaringe der Geschiedenissen van 's Heilands Verzoekinge in de woestijne, *voor denkende en waarheidlievende Christenen*, Deventer, 1790. 8°.

Vertrouwelijke gesprekken over verlichting, *vrijheid*, *gelijkheid*, Amst. 1795.

(Zonder naam.) *Iets over de Bedestonden*.

Onderrigtingen, *raadgevingen en wenken*, *voor schoolonderwijzers*, Gron. 1808, 8°, 2de vermeerderde druk aldaar 1821. 8°.

Gesprekken over de pokken en inënting van dezelze, Amst. 1811. 8°.

Iets over de ondoelmatigheid der voornaamste weeshuizen in het voormalig Koningrijk Holland, Amst. 1811. 8°.

Handleiding tot het oprigten en instandhouden van de industrie scholen, Zutph. 1813. 8°.

Kerkelijke Redevoering ter gelegenheid der Godsdienstige viering van het 3*de Eeuwfeest der kerkhervorming*, Zwolle 1818. 8°.

Volksgeluk is zonder volksdeugd onbestaanbaar, Zwolle, 1822. 8°.

Verhandeling over de geschiktste wijze om het school-onderwijs ten platte lande te doen strekken tot verbetering van gewoonten en begrippen bij den boerenstand, Amst. 1823. 8°.

Behalve deze werken vielen aan F l o h de navolgende bekrooningen ten deel. Bij de maatschappij tot Nut van 't Algemeen werd hij met goud bekroond voor zijne Verhandeling over de vraag:

Het onwraakbaar verband dat er is tusschen de deugd en het waarachtig geluk, *op de duidelijkste en meest treffende wijze*, *voornamenlijk door eenvoudigen en ongeoeffende verstanden aan-*

getoond, *en ter betrachting van allerlei Burgerlijke en Godsdienstige pligten*, *op de gemoederen der menschen*, *bijzonderlijk in den lageren Burgerstand geplaatst*, *toegepast en aangedrongen*. Amst. 1793. 8°.

De tweede bekrooning, mede met goud, bij de zelfde Maatschappij, had plaats voor zijn antwoord op de vraag:

Welke is de beste Theorie van straffen en belooningen in de scholen? Amst. 1794. 8°.

De derde bekrooning, mede met goud, bij de Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen te Haarlem, waarvan hij in 1806 corresponderend lid werd, geschiedde voor zijne:

Verhandeling over de ziekte der vruchtboomen, Haarl. 1809. 8°.

De vierde bekrooning, mede met goud, bij de Maatschappij ter bevordering van den landbouw te Amsterdam opgerigt, voor zijne:

Verhandeling over de geschiktste wijze om het gewoon schoolonderwijs ten platten lande te doen strekken tot verbetering van gewoonten en voorouderlijke begrippen bij den boerenstand, Amst. 1822. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. VI. bl. 35, D. IX. bl. 58. D. XI. bl. 58, 76, 1830, D. I. bl. 212-214; *Vaderl. Hist. ten verv. van Wagenaar*, D. XXXIV. bl. 413, D. XXXV. bl. 66, 90. 106, 119, 124, 138, 358, 361, D. XXXVII. bl. 47, 176, 213, 323, D. XXXVIII bl. 313; Ypeij, *Kerk. geschied. van de achtt. eeuw*, D. VII. bl. 461-463; Ypeij en Dermout, *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 206-209; *Aant.* bl. 40; Brinkman, *Alphab. lijst van Boek.* bl. 172, 651, 680, *Supplem.* bl. 41; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgezind. in Gron.* enz. D. I. bl. 173-175; Dezelfde *Geschied. der Doopsgezind. in Holl* enz. D. II. bl. 17, 129; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. II. bl. 659-663; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 467-469.

[Jan Floor]

FLOOR (JAN) was een burger van Hoorn en een oud ervaren schipper. Toen de Admiraal Cornelis Dirkszoon den 5den October 1573 in een gevecht tegen de Spanjaarden gekwest zijnde, weigerde zich aan land te laten brengen, werd, uit vrees dat hij door zijne wonden zijne dienst niet genoegzaam waarnemen konde, Jan Floor en Claas Wybrantszoon, bij anderen Wijnbergen genaamd, verzocht om als commissarissen op het admiraalschip te gaan, en op alles het toezigt te houden. In den nu gevolgden strijd op de Zuiderzee, den 11den October, kwam het schip van Dirkszoon met een ruimen wind naar den vijandelijken Admiraal Bossu toe. Dirkszoon gaf bevel om hem terstond aan boord te klampen. De stuurman hield eerst op hem aan, maar het schip naderende, beving dezen een schrik, zodat hij weder begon af te houden. Floor dat ziende, stiet den flaauwhartigen stuurman van het roer, en zelf sturende legde hij het den vijand regt voor den boeg. Dapper gedroeg zich Floor gedurende den merkwaardigen strijd, en veel bragt hij toe aan de overwinning toen

behaald. Het schip van B o s s u werd genomen, en hij zelf gevankelijk binnen Hoorn gebragt. J a n F l o o r kreeg ter belooning zijner dapperheid het zwaard van B o s s u , dat nog heden te Hoorn bewaard wordt. 's Mans inborst blijkt uit de vraag die hij deed aan S o n o i , die zich gedurende het gevecht te Enkhuizen had opgehouden, doch na de overwinning te Hoorn kwam, dus luidende, ‘of hij nu kwam, nu de visch gevangen was.’ De af beelding van F l o o r ziet, jammer genoeg, niet het licht; maar bij wijlen den heer J.G. v a n P a b s t R u t g e r s te Hoorn werd een af beeldsel van hem bewaard.

Zie V e l i u s , *Chronijk van Hoorn*, bl. 395, 396, 411; A b b i n g , *Bekn. Geschied. der stad Hoorn*, bl. 9, 10; v a n d e r A a , *Herinner.* bl. 49, 50; *Cat. van de tentoonst. van voorwerp. uit vroegeren tijd*, *te Amst.* 1854, bl. 17.

[Johannes Floragius]

FLORAGIUS, (JOHANNES), Zie VLADERACCUS (JOHANNES).

[Gerard Florentius]

FLORENTIUS (GERARD), Schepen te Leeuwarden, was lid van het verbond der Edelen, doch ontweek in 1567 het dreigende gevaar door het land te verlaten.

Zie t e W a t e r , *Hist. van het verbond der Edel.* D. II. bl. 402.

[Henricus Florentius]

FLORENTIUS (HENRICUS), geneesheer, werd in November 1617 door Curatoren der Leidsche Hoogeschool gemagtigd, om ten nutte der studenten ontledingen te doen. Hij gaf in het licht:

Tractatus Petri Pauwii de Peste, *cum suis ad singula capita additamentis*, Lugd. Bat. 1636. 12°.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 444; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 268.

[Johannes Florianus]

FLORIANUS (JOHANNES) was een der eerste Hervormde leeraars hier te lande. Hij werd in 1582 Predikant te Spijkenisse, en vertrok in 1583 naar Brussel. Als zoodanig woonde hij de belegering door P a r m a bij, en werd in 1585, ‘om de bekentenisse der Goddelicker waerheydt,’ te Beveren bij Antwerpen, ter dood gebragt. Zijn zoon J a c o b u s werd in 1601 Predikant te Zuidland en overleed er in 1638.

Zie S o e r m a n s , *Kerk. regist. der Pred. van Zuid-Holl.* bl. 119; J a n s s e n , *de Kerkherv. te Brugge.* D. II. bl. 121.

[C.F.B. Florimont]

FLORIMONT (C.F.B.) werd te Demerary, in West-Indië, den 29sten Augustus 1802 geboren. Zijn vader was van Fransche afkomst; zijne moeder, d e W i t t genaamd, van Hollandschen oorsprong. Hij genoot het schoolonderwijs te New-York van 1807

tot 1810, en te Greenock, in Schotland, van 1813 tot 1817. In 1819 kwam hij in Holland, oefende zich te Leiden in de Hollandsche en Latijnsche talen, studeerde er van 1822 tot 1826 in de geneeskunde, en werd er tot Doctor bevorderd. Zijne neiging tot de teeken- en schilderkunst overtrof die voor de geneeskunde, en het was daarom dat hij,

na 1828, zich bij den zeeschilder J.C. S c h o t e l te Dordrecht vervoegde, om van tijd tot tijd onderwijs te ontvangen. Hij bleef te Leiden wonen, vorderde meer en meer in de kunst, vestigde later zich te Amsterdam, doch werd er in het beste tijdvak van zijne vooruitgang door den dood, in 1846, weggerukt.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Floris I]

FLORIS I, Graaf van Holland, was de tweede zoon van D i r k III, Graaf van Holland, en van O t h i l d e of W i t h i l d e dochter van O t t o v a n S a k s e n , en alzoo broeder van Graaf D i r k IV. Gedurende het leven van zijnen vader was hij tot Stadhouder van Kennemerland aangesteld, en na den dood van zijnen broeder volgde hij dezen, in Januarij 1049, op. Op het artikel van laatstgenoemde hebben wij diens strijd tegen de Bisschoppen van Keulen, Utrecht, Luik en Metz, en den Markgraaf van Brandenburg vermeld, en het was aan F l o r i s I overgelaten de door zijnen broeder behaalde overwinning voort te zetten. Hij hernieuwde het verbond door zijnen broeder met G o d f r i e d , Hertog van Lotharingen, gesloten, en deze vermeesterde niet lang na D i r k 's dood de stad Dordrecht en het omliggende land M e r w e d a , hetwelk weder in den magt der vijanden van het grafelijke huis was gevallen. In 1054 werd door dezen, op aansporing van W i l l e m , Bisschop van Utrecht, andermaal tot een heirvaart tegen Holland besloten. In plaats van zich aan een veldslag te wagen, had F l o r i s zich te Dordrecht verschanst en waren, naar luid van het verhaal, dat evenwel door sommige schrijvers in twijfel getrokken wordt, de toegangen, naar het punt van verdediging, met diepe kuilen of grachten doorsneden, die met ligt rijswerk en dunne zoden bedekt waren. Toen de vijand, reeds zeker van de overwinning, aanrukte, stortte de voorhoede in de bedekte kuilen. F l o r i s maakte van dit oogenblik gebruik en behaalde eene glansrijke overwinning. Deze slag moet den 13^{den} Junij 1058 hebben plaats gehad. Drie jaren daarna waren de bondgenooten andermaal met een magtig heir opgetrokken, om wraak over dezen nederlaag te nemen. F l o r i s , nu over een magtig leger kunnende beschikken, trok hen te gemoet, en ontmoette hen tusschen Maas en Waal, nabij het dorp Neder-Hemert in den Bommelerwaard, tegenover Heusden. Aldaar had op den 18^{den} Junij 1061 een hevig gevecht plaats, waarin F l o r i s wederom zegevierde. Vermoeid van den strijd zette de vorst zich onder een boom neder, en viel in slaap. Dit voorbeeld werd door de zijnen gevolgd, en in dien staat werden zij door H e r m a n I, graaf van Cuyck, overvallen en F l o r i s met een groot deel der zijnen vermoord. Zijn lijk werd te Egmond, in de kloosterkerk bij zijne voorzaten, begraven. Men roemt zijnen vreedzamen aard; doch tot den oorlog genoodzaakt was

hij heldhaftig. Godsdienstigheid was eene zijner deugden. Hij was gehuwd met Geertruid, dochter van den Hertog van Saksen, die hem, behalve twee dochters, Bertha en Machteld, een zoon schonk, die hem, onder de voogdij zijner moeder en onder den naam van Dirk V, in het bestuur opvolgde. Sommige schrijvers melden dat hij nog meer kinderen verwekte. De afbeelding van Floris I ziet het licht.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, B. I. bl. 109, 114-116; *Oude Holl. Div. Kron.* 9de Div. c. 3. bl. 114; Scriverius, *Toetsteen op het goudsche kron.* bl. 233-235; Balen, *beschrijv. van Dordr.* bl. 702-705; van Leeuwen, *Bat. Ill.* bl. 1367; Boxhorn, *Chron. van Zeelandt*, D. II. bl. 24, 25; Hoogstraten, *Woordenb.;* van Hemert, *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 65-72; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 153, 165, 166, 168, 169, 179; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. geschied.* D. I. bl. 188-191; Luiscius, *Woordenb.;* Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl 234-237; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 63, 64, 70, 71; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 19-21; *de Munten der Heeren en Steden van Overijssel*, bl. 24; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 1, 305; dit *Woordenb.* D. III. bl. 934, 935.

[Floris II]

FLORIS II, Graaf van Holland, wegens zijne zwaarlijvigheid *de Vette* genaamd, was de zoon van Graaf Dirk V en van Othelhilde van Saksen. Hij volgde zijn vader, na diens dood, in 1091 op, volgens sommigen door Keizer Hendrik IV onder voogdij gesteld, omdat hij nog jong moet geweest zijn, toen hij het grafelijk bewind aanvaardde. Men heeft hiervoor echter geene bewijzen kunnen bijbrengen, en melden de oudste en echtste bescheiden dan ook niets meer, dan dat hij zijn vader opvolgde. Niemand onzer Graven heeft zulk eene rustige regering gehad dan hij, daar slechts eenmaal de vrede gevaar liep verbroken te worden, toen hij zich met Keizer Hendrik V tegen Robert II, Graaf van Vlaanderen, verbond, welke in het bezit van Zeeland bewester Schelde gebleven was, waarop de Hollanders aanspraak maakten. Het kwam echter niet tot den strijd, ofschoon Floris door onderhandeling in het bezit dier landen gesteld werd.

Niet alleen met buitenlandsche vorsten, maar ook met den Bisschop van Utrecht, leefde Floris II in broederlijke genegenheid, Hij verwierf door zijn vreedzaam bestuur niet alleen de liefde der landzaten, maar hij zag daardoor zijn land magtig en rijk worden. Terwijl de Nederlandsche Edelen, in heiligen ijver ontgloeid, hun bloed en goed tegen de ongeloovigen verspilden, bleef Floris te huis, en onthield zich, om, na hunne terugkomst, en van die der naburige vorsten, van hunnen verzwakten toestand misbruik te maken. Vreemd is het intusschen dat, terwijl zijne onderdanen rust en vrede genoten, hunne privilegien bevestigd en uitgebreid werden, en zij al de voordeelen genoten van de schitterende hofhouding huns meesters, die meestal te Haarlem gehouden werd, er juist in dien tijd eene

verhuizing uit Holland naar Duitschland plaats had. De oorzaak dier verhuizing is onbekend, en niet dan gissingen worden daarvoor geopperd. F l o r i s II ging evenwel voort zijne onderdanen te begunstigen, en het staat tot zijne eer aangeteekend, dat hij zulks nooit deed aan den een, ten koste van den ander.

Het verhaal van het voorgevallene op de jagt tusschen Graaf F l o r i s II en den Frieschen edelman G a l a m a , en waarvan de laatste het slagtoffer werd, ofschoon op zich zelven niets ongerijmds bevattende, wordt door sommige schrijvers verzekerd, door anderen tegengesproken. Moeijelijk is het de waarheid in dezen te vinden; het geheele verhaal is zoo zeer in strijd met de zucht naar gemak, en met het geheele karakter van den vorst, dat, zonder nadere bevestiging, wij het niet kunnen aannemen.

Even als zijne voorzaten was hij een begunstiger der geestelijkheid, en het is daarom dat wij hunnen lofspraak niet in allen deele vertrouwen kunnen. Hij was de advokaat van den Abt van St. Truyen, in diens geschil met den Bisschop van Utrecht, maar niet zoo geheel zeker is het, dat hij zijne bemiddeling alleen uit liefde tot de regtvaardigheid aanbood, dan wel omdat hij er voor betaald werd.

F l o r i s II was gehuwd aan P e t r o n e l l a , dochter van D i r k , Hertog van Opper-Lotharingen, en halve zuster van L o t h a i r , Hertog van Saksen, die later Keizer geworden is. Zij wordt ook G e e r t r u i d bij sommige schrijvers genoemd, en het is daarom dat enkelen van meening zijn, dat zij beide namen gedragen heeft. Wij zullen op haar artikel van haar gewagen. F l o r i s verwekte bij haar drie zonen, D i r k , die hem opvolgde, F l o r i s , bijgenaamd *de Zwarte*, die later volgt, en S i m o n , en eene dochter H a d e w i c k , die huwde met G e r a r d v a n N a s s a u , tweede Graaf van Gelder en Zutphen.

F l o r i s II overleed, in de kracht van zijn leven, in het jaar 1122, schoon anderen, op gezag van H u y d e c o p e r , doch ten onregte, beweren dat hij in 1112 gestorven is. Met koninklijke pracht is hij te Egmond begraven, en meer dan eenmaal is zijne afbeelding in plaat gebragt.

Zie M e l i s S t o k e , *Rijm-Kronijk*, B. I. bl. 351-355; *Kronijk van de Klerk uit de laage Landen*, bl. 57; B a l e n . *Beschrijv. van Dordr.* bl. 707, 708; v a n L e e u w e n , *Bat. Illustr.* bl. 1367; B o x h o r n , *Chron. van Zeelandt*, D. II. bl. 33-35; S c h o t a n u s , *Friessche Hist.* bl. 89; H o o g s t r a t e n , *Woordenb.*; v a n H e m e r t , *Levensbeschr. der Holl. Grav.* bl. 101-107; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 198, 206, 208, 210-215; L o o s j e s , *Charakterk. der Vaderl. geschied.* D. I. bl. 202-205; L u i s c i u s , *Woordenb.*; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 237-239; v a n W i j n , *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*. D. II. bl. 71, 73, 74, 95; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 84, 85; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, D. II. bl. 11, *Aant.* bl. 8-112; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II.

St. I. bl. 110-114; van der Chijs, *de Munten der Graafsch. Holl. en Zeel.* bl. 31-54; Muller. *Cat. van Portt.* bl. 1, 305.

[Floris III]

FLORIS III, Graaf van Holland, was de oudste zoon van Graaf Dirk VI en van Sofia, dochter van Otto, Paltsgraaf van den Rijn. Hij volgde zijn vader in 1157 onder zeer gunstige vooruitzigten in de regering op. De West-Friezen en Drechtlanders, waarmede zijne voorzaten in gedurigen strijd gewikkeld waren, huldigden hem in 1161 als hunnen Heer. Maar zijn bestuur was even onrustig als dat van zijnen voorganger rustig geweest was. Kort na zijn huwelijk, in 1162, met Ada, de zuster van Milcolombus IV, Koning van Schotland, mengde hij zich in den oorlog tusschen den Bisschop Godfried van Utrecht en den Hertog van Gelderland. Na de beslechting van hun geschil, vermeenen wij op goeden grond te mogen stellen, dat de oorlog tusschen Graaf Floris en Graaf Filips van Vlaanderen, over den opgerigten tol te Geervliet, ontstaan is, ofschoon ook anderen willen dat die vóór de uitbreking der Utrechtsche geschillen heeft plaats gehad. Ongelukkig was de afloop van dien krijg voor Graaf Floris, want, hetzij òf die oorlog te water, òf te land werd gevoerd, waarover de berigten verschillen, hij werd geslagen en in 1165 gevankelijk naar Brugge gevoerd.

Twee of drie jaren werd hij gevangen gehouden, doch ten laatste op vernederende voorwaarden ontslagen. Gedurende zijne gevangenschap hadden de Kennemers in 1166 het West-Friesche dorp Schagen verbrand en de bewoners meerendeels vermoord. De West-Friezen plunderden hierop uit weerwraak de stad Alkmaar. Naauwelijks was Floris in vrijheid gesteld of hij trok met eene aanzienlijke magt tegen de West-Friezen op, doch eene kleine nederlaag, door eenige roekelooze jonge ridders op den 22sten Januarij 1169 ondergaan, deed hem, zonder iets te hebben ondernomen, terugkeeren. De West-Friezen werden door de bewoners zelven teruggejaagd en in ontzag gehouden, en de vijandelijkheden werden gestaakt door den grooten watervloed die in 1170 plaats had.

Bisschop Godfried overleden zijnde, werd de broeder van Graaf Floris, Boudewijn, tot Bisschop van Utrecht verkozen. De vrede tusschen Holland en Utrecht werd daardoor niet verstoord; zelfs melden sommige schrijvers van een kruistogt tegen de Friezen, door beide broeders in 1179 ondernomen. Of hiermede de West-Friezen bedoeld worden, wordt niet gemeld. In 1180 viel Graaf Floris met eene groote magt in West-Friesland en vermogt in 1182 de bewoners van Wieringen en Texel tot onderwerping brengen. Hij deed vervolgens in 1184 een togt naar het Heilige land, en werd, na zijne terugkomst, in den twist tusschen Utrecht en Gelderland betrokken, die echter door Keizer Frederik werd bijgelegd. Op het berigt van de verovering van Jerusalem, trok hij an-

dermaal, en nu met genoemden Keizer Frederik, naar het Heilige land, nam deel aan de verovering van Iconium, de hoofdstad van Lycaonië, en overleed aan de pest te Antiochië den 1sten Augustus 1190. Hij werd aldaar in de St. Pieterskerk begraven. Bij zijne gemalin liet hij vier zonen en vier dochters na. Dirk, de oudste, werd Graaf van Holland; Willem, Graaf van Friesland; Floris, Domproost van Utrecht en Robert, Landvoogd van Kennemerland; zijne vier dochters waren Beatrix, Elizabeth, Aleid en Margarete. Zijne afbeelding ziet het licht. Omtrent zijn karakter zegt de heer Arend, dat hij was ‘dapper en moedig in het strijdveld, wijs en behoedzaam in den raad, groot en standvastig in tegenspoed. Hij vereenigde opregtheid van hart met zuiverheid van zeden en ongeveinsde godsvrucht.’

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, B. II. bl. 395-446; *Oude Holl. Divisie Kron.* 13 Div. c. 5-7; Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* bl. 39-43; Scriverius, *Chron. van Holl. Zeel. en Vriesl.* bl. 154; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 94, 98; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 709, 710; Hoogstraten, *Woordenb.*; van Hemert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 118-125; Wagenaar, *Vad. Hist.* bl. 236-274; Luïscius, *Woordenb.*; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Geschied.* D. I. bl, 225-231; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 240-247, van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, D. II. 79-84, 90, 95, D. IV. bl. 42; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*. D. I. bl. 95; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 123-133; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 62-65, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 604; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 104, D. V. bl. 63; Muller, *Cat. van Portrett*. bl. 1, 305.

[Floris IV]

FLORIS IV, Graaf van Holland, was de zoon van Graaf Willem I en van Ada of Adelheid, dochter van Otto, Graaf van Gelder, trad bij zijns vaders dood, op zijn dertiende jaar, in 1223, in het bewind dezer landen, en stond toen als zoodanig waarschijnlijk onder de voogdij van zijnen moederlijken oom, den Graaf van Gelder, ofschoon dat ook door anderen betwist wordt. Zeker is het, dat hij door dezen in een oorlog der Gelderschen tegen den Bisschop Otto van der Lippe gewikkeld werd, die eindelijk door Pausselijke tusschenkomst een einde nam. Kort hierop andermaal met den Utrechtschen Bisschop in geschil geraakt, over het leggen en onderhouden der zeven sluizen in den Wendeldijk, werd hetzelve door onderlinge overeenkomst vereffend, even als dat tusschen hem en den Graaf van Vlaanderen ontstaan, over het versterken en van handvesten voorzien van de steden Domburg en Westkapelle op Walcheren. Hij stond vervolgens in 1226 en 1227 den Utrechtschen Bisschop bij in zijnen strijd tegen Rudolf van Coeverden, waarvan wij op het artikel van den laatstgenoemde melding hebben gemaakt, en bewerkte na den dood van den Bisschop, dat zijn bloedverwant Willibrand tot

den zetel van Utrecht verkozen werd, waardoor de vrede tusschen Holland en Utrecht geruimen tijd bewaard is gebleven.

Na in 1230 zich ter inhuldiging naar Friesland beoosten het Vlie begeven te hebben, welks bestuur hem in 1234 ontnomen werd, en waarmede de heerschappij der Hollandsche graven over Friesland een einde nam, had Graaf Floris in het laatstgenoemde jaar deel aan den kruistogt tegen de Stadingers, die van ketterij beschuldigd werden, omdat zij zich tegen de knevelarijen der geestelijken verzet hadden. Men wil dat hij daarvoor in Holland wel 300 schepen uitrustte, en alzoo veel toebragt aan de belangrijke maar weinig roemrijke overwinning op hen, den 24sten Junij 1234 behaald, waarbij hij persoonlijke moed en dapperheid ten toon spreidde. Hij overleefde dit niet lang, daar hij in 1235 in een steekspel vermoord werd. Omtrent de plaats waar, de oorzaak waarom, en den persoon door wien dien gruweldaad verrigt werd, bestaan zulke onzekere berigten, dat men tot nog toe in dezen niet heeft durven beslissen, en wij ons alzoo daarbij niet behoeven op te houden, dan alleen te melden dat de vermoedelijke plaats waar die moord geschiedde Corbie, of Noviomagum (Noyon in Picardië) of Clermont in Beauvais genoemd wordt. Zijn lijk werd herwaarts gevoerd, en te Rijnsburg begraven. Zijn vroegtijdigen dood werd allerwege betreurd. Hij was gehuwd met Machteld, dochter van Hertog Hendrik van Brabant, bij wie hij twee zonen en twee dochters verwekte. Zijn zoon Willem volgde hem in de regering op, en werd later Roomsch Koning, en zijn andere zoon Floris was later de voogd van Graaf Floris V, en volgt hier mede. Zijne dochters waren Adelheid, gehuwd met Jan van Avennes, Graaf van Henegouwen, en Margaretha of Machteld, welke aan Herman, Graaf van Henneberg gehuwd was, en van wie het sprookje der wonderlijke kinderbaring bekend is. De afbeelding van Floris IV ziet het licht.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kronijk*, D. II. B. III. bl. 49-56; *Oude Holl. Divisie Kron.* 17 Div. bl. 163; Scriverius, *Chron. van Holl.*, *Zeel. en Friesl.* bl. 465-468; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 118; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367; Balen, *Beschryv. van Dordr.* bl. 714; Boxhoorn, *Chron. van Zeel* bl. 54-68; Hoogstraten, *Woordenb.:* van Hemert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 147-156; Luïscius, *Woordenb.* Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 356-375; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Gesch.* D. I. bl. 258-261; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 247-253; *Levensb. van Nederl. Mann. en Vrouw.* D. VII. bl. 148-168; van Wijn, *Aanm. en Bijv- op Wagenaar*, D. II. bl. 112-115; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*. D. I. bl. 102-104; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. I. *Aant.* bl. 48, D. II. *Aant.* bl. 42; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 221-224, 273, 318, 321; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 78-81; Muller, *Cat. van Portt.* bl. 305; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. II. bl. 211-219.

[Floris V]

FLORIS V, Graaf van Holland, was de zoon van Willem II, Roomsch Koning, Graaf van Holland, en van Elizabeth van Brunswijk, werd, volgens het meest aangenomen gevoelen, in de eerste helft van het jaar 1254 geboren, en had alzoo slechts den ouderdom van een en een half jaar bereikt, toen zijn vader te Hoogwoude sneuvelde. Hij werd na diens dood, in 1256, door de Edelen en het volk van Holland terstond voor Graaf erkend, en gesteld onder de voogdij van zijnen oom Floris de Voogd, die in laatstgenoemd jaar het bekende verdrag sloot, tot bijlegging der sinds lang bestaande geschillen met Margaretha, Gravin van Vlaanderen. Na den dood van Floris de Voogd, in 1258, kwam de jonge vorst onder de voogdij van zijne moei Aleid, en, toen hierover twisten ontstonden, tevens onder die van haren neef Hertog Hendrik III van Brabant, bijgenaamd *de zachtmoedige*. Nadat deze laatste weder naar zijn land was teruggekeerd, werd Otto van Gelder tot medevoogd door geheel Holland erkend, doch ook diens voogdij was van korten duur. Eene gewijzigde voogdij werd toen aan Nikolaas van Kats opgedragen.

Volgens de meest waarschijnlijke berigten is Floris omstreeks het jaar 1268 in het huwelijk getreden met Beatrix, de dochter des Graven Guy van Vlaanderen, en was hij, ofschoon tot aan zijn achttiende jaar onder de gewijzigde voogdij gebleven, reeds toen op eigen gezag begonnen te regeren. Na het bereiken van dien ouderdom, was zijne eerste begeerte om den dood zijns vaders op de West-Friezen te wreken; doch de togt, dien hij daartoe in 1272 ondernam, mislukte, en meer met schande dan met roem overladen keerde hij weder.

Omstreeks 1282 ondernam hij een nieuwen aanval, en nu met beter gevolg, op de West-Friezen. Viermalen werden zij door Graaf Floris geslagen en ten eenenmale overwonnen. Waarom hij hen echter, na zoo veel voordeel behaald te hebben, niet geheel bedwongen heeft, wordt niet gemeld. Misschien dat de geboorte van 's vorsten zoon, later Graaf Jan I, die omtrent dezen tijd gesteld wordt, daarvan de oorzaak geweest is.

In 1285 geraakte Graaf Floris in den twist, die tusschen den Bisschop van Utrecht en de Heeren Gysbrecht van Amstel en Herman van Woerden in dat jaar op nieuw uitbrak. Het zou ons te ver voeren, zoo wij daarover wilden uitweiden. Floris streven, om den adel te fnuiken, was voorzeker een der hoofdoorzaken van zijne deelneming aan den daarop gevolgden krijg, maar gewigtiger voordeelen leverde deze hem op, door zijnen hierdoor verkregenen invloed in de Utrechtsche zaken. Ook het aandeel dat hij had in den twist tusschen Jan I van Brabant en Graaf Reinoud van Gelder, over het bezit van Limburg, gaan wij stilzwijgend voorbij, doch merken alleen op, dat eerstgenoemde, om Floris te believen, hem van de leenhulde voor Zuid-Holland

geheel onthief, ofschoon de Hollandsche Graven tot die hulde aan de Hertogen van Brabant, sedert het jaar 1203 verpligt waren.

In het jaar 1288 werden de West-Friezen door Graaf F l o r i s andermaal aangevallen, en deze onderwierpen zich nu geheel aan 's Graven bestuur. Naauwelijks was dit gedaan of de oorlog tegen Graaf G u y van Vlaanderen, ondersteund door een groot aantal Zeeuwsche Edelen, brak in 1289 uit. Door list en verraad werd F l o r i s te Biervliet in 1290 gevangen genomen, en niet, dan na het aangaan van voor hem ongunstige voorwaarden, ontslagen, waarvan hij de meeste niet nagekomen heeft.

Het kinderloos overlijden van A l e x a n d e r III, Koning van Schotland, deed Graaf F l o r i s in 1291 naar Schotland trekken, om zijn regt op den Schotschen troon te handhaven, doch de uitspraak was hem niet gunstig, ofschoon hem daarna voor eene aanzienlijke som eenen openlijken afstand van zijne regten werd afgekocht. Voor den afloop van die zaak was F l o r i s naar Friesland getogen, en had Stavoren aan zich onderworpen. De op nieuw uitgebrokene krijg met Vlaanderen, weêrhield hem Friesland verder aan te vallen.

Die krijg andermaal, en met niet minder hevigheid gevoerd, was voor F l o r i s eindelijk ten hoogste voordeelig. Op den 27sten October 1295 behaalden zijne troepen eene volkomene overwinning en de rust bleef daardoor voor eenigen tijd verzekerd.

E d u a r d , Koning van Engeland, die zich steeds de vriend van Graaf F l o r i s noemde, had, ondanks herhaalde uitnoodiging van laatstgemelde, om hem in den strijd tegen de Vlamingen bij te staan, dit nogtans volstandig geweigerd. Wat meer is, hij wist G u y van Vlaanderen over te halen de hand zijner dochter aan zijn zoon E d u a r d af te staan, en door het verplaatsen van den voordeeligen stapel der Engelsche wol van Dordrecht naar Brugge en Mechelen, met hem een verbond te sluiten. F l o r i s , door dit verbond gegriefd, sloot den 9^{den} Januarij 1296 een verbond met Frankrijk, en zie daar de eerste oorzaak van de zamenzwering, die aan den Graaf het leven kostte. De man, die daarin een grooten rol speelde was J a n v a n C u y c k , en op diens artikel hebben wij de voornaamste bijzonderheden van den aanslag van eenige Hollandsche Edelen tegen F l o r i s V verhaald. Hij had plaats op den 23sten Junij 1296, en ofschoon het de bedoeling der eedgenooten niet geweest is den vorst te vermoorden, maar hem gevankelijk naar Engeland te voeren, veroorzaakten echter de omstandigheden dat dit plan mislukte. Men had den vorst tot het vederspel uitgenoodigd en nam hem onderweg gevangen, waarna men hem naar het slot Kroonenberg aan de Vecht voerde. Van daar naar het slot te Muiden gebragt, kwam

het volk op de been, om hunnen beminden vorst te verlossen, en nu oordeelden de Edelen het raadzaam hunnen prooi van daar te voeren. Op den weg naar Naarden bij Muiderberg werden zij door de Naardingers en Gooilanders overvallen, doch voor dat dezen den vorst uit de handen zijner vijanden konden verlossen, werd hij door Gerard van Velzen, die bijzonder op hem gebeten was, vermoord. 's Graven lijk werd te Muiderberg gebalsemd, van daar naar Alkmaar gebragt, en in het koor der kerk bijgezet, doch later door zijn zoon Jan I, te Rijnsburg, bij zijne gemalin Beatrix van Vlaanderen, die kort voor hem overleden was, plegtig begraven. Het ingewand bleef te Alkmaar, en wordt daar in eene fraaije gebeitelde steenen kist, in het hooge koor der groote kerk bewaard.

Tot op dezen tijd toe is het karakter van Graaf Floris V zeer verschillend beoordeeld. Door sommigen in vele opzigten geprezen, wordt hij door anderen in schier alles gelaakt; en het is daardoor dat het niet mogelijk is, eene juiste en ware karakterschildering van hem te geven, zoo lang niet nog onbekende oorkonden, uit het belangrijke tijdvak zijner regering, een helderder licht over zijne daden en lotgevallen gespreid hebben. Onmiskenbaar had Floris V groote verdiensten. Hij, der keerlen God, dat is afgod der boeren, genoemd, was de vriend en verzorger van zijn volk. Door hem werd Holland groot, en niemand onder de Hollandsche Graven heeft zoo veel invloed op het welzijn der burgers uitgeoefend dan hij. Kunsten en wetenschappen vonden in hem een krachtig beschermer, en het is in zijnen tijd dat onze letterkunde in Maerlant een aanvang nam. Was Floris alzoo als regent groot en edel, als mensch bezat hij voortreffelijke eigenschappen, doch ook vele gebreken. Teregt zegt de heer Arend, naar wiens uitmuntende karakterschets van Floris V wij verwijzen, dat hij van dartelheid en wellust niet vrij te pleiten is; trouwens de namen van niet minder dan twintig onechte kinderen, door de geschiedenis ons medegedeeld, staan daar als onwraakbare getuigen van die bewering. Stemmen wij alzoo met hen in die aan Floris den naam van een braaf vorst ontzeggen, aan de andere zijde erkennen wij toch ook het vele goede door hem onmiskenbaar daargesteld.

Uit het voormelde huwelijk van Floris werden verscheidene kinderen geboren, die allen in jeugdigen leeftijd stierven, uitgenomen zijn zoon Jan I, die hem in de regering opvolgde. Zijne afbeelding ziet het licht op meer dan ééne wijze.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kron.* D. II. B. III. bl. 181-355 *Oude Holl. Div. Kron.* 19de Div. c. 9; Scriverius, *Chron. van Holl. Zeel. en Vriesl.* bl 224, 228, 238-241; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 144-146; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1367, Balen, *Beschrijv. van Dord.* bl. 270, 420, 439, 716, 717, 718-720; Boxhoorn, *Chron. van Zeel.* bl. 86-98; Hoogstraten, *Woordenb.*; van He-

mert, *Levensbeschrijv. der Holl. Grav.* bl. 169-190; Luiscius, *Woordenb.*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* zie het Regist.; Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* D. II. bl. 16, 17, 18, 24, 25, 43; Loosjes, *Charakterk. der Vaderl. Geschied.* D. I. bl. 280-302; *Charterb. van Friesl.* D. I. bl. 124-128; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 254-272; *Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw.* D. VI. bl. 78-131; van Wijn, *Aanm. en Bijv. op Wagenaar*, zie het Regist; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 117-123; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. II. bl. 14, 15, *Aant.* bl. 13, 14. D. IV. St. I. bl. 57; Groebe, *Verh. over Graaf Floris V*, in de *Verh. van de 2de klasse van het Kon. Ned. Inst.* D. IV St. I; Koning, *Geschied. van het slot te Muiden*, bl. 5-17; Arend, *Alg. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 333-376; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudh.* D. I. *Aank. en berigt.* bl. 127-136; *De Navorscher*, D. II. bl. 214, D. III. bl. 206, *Bijbl* bl. CLXII, D. IV. bl. 108, 229, 292, *Bijbl.* bl. CIX, CX, D. V. bl. 78, 109-111; van der Chijs, *De Munten van Holl. en Zeel.* bl, 117-140, *de Munten der Heeren en steden van Overijss.* bl. 52, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 282, 605, 696; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 1, 305; *Kron. van het Hist. Gen. te Utrecht*, zie het Regist. op Holland; *Berigt van het Hist. Gen. te Utrecht*, D. IV. St. 2. bl. 175-194.

[Floris]

FLORIS, bijgenaamd *de Zwarte*, was een broeder van Dirk VI, Graaf van Holland, en tweede zoon van Floris II, Graaf van Holland, en van Petronella of Geertruid, dochter van Dirk, Hertog van Opper- Lotharingen. Hij was een jongeling van uitstekende hoedanigheden, en daarom bij allen bemind. Groote eerzucht deed hem naar oorlog haken, en om daartoe te geraken moest hij de wapens opnemen tegen zijnen broeder, en diens genegenheid en ook die van zijne moeder derven. Hij wierp zich in de armen der West-Friezen, die hem het gebied over West-Friesland opdroegen. De oorlog, die hierover tusschen de beide broeders ontstond, was hevig, en meestal voor Floris voordeelig, die nu ook door de Kennemers als Heer gehuldigd was. In 1132 had de felste krijg plaats, die niet eindigde dan door tusschenkomst en invloed van Keizer Lotharius. Het verder levenslot van Floris *de Zwarte* is op het artikel van Andreas van Cuyck medegedeeld, waarnaar wij den lezer, om in geene noodelooze herhalingen te vervallen, verwijzen.

Zie Melis Stoke, *Rijm-kron.* D. II. B. II. bl. 364-384; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 90; van Kampen, *Vaderl. Karakterk.* D. I. bl. 95, 96; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. I bl. 116-119; dit *Woordenb.* D. I. bl. 287, 288; van der Chijs, *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 31, 43, 55.

[Floris van Holland]

FLORIS VAN HOLLAND, bijgenaamd *de Voogd*, was de jongste zoon van Graaf Floris IV, en Machteld van Brabant; hij werd omstreeks het jaar 1229 of 1230 geboren, en wegens het vroegtijdig overlijden van zijn vader, door verschillende voogden opgevoed, onder welken moet genoemd worden Otto III, Bisschop van Utrecht, en diens broeder Willem en Boudewijn, Graaf van Benthem. Van zijne

jeugd is niets bekend; doch naauwelijks de kindsheid ontwassen werd hij tot eenen gewigtigen werkkring geroepen.

Zijn broeder Willem tot Roomsch Koning verkozen, en alzoo genoodzaakt zijnde zijne erflanden te verlaten en zich naar Duitschland te begeven, ter handhaving zijner regten tegen eenen magtigen mededinger, droeg hem, als Stadhouder, het bestuur over Holland en Zeeland op. Niet lang hierna werd hij in belangrijke gebeurtenissen gewikkeld, en wel in de twisten tusschen Margaretha van Vlaanderen en de beide zonen uit haar eerste huwelijk geboren. Genoemde vorstin, vreezende, dat, door de aanwakkerende magt van Graaf Willem, haar regt op Zeeland bewester Schelde door laatstgenoemde geheel zou ontkend worden, maakte van deze gelegenheid gebruik om Graaf Willem, die aan hare zonen bijstand verleend had, tot den, door de Graven van Holland verpligten leenmanseed, wegens Zeeland bewester Schelde, aan Vlaanderen te noodzaken. Floris de Voogd nu, had zich, tot waarborg van den aangeganen vrede, tusschen moeder en zonen, als gijzelaar gesteld, en nu schrijft Margaretha aan hem een verdrag voor, waarbij Floris zijne vrijheid terug verkrijgt, doch waarbij hij tevens het regt van Margaretha op Zeeland bewester Schelde erkend. Dit verdrag werd op den 7^{den} Julij 1248 gesloten en Floris acht dagen daarna in vrijheid gesteld.

In deze landen teruggekeerd, regeerde hij in naam van zijnen broeder met onbeperkte magt. Men heeft hem wel eens beschuldigd zich te veel magt te hebben aangematigd, doch hiervan is hij op goede gronden door anderen vrijgesproken. Deelende in het vollen vertrouwen van zijnen broeder, vergat hij nimmer dat hij slechts deszelfs plaatsvervanger was, en toonde hij steeds hem als zijnen opperheer te erkennen. De magt hem intusschen verleend heeft hij, verre van die misbruiken, op de edelste wijze gebezigd, om rust en welvaart te bevorderen.

Weldra barstte de vlam des oorlogs tusschen Vlaanderen en Holland op nieuw uit, en ofschoon herhaalde pogingen in het werk gesteld waren om Graaf Willem en de Gravin Margaretha te bevredigen, vond nogtans het jaar 1253 de beide partijen tot den strijd gereed, dien wij niet zullen nagaan, maar waarvan wij alleen melden dat, door de dapperheid van Floris de Voogd, die voor den aanvang des gevechts tot Ridder geslagen was, het Vlaamsche leger op den 4^{den} Julij van laatsgenoemd jaar, bij Westkapelle ten eenemale geslagen werd, en de langdurige twisten met Vlaanderen, ten minste voor eenen tijd, daardoor eindigden.

Floris ging nu weder voort om Holland en Zeeland, bij afwezigheid van den Graaf, te besturen, en voor het welzijn der ingezetenen te waken. In 1256 brak de oorlog tusschen

Graaf Willem en Bisschop Hendrik van Utrecht uit, en Floris was bij de gevechten tegenwoordig. Tijdens de afwezigheid van Willem voerde hij de krijgsknechten aan, en zette na den dood van dezen in 1256, den oorlog met meerder of minder voordeel voort, totdat op den 12^{den} Junij 1257 een vrede tusschen hem, als Voogd van den minderjarigen Floris V, en Bisschop Hendrik gesloten werd.

Na den dood van Koning Willem toch had Floris het hooge gezag in handen gehouden, dat hij reeds bij het leven zijns broeders had uitgeoefend. Sedert dien tijd nu is hij onder den naam van Foris de Voogd in de geschiedenis bekend, en als zoodanig werd hij door de Edelen des lands erkend en gehuldigd. Toen nu in 1256, kort na zijn broeders dood, het vuur des oorlogs met Vlaanderen op nieuw dreigde te ontbranden, sloot Floris in dat jaar op den 13^{den} October, een vrede met Margaretha, waarbij hij aan de Gravin hulde beloofde voor Zeeland bewester Schelde, en nu voor goed een einde maakte aan dien langdurigen strijd, tusschen Vlaanderen en Holland gevoerd. Men heeft Floris, over het door hem gesloten vredes verdrag, beschuldigd, dat hij daardoor de belangen van den jeugdigen Graaf Floris V verwaarloosd heeft, en slechts zijn eigen belang heeft op het oog gehad; maar hij is door den Heer de Jonge op eene uitvoerige wijze, die het onderwerp vorderde, in zijne hieronder aangehaalde verhandeling, van die beschuldiging volkomen gezuiverd.

Bij het met Margaretha gesloten verdrag was bepaald dat Floris zou huwen met Margaretha, de oudste dochter van Guy van Vlaanderen. Aan deze voorwaarde heeft hij niet kunnen voldoen. Zijne aanstaande was bij het sluiten des verdrag nog te jong om te huwen, en het spoedig daarop gevolgde omkomen van Floris verhinderde dit geheel.

Intusschen genoot Holland en Zeeland, na het sluiten van genoemd verdrag, eene gewenschte rust. Zeeland vooral plukte er de vruchten van. Floris maakte zich door zijn bestuur bijzonder verdienstelijk en hij werd dan ook door de Zeeuwen niet alleen geëerd maar ook bemind. Aan hem had hun gewest nieuwe wetten te danken, en hij was de maker van de bekende *Keur van Zeeland*; het eerste voorbeeld in ons vaderland van eene algemeene wet.

Niet lang had Floris genot van zijne bemoeijingen. Weinige jaren slechts was het hem vergund het land in rust te zien, welke hij het geschonken had. Zijne hartstochtelijke liefde voor Ridderfeesten kostte hem het leven. Op een derzelven, door den Hertog van Brabant in Antwerpen aangelegd, werd hij door een lans doodelijk getroffen, waaraan hij den 26sten Maart 1258 overleed. Zijn lijk werd uit Antwerpen naar Middelburg gevoerd, en aldaar met groote plegtigheid

den 8sten Mei daaraanvolgende begraven. Hollands oude geschiedschrijver, Melis Stoke, getuigde van hem ‘dat hij met eere heeft geleefd’ en zes eeuwen daarna is die getuigenis, ondanks de beschuldigingen tegen hem van anderen, door een onzer geachtste geleerden bevestigd.

Zie Melis Stoke, *Rijm-Kron.* D. II. B. III. bl. 75-79, 80-84, B. IV. bl. 181-185; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 393, D. III. bl. 3, 6; Mr. J.C. de Jonge, *Levenssch. van Floris*, *Voogd van Holl.* in het 3de deel, 1ste stuk, *der Verh. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* bl. 203-329; van Kampen, *Vaderl. Karakt.* D. I. bl. 112, 113, Bosscha, *Neêrl. Held. te Land*, D. I. bl. 66-69, Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 225. 232, 242-251, 333-337; van der Chijs, de *Munten van Holl. en Zeel.* bl. 87-113.

[Floris van Vorenborgh]

FLORIS VAN VORENBORGH. Zie over hem het artikel van FOLKERT VAN COEVERDEN.

[Floris van Wevelichoven]

FLORIS VAN WEVELICHOVEN, of WEVELINCKHOVEN, was de 50ste Bisschop van Utrecht, nadat hij vroeger Kanonik van Keulen en Bisschop van Munster geweest was. Paus Urbanus VI benoemde hem in de plaats van Jan van Arkel, die tot den Luikschen Bisschopsstoel verheven was, doch deze wilde ook tevens de voordeelen van den Utrechtschen zetel behouden, omdat hij van dien van Luik niet zeker was. Jan van Arkel hield alzoo Utrecht bezet, tot dat hij van zijnen zetel zeker was, doch wilde toen nog één jaar de inkomsten van het Utrechtsche bisdom trekken. Niet dan een jaar daarna, in 1379, kon Floris van Wevelichoven zich in zijnen zetel vestigen, en begon toen dadelijk zijne hervormingsplannen ten uitvoer te brengen. De woelzieke edelen en adelijke roovers werden gefnuikt of gestraft. De ridder Evert van Essen, die van uit zijn kasteel Eerde de magt des Bisschops openlijk tartte, werd aldaar door Floris van Wevelichoven belegerd, en zijn kasteel, met nog drie andere roofsloten, verwoest. De door den tegenpaus, Clemens VII, tot Bisschop van Utrecht aangestelde Reinoud van Vianen, wist hij met de wapenen te bedwingen en te noodzaken van zijne vermeende regten afstand te doen. Gijsbert van Abcoude, die zich het hoogste regtsgebied in zijne heerlijkheden had aangematigd, bragt hij tot onderwerping, en Splinter van Loenersloot, die zich tegen het bisschoppelijk gezag verzet had, werd, even als Hendrik van Montfoort in 1387, in zijnen overmoed gefnuikt.

In 1391 vatte Floris van Wevelichoven de wapens op tegen den Ridder Evert van Ulft, en na met dezen een verdrag te hebben gesloten, zag hij zich in het geruste bezit van het Sticht, behalve in het gebied van het St. Jans kapittel en in de stad Utrecht, gevestigd. Niet lang echter had hij van zijne onvermoeide pogingen genot, daar hij, den 4den April 1393, op het door hem gestichte of herbouwde

slot Hardenberg in Overijssel overleed, en in den Domkerk te Utrecht begraven werd. Het sticht verloor in hem een dapper ijverig en spaarzaam regent, wiens streven was het welzijn zijner onderdanen te bevorderen, en die dat doel ook grootendeels heeft mogen bereiken. Hij wordt geroemd om zijn verstand, zijne wetenschappelijke en godsdienstige kennis, maar bovenal om zijne godsvrucht, ijver voor het geloof, vroomheid en strenge handhaving van het regt en naauwgezette eerlijkheid. De laatste bleek uit zijn antwoord aan zijne vrienden, die hem bij zijn sterven kwamen bezoeken en hoop voedden eene goede erfenis te zullen erlangen, doch die hij afscheepte met dit antwoord: dat hij de kerk niets ontvreemden kon, maar dat zij rijk genoeg zouden zijn, indien zij God en hunnen Heer getrouw bleven.

Zie van Mieris, *Bisschopp. Munten en Zegels van Utr.* bl. 223-227; Sjoerds, *Hist. Jaarb. van Friesl.* D. IV. bl. 18, 19, 47, 48; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl 105, 106; Luiscius, *Woordenb.* D. VIII. bl. 433: Kok, *Vaderl. Woordenb. art. Wevelinekhoven*; (van Gils) *Kathol. Meijer. Memorieb.* bl. 74; Westendorp, *Jaarb.* D. II. bl. 232, 238, 256; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 333-342, door ons voornamelijk gevolgd; (van der Monde) *Tijdschr. voor statist. van Utr.* D. I. bl. 423, D. II. bl. 155.

[Floris]

FLORIS, wiens voornaam onbekend is, leefde in de eerste helft der zestiende eeuw te Utrecht en was een kunstig glasschilder, die tevens teekeningen voor architectonische voorwerpen vervaardigde. Claes Florisz. was waarschijnlijk zijn zoon.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Foecke Floris]

FLORIS (FOECKE) was eerst leeraar der Doopsgezinde gemeente te Surhuisterveen, en vertrok van daar in 1688 naar de Waterlandsche gemeente van Zaandam Oostzijde. Reeds op zijne eerste standplaats werd hij wegens Sociniaansche gevoelens vervolgd, en in laatstgenoemd jaar werd die beschuldiging door de Hervormde Synode, te Amsterdam gehouden, herhaald, waarop de Baljuw van Kennemerland hem den 8sten October beval om binnen acht dagen uit zijne jurisdictie te vertrekken. Nu kwamen de Doopsgezinde predikanten van de gemeenten de Koog en Zaandam West- en Oostzijde den 30sten October bijeen, en lieten Floris eene geloofsbelijdenis afleggen, die voor tolerabel gehouden werd, en waardoor zij bij Prins Willem III bewerkten dat Floris tot 1692 vrij kon blijven prediken. Na nogmaals in het laatstgenoemde jaar aan vervolgingen te hebben blootgestaan, en in overleg met zijn kerkeraad een tijdlang geene dienst meer gedaan hebbende, werd hij door dezen in Maart 1693 weder tol de dienst geroepen, welke hij vervolgens ongestoord heeft waargenomen. De tijd van zijn overlijden is onbekend. Hij schreef de volgende werkjes:

Beschermingh der waerheyt Godts of schriftuijrlijcke verantwoording, *gedaen op het boek van Elgersma*, *geintytuleet*: *de Rechtsinnige Leere van het Sacrament des H. Doops*, Leeuwarden (1687) 8°.

Bij resolutie van den 18den November 1687, door Heeren Gedeputeerden van Friesland genomen, werd gelast, al de exemplaren van dit boek op het collegie over te brengen, om in de raadkamer, in tegenwoordigheid van den Hoogleeraar van der Waeyen, de Predikanten Persijn en van Holst en den schrijver zelven op het vuur geworpen om verbrand te worden; de drukker en boekverkooper werd vervolgd.

Leer-Regel des Bibels, *Ingestelt tot onderwijs der jonge jeugt*, Haarl. 1690. 8°.

Afdeeling der H. Bibel-wetten, *of der geheele H. Schriftuyre*, Amst. 1696. 12°.

Zie *Groot Plakkaat en Charterb. van Friesl.* D. VI. 135, Blaupot ten Cate. *Geschied. der Doopsgez. in Holl.* enz. D. I. bl. 229, 230, D. II. bl. 62, dezelfde, *Gesch. der Doopsgez. in Friesl*. bl. 235, 384, *Cat. van de Bibl. der vereen. Doopsgez. Gemeente te Amsterd*. bl. 22, 26.

[Willem Florisz.]

FLORISZ. (WILLEM) was een schilder, die in de tweede helft der vijftiende eeuw te Utrecht bloeide. Meer is er van hem niet bekend.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Claes Florisz.]

FLORISZ. (CLAES), welligt een zoon van den glasschilder Floris bovengenoemd, was een bouwmeester, die, in de tweede helft der zestiende eeuw te Utrecht bloeide, en aldaar voor de regering werkzaam was. Hij vervaardigde onder anderen de toren op het stadhuis aldaar, die thans niet meer aanwezig is, doch waarvan nog wel afbeeldingen bestaan, en die ten allen tijde om deszelfs heerlijke bouwstijl geroemd werd. Florisz. bragt door zijne plannen veel toe tot de verfraaijing der stad.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Pieter Florisz]

FLORISZ (PIETER), wiens naam ook Florissen en Floriszoon gespeld wordt, werd te Hoorn, waarschijnlijk tusschen de jaren 1605 en 1610, geboren. Van zijne afkomst, jeugd en eerste bedrijven is niets bekend. Wij ontmoeten hem allereerst als Schout bij Nacht in 1652, het commando voerende over twaalf admiraliteitsschepen, terwijl aan Tromp het bevel over de geheele vloot was opgedragen, die door de Staten was uitgerust, voornamelijk om de koopvaardijschepen door het kanaal te geleiden en tegen de Engelsche zeeroovers te beveiligen. In het gevecht tegen Blake, daarbij op den 10den December aan den Hoek van de Cingels voorgevallen, kweet hij zich met de overige bevelhebbers dapper van zijnen pligt, en bragt veel toe aan den schandelijken aftogt naar Duins, door den vijand gedurende den nacht bewerkstelligd. Hij bleef, bij de

poging van Tromp, om de Engelsche vloot in den Teems te gaan opzoeken, op diens bevel met dertien oorlogschepen achter, om de koopvaarders tot aan den Bogt van Frankrijk te begeleiden.

Na het volbrengen daarvan schijnt hij zich, met de bij zich hebbende bodems, weder met Tromp te hebben vereenigd, Wij ontmoeten hen althans in het begin des volgenden jaars te zamen, om een tal van meestal rijkbeladene koopvaardijschepen naar het vaderland te brengen. Daarin werden zij evenwel verhinderd, door de verschijning van eene sterke Engelsche vloot op de hoogte van Portland. Op den 28sten Februarij 1653 geraakten de beide vlooten aan elkander, en Florisz, die onder Tromp de voorhoede kommandeerde, overlaadde zich in dien strijd, die onder den naam van driedaagsche zeeslag bekend is, met nieuwe lauweren. Overal waar het gevaar het grootst was bevond hij zich, en tot het laatste toe had hij bijstand geboden. Zijn schip was dan ook in zulk eenen reddeloozen staat geraakt, dat hetzelve op sleeptouw moest genomen worden. Zijn loffelijk gedrag werd door 's lands Staten erkend, en hij werd met eenen gouden keten, versierd met eenen eerepenning van hetzelfde metaal, voor zijne aangewende devoiren, goed beleid en mannelijke couragie, beloond. Aan den zeeslag bij Nieuwpoort, den 12den Julij 1653 tusschen Tromp en de Engelschen voorgevallen, nam Pieter Florisz, als Schout bij Nacht bevel voerende over een smaldeel, een werkzaam deel, even als hij zich dapper kweet bij de zeeslagen van den 8sten en den 10den Augustus van dat jaar, door Tromp aan de Engelschen bij Katwijk en voor de Maas geleverd. En toen in laatstgemelden strijd de Luitenant-Admiraal Tromp sneuvelde, was het ook aan zijn beleid toe te schrijven, dat de vloot, vechtende wijkende, behouden, en de eer van het gemeenebest bewaard bleef. Nog in hetzelfde jaar stak Florisz, onder den Vice-Admiraal de With, andermaal in zee, ter bescherming van uitvarende en inkomende koopvaardijschepen, en verkreeg den 11den November 1653 den rang van Vice-Admiraal.

Korten tijd daarna de vrede in 1654 met Engeland gesloten zijnde, werd aan Florisz voortdurend de bescherming van den Nederlandschen handel opgedragen. Bijzonderheden van het door hem als zoodanig verrigte, zijn niet bekend. Hij hield daarmede aan, tot dat in 1658 de Staten eene vloot naar de Oostzee zonden, om den handel aldaar te beschermen en Dantzig, door den Koning van Zweden belegerd, te ontzetten. Bijzonderheden van hetgeen door Florisz daarbij verrigt is meldt de geschiedenis niet. Maar toen in 1658, onder den Luitenant-Admiraal van Wassenaar, eene vloot naar de Sond werd gezonden, om den Koning van Denemarken tegen dien van Zweden bij te staan, had Florisz het bevel over

het eskader van het Noorderkwartier, en muntte hij, gelijk altijd, door moed en beleid uit. Hij bood in den slag op den 8sten November, tegen de Zweedsche zeemagt onder den Admiraal Karel Gustaaf Wrangel, de Zweden moedig het hoofd, ging de zijnen kloekhartig voor op den weg der eere, noodzaakte den vijand, die reeds op zijn schip was, tot tweemalen toe te wijken, doch werd daarbij doodelijk gewond en had het geluk niet de Zweden te zien afdeinzen en met Wassenaar in zegepraal Koppenhagen binnen te zeilen. Zijn lijk, op bevel van den Koning van Denemarken gebalzemd, werd naar het vaderland gevoerd en den 7den November met groote plegtigheid te Hoorn in de Groote Kerk ter aarde besteld. De Koning van Denemarken had, uit dankbaarheid jegens den gesneuvelden held, het deksel zijner doodkist met zwart fluweel doen overtrekken, met zilveren en zwarten franjen omzet, en aan de vier hoeken met engelen van zilver bevestigd, en voorts met een vereerend opschrift, op eene zilveren plaat, voorzien. Dit deksel wordt nog bij de nazaten van den held te Hoorn bewaard. De Staten schonken aan zijne weduwe eene som van drie duizend gulden, om daarvoor eene prachtige tombe boven zijn graf te doen oprigten. Deze tombe, door S. van Campfort ontworpen en vervaardigd, en waarvan de Heer Abbing, in zijn hier aan te halen werk, eene uitvoerige beschrijving geeft, werd bij den brand der Groote Kerk te Hoorn in 1838 onherstelbaar beschadigd. De wapenrusting, die boven de graftombe hing, is niet vernield, en wordt, zooveel mogelijk hersteld, nog bewaard. Op de graftombe zelve was de afbeelding van den Vice-Admiraal en daarboven een ovaal van zwarten leisteen, waarop de volgende dichtregelen van Hendrik Bruno met gouden letteren waren uitgehouwen:

Pieter Floris soon.

Die als een held, den Brit, den Portugees, den Sweedt,
Voor Britlandt, Portugal en in de Sondt bestreedt,
Die Koppenhaven hielp ontzetten door zijn kiel;
Rust hier, de Hemel is de Haven van zijn ziel.
Geschoten en gestorven den 8 November 1658.

Tijdens het verblijf van Peter I, Keizer van Rusland, in 1717 hier te lande, gaf deze vorst, de thans afgebrande Groote Kerk te Hoorn bezoekende, zijne begeerte te kennen, het lijk van den dapperen vlootvoogd te zien, en is alstoen de graftombe geopend geworden. De afbeelding van Pieter Florisz ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 34, 41, 46, 68, 99, 154, 156; Centen, *Verv. der Hist. van Enkh.* bl. 154, 170, 171, 172, 177, 189, 199, 200, 201; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. XII. bl. 222, 468; van Wijn, *Bijv. op Wagenaar*, D. XII. bl. 106; Dezelfde, *Nalez*. D. II. bl. 163; Scheltema, *Rusl. en de Nederl.* D. III. bl. 418, 419; van Orden, *Voorl. over Pieter Florisz*

in van Kampens Magazijn, D. X. bl. 575; Collot d'Escury, *Holl. Roem.* D. VI St. I. bl. 304, 305; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 75. 85, 115, 183, 184, 192, 205, 215, 260; Abbing, *Bekn. Gesch. der stad Hoorn*, bl. 33-38, 102-104; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 86; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 194, D. V. bl. 270, D. VI. bl. 79, 187, D. VII. bl. 447, D. IX. bl. 340-342, 346-348.

[Adriaan Floriszoon]

FLORISZOON (ADRIAAN). Zie ADRIAAN VI.

[Willem Floriszoon]

FLORISZOON (WILLEM) behoorde tot de zes aanzienlijke burgers van Amsterdam, die in 1566 het eerst in Holland tot de openbare prediking van het Evangelie aanleiding gaven.

Zie Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 165; Dezelfde, *Beschrijv. van Amsterd.* (8° uitgav.) D. III. bl. 154, 155.

[Jacob Floriszoon]

FLORISZOON (JACOB) was een burger van Enkhuizen, die, om de vervolging van het geloof in 1567 de stad verliet, doch er weldra wederkeerde, om zijne medeburgers voor te gaan in het afwerpen van het Spaansche juk en het verdrijven der Spaanschgezinde regenten. Hij schijnt veel invloed op zijne medeburgers uitgeoefend te hebben, en in 1572 door zijne gematigdheid het bloedstorten te hebben voorgekomen. Hij was eerst vaandeldrager en werd daarna tot kapitein bevorderd. Als zoodanig raadde hij het doen van uitvallen af, toen in 1572 de Admiraal François van Boschuysen binnen de stad vreemd krijgsvolk zocht te brengen. ‘Lieve burgers,’ dus waren zijne woorden ‘wij dienen eerst wel te bedenken of wy uittogen, en dat de quaedwilligen die in de stadt blyven ons zelfs buiten slooten, waeren wy dan al te saemen niet bedorven? Dus soude mijn raedt syn, dat wy binnen bleven, en noch een weinig tydts geduld namen en onse stadt wel bewaerden: de schepen konnen ons doch nu niet beschadigen. Boschhuysen en kan altydt niet hier blijven, en als hij sal vertrokken syn mogen wy ook schepen toemaken, en daerbij ontbieden die uit syn.’ Veel bragt hij verder toe om de stad voor den Prins te behouden. Hij was later gedurende vijftien jaren Schout van Enkhuizen, en bekleedde meermalen de Burgemeesterlijke waardigheid.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. VI. p. 373 (271), 374 (272), 413 (301); van Meteren, *Ned. Hist.* D. II. bl. 59, Brandt, *Hist. van Enkh.* bl. 132, 156, 162, 180.

[Jakob Florijn]

FLORIJN (JAKOB) werd te Deventer den 3^{den} Maart 1751 geboren, en ontving sedert 1766 het onderwijs te Amsterdam in de wiskunde van den vermaarden Pibo Steenstra, terwijl hij zich de meeste Europesche talen eigen maakte. De roem van zijne bekwaamheid in de wiskunde bezorgde hem in 1771 den post van Examinator der zeeofficieren bij het collegie ter Admiraliteit van de Maas en van Stads-Mathematicus te Rotterdam. Ook zag hij zich later aangesteld tot lid der commissie voor het vinden der lengte op zee en de verbetering der zeekaarten. In 1795 benoemde hem het Committé

van Marine tot Examinator-Generaal der zeeofficieren, waarna hij zich te 's Hage met der woon begaf, en aldaar in 1798 lid der stedelijke regering werd. Hij vertrok in 1809 naar Amsterdam en overleed er den 13den Februarij 1818. Hij was, behalve van vele andere Maatschappijen en Genootschappen, ook sedert het jaar 1808, het jaar der oprigting, lid van het voormalig koninklijk Nederlandsch Instituut, welke instelling hij, onder anderen, bijzonder aan zich verpligtte, door aan haar de briefwisseling van K l i n k e n b e r g ten geschenke te geven.

F l o r i j n heeft zich jegens de wiskundige wetenschappen verdienstelijk gemaakt door de volgende werken:

Grondbeginselen der hoogere Meetkunde bevattende de voornaamste eigenschappen der Kegelsneden en van eenige andere kromme lijnen, Rott. 1794. 8°. m. pl.

De arithmetica of rekenkunst op den koophandel toegepast, verbeterde druk, Amst. 1803. 8°.

Verhandeling over het sommeren en interpoleren van Arithmetische seriën, Amst. 1816. 4°.

Onderrigt in het boekhouden, en in de wijze van het aanleggen der drie hoofdboeken, Amst. 1819. 8°.

In de *Verhandelingen van het Koninklijk Nederlandsche Instituut* komen van hem voor:

Beschouwingen van eene merkwaardige algemeene eigenschap des Cirkels, (2de deel, Amst. 1816.) 4°.

Over de beweging van een wiel, op een' effen grond gelijkmatig voortloopende. (7de deel, Amst. 1825. 4°.

In het derde deel der *Nieuwe Verhandelingen* (Rott. 1803 4°.) *van het Bataafsch Genootschap der proefondervindelijke wijsbegeerte te Rotterdam* is van hem geplaatst:

Onderzoek over de verschillende wijzen waarop onderscheidene vaste ligchamen in eene vloeistof drijven, m. pl.

Beschrijving der wassende kaart van het kanaal.

Beschrijving der kusten van Portugal en Spanje.

Beschrijving der kusten van de Oostzee.

Hij maakte zich bovendien verdienstelijk door eene verbeterde uitgave der *Zeemans Tafelen* van C o r n e l i s D o u w e s , waarvan wij op diens artikel hebben melding gemaakt, en bezorgde ook de laatste uitgave van P i b o S t e e n s t r a 's *Zeevaartkunde*.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. V. bl. 52; *Nieuwe Algem. Konst- en Letterb.* D. V. bl. 182, 1818. D. I. bl. 130, 131; d e J o n g h , *Alph. Lijst van Ned. Boek.* en *Supplement*, bl. 640, 643, 660; C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. roem*, D. VI. St. I. bl. 125, 375; *Jaarb. van het kon. Ned Instit.* 1848. bl. XXVII; *Algem. Woordenb. der Zamenlev.*; N i e u w e n h u i s , *Woordenb*.

[Evert Florijn]

FLORIJN (EVERT), broeder van den voorgaande, werd in 1752 geboren, en was mede een verdienstelijk beoefenaar der wiskundige wetenschappen. Hij overleed onder Ouder-Amstel den 16den October 1819. Van hem ziet het licht:

Rekenboek voor de jeugd, 2 deelen.

Tijd en plaats van uitgave, benevens meerdere bijzonderheden hem betreffende, zijn ons onbekend.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1819. D. II. bl. 274.

[Floris van Barlaymont, Heer van Floyon]

FLOYON (FLORIS VAN BARLAYMONT, Heer VAN). Zie BARLAYMONT (FLORIS VAN).

[Jan Frederikz Flutske]

FLUTSKE (JAN FREDERIKZ) was een burger van Enkhuizen, die zich bij den omkeer der stad, naar de zijde van den Prins van Oranje in 1572, hoogst verdienstelijk maakte, door het eerste op de aanhangers van den Hertog van Alva te schieten, waardoor het sein tot eenen algemeenen aanval gegeven werd. Hij was het volgende jaar als Kapitein tegenwoordig bij den slag tegen Bossu op de Zuiderzee, en wordt genoemd onder hen, die door hunne manhaftigheid veel toebragten tot de behaalde overwinning.

Zie Brandt, *Hist. van Enkhuizen*, bl. 160, 103.

[Jacobus Focanus]

FOCANUS (JACOBUS), of Fokkens, werd in 1584 waarschijnlijk te 's Hertogenbosch geboren en was de zoon van Johan Focanus en Elizabeth van der Meer. Hij werd eerst in 1616 predikant te Bleskensgraaf en Hofwegen, vertrok in 1633 naar Vugt, doch was met der woon te 's Hertogenbosch gevestigd, waar hij den 11^{den} Julij 1645 overleed. Hij was den 5^{den} April 1615 gehuwd met Sara de Witt, Jacob's dochter, afkomstig uit het beroemde geslacht van dien naam, die in 1653 overleed. Zij verwekten drie zonen: Johan, die als Vaandrig van eene kompagnie voetvolk overleed; Jacob, Raad en Rentmeester van de Beden in de Meijerij van 's Hertogenbosch, en President-Schepen aldaar, en François, Landdrost over de geheele Meijerij van 's Hertogenbosch en Schepen aldaar.

Focanus beoefende de Nederduitsche dichtkunst en maakte zich als schrijver bekend door de uitgave van de navolgende werkjes, die meerendeels de bestrijding der Roomsche kerkleer ten doel hebben. Zij zijn getiteld:

Fuga ex Babylone 12°. De tijd van uitgave is ons niet bekend, doch hetzelve verscheen in het Hollandsch, onder den titel van:

Vermaning om uyt Babel te gaan, *of vlugt uit Babel*, *vervolgt door A. Montanus*, Gorinch. 1666. 8°.

Disputatio de ratione studiorum, Dordr. 1639. 8°.

Extractum Romano-Catholicum ofte Ontdekkinge des Pausdoms, Dordr. 1644. 8°.

Behalve dezen worden nog andere werken, door hem geschreven, opgegeven, waarvan de titels niet juist bekend zijn, als: *Trouhartige Waarschouwinge*, - *kort en suyverlyck boeksken*, - *Brief aan eenen Roomsch-Catholycken burger van 's Hertogenbosch. - Tractaat van de Misse*, - *Handboecxken voor de Catholycken*. Als dichter deed hij zich kennen door:

Adoni-Beseck, *of Lex Talionis: dat is rechtveerdighe straffe Godts over den Tyrannen*, 1622, 4°. 3de druk. Leeuw. 1643. 4°.

Zie Soermans, *Kerk. Regist. van Zuid-Holl.* bl. 23; de Jongh, *Alph. Naaml. der Pred. van Gelderl.* bl. 303; Oudenhoven, *Beschrijv. van 's Hertogenbosch*, (1ste uitgave) bl. 64, 65, 86; Balen, *Beschrijv. van Dordr.* bl. 1330-3332; van Heurn, *Beschrijv. van 's Hertogenb.* D. III. bl. 260; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 124; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 319; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 469, 470; Muller, *Cat. van Godgel. Boek. Supplem.* bl. 70.

[Johannes Focco]

FOCCO (JOHANNES), bij anderen ook Focco Johannis genaamd, geboren in 1587, was in 1616 reeds in dienst te Holwerd in Friesland, en vertrok van daar in 1619 naar Franeker. Ten gevolge van de verzwakking van zijn geheugen, in 1641, werd hij in 1642 emeritus. Hij overleed den 22sten Maart 1650 aan eene beroerte, die hem overviel ten gevolge eener schrik, hem door een dolzinnige aangejaagd. Hij was eerst gehuwd met Magdalena Wilhelmius, daarna met Tijardka Gerbens. Zijn zoon, Johannes, die zich Johannes Phocylides ab Holwarda noemde, was Hoogleeraar in de wijsbegeerte en zal later behandeld worden. Zijne afbeelding gaat op onderscheidene wijzen in prent uit.

Johannes Focco schreef de volgende werken:

Conciones solemnes de afflictionibus et liberationibus Christianorum in hocce Belgio, quoad periculum ab Heterodoxia et bellis continuis, Franeq. 1643. 4°. 2 Tom.

Proef-Predikatien, Franek. 1648. 4°. Leeuw. 1653. 4°.

Nieuw-Jaars gift, Franek. 1649. 8°.

Conciones Miscellaneae, Franeq. 1650. 4°.

Predikatien over het Geloof, Franek. 1652. 4°.

Zie Greydanus, *Naaml. der pred. in de class. van Franeker*, bl. 30; Columba en Dreas, *Naaml. der pred. in de class. van Dokkum*, bl. 119, 120; Vriemoet, *Athen. Frisiac.* p. 355; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. bl. 156, 157, St. II. bl. 124; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 134.

[Hermanus Fock]

FOCK (HERMANUS) werd in 1766 te Amsterdam geboren. Hij teekende, etste en schilderde landschappen, die, volgens Immerzeel, van zijnen weligen geest en vlugge hand getuigen. Hij was eerst teekenmeester te Amsterdam, later bij het Athenaeum te Franeker. Hij was een der oprigters van het Teekengenootschap *Kunst zij ons doel* te Amsterdam, en overleed in 1822.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Franciscus Fock]

FOCK (FRANCISCUS), zoon van Petrus Fock, predikant op Loevestein, werd in 1756 aldaar geboren, tot predikant opgeleid en eerst beroepen te Tricht in 1777, in 1785 te Asperen, in 1789 te Delfshaven, in 1797 te Gouda, in 1798 te Amsterdam, waar hij den 23sten Januarij 1819 overleed. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij schreef:

Verhandeling over de zachtmoedigheid. Amst. 8°.

Verhandeling over de vredelievendheid. Amst. 8°.

Noach in zijne lotgevallen en karakter beschouwd. Amst. 8°.

De tijd van uitgave dezer geschriften is ons onbekend.

Zie Brans, *Kerk. Reg. der Predik. in de class. van Zuid-Holl.* bl. 40, 68, 101, 117, 184; de Jong, *Naaml. van Boek.;* Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 86.

[Hendrik Charles Focke]

FOCKE (HENDRIK CHARLES) werd geboren te Paramaribo den 16den Augustus 1802. Hij genoot zijne opvoeding in Nederland en werd aan de Hoogeschool te Utrecht tot Meester in de regten gepromoveerd. Hij keerde naar Suriname terug, werd aldaar Auditeur-militair en later President van het col legie van kleine zaken. Hij overleed in zijne geboorteplaats den 29sten Junij 1856.

Focke was een man die om zijne braafheid, minzaamheid, regtschapenheid en buitengewone kunde, gepaard met eene bijzondere nederigheid, algemeen geacht en bemind was. Als letterkundige en botanist maakte hij zich door zijne geschriften beroemd en als componist bekend.

In 1854 was hij, met de heeren Ds. C. van Schaick, Dr. Ch. Landré, Jhr. C.A. van Sypesteyn, en Dr. F.A.C. Dumontier oprigter, en later een zeer ijverig medewerker, van het tijdschrift *West-Indie*, Haarl. 1854-1856, 8°. 2 deelen. Vooral zijn daarin merkwaardig zijne verhandelingen *Over de Arrowakken en hunne taal* (1ste deel bl. 42), *Over de Surinaamsche Vanille*. (1ste deel bl. 275) en *Over de Surinaamsche Negermuzijk*. (2de deel bl. 93).

Voorts plaatste hij in den *Fakkel* (D. X. 1834 bl. 377 en volg.) eene verhandeling getiteld *Muizenissen*, terwijl vele botanische bijdragen van zijne hand gevonden worden vooral in de werken van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van de Academie van Wetenschappen, waarvan Focke corresponderend lid was. Als kundig beoefenaar der Neger-Engelsche taal, deed Focke zich kennen door:

Neger-Engelsch en Nederduitsch Woordenboek, Leid. 1855, 8°.

Op den 29sten Junij 1858 had op het kerkhof *de Nieuwe Oranjetuin* te Paramaribo, in tegenwoordigheid van eene groote menigte, de onthulling plaats van het gedenkteeken, dat door de zorg van den Wel-Eerwaarden Zeer geleerden heer C.M. Moes en de heeren H. Heylidy, C. Jz. en Dr. Chs. Landré, op het graf van den te vroeg ontslapenen en algemeen geachten Focke geplaatst was. Dat gedenkstuk, geplaatst op een gemetseld voetstuk, en omgeven van een fraai ijzeren traliehek, is van gegoten ijzer, en vervaardigd in de fabriek van de heeren de Waal en Co. te Utrecht. Hetzelve munt uit zoowel door groote eenvoudigheid als door sierlijkheid in uitvoering. De volgende opschriften zijn er op geplaatst.

Op het front:
HENDRIK CHARLES FOCKE, J.U.D.
President van het Collegie van kleine zaken in Suriname; *Corresponderend Lid van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen enz. enz*.

Op de keerzijde:
Geboren den 16 *Augustus* 1802 *te Paramaribo*, *en aldaar overleden den* 29 *Junij* 1856.

Op de andere zijde:
Hulde van Suriname's Ingezetenen aan Verdienste en Deugd.

En op de vierde zijde:
De Ootmoedige zal Eer ontvangen.
Spr. van S a l o m o XXIX 23*b*.

Zie *Algem. Konst en Letterb*. 1855. bl. 418. 419, 1856, bl. 265; Uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Daam Fockema]

FOCKEMA (DAAM), zoon van J o h a n n e s F o c k e m a, fabrikant, lid van de vroedschap en Burgemeester te Dokkum, en van T r i j n t j e v a n K l e f f e n s, werd op den 6den Junij 1771 ter laatstgemelde plaatse geboren. Hij legde van 1780 tot 1787, aan de Latijnsche school in zijne geboorteplaats, de gronden zijner studien, en, na in het laatstgenoemde jaar tot de Hoogeschool bevorderd te zijn, vertrok hij naar Groningen, studeerde er in de regtsgeleerdheid, en verkreeg op den 19den Januarij 1793, na openlijke verdediging van eene dissertatie: *de poenis*, *earumque diversitate ratione imputationis*, den graad van Doctor in die wetenschap.

Na nog eenige maanden in zijne geboorteplaats vertoefd en de praktijk voor de Nedergeregten van Dokkum en Dantumadeel te hebben uitgeoefend, zette hij zich te Leeuwarden als Advocaat, en na afgelegd examen, als Notaris neder.

Een man met zoovele kundigheden voorzien, moest wel worden aangezocht om deel te nemen aan de gebeurtenissen van zijnen tijd. Het is ons niet mogelijk van zijne bemoeijingen in een klein bestek melding te maken. Wij bepalen ons alzoo tot de mededeeling, dat hij in de woelige dagen, die hij beleefde, steeds met beleid, voorzigtigheid, gematigdheid, maar ook met moed te werk ging, en daardoor de opbruisende hartstogten vermogt te bedwingen. Zijne verdiensten en gedragingen bleven intusschen geenszins onopgemerkt, en spoedig werd hij dan ook eerst tot griffier, in 1798, en een jaar later tot lid van het Departementaal bestuur van de Eems benoemd, welke betrekking hij vervolgens den 24sten Augustus 1802 verwisselde voor die van Raad in den Hove van Friesland.

In 1807 door Koning L o d e w i j k met anderen benoemd tot lid der commissie belast met de organisatie der regterlijke magt, en met het ontwerpen eener algemeene manier van procederen, bewees hij door zijn scherpen blik, juist oordeel en groote regts-

kennis de gewigtigste diensten, waarvoor hem de ridderorde der Unie geschonken werd. Bij de inlijving in het keizerrijk legde hij dat ordesteeken af, zonder het met de keizerlijke orde van de Reunie te willen verwisselen, omdat de daarbij gestelde voorwaarden in strijd waren met zijne beginselen.

Door N a p o l e o n tot verschillende regterlijke betrekkingen achtereenvolgend geroepen, sloeg hij die allen af. Dat deze handeling echter niet euvel werd opgenomen, bewees zijne kort daarop gevolgde bevestiging tot Notaris bij Keizerlijk decreet van den 15^{den} September 1811. Terstond daarop tot lid van de kamer van Notarissen en door deze tot haren Voorzitter benoemd, bekleedde hij met grooten lof die belangrijke betrekking tot 1822. Gedurende dien tijd was hij tevens als adviserend regtsgeleerde een vraagbaak voor velen.

Terwijl F o c k e m a , tot verschillende betrekkingen geroepen, voor velen bedankt had, betoonde hij zich echter in anderen een hoogst nuttig en werkzaam mensch. In 1817 was hij benoemd tot lid van den Raad der stad Leeuwarden, eenigen tijd daarna tot lid der provinciale Staten van Friesland, en in 1822 tot lid van de Tweede Kamer der Staten Generaal. Het zou ons te ver voeren hem als zoodanig te schetsen. In eerstgenoemde betrekking was vooral het verachterde finantiewezen en de vernieuwde bestrating der stad, welke door hem geregeld werden, en in zijne parlementaire loopbaan was hij een man van gematigden vooruitgang, en behoorde hij onder de weinige mannen, die in de jaren vóór en na de Belgische omwenteling met kordaatheid en rondborstigheid, doch steeds met gematigdheid, de gebreken, die zij in het lands bestuur zagen, durfden aanwijzen.

Tot in 1834 was F o c k e m a met ijver in zijne verschillende betrekkingen werkzaam, toen hij zich van het staatkundig tooneel terugtrok, en volstandig bedankte voor betrekkingen, die hem daarna nog worden aangeboden. Hij leefde vervolgens in geletterde rust, tot dat hij den 31sten Julij 1855 te Leeuwarden overleed. Hij was Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Het leven van den verdienstelijken F o c k e m a is door den heer Mr. A. T e l t i n g uitvoerig en naar waarde medegedeeld, in de hieronder aangehaalde *Handelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde*, van welke Maatschappij F o c k e m a , even als van andere geleerde genootschappen, lid was.

De werken door hem in het licht gegeven zijn, behalve een negental verhandelingen in het tijdschrift *de vrije Fries*:

Iets betrekkelijk de afscheiding van het Zuiden en Noorden van de Nederlanden, Leeuw. 1830. 8°.

Herinneringen bij opkomende gedachten naar aanleiding van de tegenwoordige omstandigheden, Leeuw. 1832. 8°.

Proeven betrekkelijk de staatshuishouding in Nederland, Leeuw. 1834. 8°.

Proeven van taal- en geschiedkunde, *met eene bijdrage over*

de Friesche kronijk van Ocko van Scharl en anderen, Leeuw. 1836. 8°.

Schetzen van de Friesche geschiedenis in het algemeen en wegens het strafregt in het bijzonder, Leeuw. 1840-1847. 8°. 3 deelen, 4 stukken (niet voltooid).

Zie *Algem. Handelsbl.* 4 Aug. 1855; *Algem. Konst- en Letterb.* 1855, bl. 253; *Handel. der Jaarl. Algem. Verg. van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* 1856 bl. 10-30; v a n d e r C h i j s , *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 2, *de Munten van Friesl*, *Gron. en Drenth.* bl. 14.

[Sybrandus Fockema]

FOCKEMA (SYBRANDUS), broeder van den voorgaande, werd te Dokkum den 5den Mei 1777 geboren, en vertrok, na de Latijnsche school aldaar bezocht te hebben, op zeventienjarigen leeftijd naar de Groningsche Hoogeschool, om zich in de geneeskunde te bekwamen. Den 13den Junij 1801 werd hij aldaar tot geneesheer bevorderd, na openbare verdediging eener *Dissertatio Pharmaceutica de praecipuis remediis mercurialibus*, welke door den heer B. T i e b o e l in het Nederduitsch vertaald en uitgegeven is onder den titel van:

Verhandeling van S. Fockema, *M.D. over de voornaamste mercuriale geneesmiddelen*, Gron. 1804. 8°.

Na zijne promotie keerde hij te Dokkum weder, doch zette zich reeds in 1802 als geneesheer te Leeuwarden neder. Hier wachtte hem eene uitgebreide praktijk, voornamelijk als verloskundige, en hij bewees bij verschillende koorts-epidemien en bij het heerschen der Cholera Asiatica belangrijke diensten. Hij was een ijverig voorstander der koepok-inenting, en werd, om zijne buitengewone diensten aan de verspreiding dier kunstbewerking, door den Koning tot twaalf keeren met eenen gouden medaille begiftigd. Voorts was hij lid en Secretaris der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in Friesland, tot het jaar 1820, en bedankte in 1817 voor het lidmaatschap der plaatselijke geneeskundige commissie te Leeuwarden.

Door langdurige ziekte, vooral ook der oogen, overvallen, was hij in 1841 genoodzaakt zijne betrekking van stads vroedmeester en geneesheer van het Old-Burger- en van het Nieuwe stads weeshuis neder te leggen. Het verlies van eenen eenigen zoon, kandidaat in de geneeskunde te Leiden, in 1837, en dat zijner gade, J o h a n n a J a c o b a B e k i u s , na eenen gelukkigen echt van ruim negen en dertig jaren, in 1845, ondermijnde zijn reeds door arbeid en ziekte verzwakt gestel, zoodat hij den 13den December 1848 te Leeuwarden overleed.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1849 D. I. bl. 51-56.

[Hepcko Fockens]

FOCKENS (HEPCKO), zoon van F o c k e T e y e s , Grietman van Opsterland, en van A u c k v a n B o e l e n s , werd in 1582 Volmagt ten landsdage uit de Zevenwouden en was in 1584

een der zes gecommitteerden tot het opnemen van de rekeningen van de landschaps ontvangers en rentmeesters. In 1585 tot Grietman van Opsterland benoemd, werd hij tevens in meer andere belangrijke zaken, de provincie aangaande, gebruikt. In 1600 was hij lid van Gedeputeerden. Hij was gehuwd met Martien Martini. Zijn zoon volgt.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann*. bl. 385.

[Martinus Fockens]

FOCKENS (MARTINUS), zoon van den voorgaande, werd in 1566 Monstercommissaris, in 1614 Grietman van Opsterland, waarvan hij later afstand deed, en in 1627 lid van de Admiraliteit van Dokkum. Hij was gehuwd met Wiskjen, dochter van Feicke Tetmans, Grietman van Utingeradeel. Zijn zoon volgt.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann*. bl. 386.

[Saco Fockens]

FOCKENS (SACO), zoon van den voorgaande, geboren in 1599, werd in 1623 Grietman van Opsterland, in 1629 Volmagt ten landsdage en in 1647 lid van Gedeputeerden. Hij overleed in 1652 en was gehuwd met Lucia, dochter van Ige Siccama. Zij overleed in 1675. Twee zonen van hen volgen.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl. 386.

[Martinus Fockens]

FOCKENS (MARTINUS), zoon van den voorgaande, geboren in 1633, werd in 1650 Grietman van Opsterland en in 1661 lid van Gedeputeerden. Hij behoorde in 1672 tot de commissie, verkozen tot het beramen van middelen ter verbetering van het politie-, militie- en finantiewezen der provincie. Hij overleed den 12^{den} Maart 1692 en was gehuwd met Anna Kinnema, die den 28sten October 1707 stierf.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann*. bl. 386, 387.

[Saco Fockens]

FOCKENS (SACO), broeder van den voorgaande, geboren in 1634, was van 1659 tot 1665 Volmagt ten landsdage, in welk laatstgenoemd jaar hij Grietman van Lemsterland werd, en den 13^{den} December overleed. Hij was in 1663 gehuwd met Antje van Andringa, doch verwekte geene kinderen. Zijne weduwe overleed in 1718, na nog eerst met Tarquinius van Boelens, Grietman van Achtkarspelen, en daarna met Lubertus Lijcklama à Nijeholt, Grietman van Ooststellingwerf, gehuwd te zijn geweest.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietmann.* bl. 372.

[Jacobus Fockens]

FOCKENS (JACOBUS). Zie FOCANUS (JACOBUS).

[Melchior Fockens]

FOCKENS (MELCHIOR), of F o k k e n s , geboren te Groningen, maakte zich bijzonder als rijmelaar bekend, door drie klugtspelen, die naar het oordeel van W i t s e n G e y s b e e k , zoo onhebbelijk, morsig en ontuchtig zijn, dat het verwondering moest baren dat men dezelven op den Amsterdamschen schouwburg heeft durven vertoonen. Zij zijn getiteld:

Klucht van dronken Hansje, Amst. 1657, 4°; herdrukt aldaar 1663. 4°.

Klucht van de verliefde grijsert. Amst. 1659. 4°.

Klucht van den Italiaansche schoorsteenveger, Amst. 1662. 4°.
Ook schreef hij.

Beschrijvinge der wijdt-vermaarden koopstadt Amstelredam, Amst. 1662. 12°. met pl.

Beschrijving van Marokko, Amst. 1698. 8°. met pl.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.* (octav. uitgav.) *voorrede.* bl. XXIII; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*. D. I. St. III; Witsen Goysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht*. D. II bl. 324, 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid*. D. I. b. bl. 94, D. II. bl. 131, 2de *vervolg*, bl. 49.

[J. Fockens]

FOCKENS (J.) schreef:

Oorzaken der Aard- en Waterbewegingen, Amst. 1756. 8°.

Over den nieuwen en drijvenden hevel, *dienstig om allerlei vloeistoffen tot gelijktijdige bewegingen te bepalen*, Amst. 1766. 8°. met pl.

Zie Arrenberg, *Naamreg. van Ned. Boek*.

[Johannes Lucaszoon Fockens]

FOCKENS (JOHANNES LUCASZOON), geboren te Groningen, maakte zich als Nederduitsch dichter bekend. De beide dichters Fockens, door van der Aa genoemd, zullen wel een en dezelfde persoon zijn. Van hem is bekend:

Huwelijkszang op Joannes Petrus Driessen en Anna Christina Alberthoma, 1744.

Jagerszang op de bruiloft van den Majoor Jan Lucas Trip en Petronella Piccardt, 1747.

Roscam voor Curillus, *Andreades en Eripanus geschreven tegen het aanstotelijke Latijnsche gedicht*, *hetwelk Gerardus Nicolaus Heerkens*, *onder den naam van Curil* in 1746 uitgaf.

Zie *Gron. volks Alm.* 1838, bl. 186; van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 158-160.

[Anske Fockes]

FOCKES (ANSKE), een Fries van geboorte, was een moedig zeeman, die, onder de Ruiter dienende, meer blijken van zijne onversaagdheid gaf. Toen in 1666 de Britsche vloot een aantal Hollandsche koopvaarders in het Vlie verbrand had, zette Fockes, met Adam van Brederode op de Elve liggende, ten einde den vijand in die oorden gade te slaan, hun dit betaald, door op zeventien in die rivier liggende Engelsche koopvaarders aan te vallen, er drie van te verbranden en twee te vervoeren, welk lot de overigen niet zouden ontgaan zijn, indien zij geene veilige schuilplaats in de haven van Hamburg hadden gevonden. Hij diende vervolgens van 1667 tot 1672 onder de Ruiter, en maakte in 1673 met Jacob Binckes den togt naar de West-Indien mede. De Kapitein Sipke Fockes, die in 1652 op de vloot diende, was waarschijnlijk zijn broeder.

Zie B r a n d t , *Lev. van de Ruiter*, bl. 444, 579, 594, 653, 685, 713; d e J o n g e , *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. II. bl. 377, D. III. St. I. bl. 348.

[Willem Godschalk van Focquenbroch]

FOCQUENBROCH (WILLEM GODSCHALK VAN) werd te Amsterdam in de eerste helft der zeventiende eeuw geboren. Tot geneesheer bevorderd, oefende hij de praktijk in zijne geboorteplaats uit, doch wegens zijne losse levenswijs maakte hij weinig opgang, weshalve hij in 1666 zijne fortuin aan de kust van Guinea ging zoeken, waar hij als Fiskaal overleed. Op het kasteel van St. George Delmina hield hij zich onledig met het maken van gedichten, die in zijnen tijd voor geestig en boertig gehouden werden, doch die thans wegens de daarin voorkomende onbeschofte straattaal en ontuchtige bordeelzetten niet meer verdienen gelezen of op den schouwburg vertoond te worden. Zijn blijspel: *De Min in 't Lazarushuis*, hetwelk in 1674 te Amsterdam het licht zag, maakte het meeste opgang, en wordt, met zijne andere blij- en tooneelspelen, gevonden in de verschillende uitgaven van zijne werken, waarvan de eerste in 1696 te Amsterdam door A b r a h a m B o g a e r t werd bezorgd, onder den titel van *Thalia*, *of Geurige Zanggodin;* de tweede verscheen, aldaar in 1723, de derde aldaar in 1776; allen in 2 deelen in 8°. Afzonderlijk kwam ook van hem uit:

De Herders-Sangen van Virgilius Maro in Neerduyts gesongen op 2 *verscheydene toonen*, door J.U. en W.v.F. Amst. 1666. 8°.

Zie R a b u s , *Boekz. van Europa*, 1696. D. I. bl. 169; W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amst.* (octavo uitgav.) D. XI. bl. 381; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I, W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 308, 309; v a n K a m p e n , *Geschied. der Ned. Letter.* D. II. bl. 158; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Ned. Letterk.* bl. 181; *Cat. van de Bib. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 196, b. bl. 94, D. II. bl 59.

[Carel Anton Fodor]

FODOR (CAREL ANTON) werd te Venlo in 1775 geboren; van zijne vroegste jeugd tot de muziek opgeleid, leerde hij aanvankelijk het piano-spelen van een Duitsch Musicus en werd vervolgens op zijn dertiende jaar naar Parijs gezonden, om zijne studiën aldaar voort te zetten. Groot waren zijne vorderingen, en, na zijn leertijd met het gelukkigst gevolg volbragt te hebben, begaf hij zich naar Rusland, waar hij zich eenigen tijd ophield. Hij kwam in 1795 in het vaderland weder, en vestigde zich te Amsterdam, alwaar hij zich vele jaren onledig hield met het geven van privaatlessen in de muziek, en door zijn talent en voortreffelijk onderwijs een aantal goede dilettanten vormde. Vijf en twintig jaren bekleedde hij de plaats van orchestmeester bij de Maatschappij *Felix Meritis*, en vroeger bij het muziekgenootschap *Eruditio Musica*, waarvan hij een der oprigters was. Als klavierspeler was hij in zijn tijd een virtuoos van den eersten rang, muntte uit door eene on-

geloofelijke vaardigheid en groote naauwkeurigheid, en door een veerkrachtige en zeer duidelijken aanslag, dien hij paarde aan eene voorbeeldelooze houding der handen.

Als componist heeft F o d o r een aantal werken voor de piano geschreven, welke vroeger zeer gezocht waren. Deze bezitten het voorregt van, bij al hunne moeijelijkheden, voor de handen berekend en overeenkomstig den aard van het instrument geschreven te zijn. Dezelven bestaan in Sonaten, Variatien, Quartetten, Concerten Concertino's, alsmede Simphoniën en Ouvertures voor groot orchest, die meest allen door den druk bekend zijn gemaakt.

Op gevorderde jaren ondernam F o d o r eenen gewigtigen arbeid, namelijk zijne *Opera Numa Pompilius*, waarvan hij den tekst en de muziek vervaardigd heeft. Deze was het eerste oorspronkelijke Nederlandsche zangspel, hetwelk in ons vaderland is ten tooneele gevoerd, Zijne verdiensten bleven niet onbeloond. Het Koninklijk Nederlandsch Instituut koos hem in 1808 tot lid, terwijl andere maatschappijen hem mede met het lidmaatschap vereerden.

In de laatste jaren zijns levens had F o d o r zich aan zijne veelvuldige bezigheden onttrokken, leefde stil, geëerd en bemind, niet alleen om zijn uitstekend muzikaal talent, maar ook om zijn braaf en minzaam karakter. Hij overleed te Amsterdam den 22^{den} Februarij 1846, nalatende eene weduwe en een zoon. Op den 27sten Februarij daaraan volgende vierde men op een der concerten in de Maatschappij *Felix Meritis* zijne nagedachtenis.

Zie C a e c i l i a , *Muziek. Tijdschrift*, 1846. bl. 95, hier door ons gevolgd.

[Everardus Foeck]

FOECK (EVERARDUS) of F o e y c k , ook F r i e c k genaamd, was regtsgeleerde en Deken van St. Salvator te Utrecht; hij was een man van grooten invloed en overleed den 26sten Maart of volgens anderen den 8sten April 1418. Hij schreef:

Conclusiones, *quibus vitam in communi degentium multis argumentis approbat et tuetur*.

Of deze redevoeringen, die hij in het openbaar, op verzoek van G e e r t G r o o t e , ter gunste der Broeders van het gemeene leven gehouden had, het licht zagen, is ons niet bekend.

Zijne afbeelding gaat in prent uit.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 271; B u r m a n , *Traject. Erudit.* p. 101; (v a n H e u s s e n en v a n R i j n) *Hist. van 't Utr. Bisd.* D. I. bl. 553; D e l p r a t , *Verh. over de broedersch. van Geert Groote*, bl. 53.

[Anne Sjoerds Foekens]

FOEKENS (ANNE SJOERDS), een kleinzoon van den Frieschen historieschrijver F o c k e S j o e r d s , werd te Harlingen geboren den 28sten Julij 1782 en is aldaar overleden den 25sten Januarij 1840. Hij was te dier stede gedurende vele jaren Hoofd-onderwijzer aan de stads burgerschool en heeft,

als vriend van N i e u w o l d en V i s s e r , door buitengewone kennis en bekwaamheid veel toegebragt tot invoering van het verbeterd schoolonderwijs; terwijl hij als een edel mensch en Christen zoodanig was hooggeacht, dat hem na zijn verscheiden door een zijner ambtgenooten eene treffende hulde werd toegebragt.

Zie D. S e l e s , in de *Bijdr. van het onderwijs van* 1840.

[Simon Fokke]

FOKKE (SIMON), geboren te Amsterdam den 1sten September 1712. Zijn vader, A r e n d F o k k e , acteur aan den Amsterdamschen schouwburg, bij hem reeds vroeg meer lust in de teeken- en graveerkunst bespeurende, dan tot het tooneel, waar voor hij hem wenschte op te leiden, liet hem het onderwijs van den vermaarden plaatsnijder J a n C a s p a r P h i l i p s genieten. Hij volgde echter diens nette trant van werken niet, maar gaf zich, naar het voorbeeld van L u i k e n , meer aan eene vrije en losse behandeling der etsnaald over. Eene menigte prenten in boeken en afzonderlijk uitgegeven getuigt van zijne ongemeene werkzaamheid en vruchtbaar vernuft. Het is evenwel niet te ontkennen dat, ofschoon men prenten van hem aantreft die met zorg en fraai geëtst zijn, er echter andere van hem voorkomen, die slordig en woest van bewerking zijn. Er bestaat een aantal teekeningen van hem, die veelal onnaauwkeurig en wild zijn, niettegenstaande sommige, in den stijl van v a n B e r c h e m , zoo bedriegelijk vervaardigd zijn, dat zelfs kenners daar door misleid konden worden. Hij bezat eene grondige kunstkennis en eene uitgebreide en keurige verzameling van schilderijen, beeldwerken, teekeningen en prenten, die na zijn dood, welke op den 10^{den} April 1784 te Amsterdam voorviel, aldaar verkocht werd, volgens een catalogus, die uit twee deelen bestond. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne beide zonen en dochter volgen.

Zie *Verv. op de Beschr. van Amst. door Wagenaar*, D. XXI. bl. 127, 128; I m m e r z e e l , *Lev. en werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en werk. der Kunstsch.;* M u l l e r , *Cat. van Portrett.* bl. 87.

[Jan Fokke]

FOKKE (JAN), oudste zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1745 te Amsterdam geboren en door zijn vader in de graveerkunst onderwezen. Hij leidde zich echter meer op de beoefening der fraaije letteren en geschiedenis toe, en maakte zich, door een aantal verspreide gedichten, als een ernstig, soms ook luimig dichter bekend. Hij wordt met volle regt een levendig register der vaderlandsche geschiedenis genoemd, en overleed in 1812, kort voor zijn broeder die volgt.

Hij vervolgde het *Vaderlandsch woordenboek van J. Kok* van af het 20ste deel tot het einde en leverde ook de drie deelen *bijvoegsels* er op (Amst. 1797-1799. 8°. met pl.) Verder schreef hij:

Margaretha van Henegouwen, *Gravin van Holland en Zeeland*, *treursp*. Amst. (1775.) 8°.

Wolfaart van Borselen, *treursp*. Amst. 1780. 8°.

Ferdinand en Leonore, *of de gedwarsboomde doch zegevierende liefde*, *tooneelsp*. Amst. 1791. 8°.

Geschiedenis van de XVIII *eeuw*, Amst. 1807. 8°. 6 deelen m. portr.

Geschiedkundige beschrijving van het stadhuis te Amsterdam, Amst. 1808. 8°. m. pl.

Geschiedenis der vereenigde Nederlanden voor de jeugd, Amst. 18 .. 12°. 25 dceltjes.

De bibliotheek van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bezit van hem eene verzameling uitgegevene gelegenheids gedichten.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1813. D. I. bl. 147; de Jong, *Naaml. van Boek*.; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 322-324; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 95, D. II. bl. 539; van Leeuwen, *Cat. van de prov. Bibl. van Friesl.* bl. 272 noot; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Arend Fokke]

FOKKE (AREND), ter onderscheiding van zijn grootvader Simons zoon genaamd, was de broeder van den voorgaande, en werd te Amsterdam den 2den Julij 1755 geboren. Door zijnen vader in de graveerkunst onderwezen, toonde hij meer lust tot de letteroefeningen dan tot de kunst te bezitten, en die lust wakkerde aan, toen hij als leerling bij den vermaarden boekhandelaar Steven van Esveldt in zijne geboortestad geplaatst werd. Hij maakte zich daar spoedig bekwaam in het vak, zoodat hij reeds in 1778 zelf beginnen kon, en zich als uitgever verdienstelijk maakte door goede boeken het licht te doen zien. In 1794 oordeelde hij het raadzaam zijnen handel, dien hij meer met lof dan met voordeel gevoerd had, geheel te laten varen, en zich aan de beoefening der letterkunde over te geven. Van dien tijd af dagteekenen zijne meeste geschriften, die schier over alle vakken van wetenschap loopen. Fokke, met regt eene *Encyclopédie ambulante* genoemd, was dan ook in de meeste te huis, en had zich bovendien de kennis van het Hebreeuwsch, Arabisch, Latijn, Grieksch, het Fransch, Hoogduitsch, Engelsch, Spaansch en Italiaansch eigen gemaakt.

Na de omwenteling van 1795 werd Fokke geplaatst op de Secretarie te Amsterdam. Aan deze betrekking moest hij het grootste gedeelte van zijnen dag besteden, doch vond nogthans den tijd om eenige uren onderwijs in de letterkunde, talen, geschiedenis en alle andere vakken van wetenschap te geven, terwijl het niet zelden gebeurde dat hij, onvermoeid en werkzaam lid van verschillende Maatschappijen en Genootschappen, na zulk een werkzamen dag des avonds nog als spreker optrad, en zijne hoorders nooit anders dan hunne kennis met nuttige kundigheden verrijkt naar huis deed gaan.

In 1804 verliet F o k k e zijne geboorteplaats, om aan zijne zucht naar een stil en landelijk leven te voldoen. Hij nam zijne woonplaats even buiten de Utrechtsche poort, en rigtte aldaar een letterkundig gezelschap op, hetwelk hij wekelijks met afzonderlijk daartoe opgestelde verhandelingen bezig hield. Zijne omstandigheden noodzaakten hem zijn geliefd buitenverblijf in 1810 weder met de stad te verwisselen. Men meldt dat zijne schuldelooze bijeenkomsten de achterdocht der Fransche politie hadden opgewekt, en dat hij ten gevolge daarvan eenige weken gevangen gehouden werd, ofschoon men hem nimmer van eenige misdaad heeft kunnen beschuldigen. Dit ongeval, gevoegd bij aanhoudende ligchaamsongesteldheid en achteruitgang in zijnen geldelijken toestand, verhaastte zijnen dood; want weinige weken, nadat hij ontslagen was, werd hij op het ziekbed geworpen en overleed hij, men zegt met W y t t e n b a c h 's *Bibliotheca critica* in de hand, in kommerlijke omstandigheden, op den 15^{den} November 1812. Zijn lijk werd in de Zuiderkerk met buitengewone plegtigheid ter aarde besteld, en zijne nagedachtenis werd door het Genootschap *Tot Nut en Beschaving*, in eene opzettelijk daartoe gehoudene vergadering, op eene waardige wijze, gehuldigd. Hij was in 1782 gehuwd met zijne nicht C a t h a r i n a B r i n k m a n , eene vrouw met vele uitstekende hoedanigheden begaafd, met welke hij dertig jaren lang in eenen kinderloozen, doch gelukkigen echt leefde. Zijne afbeelding ziet op verschillende wijzen het licht.

F o k k e , door v a n K a m p e n zeer eigenaardig de C a l l o t en H o g a r t h onzer letterkunde en door W i t s e n G e y s b e e k de *Hollandsche* B o ë t h i u s genoemd, was zoowel wijsgeer, geleerde als verdienstelijk Nederduitsch dichter. Moeijelijk is het te bepalen tot welke rubriek zijne werken moeten gebragt worden. Het zijn noch romans, noch geschiedenissen, noch eigenlijke letterkundige verhandelingen. V a n K a m p e n noemt ze carricaturen der geschiedenis en letterkunde, doch vol geest, kunde en luim.

Wij hebben getracht eene zooveel mogelijk volledige lijst er van te geven, met voorbijgang der talrijke vertalingen, die hij van de werken van buitenlandsche schrijvers leverde. Die lijst is als volgt:

Zede- en Dichtlievende Mengelingen, Amst. 1783. 8°.

De zwarte kater, *een sprookje van den ouden en hedendaagschen tijd*, Amst. 1787. 8°. herdrukt ald. 1841. 8°.

De verscheiden tijdperken des menschelijken levens, *in* 6 *redevoeringen*, Amst. 1787. 8°.

Het toekomende jaar drie duizend; eene mijmering, Amst. 1793. 8°.

Geheimzinnige toebereidselen tot eene boertige reis door Europa, 's Hage, 1794. 8° m. kaarten.

De Graveur, Dordr. 1797. 8°. m. pl.

Het onscheidbaar drietal redewezens, *verlichting*, *deugd en tijd geschetst*, Amst. 1800. 8°. met pl. herdr. ald. 1828. 8°.

Phosphorides, *in boertige vertoogen*, Amst. 1801. 8°.

Verhandeling over den oorsprong, *de gedaante en den invloed der nul*, Amst. 1801. 8°. m. pl.

Historische beschrijving van de maatschappij Felix Meritis, Amst. 1801. 8°. m. pl.

Twee verhandelingen over de oneindigheid der afgetrokkene denkbeelden, *en over de gedaanteverwisseling der dingen*, Amst 1802. 8° m. pl. herdr. ald. 1841. 8°. m. pl.

Verhandeling over den oorsprong der zeevaart, Amst. 8°. m. pl.

De Amsterdamsche kermis, *en derzelver oorsprong*, *voortgang en tegenwoordige staat*, Amst. 1802. 8°. m. pl.

Lettergeschenkje voor de leerlievende jeugd, Amst. 1802. 12°. m. pl. nieuwe uitgave ald. 1819. 8°.

De moderne Helicon, Amst. 1802. 8°.

Ernst en boert voor de XIX *eeuw*, Amst. 1803. 8°. 3 st.

De antieke Helicon, *behelzende de levensgeschiedenis der Grieksche dichters*, Leid. 1803. m. pl.

Katechismus der wetenschappen, *schoone kunsten en fraaije letteren*, Amst. 1804. 8°. 11 deelen. m. pl.

Van herberg tot herberg; zangspel, Leid. 1805. 8°.

Boertige reis door Europa, 's Hage 1806. 8°. m. pl. en kaart. 7 deelen, 2de druk. aldaar 1826. 8°. 4 dln.

Nieuw volks-zangboekje, Amst. 1806. 8°. 2 stukk. herdrukt ald. 1833. 16°. 2 stukk.

Schilder-, *dicht-*, *zede- en oudheidkundige beschouwing van den Rijnstroom*, *en de aan deszelfs oevers gelegene oorden*, Amst. 1807. 4°. 2 stukk. m. pl. herdrukt ald. 1841. 8°. m. plaat.

Verzameling van eenige zinledige uitdrukkingen, *welke dikwijls in gesprekken voorkomen*, Zaandam, 1807. 8°. m. pl.

De oude en jonge Janus, *of gedachten op den oude- en nieuwejaarsdag*, Amst. 1808. 8°.

De eerste grondslagen der voornaamste wetenschappen en kunsten ten dienste der Jeugd, Engelsch en Hollandsch, Amst. 1808. 8°.

Historie van de waag te Amsterdam, Amst, 1808. 8°. m. pl.

Dorus of het wonderkind; *eene nosokomische geestvrucht*, Amst. 1808. 8°. 2 stukk. m. pl.

Iets over alles; *eene Menippesche satire; en mengelingen*, Amst. 1809. 8°. 4 stukk.

De vaderlandsche historie vermakelijk voorgesteld, Amst. 1809. 8°. m. pl. 1ste deel.

Amsterdamsche burgers-winteravond-uitspanningen, Amst. 1809. 8°. m. pl.

De wegen des levens, *of de vraag: welk beroep wilt gij kiezen*? Amst. 1809. 12°. m. pl.

De drie gebroeders alverwoesters, Amst. 1810. 8°.

Verzameling van eenige, *hier te lande*, *gebruikelijke spreekwoorden*, *op eene vrolijke en gemeenzame wijze verklaard en opgehelderd*, Amst. 1810. 8°. m, pl. herdrukt ald. 1831. 8°.

De vrouw is de baas, Amst. 1810. 8°. 2 stukk. herdrukt ald. 1828. 8°.

Prognosticatie van J o h a n n e s L i c h t e n b e r g , *met aanmerkingen*, Amst. 1810. 8°.

Twee en twintig natuurlijke zedeprenten, Amst. 1811. 8°.

Het psycho-chemisch geheim, *om van den nood eene deugd te maken*, Amst. 1811. 8°.

De mode, *of verhaal der zeden*, *denkwijzen*, *kleederdragten en gewoonten van de oude*, *middentijdsche en hedendaagsche beschaafde volken*, Utr. 1811. 8°. 2 stukk.

Het leven is een droom, *met eene schets van het karakter en leven van den auteur*, Amst. 1814. 8°.

Verhandelingen over den onderscheiden aard van waken, *droomen en slapen*, *der magnetischen slaap en het dierlijk magnetismus*, Amst. 1814. 8°.

Het horoskoop der statistische, *politieke en oeconomische wereld*, Amst. 1814. 8°. m. plaat.

Niet, *niets en niet met al; eene ironisch komische verhandeling*, Amst. 1814. 8°. m. plaat.

Nieuwjaarswenschen van Thomasvaer, *op de bruiloft van Kloris en Roosje*, Amst. 1819. 8°. herdrukt ald. 1821. 8°.

Leven van Lucifer den Grooten, Amst. 1819. 8°. m. pl. 2de druk.

Socratisch komisch-onderzoek naar den zetel des karakters in den mensch, 2de druk, Amst. 1821. 8°. m. pl.

Proeve van een ironisch komisch woordenboek, Amst. 1821. 8°. 3de druk.

Geestverschijning en spokerijen, Amst. 1824. 8°.

De genealogie van Thomasvaer, Amst. 1825. 8°. 3de druk.

Verhandeling over de algemeene gelaatkunde van den mensch, Amst. 1825. 8°. 3de druk.

De vaderlandsche historie in themata, Amst. 1825. 8°. 7de druk.

De Narrensteinsche Couranten, *of verzameling van ernst en boert*, nieuwe uitgave, Amst. 1829. 8°.

Nagelaten verhandelingen en stukken van onderscheiden aard, Amst. 2de druk, 1831. 8°. m. pl.

Een Amsterdamsche zomer-morgenstond in de 18*de eeuw*, *dichterlijk beschreven*, *gevolgd door nog eenige onuitgegeven en verspreide dichtstukken*, Amst. 1841. 8°.

Behalve deze werken bestaan er van F o k k e een aantal, meest uit het Hoogduitsch, vertaalde tooneelstukken, en verscheidene verhandelingen en stukken in verschillende tijdschriften geplaatst. Eene volledige verzameling van alle zijne werken

zag te Amsterdam van 1833 tot 1835 het licht, 12 deelen, in 8°. met platen, portret en facsimilé.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.*, 1812. D. II. bl. 346, 1813, D. I. bl. 131, 146; de Jong, *Naaml. van Boek. en Supplement*; Brinkman, *Naaml. van Boek.*; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. II. bl. 309-322; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wet.*, D. II. bl. 657, 658; Collot d'Escury, *Holl. roem.* D. IV. St. I. bl. 92, 63, St. II. aant. bl. 649; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 101, b. bl. 94, *tweede vervolg*, bl. 73; Muller. *Cat. van Portrett.* bl. 86, 87.

[Catharina Elisabeth Fokke]

FOKKE (CATHARINA ELISABETH), zuster van de beide voorgaanden, werd in 1727 geboren. Zij was de derde vrouw van den beroemden tooneelspeler Jan Punt, met wien zij den 5den April 1772 in het huwelijk trad. Zij was eene zeer bekwame actrice en muntte vooral in treurspelen uit. Naar het oordeel van den kunstkenner Simon Stijl, die het leven van haren echtgenoot zoo uitmuntend beschreef, was zij eene kunstenares, die onmogelijk te volprijzen is, en die door haar spel de koudste harten wist te roeren. Zij speelde op het laatst te Rotterdam en verliet in 1775 het tooneel. De tijd van haar overlijden is niet bekend, doch zij moet niet lang meer na den dood van haren echtgenoot, die in 1779 plaats had, geleefd hebben.

Zie (Stijl) *Lev. van Jan Punt* in *Levensbeschr. van voorn. Mann. en Vrouw.* D. IX. bl. 60-64; *Aanh. op het Woordenb. van Nieuwenhuis*, D. II. bl. 652; van Halmael, *Bijdr. tot de Geschied. van het Tooneel*, bl. 39. 44; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. II. bl. 605.

[Thomas Fokke]

FOKKE (THOMAS), misschien tot het zelfde geslacht behoorende, was een uitmuntend acteur in het komieke, die in het karakter van *Sofia*, in Molières blijspel: *Amphitruo*, onvergelijkelijk was, en ook als *Thomasvaêr* uitmuntte. Hij leefde omstreeks 1712, en was niet minder als mensch dan als tooneelspeler algemeen geacht en in aanzien.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de geschied. van het tooneel*. bl. 31.

[A. Fokke]

FOKKE (A.) Willemszoon, welligt mede tot het zelfde geslacht behoorende, was een graveur, die in 1781 moet gebloeid hebben, doch slechts middelmatige bekwaamheden bezat. De Heer Kramm leerde hem kennen uit eene gravure, voorstellende: *het op strand jagen van een Vlaardinger Vischhoeker door drie Engelsche kapers*, *bij Scheveningen op den* 1sten *Januarij* 1781.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Jacobus Fokkens]

FOKKENS (JACOBUS). Zie FOCANUS (JACOBUS.)

[Melchior Fokkens]

FOKKENS (MELCHIOR). Zie FOCKENS (MELCHIOR.)

[Johan Pieter Fokker]

FOKKER (JOHAN PIETER), geboren in 1755, was Doctor in de wijsbegeerte, en werd in 1782 te Middelburg Lector in

de wis-, natuur- en sterrekunde. In 1798 was hij lid van het eerste en zoo kortstondig uitvoerend bewind van dat jaar, en in 1809 lid eener commissie te 's Gravenhage tot regeling van de maten en gewigten. Hij was lid van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen en, sedert de oprigting van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, lid van deszelfs eerste klasse. Hij overleed te Axel den 30sten October 1831. Hij schreef:

Redevoering, *ten betooge*, *dat de nuttigheid van de leer van de onsterfelijkheid der ziele zich niet slechts bepaalt tot de zedekunde*, Middelb. 1815. 8o.

In de *Verhandelingen der eerste klassc van het Nederlandsch Instituut* komen van hem voor de navolgende verhandelingen:

Waarnemingen van de Komeet van den Jare 1807. (2de deel, 's Hage, 1816, 4o.)

De middellijn der zon, *in het apogaeum en perigaeum*, *waargenomen met eenen heliometer van* 13 *meters brandpunt op een akromatischen kijker van eenen meter brandpunt* (6de deel, Amst. 1823. 4o.)

In de verslagen van genoemd Instituut (1829 bl. 30 en 1831 bl. 16) vindt men:

Heliometrische Waarnemingen betreffende Jupiter en Saturnus over de jaren 1803 *tot* 1821.

In de *Verhandelingen van het Zeeuwsch genootschap der wetenschappen te Vlissingen* zijn van hem opgenomen:

Beginselen der Komeet van 1779 (8ste deel, Middelb. 1782. 8o.)

Voorbijgang van Mercurius over de zon, *den* 12 *November* 1782 (9de deel, Middelb. 1782. 8o.)

Zie *Algem. Konst.- en Letterb.* 1831. D. II. bl. 338; de Jong, *Naaml. van Boek.* bl. 176, 640, 643, 667.

[Anske Fokkes]

FOKKES (ANSKE.) Zie FOCKES (ANSKE).

[Antonius Folcardus]

FOLCARDUS (ANTONIUS). Zie BORNBERGUM (ANTONIS FOLKERTSZ VAN),

[Jacob Folkema]

FOLKEMA (JACOB) werd in 1692 te Dokkum, of volgens anderen te Amsterdam geboren. Hij oefende zich ter laatstgemelde plaatse onder de leiding van den vermaarden Picardt in de teeken- en graveerkunst, en deed zich kennen als een kundig graveur, die vooral in het graveren van portretten, den verdienstelijken Houbraken op zijde streefde. Zijne kunstbekwaamheid is ook uit de door hem vervaardigde titels en prenten voor een aantal boeken op te maken. In het vak der zwarte kunstmanier heeft hij mede enkele proeven geleverd. Hij overleed te Amsterdam in Januarij, of volgens anderen den 3den Februarij 1767.

Zie *Vervolg op de Beschrijv. van Amst. door Wagenaar*, D. XXI. bl. 139; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Anna Folkema]

FOLKEMA (ANNA), zuster van den voorgaande, geboren in 1695, was eene verdienstelijke miniatuurschilderes, die ook het graveerijzer hanteerde en daarin belangrijke vorderingen maakte, zoo als blijkt uit het werkje getiteld: *Gebouwen*, *Gezichten*, *en Oudheden der stad Amsterdam*, *met figuren* (Haarl. 1741 en 1744) waarin zij een aantal gezigten van voorname gebouwen gemaakt heeft, die aardig en geestig behandeld zijn. Zij teekende ook vele portretten, waarvan er door haren broeder in plaat zijn gebragt, terwijl zij ook het miniatuurschilderen beoefende. Zij overleed den 1sten October 1768.

Zie *Woordenb. der Zamenlev.* D. I. bl. 561; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Jacob Adriaan Folkers]

FOLKERS (JACOB ADRIAAN), en niet zoo als bij sommigen F o l k e n s , werd in 1680 geboren. Tot de predikdienst opgeleid beriep men hem in 1708 als predikant te Akersloot. Van daar vertrok hij in 1724 naar Bergen op Zoom, bedankte in 1727 voor Vlissingen, en woonde in 1747 de belegering van Bergen op Zoom door de Franschen bij. Hij maakte zich tijdens deze zeer verdienstelijk. Met zijnen ambtgenoot J a n s s e n ging hij tot het laatste toe de soldaten in de gebeden voor, en na de godsdienstoefening begaf hij zich tusschen de gelederen om hen aan te moedigen. Bij de overrompeling der vesting werd hij door het Fransche krijgsvolk naakt uitgekleed, met de afgescheurde bladen van een folio bijbel, onder het geschreeuw van '*Dienaar des Duivels uw leer is Duivels*!' in het aangezigt geslagen, getrapt en mishandeld. Hij bragt er evenwel het leven af, werd in December 1747 emeritus, woonde eenigen tijd te 's Gravenhage, doch was in 1752 weder te te Bergen op Zoom, waar hij in 1762 overleed.

Gedurende de belegering der stad had hij zijne vrouw en kinderen verwijderd, en aanteekening gehouden van al hetgeen in de belegerde vesting voorviel, hetwelk hij aan zijne betrekkingen per brief mededeelde. Deze brieven bij elkander gebragt leveren alzoo een dagverhaal van hetgeen er in de stad en met hem bijzonder plaats had. In de boekerij van het Noord-Brabantsch Genootschap berust daarvan een afschrift getiteld:

Oprecht en echt dagverhaal van hetgeen mij Jacob Adriaan Folkers, *gedurende de belegeringe*, *als bij de overrompelinge van Bergen op den Zoom*, *anno* 1747 *is voorgekomen; zoo*, *dat ik zelf gezien*, *als uit geloofwaardige menschen gehoort hebbe. Tot gedachtenisse voor mijne vrouwe en kinderen*, *uit mijne eigenhandige aantekeningen*, *en uit mijne brieven*, *aan haar Ed. van postdag tot postdag toegezonden*, *en naderhand opgemaakt te 's Gravenhage* 1758, Handschrift in 4°. 82 bladzijden.

De heer H e r m a n s van dit Dagverhaal gewagende, twijfelt er niet aan, of eene uitgave van hetzelve zou met belangstelling gelezen worden, en den schrijver tot een eerzuil verstrekken.

Van hem ziet verder het licht.

Jehova's Loffelijkheden, *sterkheid en wonderen betoont en gewrocht in 't beleg en ontzet van Bergen op den Zoom*, *belegerd door den Marquis ab Spinola en ontzet door Prins Maurits*, *van den* 18 *Julij tot den* 3 October 1622, *ter gedachtenis voorgedragen in een predikatie uyt Psalm* XVIII: vs. 3 en 4, *den* 3 *October* 1732, *met een oprecht Dagverhaal*. Amst. 1733. 8°. Herdrukt, ald. 1747. 4°.

Jehovaas aanbiddelijke wonderwegen, *zo ter beproevinge als verlossinge van Nederlands Israel*, *en deszelvs verschuldigde erkentenis opgemaakt en voorgesteld uyt Psalm* LXVI. *vs* 10 *tot* 13. 's Hage 1749. 4°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1724, *a* bl. 120, 122, 363, 469, 1727, *b* bl. 627, 738, 1747, b bl. 709, 1760, b bl. 649, 754; v a n A b k o u d e *Naamr. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III; v a n W i j n , *Aanm. op Wagenaar*, D. XX. bl. 61, 69; H e r m a n s , *Mengelw. over Noord. Brab.* D. II. bl. 12, 13, 38, 39.

[Wigerus Folkersma]

FOLKERSMA (WIGERUS), zoon van J o h a n n e s F o l k e r s m a , laatst predikant te Veenwouden in Friesland, en van F o k j e S c h r e u d e r , werd aldaar geboren den 19den December 1757. Na zijne voorbereidende opleiding grootendeels van zijnen vader ontvangen te hebben, vertrok hij, op omstreeks veertienjarigen leeftijd, naar Leeuwarden, alwaar hij bij een apotheker als leerling geplaatst werd. Bij dezen oefende hij zich omstreeks drie jaren theoretisch en praktisch in de schei- en artsenijbereidkunde, waarna hij te Amsterdam insgelijks bij een Apotheker geplaatst werd, en mede ruime gelegenheid vond tot verdere beoefening der genoemde vakken. Ruim een jaar bleef hij aldaar en begaf zich toen naar de Hoogeschool te Groningen, waar hij, in de geneeskunde studerende, op den 7den Junij 1783 den Doctoralen graad verkreeg. Hij vestigde zich nu als geneesheer te Leeuwarden, en het duurde niet lang of eene uitgebreide praktijk, zoowel uit de stad als uit de provincie, viel hem ten deel. Gedurende meer dan een halve eeuw genoot F o l k e r s m a het onbepaaldst vertrouwen en was hij om zijne kunde, rechtschapen en eenvoudig karakter en reinen zedelijken wandel door allen geacht en bemind. Tot nog twee dagen voor zijn dood was hij met roem werkzaam, tot dat hij op den 18den Julij 1837 overleed.

F o l k e r s m a was tweemalen gehuwd. Zijne tweede vrouw, A n n a M a r i a B e u k e r s , schonk hem vier zonen en twee dochters, waarvan nog twee zonen en twee dochters in leven zijn. Hij schreef:

Verhandeling over de vraag: In hoeverre zou men bij gebrek van den apotheek, *uit kelder en keuken de vereischte geneesmiddelen*, *ook tegen de zwaarste ziekten en kwaalen*, *zoo uit- als inwendig*, *kunnen bekomen*; *mits uitzonderende de volgende middelen*, *kina*, *kwik*, *opium*, *staal*, *delfzuren*, *rhabarber*

en ipecacoanna. (Geplaatst in de *Verhandelingen van het Genootschap: Servandis Civibus*. Amst. 1788. 8°, bl. 521).

Genees- en natuurkundige verhandeling van de hedera arborea of klimop, enz. Leeuw. 1802. 8°.

Kort verslag der ziekten, *welke in Julij*, *Augustus*, *September en October*, *in de provincie Vriesland gewoed hebben*, Leeuw. 1827. 8°.

Iets over de geneeskunde, *tot nut en onderrigting van jonge genees- en heelmeesters*, *alsmede voor het algemeen*, Leeuw. 1830. 8°.

Uit medegedeelde familieberigten bijeengebragt; H o l t r o p , *Bibl. Medico-chirurgica*, p. 98, 99; d e J o n g , *Naaml. van Boek.* en *Supplem*.

[Folkert van Coeverden]

FOLKERT VAN COEVERDEN. Zie COEVERDEN (FOLKERT VAN).

[Antonius Folkertsz]

FOLKERTSZ (ANTONIUS). Zie BORNBERGUM (ANTONIS FOLKERTSZ VAN).

[Folkmarus]

FOLKMARUS, 16de Bisschop van Utrecht, een Fries van geboorte, wordt gehouden voor den opvolger van B a l d e r i c u s en beklom na diens dood, in 977, den Utrechtschen zetel. Hij werd geroemd om zijne zachtmoedigheid en godsvrucht. Ofschoon hij dertien jaren Bisschop was, schijnt hij echter met weinige zaken, buiten zijne bediening, zich bemoeid, en dus weinig stof om over te spreken of te schrijven te hebben nagelaten. Alleen meldt de geschiedenis van hem dat hij de West-Friezen tegen Graaf A r n o u d ophitste, doch dat hij later hunne partij verliet. Hij is, naar het meest aangenomen gevoelen, in het jaar 990 overleden.

Zie S c h o t a n u s , *Friesche Hist.* bl. 79; B l o n d e e l , *Beschrijv. van Utrecht*, bl. 251, 252; S j o e r d s , *Friesche jaarb.* D. II. bl. 141, 148; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. II. bl. 129; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 281, 212; A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. I. bl. 35.

[Hermanus Follinus]

FOLLINUS (HERMANUS), in Friesland geboren op het laatst der zestiende eeuw, was Doctor in de wijsbegeerte en geneeskunde, en oefende laatstgenoemde wetenschap gedurende verscheidene jaren met roem uit te 's Hertogenbosch, waar hij stads geneesheer was. Hij werd van daar als Hoogleeraar te Keulen beroepen, waar hij aan de pest overleed. Hij schreef:

Physiognomia, *ofte Menschenkenner*, Haarl. 1613. 8°.

Amuletum Antonianum, *sive luïs pestiferae fuga*, Antv. 1618. 8°.

De cauteriis, *ad Thomas Fienum*, Antv. 1618. 8°.

Orationes duae. De natura et curatione febris peticularis: deque studiis chymicis conjungendis cum Hippocratis, Antv. 1622.

Algebra, *sivus de rebus occultis liber unus*, Colon. 1622.

Naturae humanae, *sive mores et temperamenta hominum usque ad ultimos animorum secessus cognoscendi modus*, *methodo*

Aristotelis, (uit het Hollandsch vertaald door zijn zoon die volgt) Colon. 1649. 12°.

Zie S w e e r t i u s , *Ath. Belg.* p. 342; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 474; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 320; N i e u w e n h u i s , *Woordenb. Aanh.* D. II. bl. 652; M u l l e r , *Cat. van Godgel. Werk. Sapplem.* bl. 70.

[Jan Follinus]

FOLLINUS (JAN), of F o l l i n , zoon van den voorgaande, werd te 's Hertogenbosch geboren en oefende daar mede de praktijk uit. Later trok hij mede naar Keulen, vestigde er zich als geneesheer en overleed er waarschijnlijk in 1650. Van hem ziet het licht:

Synopsis tuendae et conservandae bonae valetudinis, Silvad. 1646, 12°. ibid. Col. 1648. 12°.

Tyrocinium medicinae practicae, *ex probatissimis auctoribus digestum*, Colon. 1648. 12°.

Zie H e r m a n s , *Consp. Onom. literar.* p. 15; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 320.

[Henrikus Johannes Folmer]

FOLMER (HENRIKUS JOHANNES) werd te Zutphen in 1731 geboren en vroegtijdig tot de letteroefeningen bestemd. Na zes jaren op de Latijnsche school in zijne geboorteplaats doorgebragt te hebben, vertrok hij naar de Hoogeschool te Groningen, studeerde er in de godgeleerdheid, en werd in 1758 beroepen tot predikant te Echtelt. Hij vertrok van daar in 1759 naar Dwingeloo, waar hij den 8sten Julij bevestigd, doch eerst den 29sten Julij zijne intrêe deed, vermits hij door ziekte verhinderd werd. Hij maakte zich jegens de gansche Hervormde kerk in ons vaderland verdienstelijk, toen hij namens de provinciale Synode van Drenthe, in 1773, afgevaardigd werd tot de kommissie aan welke de nieuwe Psalmberijming was opgedragen. Tot aandenken aan dit gewigtig werk schonk hij de gemeente Dwingeloo het Psalmboek, dat aldaar nog bij elke godsdienstoefening gebruikt wordt en dat met eenige dichtregelen van zijne hand voorzien is. Hij overleed te Dwingeloo den 23sten Februarij 1781, en werd in de kerk aldaar onder den preêkstoel begraven. Hij was in 1765 gehuwd met G e e r t r u i d a P a l t h e , dochter van A r n o l d P a l t h e , Burgemeester van Nieuwenhuis, in het graafschap Bentbeim, die hem drie zonen en twee dochters schonk. Zijne geleerdheid en verdiensten zijn erkend en gehuldigd door de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. Zijne afbeelding ziet het licht door H o u b r a k e n gegraveerd.

Zie *Hand. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* 1781. bl. 3; *Boekz. der gel. Wereld*, 1781. a bl. 328-330; v a n I p e r e n , *Hist. van het Psalm-Gezang*, D. I. bl. 318, 329, D. II. bl. 249 met portret; v a n S c h a i c k , *Feestrede ter herinn. aan het 250jarig bestaan der Herv. Gem. te Dwingeloo*, bl. 14, 32; M u l l e r , *Cat. van Portr.* bl. 87.

[Duco Folperda]

FOLPERDA (DUCO), geboren te Harlingen in 1704, werd cerst beroepen te Birdaard in 1734, vertrok van daar in 1744

naar Hempens, vierde er in 1759 zijne vijfentwintigjarige Evangeliedienst, werd er in 1781 emeritus en overleed te Leeuwarden den 20sten Junij 1782. Hij schreef, behalve eene *voorrede over Openbaringen* XIV. vs. 6, 7, gevoegd bij Henricus Siccama, *de zuivere en veilige geloofsweg om getroost te leven en zalig te sterven*, Leeuw. 1753. 8o. 2 deelen.)

Christus de Adem onzer neusen, Leeuw. 1750. 8o.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1734, b bl. 394, 1735. a bl. 739; 1744. b bl. 231, 362, 363, 1759. b bl. 584; Columba en Dreas, *Naaml. der pred. in de Class. van Dokk.* bl. 28, 24; Laurman, *Naaml. der pred. in de Class. van Leeuw.* bl. 37; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V. bl. 26; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. II. bl. 125; Arrenberg, *Naamreg. van Boek*.

[Nicolaas de la Fond]

FOND (NICOLAAS DE LA) was een Franschman, omstreeks 1620 à 1630 geboren, die in 1667, en welligt vroeger, te Amsterdam eene geestige Fransche courant (*Gazette ordinaire d'Amsterdam*) schreef en uitgaf. Er is van dezen man niets bekend, dan zijn portret door H. Gascard geschilderd en door P. Lombard zeer fraai gegraveerd. Hij leefde nog in 1698.

Zie Bodel Nijenhuis, *listc d'une Coll. de portraits d'imprimeurs*, etc. Livr. V. p. 19; *de Navorscher*, D. V. bl. 160, 283; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 70.

[Doeke Fondens]

FONDENS (DOEKE), waarschijnlijk een zoon van Hoite Doekes Fondens, die zich in 1488 berucht maakte door zijne plunderingen op de huislieden van Gaasterland. Doeke woonde te Hesens of Hessens bij Jorwerd. Hij teekende in 1504 den bekenden reversaalbrief, werd in 1522 Grietman van Baarderadeel en behoorde onder die Grietmannen, die in den omtrek van Sneek hunne bediening waarnemende, men beletten wilde, zonder toestemming der Geldersche bevelhebbers, vrij in en uit de stad te gaan. Hij verkreeg in 1533 Aesgama-state onder Peins, met het regt om twee oude zwanen te houden. Hij is begraven in de kerk te Jorwerd, doch de tijd van zijn overlijden is onbekend. Doeke Fondens, die in 1580 voortvlugtig was en door het Hof van Friesland werd ingedaagd, was misschien een zoon of kleinzoon van hem.

Zie van Sminia, *Naaml. van Grietm.* bl. 223; Arend, *Algem. geschied des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 434.

[Johannes Fonk]

FONK (JOHANNES). Zie VONK (JOHANNES).

[Harman Fonne]

FONNE (HARMAN), Kapitein op het Nederlandsche gewapende koopvaardijschip *de Madonna Della Vigna*. Hij was tegenwoordig bij het zeegevecht in de baai van Fouques of Foja, alwaar de Venetiaansche Admiraal Giacomo Riva, in 1650

eene schitterende overwinning op de Turken behaalde. Genoemde Admiraal verleende aan F o n n e eene schriftelijke

getuigenis, waarin hij hoogelijk zijne dapperheid roemt, zoo in het bestrijden van den vijand bij het uitloopen der Dardanellen, als bij den aanval en de vernieling der Turksche schepen in de baai van Fouques, met bijvoeging, dat hij op zijne voordragt door den Senaat van Venetië, wegens de diensten in dat gevecht bewezen, met een gouden ketting vereerd is. In het volgende jaar verwierf hij zich mede grooten lof, bij het vernielen van de bij Malvasia liggende Turksche schepen, en in de deswege aan hem gegevene verklaring van den Venetiaanschen Vice-Admiraal B a t a g l i a , die zich op zijn schip bevond, wordt bepaaldelijk het welslagen dezer hagchelijke onderneming aan zijne overschrokkenheid toegeschreven.

Blijkens eene derde aan hem afgegevene verklaring wegens zijn loffelijk gedrag, door den Venetiaanschen Admiraal B a r b a r o , was hij, altijd met denzelfden bodem, ook tegenwoordig geweest bij den bloedigen zeeslag van 1651, toen de Venetianen onder aanvoering van L u i g i M o c e n i g o andermaal op de Turken, in den Griekschen Archipel, nabij het eiland Cerigo, eene volkomene overwinning behaalden.

In 1653 nam F o n n e deel aan den Zeeslag voor Livorno onder v a n G a l e n , en had daarbij het geluk, met zijnen bijkans zinkenden bodem, dezelfde *Madonna Della Vigna*, het Engelsche schip *de Levantsche Koopman* met den sabel in de vuist mede te helpen vermeesteren, waarna hij genoodzaakt was zijn eigen schip op het strand te zetten. Verder wordt er van dezen dapperen zeeheld geen gewag meer gemaakt.

Zie (v a n d e n B o s) *Lev. der Zeeheld*, D. II. bl. 103, alwaar hij F o n s genoemd wordt; d e J o n g e , *Nederl. en Venetie*, bl. 247-243.

[Antonio Lopez Suasso Diaz de Fonseca]

FONSECA (ANTONIO LOPEZ SUASSO DIAZ DE) werd op den 1sten April 1776 te Amsterdam geboren, uit een oudadelijk Spaansch geslacht, L o p e z v a n B i s c a y e genaamd, afstammende van Don A n t o n i o L o p e z S u a s s o , Baron van Avernas le Gras in de Spaansche Nederlanden. De staatkundige gebeurtenissen van het einde der achttiende eeuw noopten d e F o n s e c a zich op jeugdigen leeftijd in Engelsche krijgsdienst te begeven. Hij vertoefde als zoodanig verscheidene jaren in de Engelsche West-Indische bezittingen, keerde later naar het vaderland terug, waar hij zich met de staatkunde en het schrijven van verschillende werken bezig hield. Hij overleed op den 12^{den} October 1857 te Mechelen. De werken door hem uitgegeven zijn getiteld:

Treatise on the British Drill and Exercise, Lond. 8°.

The theory of the infantry movements, Lond. 1825-1826. 3 Deelen 8°. met een atlas in lang 4°. Nieuwe verbeterde uitgave, Londen 1846. 8°. met atlas in lang 4°.

La Canne magique ou le libéralisme dévoilé. Roman politique. 's Hage, 1831. 8°.

Observations sur la loi fondamentale pour montrer son excellence et les changemens dont elle parait susceptible, 's Hage 1833. 8°.

La politique dégagée des illusion liberales, 's Hage, 1838. 8°. 2 deelen.

Le tocsin, Amst. 1829-1832. 8°. 3 stukken.

La Haye, *par un habitant*, 's Hage 1853. 8°. 2 deelen, waarbij hij in 1857 nog *Additions*, *changements et remarques* toevoegde.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1857. bl. 336, 371, door ons hier gevolgd.

[Gabriel la Font]

FONT (GABRIEL LA) geboren te Rotterdam den 1sten Maart 1722, was gesproten uit eene aanzienlijke burgerfamilie, hebbende zich zijn vader, mede G a b r i e l genaamd, na de opheffing van het Edict van Nantes, te Rotterdam als koopman nedergezet. Zijne moeder was M a r t h a L a c a v e . Hij studeerde te Leiden, werd in 1747 proponent bij de Waalsche gemeente, in 1748 predikant bij die gemeente te Gorkum, en in 1758 bij dezelfde gemeente te Maastricht. In 1764 werd hij aldaar mede aangesteld tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte. Hij overleed er in 1773, en werd in de Fransche Kerk begraven. Hij was te Gorkum gehuwd met MARTHA CAZAUX, die hem eene dochter en een zoon schonk. Waarschijnlijk was deze J e a n G a b r i e l L a F o n t , predikant der Waalsche Gemeente te 's Hertogenbosch, die wegens zijn onvoorzigtig bidden door hunne Hoogmogenden in 1788 werd afgezet.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1773. b bl. 238, 508-511; *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XXII. bl. 231-203.

[Claude Fontaine]

FONTAINE (CLAUDE), een Parijsenaar, van 1629 tot aan zijn dood in 1655 drukker der Staten van Friesland te Leeuwarden, was een geletterd man en dichter, die met G y s b e r t J a b o b s en andere vernuften van zijnen tijd, wier werken hij uitgaf, bevriend was. Van zijne eigene vloeijende dichtproeven gaf hij uit:

Duynkerkens sterftijd, uit het Fransch, Leeuw. 1645.

Politycke Kuiper onzes tijds, *ofte sinryck tractaet van het ambacht der huidendaegsche kuiperij*, Leeuw. 1647.

Zie H a l b e r t s m a , *Hulde aan Gysbert Japiks*, D. II. bl. 365.

[Johan en Nicolaas de la Fontaine]

FONTAINE (JOHAN en NICOLAAS DE LA). Zie FONTANUS (JOHANNES en NICOLAUS).

[Isaac de la Fontaine]

FONTAINE (ISAAC DE LA), studeerde aan de Leidsche Hoogeschool en verkreeg daar in 1654 den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte. Volgens zijn Album, thans nog in het bezit van Jhr. F.A. R i d d e r v a n R a p p a r d te 's Hage, studeerde hij in het zelfde jaar te Groningen in de godgeleerdheid. Van daar begaf hij zich in 1655 naar Heidelberg en Bazel. Later beoefende hij de

geneeskunde en vestigde zich als geneesheer te Amsterdam. Een grieksch lofvers op de *Musae Juveniles* van Robertus Keuchenius (1662) vindt men in dien bundel bl. 44, 199.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. XI. bl. 316; van Rappard, *Overz. eener verz. Alba Amicor.*, in *Nieuwe Reeks van Werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.* D. VII. St. II. bl. 124, 126, 127.

[Isaäc de la Fontaine]

FONTAINE (ISAäC DE LA), welligt een zoon van den voorgaande, werd eerst predikant te Deurne, Vlierden en Liessel in 1736, te Waardenburg en Neerijnen in 1740, te 's Gravezande in 1747, en emeritus in 1770; hij overleed in 1785. Van hem zie het licht:

Kort begrip der kerkelijke historie, *door den beroemden Heer J.H.S. Formeij*, *Hofraad enz. In 't Nederduitsch gevolgd en met vele bijvoegselen vermeerderd*, tweede vermeerderde uitgave, Utrecht 1778. 8°.

Zie *Boekz. der gel. wereld*, 1779, a bl. 112; de Jongh, *Naaml. der pred. van Gelderl.* bl. 303; Brans, *Kerk. Rey. der pred.* bl. 146.

[Johannes Fontanus]

FONTANUS (JOHANNES), ook Fontein, of de la Fontaine genaamd, was de zoon van Anthonis Fontein en Belie Plemp, en werd te Amsterdam in 1574 geboren. Hij studeerde in de geneeskunde, en zette zich, na zijne bevordering tot Doctor, in zijne geboorteplaats neder, terwijl Prins Maurits hem tot zijnen geneesheer aanstelde. Hij gaf ook lessen in de ontleedkunde boven de Vleeschhal in de Nes, daartoe in 1621 met den titel van Hoogleeraar in de anatomie en chirurgie door de regering aangesteld. Hij overleed den 8sten Augustus 1628. Zijne afbeelding ziet het licht. Zijne zinspreuk was *Fons vitae Christus* (Christus is de bron van het leven). Van hem ziet het licht:

Lessen betreffende de konst der Chirurgie, Amst. 1641. 12°.

Zie Wagenaar, *Beschrijv. van Amst.*, D. XI. bl. 316; van Abcoude, *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. III; van Lennep, *Ill. Amst. Athen. memorab.* p. 140, Muller, *Cat. van Portrett.*, bl 87; van der Boon, *Geschied. der ontdekk. in de ontleedk. van den mensch*, bl. 259.

[Nicolaas Fontanus]

FONTANUS (NICOLAAS), broeder van den voorgaande, werd te Amsterdam geboren, was mede een beroemd geneesheer en in het Grieksch en Latijn ervaren. Hij werd in 1640 in zijne geboorteplaats tot Inspecteur van het Geneeskundig Collegie benoemd, en schreef de volgende werken:

Institutiones Pharmaceuticae, Amst. 1633, 12°.

Tractatus de extractione foetus mortui per uncum, gevoegd bij zijne uitgave der *Aphorismen* van *Hippocrates*, Amst. 1633. 12°.

Florilegium Medicum, Amst. 1637. 12°.

Responsionum et curationum medicinalium liber unus, Amst. 1639. 12°.

Observationum variarum Analecta, Amst. 1641. 4°.

Commentarius in Sebastianum Austrium de Morbis puerorum, Amst. 1642. 12°.
Syntagma medicum de morbis mulierum, *in quatuor tomos distinctum*, Amst. 1644. 12°. Venet. 1649. 18°.

Fons sive origo febrium, *earumque remedia*, Amst. 1644. 12°.
Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens de volgende stukken:

Triumphtrompet op 't veroveren van 's Hertogenbosch, Amst. 1629. 8°.

Casta, *ofte spiegel der Kuysheid*, Amst. 1637. 8°.
Esther, *ofte 't Beeldt der Gehoorsaamheid*, Amst. 1638. 8.

Aristobulus, Amst. 1638. 8°.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 909; W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amst.* D XI. bl. 316; *Biograph. Univ.* T. VII. p. 328; W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.*, D. I. b bl. 96.

[Johannes Fontanus]

FONTANUS (JOHANNES) heeft zich wel niet door geschriften beroemd gemaakt, maar de groote invloed door hem uitgeoefend, en de belangrijke rol die hij gespeeld heeft in de godsdienstige en staatkundige twisten van het begin der zeventiende eeuw, doen ons verlangen naar meerdere bekendheid omtrent zijn persoon.

Hij werd in 1545 te Zoller, in het land van Gulik, geboren. De naam van zijnen vader was E. P u t s . Men gaf hem evenwel dien van F o n t a n u s , met het oog op het ambt dat hij later bekleeden zou. Hij begon zijne letteroefeningen te Emmerik, studeerde te Heidelberg in de godgeleerdheid onder U r s i n u s , en werd, tot proponent bevorderd zijnde, als predikant beroepen te Nieuhuizen in de Paltz, en in 1567 aldaar ook tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid aangesteld. Van daar, na een verblijf van veertien jaren, om de godsdienst verdreven, nam hij een beroep te Groot-Bockenum aan, en trok in 1577 met den Paltsgraaf C a s i m i r als hofprediker naar de Nederlanden. Hij deed nog in dat zelfde jaar bij leening te Arnhem dienst, maar werd reeds in 1578 aldaar als eerste vaste predikant beroepen. Hij deed in die gemeente groote en goede diensten aan de zaak der Hervorming. Voortdurend diende hij de leden van het Hof van Gelderland ter dier zake met raad en voorlichting en reisde volgens hunne magtiging de Veluwe rond om overal de overblijfselen der pauselijke superstitien te doen plaats maken voor de nieuwe orde van zaken. Meermalen werden hem belangrijke zendingen opgedragen. Zoo zien wij hem in 1597 naar Epe, Brummen, Scherpenzeel, Hoevelaken en andere gemeenten reizen, om overal nieuwe predikanten in hunne dienst te bevestigen, en vooral om orde te stellen op het beheer der kerkgoederen.

F o n t a n u s was een ijverig voorstander der gereformeerde

kerk en later der Contra-Remonstranten. Terwijl verreweg het grootste gedeelte der leeraars in Gelderland de zijde der Remonstranten kozen, was hij te Arnhem de eenige predikant die de kerk getrouw bleef. Gedurende de twisten met Caspar Coolhaes toonde hij weinig genegenheid voor dezen predikant, dien hij als een oproermaker en onruststoker beschouwde, en over wien hij bij herhaling aan Graaf Johan van Nassau schreef, met wien hij eene gedurige briefwisseling over kerkelijke aangelegenheden hield en door wien hij meermalen in belangrijke zaken, de godsdienst betreffende, geraadpleegd werd. Als afgevaardigde van Gelderland tot de Noord-Hollandsche Synode van 1603, was hij betrokken in de vroegere raadplegingen ter verkrijging van eene verbeterde Bijbelvertaling. In 1610 treffen wij hem op de algemeene Synode van Kleef, Gulik en Berg aan, waar hij als verdediger optrad van den Heidelbergschen Catechismus. In den zooveel geruchtsmakenden twist over het beroep van Coenraad Vorstius was ook hij betrokken. Bij monde van Fontanus, toen reeds een grijsaard, werd den 27sten September 1612 de remonstrantie aan de Staten overgeleverd, welke ons door Baudartius woordelijk wordt medegedeeld. Met denzelfden Baudartius was Fontanus van wege Gelderland afgevaardigd, ter vergadering, die door de Contra-Remonstranten, den 17^{den} September 1615 te Amsterdam, was belegd, om het regt der kerk tegen het staatsgezag te handhaven. De hooge achting waarin Fontanus bij zijne gelijkdenkende tijdgenooten stond, deed hem dadelijk het voorzitterschap dier vergadering verwerven. Ofschoon toen reeds hoog bejaard en krank zijnde, scheen men hoop te hebben hem nog eenigen tijd te mogen behouden; althans de Hoogleeraar Johannes Isacius Pontanus, die zijne krankte als eene ramp voor kerk en school betreurde, wenschte hem toen, om beider heil, nog Nestors jaren toe. Die wensch werd echter niet vervuld, want reeds den 22sten November 1615 werd Fontanus tot hooger leven geroepen.

Had hij gedurende zijne lange loopbaan veel voor de vaderlandsche en bijzonder voor de Geldersche Kerk gedaan, zeer verpligte hij de provincie Gelderland aan zich door het aandeel dat hij had aan de oprigting der Geldersche school te Harderwijk, welke tot 1648 slechts eene kwartierlijke school was, maar bij diploma van den 17den Maart 1648 door de Staten van Gelderland tot eene provinciale Academie verheven werd, en door den ijver waarmede hij hare belangen voorstond. Getuige hiervan zijn schrijven aan den Raad van Harderwijk, om de lasten der geestelijke goederen, welker inkomsten ten dienste van kerk en school werden afgezonderd, te verminderen, waarop hij van de schepenen van Harderwijk een gunstig antwoord ontving. Vijftien jaren stond hij als Curator aan het hoofd van die stichting, en tot aan zijnen dood was hij, de

ijverige voorstander van letteren en geleerdheid, een harer ijverigste en warmste verzorgers. Geen wonder dan ook, dat mannen als Baudartius, Baudius en Pontanus uitweidden in zijnen lof, en de laatste bij zijn verscheiden een roerende Latijnsche treurzang schreef, gelijk hij eertijds zijne verdiensten in een zesregelig bijschrift bij zijn portret gehuldigd had.

Die hulde kwam den waardigen man met alle regt toe. Want al is het dat wij zijn verzet tegen het gebruik der orgels in de kerken, als een verkeerden ijver moeten afkeuren, en het volstrekt niet met hem eens zijn, gelijk hij aan het hoofd zijner kerkeraad in 1596 aan de regering van Arnhem te kennen gaf, dat het drinken op iemands gezondheid ‘als eene Heidensche afgodische superstitie’ mogt worden afgeschaft, is en blijft hij nogtans een hoogst merkwaardig persoon, van wien Baudartius naar waarheid getuigde ‘dat er niets zoo oprecht daar leeft als die man, en dat meer naar die oude eenvoudigheid gelijkt dan hij.’

In van Hasselt's *Kronijk van Arnhem*, bladz. 259, lezen wij dat op den 18^{den} Januarij 1607 aan den predikant Fontanus drie ankers wijn door de regering van Arnhem gegeven werden, om ter gelegenheid van zijn huwelijk met Willemke van Haeren, op zijne bruiloft te verschenken. Indien wij dat berigt nemen zoo als het daar staat, dan zou Fontanus op twee en zestig-jarigen leeftijd gehuwd zijn. Daar evenwel de vermaarde Ellardus van Mehen, predikant te Harderwijk, reeds vóór het sterven van Fontanus, en dus hoogstens acht jaren na genoemde vereering, reeds zijn schoonzoon was, zoo meenen wij gerustelijk te mogen stellen, dat met die bruiloft, door van Hasselt genoemd, eene zilveren feestviering zal bedoeld zijn.

De afbeelding van Fontanus ziet fraai gegraveerd het licht. Zijne zinspreuk was *Jehovah regnat*. (De Heer regeert). Hij schreef in een der Alba van Ernestus Brinck. Hij liet een buitengoed of spijker na, gelegen aan den Velperstraatweg bij Arnhem, hetwelk nog onder den naam van *Fontanus spijker* bekend is, ofschoon de tegenwoordige bezitter dien naam heeft doen wegnemen.

Zie Baudartius, *Memoriën*, B. II. bl. 90-24, B. VII. bl. 11, 12; Joh. Is. Pontani, *Poëmat.* (Amst. 1634) p. 73-75, 110; D. Baudiî, *Epist.*; (van Hasselt) *Beschr. der stad Bommel*, bl. 139, 140; Schrassert, *Beschrijv. van Harderwijk*, D. II. bl. 134; de Jongh, *Naaml. der predik. van Gelderl. voorberigt* ongepagineerd, bl. 16 en bl. 303; Hinlopen, *Hist. van de overzett. des Bijb.* bl. 39; (van Hasselt) *Kron. van Arnhem*, bl. 234, 238, 241, 245, 246, 253, 259, 263; Dezelfde, *Geldersch maandwerk*, D. I. bl. 24, 39 en volg. D. II. bl. 502; Dezelfde, *Stukken voor de vaderl. hist.* D. IV. bl. 45; Kist en Royaards, *Arch. voor kerk-geschied.* D. V. bl. 419, D. X. bl. 249; Dezelfden, *Ned. Arch. voor kerk-geschied.*, D. III. bl. 208, 224, D. IV. bl.

215; Groen van Prinsterer, *Archiv.* Zie het Register; Goebel, *Gesch. des Chr. Lebens in der Rhein-Westph. Evangel. Kircke*, B. II. S. 208, Bouman, *Geschied. der Geld. Hoogesch.*, D. I. bl. 16, 18, 30, 113, 116, D. II. bl. 642; Rogge, C. J. Coolhaes, D. I. bl. 208; van Rappard, *Overz. eener verz. Alba Amicorum*, in *Nieuwe Reeks van Werken van de Maatsch. der Nederl. Letterk. te Leid.* D. VII. St. II. bl. 73, 74; Mnller, *Cat. van Portrett*,, bl. 87. Eindelijk is een en ander omtrent hem te vinden in het provinciaal Archief van Gelderland, alsmede in dat van het voormalige Geldersche Hof.

[Johannes en Nicolaas Fontein]

FONTEIN (JOHANNES en NICOLAAS). Zie FONTANUS (JOHANNES en NICOLAUS).

[Pieter Fontein]

FONTEIN (PIETER). Zie FONTIJN (PIETER).

[Pieterz Fontein]

FONTEIN (PIETER) werd in 1708 te Harlingen geboren. Tot de Doopsgezinde gemeente behoorende, werd hij voor leeraar opgeleid. Hij studeerde aan de Leidsche Hoogeschool en legde zich, als leerling van de beroemde Hoogleeraren Tiberius Hemsterhuis en Albertus Schultens, vooral op de studie der Latijnsche en Grieksche letteren toe. In 1732 werd hij predikant bij de Doopsgezinde gemeente te Rotterdam, van waar hij in 1739 naar Amsterdam vertrok als leeraar bij de gemeente, die hare vergaderingen hield bij *den Toren* en *het Lam*, en daarom Lamisten genoemd. Als zoodanig bleef hij tot eenige jaren voor zijnen dood werkzaam, totdat hij op den 8sten Augustus 1788 overleed.

Fontein, ofschoon door geene uitgegeven geschriften bekend, was een man van groote vermaardheid. Zeer bedreven in de Grieksche en Romeinsche letterkunde, en in die des vaderlands, was hij de vriend van de geleerdste mannen van zijnen tijd. Mannen als Wijttenbach, die hem het eerste stuk van het derde deel zijner *Bibliotheca critica* opdroeg, en de Hoogleeraar Christophorus Saxe, die breed uitweidt in zijnen lof, stelden prijs op zijnen omgang en briefwisseling. Ofschoon niet tot Hoogleeraar bij de kweekschool der Doopsgezinden geroepen, was hij een harer hechtste steunpilaren en de vraagbaak der studenten, voor wie zijne rijk voorziene boekerij te allen tijde openstond, en voor wie hij gaarne zijn leerzaam onderhoud veil had. Hij stond wegens zijne geleerdheid en oordeelkunde onder de philologen van zijnen tijd in hooge achting, en met de beroemdste hunner, zoowel binnen- als buitenlands, hield hij briefwisssling. Zijne bibliotheek, uit ruime middelen bijeengebragt, wordt een gedenkstuk genoemd van de zorgvuldigheid en keurigheid, waarmede zij was bijeengebragt. Hij wilde niet dat die schat, door hem met zooveel moeite verzameld, zou uiteen gaan, maar schonk haar bij uitersten wil aan de kweekschool zijner gemeente, en voegde daarbij eene som van vier duizend gulden, om besteed te worden aan nog ontbrekende werken, welker aankoop aan den Hoogleeraar G. Hesselink en de Leeraren

G. van Heiningen, A. Hulshoff, W. de Vos en H. Tichelaar werd toevertrouwd. Die verzameling maakt thans een groot deel uit van de rijke bibliotheek der Vereenigde Doopsgezinde Gemeente te Amsterdam, waarvan in 1854 door de zorg van den Hoogleeraar S. Muller een *Catalogus* in het licht gegeven is.

Gedurende de laatste dertig jaren van zijn leven werkte Fontein aan eene nieuwe volledige uitgave der *Characteres van Theophrastus*. De getuigenissen zijner geleerde tijdgenooten aangaande hetgeen zij daarvan gezien hebben, doen ons instemmen in de klagt over het groote verlies, dat de oude letterkunde onderging, door het niet uitgeven van dezen, ofschoon onvoltooid nagelaten, arbeid. Thans heeft deze, naar het gevoelen van bevoegde beoordeelaars, bij den tegenwoordigen stand der kritiek, zijn belang verloren; maar blijft desniettegenstaande, naar het oordeel van den Hoogleeraar Muller, toch nog altoos eene proeve van oud-Hollandsche naauwgezette studie en overrijke geleerdheid. Ten bewijze van den grooten invloed, dien Fontein in de geleerde wereld uitoefende, meldt de Baron Collot d'Escury, dat een twist, welke tusschen Schrader en Ruhnkenius stond uit te breken, door zijne bemiddelende pogingen is voorgekomen.

De Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden bragt hulde aan 's mans verdiensten, door hem haar Lidmaatschap aan te bieden.

Zie *Algem. Konst- en Letterk.*, in 4°. D. I. bl. 53, 60, 61; *Hand. van de Jaarl. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid.*, 1789. bl. 1; Saxe, *Onom. Litterar.* T VII. p. 219; *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXIII. bl. 46; Björnsthäl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 412, 427-429; Blaupot ten Cate, *Geschied. der Doopsgez. in Holl.*, D. II. bl. III, 156; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. IV. St I. bl. 37, *Aant.* bl. 206, 207; Muller, *Geschied. van het onderw. in de theologie bij de Nederl. Doopsgez.*, bl. 70; *Cat. van de Bibl. der Vereenigde Doopsgez. gemeente te Amst.*, *voorberigt*, bl. 1-3; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 470.

[Freerk Dirks Fontein]

FONTEIN (FREERK DIRKS) werd te Harlingen, den 31sten December 1777, uit een deftig handelsgeslacht geboren en mede voor den koophandel opgeleid. Ofschoon geene geleerde maar nogtans eene hoogst beschaafde opvoeding genietende, waren hem de letteroefeningen eene bron van uitspanning in de uren, die hem van andere bezigheden overbleven. Liefde en neiging tot studie, en belangstelling in alles wat haar betrof, waren heerschende kenmerken van zijn gemoed. Beiden waren zigtbaar in den ijver waarmede hij eene verzameling van ongebruikte stukken tot opheldering der oude geschiedenis van Friesland bijeenbragt, doch in wier bekendmaking door den druk hij door zijnen dood werd verhinderd. Mede blonken die uit in zijne bemoeijingen tot de oprigting van het

Provinciaal Friesch Genootschap ter beoefening der Friesche Geschied-, Oudheid- en Taalkunde in het jaar 1827, waarvan hij verder een ijverig lid en bestuurder was.

F o n t e i n overleed te Harlingen den 28sten Februarij 1843, en liet eene belangrijke verzameling boeken, plaatwerken en handschriften na, die aldaar in 1847 verkocht werd. Hij werd in 1829 lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leiden. De Heer J. v a n L e e u w e n gaf in het zevende deel van het tijdschrift *de Vrije Fries* verslag van een handschrift betrekkelijk de Saksische Regering in Friesland, door F o n t e i n zamengesteld, terwijl in het eerste deel der *Werken van het Friesch Genootschap*, (Leeuw. 1849. 4.), door hem opgemaakte *Geslachtlijsten van de Familiën* D o u w a m a en O e n e m a voorkomen.

Zie *Handel. van de jaarl. Algem. Verg. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leiden.* 1843, bl. 37-39; v a n L e e u w e n, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.*, bl. 99, 171; *de Vrije Fries*, D. VII. bl. 1-40.

[Petrus Fontein]

FONTEIN (PETRUS), afkomstig uit het zelfde geslacht van den voorgaande, werd in 1817 te Franeker geboren, ontving er aan het Athenaeum het eerste onderwijs, studeerde verder aan de Utrechtsche Hoogeschool, waar hij, bij het onderwijs in de oude letteren van v a n H e u s d e, zich ook op de regtsgeleerde wetenschappen toelegde. In eene doorwrochte en in sierlijk Latijn geschrevene verhandeling, *de Provinciis Romanorum*, gaf hij de ondubbelzinnigste bewijzen zijner grondige letterkennis en de gegronde hoop, hoeveel men in dezen van hem zou hebben kunnen verwachten, indien hij zich uitsluitend aan de beoefening der oude letteren had kunnen toewijden. Kort na zijne bevordering tot Doctor in de letteren en regten werd F o n t e i n benoemd tot Secretaris zijner geboorteplaats, doch slechts ruim één jaar mogt hij in deze betrekking de belangen der stad behartigen, toen eene kortstondige, doch hevige ziekte op den 30sten Maart 1845 een einde aan zijn leven maakte, waarvan voor zijne betrekkingen, voor de stad zijner inwoning en voor de wetenschappen nog zooveel goeds en voortreffelijks te verwachten was.

Zie *Algem. Konst- en Letterbode*, 1845. D. I. bl. 257, 258.

[Gijsbert Fontein verschuir]

FONTEIN VERSCHUIR (GIJSBERT). Zie VERSCHUIR (GIJSBERT FONTEIN).

[Bernardus Fonteyn]

FONTEYN (BERNARDUS) was een Amsterdamsch geneesheer, die zich als dichter bekend maakte door de volgende stukken:

Mr. Sullemans soete Vriagi gespeeld op de Amsterdamsche Camer 1633, Amst. 1633. 4°. herdrukt Amst. 1643. 4°.

Tranquilli de Mont, *droef bly-eyndent-spel*, *en Fortunati Geluck en Ongeluk*, *gespeeld op de Amsterdamsche Camer* 1633, Amst. 1633. 4°.

Fortunatus Beurs en Wensch-Hoedt, *bly-droef-eyndend spel. gespeeld op d'Amsterdamsche Schouwburg*, Amst. 1643. 4_o.

Fortunatus Soonen Op- en Onder-gangh (vervolg van het voorgaande) Amst. 1643. 4°.

Romilius en Pelagia, *bly-eyndend-spel*, Amst. 1644. 4°.

Lof der Rijmkonst, Amst 1649. 4°.

De zinspreuk van F o n t e y n was: *Fons gratiae Christus*, (C h r i s t u s is de bron der genade).

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl 325; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 96; *Cat. van de Bibl. van Mr. Robidê van der Aa*, bl. 76.

[Joan en Nicolaas Fonteyn]

FONTEYN (JOAN en NICOLAAS). Zie FONTANUS (JOHANNES en NICOLAUS).

[Nicolaas Fonteyns]

FONTEYNS (NICOLAAS). Zie FONTANUS (NICOLAUS).

[Jean Joseph Fontier]

FONTIER (JEAN JOSEPH), geboren te Kortrijk, was eerst Rector te Turnhout en later Conrector te Breda, waar hij den 30sten November 1831 overleed. Van hem ziet het licht:

Redevoeringen en letterkundige stukken, Breda 1829. 8°.

Zie v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; d e J o n g , *Naaml. van Boek. Supplem.*

[Pieter Fontijn]

FONTIJN (PIETER), of F o n t e i n , werd den 5^{den} Januarij 1773 even buiten Dordrecht geboren, en overleed er den 11^{den} September 1839. Hij was een leerling, zoo van den landschapschilder P i e t e r H o f m a n , als van den bloemschilder W i l l e m v a n L e e n , en vormde zich onder hunne leiding tot een verdienstelijk portretschilder in olieverw en miniatuur, wiens portretten zich door eene gelukkige gelijkenis onderscheidden. Hij schilderde ook binnenvertrekken, met beelden gestoffeerd, en vrolijke onderwerpen, uit het dagelijksch burgerleven ontleend. Zijne teekeningen, even als alle zijne kunstvoorbrengselen, getuigen van talent en meer dan gewone verdiensten.

Zie *Algem. Konst. en Letterb*, 1839. D. II. bl. 195, 196.

[Albrecht Fook]

FOOK (ALBRECHT) was lid van de regering te Utrecht, en werd in 1586 met anderen door P r o u n i n g v a n D e v e n t e r, op last van den Graaf v a n L e i c e s t e r, uit de stad gezet.

Zie W a g e n a a r, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 162; dit *Woordenb.* art. *Dreunen*.

[Michiel Foort]

FOORT (MICHIEL) hoorde te Vlissingen te huis en wordt genoemd onder hen, die, in 1652, en vroeger gedurende den oorlog met Engeland, door ter kaap te varen, den vijand aanmerkelijke schade toebragten, en zich door ijver en dapperheid onderscheidden.

Zie d e J o n g e, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. II. St. I. bl. 80.

[Jan Frederik Foortmeyer]

FOORTMEYER (JAN FREDERIK), schreef:

Raad en troost voor 't droevig Nederland over 't afsterven

van zyne Hoogheid de Prins Erf-Stadhouder enz. Leid. 1751. in plano.

Zie v a n A b k o u d e , *Lijst van Redevoeringen enz. bij den dood van Willem IV*, bl. 39; v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161.

[Hendrikus Joannes Foppe]

FOPPE (HENDRIKUS JOANNES), geboren in 1796, was wijnkooper en likeurstoker te Amsterdam, waar hij den 8sten Maart 1836 overleed. Hij maakte zich als beoefenaar der tooneeldichtkunst bekend, toen het vijftigjarig bestaan van den stads schouwburg in 1824 plegtig gevierd werd, bij welke gelegenheid zijne allegorische voorstelling, getiteld: *het Tempelfeest*, gekozen uit de ter mededinging ingezonden feeststukken, werd ten tooneele gevoerd. Hij deed zich, behalve door een aantal verspreide dichtstukjes, nog als niet onverdienstelijk dichter kennen door de beide stukjes getiteld:

De fortuinzoeker, *blijspel in* 5 *bedrijven*, Amst. 1834. 8°.

Ernst en Boert. Amst. 1834. 8°.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1836. D. I. bl. 197; v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; *Cat. der Bibl. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 137.

[Aaltje Pieters Foppens]

FOPPENS (AALTJE PIETERS) was, met M a r y t j e L a u r e n s S p i e g e l en J a n M i c h i e l s z o o n L o e f s , stichteres van het Maagdenhuis te Amsterdam in 1750.

Zie W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amst.* D. VIII. bl. 562. (8°. uitgave)

[Jabob Foppenszoon]

FOPPENSZOON (JABOB) voer te voren op Londen, en werd naderhand tot Schout van Haarlem bevorderd. Toen deze stad de Spanjaarden verliet, begaf hij zich naar Amsterdam, waar hij tot Kapitein der groote galeij werd aangesteld, en als zoodanig in 1572, waarschijnlijk in een gevecht bij Nieuwendam, door een kogel getroffen werd, waardoor hem de wervelen van het ruggebeen verbrijzeld werden, en hij ten gevolge daarvan, na het uitstaan van veel pijn en smart, overleed. Zijne weduwe kreeg een geschenk van veertig gulden van wege de regering der stad.

Zie W a g e n a a r , *Beschrijv. van Amst.* D. III bl. 330, 331. (8°. uitgave).

[Wytse Foppes]

FOPPES (WYTSE). Zie DONGJUMA (WYTSE FOPPES).

[Foppe Foppeszoon]

FOPPESZOON (FOPPE) Junior, was omstreeks 1630 te Harlingen geboren, woonde in 1675 op het schip *Amsterdam* een kruistogt in de Oostzee bij, en vergezelde het volgende jaar, eerst als vrijwilliger en daarna als Hoofdman der troepen, Admiraal T r o m p in de door hem beschrevene:

Aanmerkelike Voyagie na de Oost-zee, *vervattende de verrichtingen van 's Lands Hulpvloote onder Korn. Tromp*, *mitsgaders het bedriif der Deensche en Sweedsche kriigsmachten*, *in riim*, Harl. 1677. 4°.

Zie F e r w e r d a , *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 157; W i t s e n G o y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 327; M u l l e r , *Cat. van boeken over Ned. Geschied. en plaatsbeschrijv.* bl. 138.

[Laurens Forcenburgh]

FORCENBURGH (LAURENS) diende de Oost-Indische compagnie in verschillende betrekkingen in onderscheidene kwartieren van Indië van 1632 tot 1645. Hij was onder anderen tegenwoordig bij de belegering van Malakka als Kapitein, en had een belangrijk aandeel in de verovering van die stad op den 14^{den} Januarij 1641. In de resolutiën van de vergadering van Zeventienen van den 21sten October 1645 lezen wij: ‘L a u r e n s F o r c e n b u r g h , Capiteyn binnen Malacca en daerbuyten, verraderlijck vermoort, goedgevonden de erfgenamen de tweeduysent realen van achten uit te betaelen.’

Uit het archief der O.I. compagnie.

[Nanning van Foreest]

FOREEST (NANNING VAN), was afkomstig uit het aanzienlijke geslacht van dien naam, dat in Noord-Holland te huis behoorde en tot wapen voerde een veld van zilver beladen met een roode face, getand onder en boven, in den vorm van een zaag. Hij werd te Alkmaar in 1519 geboren en was de zoon van J o r d a n u s F o r e e s t , in 1531 en 1532 Thesaurier, en in 1535, 1537 en 1540 Burgemeester aldaar, en van M a r g a r e t a B e y e r s . Na het eerste onderwijs in zijne geboorteplaats ontvangen te hebben, studeerde hij te Leuven en genoot voornamelijk het onderwijs van den vermaarden P e t r u s N a n n i u s , Hoogleeraar in de welsprekendheid aldaar. Het blijkt niet dat hij zich bijzonder tot een vak bepaald heeft. Reeds vroeg tot Secretaris van Alkmaar geroepen, was hij een voornaam en ijverig voorstander der Hervorming, ten gevolge waarvan hij in 1568 door A l v a met verbeurd verklaring zijner goederen gebannen werd. Teruggekeerd werd hij Pensionaris, en bewees ten tijde van het vermaarde beleg der stad in 1573 belangrijke diensten. Hij streed des daags op de wallen en gebruikte den nacht om nieuwe plannen tegen den vijand te beramen, en tevens in het Latijn op te teekenen, wat er belangrijks was voorgevallen. Daaraan hebben wij te danken het hoogst naauwkeurig en geloofwaardig verhaal van de belegering en verdediging eener stad, die het eerste bewijs gaf, dat de geduchte magt van Spanje schipbreuk kon lijden op der vaderen moed en volharding. Dat verhaal is getiteld:

Narratio brevis obsidionis Alcmariae, Delfis, 1574. 4°. Meermalen herdrukt en ook vertaald en met aanteekeningen van een ooggetuige (P.J. V i s s c h e r) in het Hollandsch uitgegeven, Haarl. 1739. 8°. m. pl.

Belangrijke betrekkingen vielen verder aan v a n F o r e e s t ten deel. Hij werd in 1575 met anderen benoemd tot den vruchteloozen vredehandel te Breda, werkte later mede tot de Unie tusschen Holland en Zeeland, was in 1576 op de groote vergadering te Middelburg tegenwoordig, en werd in dat zelfde

jaar met Paulus Buys en Dirk de Bye tot de vergadering der Algemeene Staten te Brussel afgezonden. In 1581 werd hij afgevaardigd tot de opdragt der grafelijkheid aan Willem I, en bij den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland werd hij lid van denzelven, en deed den 13^{den} Februarij 1582 als zoodanig den gevorderden eed. Hij bleef in die bediening tot aan zijn overlijden in 1592, en gaf talrijke blijken niet alleen van zijne kunde, maar ook van zijne gehechtheid aan het land en de stad zijner inwoning, welke laatste hoogen prijs toonde te stellen op hetgeen hij voor haar deed, door hem van stedelijke lasten vrij te stellen. Hij was gehuwd eerst met Christina Queeckel en daarna met Maria van Hattem; bij de eerste verwekte hij eene dochter en bij de tweede drie dochters en drie zonen, onder de laatsten Nanning, die later volgt.

Zie Bor, *Ned. Oorlog.* B. VIII. bl. 597 (88), B. XVII. bl. 330 (29); van Leeuwen, *Bat. illustr.* bl. 967, 1482; Marcus, *Sent. van den Hert. vau Alva*, bl. 118; Hoogstraten, *Woordenb.* D. V. bl. 122; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VII. bl. 29, 451; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 350-352, D. II. bl. 582; Bodel Nijenhuis, *Opgav. van beschr. der Gewest. enz.* in den *Vriend des Vaderl.* D. V. bl. 214; de Wind, *Bibl. der Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 185, 186.

[Pieter van Foreest]

FOREEST (PIETER VAN), meer bekend onder den naam van Petrus Forestus, was een broeder van den voorgaande. Men heeft deze verdienstelijke man, die met regt de Hollandsche Hippokrates genoemd wordt, tot nog voor weinige jaren den zoon genoemd van Pieter van Foreest, geneesheer te Dordrecht, en van Eva van Teylingen, doch later is het aan de nasporingen van den Heer C.W. Bruinvis te Alkmaar gelukt te ontdekken, dat èn de berigten over den vader van Forestus, èn die over zijne vrouw en kinderen ten eenenmale verkeerd waren, en mogen wij het thans voor zeker houden dat hij, in 1522 te Alkmaar geboren, een zoon geweest is van Jordanus van Foreest, en van Margareta Beyers; terwijl uit dezelfde nasporingen gebleken is, dat Eva van Teylingen, vroeger zijne moeder genoemd, zijne vrouw, en Augustijn en Margeretha, vroeger zijn broeder en zuster genoemd, zijne kinderen geweest zijn.

Petrus Forestus, in zijne geboorteplaats opgevoed en in de Grieksche en Latijnsche talen ook te Haarlem onderwezen, begaf zich in 1539 naar Leuven, en studeerde eenigen tijd onder Petrus Nannius, Hoogleeraar in de welsprekendheid aldaar, zonder zich bepaald aan een vak toe te wijden. Zijn vader had gaarne gezien dat hij in de regten studeerde, doch Pieter had een afkeer van die studie, en nog meer van de praktijk, en wenschte zich op de geneeskunde toe te leggen. Door een schrijven van Petrus Nannius aan zijnen

vader verkreeg hij daartoe eindelijk verlof, en bragt vier jaren in de beoefening van die wetenschap aan genoemde Hoogeschool door. Hij begaf zich vervolgens in 1542 naar Bologna, alwaar hij den doctoralen graad verwierf, en bezocht achtereenvolgens Rome, Padua en Parijs, overal de lessen der vermaardste mannen in het vak bijwonende. Op raad van Jacob Silvius, Hoogleeraar in de geneeskunst ter laatstgemelde plaats, zette Forestus zich als geneesheer te Bourdaux neder, doch na een jaar vertoevens aldaar keerde hij op verzoek van zijne familie, naar zijne geboorteplaats weder, en oefende er gedurende twaalf jaren met lof de praktijk uit. Op verzoek der regering van Delft vestigde hij zich aldaar, alwaar zijn groote ijver en kunde zeer uitblonken, bij gelegenheid van de pest in 1557. Bij de oprigting der Leidsche Hoogeschool aangeboden hebbende eenige lessen in de geneeskunde te houden, hield hij eene redevoering ter harer aanprijzing en was hij bij de plegtige inwijding tegenwoordig, doch zijne voorliefde voor het praktisch leven, deed hem voor het aangeboden Hoogleeraarsambt bedanken. Hij keerde alzoo weder naar Delft terug, en na aldaar gedurende veertig jaren zijne beste krachten voor de lijdende menschheid te hebben veil gehad, keerde hij in hoogen ouderdom naar zijne geboorteplaats weder, bleef er, tot aan zijn overlijden in 1597, zelfs de geringsten zijner medeburgers met raad en daad behulpzaam, en werd in de Groote kerk begraven. Op zijn graf leest men de volgende regels:

Evictus fato cubat hac sub mole Forestus,
Hippocrates Batavis si fuit, *ille fuit*.

De afbeelding van Forestus ziet op onderscheidene wijzen het licht. Eene volledige lijst zijner schriften, waarvan de meeste nog heden in achting zijn, is niet voorhanden. De voornaamste zijn:

De incerto ac fallaci urinarum judicio, *etc*. Lugd. Batav. 1589. 8°. (met zijn portret op 64 jarigen leeftijd).

Observationum et Curationum medicinalium sive medicinae theoreticae et practicae, libri XXXII. Lugd. Bat. 1589-1610. 8°. Francof. 1602. fol., aldaar 1604 en nog eens in 1607.

Observationum et Curationum chirurgicarum libri quinque; accesserunt de incerto ac fallaci urinarum judicio adversus uromantes et uroscopos libri tres. Francof. 1610.

Libri quatuor posteriores, Francof. 1611.

Zijne werken, waarvan sommigen afzonderlijk in het Hollandsch, Hoogduitsch, Engelsch en Fransch vertaald zijn, zijn bij elkâar in het licht verschenen, en laatstelijk te Rostock in 1653. fol.

Forestus heeft zich ook ingelaten met het maken van almanakken; althans Keizer Karel V gaf hem, bij vergunbrief van Julij 1555, de vrijheid om te doen drukken en verkoopen

zekeren *Prognosticatie-Almanak voor den jare* 1556. Voor de drie eerste boeken zijner *Observationes et Curationes medicinalium* werd hij door 's lands Staten vereerd met een present in zilver, *mits dat daerop inscriptie van de merite van der saecke gedaan sal worden*.

Forestus werd met Cornelis Busonnius, geneesheer te Delft, door de Staten geroepen om het lijk van Prins Willem I, na zijne vermoording, te onderzoeken. Het rapport deswege, den 11^{den} Julij 1584, door hen ter vergadering der Staten Generaal medegedeeld, is door van Wijn bekend gemaakt.

Zie Sweertius, *Athen. Belgic.*, p. 614; Meursius, *Athen. Batav.*, p. 97-101, met portret; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 975, 976, met portret; van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 966, 967; Hoogstraten, *Woordenb.;* Luiscius, *Woordenb.*; Ferwerda, *Catal. Univers.*, D. I. St. I. bl. 167, *Supplem.* p. 26; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V; Kok, *Vaderl. Woordenb*; van Wijn, *Bijv. en Aanm. op Wagenaar*, D. X. bl. 116, 117, 130; de Groot, *Vergel. der Gemeenebest*. door Meerman uitgegev. D. III. bl. 351, 353; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 22, D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 51, 52; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter.* D. I. bl. 317; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. VII. bl. 370-372, 416; Cohen, *Oude en Middel-Geschied. van de Geneesk.* bl. 443, 444, 492, 493; Haeser, *Leerb. van de Geschied. der Geneesk.* vert. door Dr. Israëls, bl. 457, 458; Dr. G. H. E. Ludeking, *Dissert. de Petro Forestio*, Briell. 1848. 8°; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 87; *de Navorscher*, D. II. bl. 156, 302-304, D. III. bl. 326, 327, *Bijbl.* bl. XXIX, XXX.

[Nanning van Foreest]

FOREEST (NANNING VAN), jongste zoon van Nanning van Foreest en van diens tweede vrouw Maria van Hattem, werd in 1578 te Alkmaar geboren, en was reeds in 1603 Raad en Secretaris van zijne geboorteplaats, welke ambten hij tot 1636 bekleedde. Hij werd in 1626 Raad en Rekenmeester van de Domeinen van Holland en West-Friesland, en wordt bijzonder geroemd van door zijne langdurige ondervinding, trouw en eerlijkheid, groote diensten aan 's lands geldmiddelen te hebben gedaan. Wij treffen hem in 1629 als gecommitteerde van de Staten in het leger voor 's Hertogenbosch aan, waarna hij vervolgens in bezending naar Friesland en Gelderland trok. In 1636 stond hij op het drietal voor het ambt van Raadpensionaris, doch hij bedankte, uit zedigheid bij voorraad, voor die betrekking. In 1666 was hij een van diegenen, aan wie de opvoeding van Willem III, als kind van staat, door de Staten van Holland werd toevertrouwd; vroeger had hij zich, op verzoek van de Prinses weduwe van Oranje, hiermede belast. Hij overleed te Alkmaar in 1668 of 1670 en was gehuwd met Magteld Sonneveld, bij wie hij vijf kinderen verwekte.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 967; Hoogstraten, *Woordenb.*, D. V. bl. 122: *Wagenaar*, *Vaderl. Hist.*, D. XIII.

bl. 198: Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 352.

[Jacob van Foreest]

FOREEST (JACOB VAN), zoon van Dirk van Foreest, die een broeder was van Nanning en Pieter van Foreest voornoemd, en van diens eerste vrouw Maria de Groot. Hij was gedurende een aantal jaren Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland en, als Ouderling van Alkmaar, Lid van de Nationale Synode, gehouden te Dordrecht in 1578 en te Middelburg in 1581. Bij de eerste bekleedde hij waarschijnlijk de betrekking van Secretaris, te oordeelen naar de belangrijke verzameling Synodale Acten door hem geschreven, die in het bezit geweest zijn van den Hoogleeraar Heringa te Utrecht. Hij was gehuwd met Maria van Egmond van der Nijenburg, en verwekte bij haar een zoon, die volgt.

Zie van Leeuwen, *Bat. Illustr.*, bl. 967; Kok, *Vaderl. Woordenb.*, D. XV. tegenover bl. 284; Kist en Royaards, *Arch. voor Kerk. Geschied.*, D. V. bl. 61-67.

[Jan van Foreest]

FOREEST (JAN VAN), zoon van den voorgaande, werd te Alkmaar in 1584 geboren, vestigde zich te Hoorn, en volgde zyn vader als Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland op. Bij de verandering der regering te Hoorn, in 1618, werd hij lid van de vroedschap, later, in 1636, Burgemeester aldaar. In 1638 werd hij benoemd tot lid van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en deed als zoodanig den 8sten September van dat jaar den gevorderden eed. Hij vervulde die betrekking tot aan zijnen dood, die te Hoorn den 27sten October 1651 plaats had. Lodewijk XIII, Koning van Frankrijk, schonk hem de ridderorde van St. Michiël. Zijne zinspreuk was: *Vincat amor patriae*. (De liefde tot het vaderland overwinne). Hij was gehuwd met Josina van Segwaard, die hem vijf kinderen schonk, waaronder een zoon Dirk, die, reeds bij het leven van zijnen vader, het ambt van Secretaris van Gecommitteerde Raden van Noord-Holland verkreeg.

Jan van Foreest maakte zich als Latijnsch dichter vermaard. Als zoodanig genoot hij de achting en vriendschap van mannen als Nicolaas Heinsius, Johannes Bodecher Banningius, Theodorus Velius en anderen. De groote Scaliger wijdde uit in zijnen lof, doch roemde minder zijne Grieksche gedichten. Voor zoo ver ons bekend is, zag van hem het licht, behalve hier en daar verspreide Latijnsche verzen vóór de werken zijner tijdgenooten:

Merita Principis Auriacae in Belgas, *sive crudelitas Hispana*, *quam Princeps ille a Foederatis Belgis avertit*, Lugd. Bat. 1620. 4°.

Idyllia Graeca, Hag. Com. 4°.

Hispanus redux, *sive exitus induciarum Belgicarum*, *ad Foederatos Belgas*, Horn. 1622. 4°.

*1

Jan van Foreest geboren te Alkmaar laatste deel van 16e eeuw. Stierf 1651... volgde in Hoorn zijn vader Jacob op als secr. van gecommraden van Noord Holland. In 1618 werd hij lid van de vroedschap ... in 1636 burgemeester der stad Hoorn. Lodewijk XLLL vereerde hem met de ridderorde van Sint Michiel. Tot lid van den Hoogen Raad benoemd, wist hij nog tijd te vinden om de latijnse en griekse lier te tokkelen blijkens zijn bundel: Poëmatum Graecorum et Latinorum liber en zijn Hymenaeum Auriacum bij gelegenheid van het huwelijk van Willem III met Maria van Engelamd. Zijne gedichten worden door Peerlkamp niet bedacht. ex Kobus en Rivecourt Biographisch Woordenboek uitgegeven 1886 Eeerste Deel blz. 546.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 425; van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 967; Banningii, *Poëmata* (Lugd. Bat. 1637. 12°) p. 172; Kok, *Vaderl. Woordenb.* D. XV. tegenover bl. 284; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 350; Hoefft, *Parnas. Lat. Belgic.* p. 157, 158; Nijhoff, *Livr. anciens et modern.* 1850. N. 6. p. 85.

[Mr. Cornelis van Foreest]

FOREEST (Mr. CORNELIS VAN), Heer van Schoorl en Camp, vroedschap der stad Alkmaar, speelde, als lid der Nationale Vergadering in 1797 en vervolgens, een belangrijken rol. Hij was in 1800 Voorzitter der Algemeene Vergadering van de leden der beide Kamers. Hij was het huis van Oranje niet genegen, en werd door de Prinses Wilhelmina, gemalin van Prins Willem V, beschuldigd van medepligtigheid aan den aanslag op haar gepleegd gedurende hare reis naar den Haag in 1787. Van hem ziet het licht:

De staatsregeling des Bataafschen volks in eene alphabetische orde gebragt, Leid. en Alkm. 1799. 12°.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op* Wagenaar, D. XXXVIII. bl. 193, D. XLI. bl. 91, 93, 97, 99, D. XLII. bl. 146, 151; *Het beroerd Nederl.* D. XII. bl. 224; de Jong, *Naaml. van Boek.*

[Petrus Forestus]

FORESTUS (PETRUS). Zie FOREEST (PIETER VAN).

[Samuel Forman]

FORMAN (SAMUEL) was een moedig zeeman, wiens levensloop en dappere daden wel verdienden beter gekend te worden. Na reeds vroeger blijken van zijnen moed te hebben gegeven, inzonderheid in 1691 in een gevecht met een Franschen kaper van St. Malo van 48 stukken, dien hij met zijn fregat, nabij Cadix, kloekhartig aantastte, en na een hevig gevecht van vijf à zes glazen op de vlugt joeg en hem een Engelschen prijs ontrukte, werd hij met den Commandeur Le Beau in 1696 gelast een zeventigtal koopvaarders naar Yarmouth te geleiden, op welken togt zij door acht Duinkerkers werden aangevallen. Ondanks de overmagt ontvingen zij den vijand zoo heldhaftig, dat deze genoodzaakt was af te deinzen, zonder zich van een enkelen koopvaarder te hebben kunnen meester maken. Hij had in 1703 als kapitein het bevel op *de Rotterdam*, voerende 34 stukken en 120 man, en was daarmede tegenwoordig bij het roemrijk gevecht in genoemd jaar tusschen vijf Nederlandsche konvooijers, onder den kapitein Roemer Vlacq, en een Fransch eskader onder den Markies De Coëtlogon op de kusten van Portugal. Meerdere bijzonderheden zijn van hem niet bekend, dan dat hij in 1708 het bevel voerde op de *Overijssel* van 54 stukken, van welk schip de Vice-Admiraal Antonie Pieterson zijne vlag liet waaijen, als bevel voerende over het eskader in de Noordzee.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Nederl. Zeewez.* D. IV. St. I. bl. 287, 288, St. II. bl. 79, 266, 556.

[Jan Formault]

FORMAULT (JAN) wordt gezegd deel te hebben genomen aan het verbond der Edelen in 1566.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. II. bl. 402.

[Jan Baptist van Fornenburgh]

FORNENBURGH (JAN BAPTIST VAN), directeur van een rondreizend tooneelgezelschap, vervaardigde een kluchtspel, getiteld:

Duif je en Snaphaan, *vertoont op de Amsterdamsche schouwburg*, Amst. 1680. 8°.

Zie van Halmael, *Bijdr. tot de geschied. van het tooneel*, bl. 72; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Nederl. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 96.

[Pieter Haak Forsborgh]

FORSBORGH (PIETER HAAK), geboren te Veere in 1740, werd in 1767 Predikant te Mijdrecht, in 1769 te Veere en in 1780 te 's Hertogenbosch. Den 24sten December 1783 werd hij, op voordragt der stedelijke regering, Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Illustre school aldaar, en bekleedde deze betrekking tot aan hare opheffing, bij de inlijving in Frankrijk in 1810. Hij verkreeg in 1815 zijn emeritaat als predikant, en overleed te 's Gravenhage op den 28sten December 1823.

Zie Renier, *Naaml. der pred. te Vere*, bl. 18, 19; Hermans, *Geschied. der Ill. en Lat. Scholen te 's Hertogenb.* bl. 36.

[Rudolph Forsten]

FORSTEN (RUDOLPH) werd te Wildervank, op den 26sten Julij 1751, uit aanzienlijke familie geboren. Tot de krijgsdienst opgeleid was hij reeds bij het bataljon van zijnen grootvader, den Luitenant Kolonel Z. Satink, in het regiment van den Luitenant Generaal L.A. van Oyen ingelijfd; doch meer lust tot de letteroefeningen toonende, vertrok hij met toestemming zijner moeder, toen reeds weduwe, naar Zwolle, waar hij aan het Gymnasium den grond legde voor zijne studiën, die hij weldra te Groningen onder de lessen van den verdienstelijken van Doeveren en den vermaarden Camper in de geneeskunde begon, en aldaar voortzette tot dat eerstgenoemde in 1771 naar Leiden vertrok. Hij volgde zijnen leermeester derwaarts en hoorde nu ook de lessen van Gaubius met zulk een goed gevolg, dat hij, in 1774, niet alleen door het schrijven en verdedigen van eene geleerde en oordeelkundige verhandeling grooten lof verwierf, maar ook, dat hem in het volgende jaar de eer te beurt viel, mede na het verdedigen van een geleerd proefschrift, bij het eeuwfeest der Leidsche Hoogeschool, met de kap tot geneesheer te worden bevorderd, en door zijnen promotor van Doeveren *als een voorbeeld van een voortreffelijk arts* werd aangeprezen. De titels van beide bedoelde proefschriften zullen wij bij zijne overige schriften mededeelen.

Voornemens zijnde zich te Amsterdam als geneesheer neder te zetten, werd hij, in plaats van den naar Utrecht beroepenen Hoogleeraar Nahuys, tot gewoon Hoogleeraar der beschouwende geneeskunde, mitsgaders der ontleed- en heelkunde, op den 2den Augustus 1775, aan de Harderwijksche Hooge-

school beroepen, en hij aanvaardde dien post op den 25sten October van dat jaar, terwijl zijne inwijdings-redevoering, *de Belgarum meritis in oeconomia corporis humani extricanda*, als naar gewoonte aan die Hoogeschool, geschiedde op den 5den Junij van het volgende jaar. Bij die gelegenheid, even als meermalen later bij onderscheidene gelegenheden, bleek niet alleen zijne buitengewone geleerdheid, maar ook zijne groote welsprekendheid, waardoor hij aller ooren tot aandacht, en aller gemoederen tot toestemming dwong.

In 1783 tot Hoogleeraar der geregtelijke geneeskunde aangesteld, werd hij in 1791, bij het vertrek van zijnen ambtgenoot v a n G e u n s naar Utrecht, in diens plaats tot Professor primarius der geneeskunde en Archiater van Gelderland aangesteld. Ter zelfder tijd verwisselde hij de vroeger door hem onderwezene ontleed- en heelkunde met de praktijk- en ziektekunde, terwijl hij de geregtelijke geneeskunde voor zich behield, doch vijf jaren later ook van het onderwijs der vroedkunde, in het belang der Hoogeschool, afstand deed.

Gedurende het derde eener eeuw was F o r s t e n onafgebroken tot heil der Geldersche Hoogeschool werkzaam, en was hij bij voortduring haren roem en steun bij velerlei gelegenheden. Zijne verdiensten werden zoo binnen- als buitenslands erkend, door de aanbieding van het lidmaatschap van onderscheidene geleerde genootschappen. Hij smaakte het genoegen een tal van voortreffelijke leerlingen voort te brengen, die later in onderscheidene plaatsen met lof de geneeskunde hebben uitgeoefend. Hij zelf paarde als geneesheer, bij ongemeene kunde en geleerdheid, een helder hoofd, vlugheid van geest, en eenen eigenaardigen tact, die hem in zijne praktijk allergelukkigst deed slagen. Groot was daarom het verlies dat de Hoogeschool, de wetenschap en de lijdende menschheid leed, toen hij, geroepen tot Voorzitter der geneeskundige commissie te Arnhem, aldaar ziek werd en, naar huis gevoerd zijnde, aldaar binnen eenige dagen, op den 17den April 1807, overleed. Hij was in Julij 1776 gehuwd met A g n e s N i e u h o f f, die hem vijf dochters en één zoon schonk. Zijn kabinet van ontleedkundige voorwerpen, dat hij naliet, wordt zeer geroemd. Tot de uitgave van vele en uitgebreide geschriften was aan F o r s t e n den tijd niet geschonken; dien ten gevolge ziet alleen van hem het licht:

Dissertatio Academica, *quaestiones selectas physiologicas exhibens*, Lugd. Bat. 1774. 4o.

Dissertatio medica inauguralis, *cantharidum historiam naturalem*, *chemicam et medicam exhibens*, Lugd. Bat. 1775, 4o. Ook opgenomen in het 1ste deel der *Verhandelingen van het geneeskundig Genootschap: Servandis civibus*, Amst. 1776.

Waarneming wegens eene bijzondere besmetting der kinderziekte, geplaatst in de *Genees- Natuur- en Huishoudelijke Jaarboeken*, D. II. St. 6, (Dordr. Amst. 1780).

Oratio pro legum providentia in homine nondum nato, *etiam exstincta matre*, *servando*, Hard. 1788. 4°.

De Veepest, *welke zich in het quartier van Nijmegen geopenbaard heeft*, *onderzogt*, *en eene geneeswijze tegen dezelve voorgedragen; waarbij gevoegd is*, *voorbehoed- en geneeskundig advis over dezelve veepest*, *ingebracht door de geneeskundige faculteit te Harderwijk*, Amst. 1798. 8°.

Kort Verslag nopens den uitslag der Ingeënte, *vergeleken met de Natuurlijke kinderziekte*, geplaatst in den *Nieuwe Konsten Letterb.* in 4°. D. XIV. 1800. bl. 193, 194.

Bij de promotie van Forsten bezong zijn vriend G.U. de Burmania zijnen lof in een Fransch gedicht, en Hermanus Bosscha toonde in een *Eucharisticon* zijn jegens Forsten dankbaar gemoed, wegens de door dezen bewerkte genezing zijner gade uit eene gevaarlijke krankte.

Zie *Analecta of eenige oude ongedrukte schriften van div. inhoud*, *tot Friesl. alleen specterende*, (Leeuw. 1750. 4°.) bl. 89; *Algem. Konst- en Letterb.* in 4°. D. VII. bl. 65, 85; 1807, D. I. bl. 273, 1810. D. II. bl. 289-292, 311-315, 322, 323; Siegenbeek, *Gesch. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 308-311; Bouman, *Geschied. der Geld. Hooresch.* D. II. bl 353, 366, 394, 443, 453, 498, 629; van der Boon, *Gesch. der ontd. in de ontleedk. van den mensch*, bl. 148, 201; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 99.

[Eltio Alegondus Forsten]

FORSTEN (ELTIO ALEGONDUS) was kleinzoon van den voorgaande en geboren den 12den Julij 1811 te Middelburg, uit Jacob Antoin Forsten en Johanna Gijsberta Kaibbe. Te Leiden studeerde hij vooral onder de Hoogleeraren Reinwardt en Jan van der Hoeven. In de scheikunde werd hij op den 8sten Februarij 1832 aldaar met goud bekroond, en promoveerde er op eene kruidkundige dissertatie over eene koortswerende plant, den 16den December 1836. Bij Koninklijk Besluit van den 4den Februarij 1838, No. 98, werd hij benoemd tot lid der natuurkundige commissie in Nederlands Indië, werwaarts hij den 4den September van dat jaar vertrok. Eenige jaren was hij op Celebes vooral voor kruid- en delfstofkunde werkzaam, hoewel zijne zwakke gezondheid hem tot herhaalde verhindering was, om met den ijver die hem bezielde naar eisch werkzaam te zijn, gelijk dan ook zijn dood aan buikloop in de maand Januarij 1843 op Amboina reeds plaats greep en de verwachting op hem gevestigd, gelijk van niet weinige zijner voorgangers in de naastvorige jaren, verijdelde.

Hij schreef eene bekroonde prijsverhandeling: *de aetheris et naphtharum historia chemica*, *ratione*, *natura et usu*, met eene plaat, in de *Annales Academiae*, Lugd. Batav. 1831-1832. 4°.

Dissertatio Botanico-pharmaceutico-medica inauguralis, *de Cedrela febrifuga*, Lugd. Bat. 1836. 4°.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[Gualtherus Forsten Verschuir]

FORSTEN VERSCHUIR (GUALTHERUS). Zie VERSCHUIR (GUALTHERUS FORSTEN).

[Guyon le Fort]

FORT (GUYON LE), waarschijnlijk van Franschen oorsprong, was een vermaard zeereiziger, die in 1598 deel nam aan den togt van de gebroeders de Houtman naar Atsjin, en de schepen, na het vermoorden van Cornelis de Houtman en het gevangen houden van zijnen broeder Frederik, behouden in het vaderland bragt. Hij vergezelde als Vice-Admiraal Joris van Spilbergen, in 1601, op zijnen eersten togt naar Oost-Indië, waarbij hij in het begin van Maart 1603 te Achem overleed, na van zijnen post ontzet te zijn, wegens het aangaan eener zamenzwering, die door het beleid van van Spilbergen ontdekt en verijdeld werd.

Zie *Nederl. Reiz.* D. III. bl. 153, 175, 186, 213; van Kampen, *Gesch. der Nederl. buiten Europa*, D. I. bl. 86; Swalue, *de daden der Zeeuwen*, bl. 234, 240.

[Magnus Forteman]

FORTEMAN (MAGNUS) of Fortema, wordt genoemd de eerste Potestaat van Friesland, in 809 als zoodanig met goedkeuring van Keizer Karel *de Groote* gekozen. Hij was van eene aanzienlijke familie en voerde het bevel over de Friezen op den togt naar Rome. Hij is in een strijd tegen de Saracenen gekwetst en te Fundi gestorven. Zijn lijk is naar Rome gevoerd en begraven, en hij daarna heilig verklaard.

Omtrent het al of niet fabelachtige van zijn bestaan willen wij hier niet uitweiden, daar zulks bij gebrek aan berigten niet is uit te maken. Genoeg zij hier de vermelding, dat het verhaal van zijne bedrijven even onzeker is als dat omtrent Hanco en Solco Forteman, die beiden door Andreas Cornelius, in zijne *Chronyk en Beschrijvinge van Friesland*, als vervaardigers van handschriften genoemd worden, die door zekeren J. Vlytarp gebruikt zouden zijn tot de zamenstelling van een handschrift, hetwelk door Cornelius bij het schrijven van zijne *Chronyk* gebezigd is.

Zie Sweertius, *Ath. Belg.* p. 321; Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 46, 52; Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 64; Sjoerds, *Friesche Jaarb.* D. I. bl. 465-471; (van Heussen en van Rhijn), *Oudh. van Friest.* D. II. bl. 410; Westendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 74, 78, 79, 81; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 9-16; Eekhoff, *Gesch. van Friesl.* bl. 490.

[Michaël Fortgens]

FORTGENS (MICHAËL) werd den 13^{den} Januarij 1663 geboren, en overleed te Amsterdam den 28sten Augustus 1695, als Doopsgezind Predikant van de gemeente in *de zon*, waartoe hij reeds in 1683 geroepen werd. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij was een geleerd, welsprekend, getrouw en onvermoeid leeraar zijner gemeente. Hermanus Schijn, zijn vriend en ambtgenoot, hield op hem eene lijkrede, die door

den druk is bekend gemaakt. Hij gaf ook na den dood van F o r t g e n s van hem uit de volgende leerredenen.

XLII *Predicatien over uitgelezene Texten des Ouden en Nieuwen Testaments*, Amst. 1696; 4°. Tweede vermeerderde druk Hoorn 1719. 4°.

Tijd en Feest-predicatiën over uitgelezene Texten des Ouden en Nieuwen Testaments, Zwolle, 1719. 4°. Tweede vermeerderde druk Amst. 1722. 4°.

Predicatiën over de twee eerste Capittels van den eersten Brief aan Petrus, enz. Amst. 1729. 4°.

Zie S c h y n , *Zalige Nagedachten. van M. Fortgens*, Amst. 1695, 4°; Dezelfde, *Geschied. der Mennon.* bl. 658-662 met portretten; A r r e n b e r g , *Naamr. van Ned. Boek.*; M u l l e r , *Cat. van Portr.* bl. 87.

[Joan Fortman]

FORTMAN (JOAN) was Praeceptor der Latijnsche school te Hoorn, en schreef:

Dichtlievende Mengelingen, *verzeld van taal- en dichtkundige aanmerkingen*, 1772. 8°.

Als dichtkundig voortbrengsel is dit werkje niet te roemen; doch volgens het oordeel van den heer S i e g e n b e e k getuigen de bijgevoegde taalkundige aanmerkingen van groote belezenheid, en hevatten zij veel goeds en opmerkelijks.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 328; S i e g e n b e e k , *Gesch. der Ned. Letterk.* bl. 328; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk.* D. I. bl. 264.

[Jan Hendrik Fortmeyer]

FORTMEYER (JAN HENDRIK) werd geboren te Leiden in 1747, en begon aldaar zijne studiën aan de Hoogeschool, terwijl hij het leerstellig onderwijs van den Predikant R e t m a n genoot. Daarna zette hij zijne voorbereiding tot de studie der godgeleerdheid te Amsterdam bij den voortreffelijken leeraar J. M u l d e r voort, en studeerde daarna nog vijf jaren te Göttingen, alwaar hij onder den Hoogleeraar C.G.F. W a l c h drie proefschriften verdedigde, namelijk eene: *Dissertatio de decretis Praedestinationis et reprobationis*, *ex Rationis Judicio*, *non ex absolutis sed hypotheticis* en: *Excercitatio Theologica de Satisfactione pro omnibus hominum peccatis a Christo praestita*, 2 stukjes.

Uit Duitschland in 1773 teruggekeerd, werd hij in dat jaar proponent bij de Luthersche gemeente, en in 1776 Luthersch predikant te Zierikzee. Hij vertrok van daar in 1778 naar Zutphen en in 1779 naar Utrecht. Bij de viering van het 250jarig feest der overgave van de Augburgsche geloofsbelijdenis, op den 25sten Junij 1780, werd de nieuwe Amsterdamsche Psalmberijming ingevoerd en F o r t m e y e r deed bij die gelegenheid de leerrede, naar aanleiding van Coll. 3, vs. 16, die door den druk is bekend gemaakt. Hij nam in 1791 een beroep naar Amsterdam aan en overleed er den 27sten April 1812.

Fortmeyer vereenigde eene grondige geleerdheid met beschaafde manieren en eene bevallige voordragt. Bij de vele twisten, die hij in zijn kerkgenootschap bijwoonde, betoonde hij zich een vredelievend man, die velen innam door zijn opgeruimd en minzaam voorkomen.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdr. tot de Gesch. der Evang-Luth. Kerk*, St. I. bl. 124-130, St. VII. bl. 81; Domela Nieuwenhuis, *Gesch. der Amst. Luth. Gemeente*, bl. 208, 232.

[Jacob Maarten Fortuin]

FORTUIN (JACOB MAARTEN) was in het midden der zestiende eeuw lid van de rederijkerskamer te Alkmaar, en leverde dichtregelen in het *Vlissings Redens-Lusthof*. Zijne zinspreuk was: *Fortuyn ik wout wel*.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 161; *Algem. Konst- en Letterb.* 1846. D. I. bl. 358.

[Simon Janszoon Fortuyn]

FORTUYN (SIMON JANSZOON) was een aanzienlijk koopman te Amsterdam, en wordt genoemd onder het achttal kooplieden die eene maatschappij voor den handel op de Indiën opgerigt hadden, welke zich in 1598 met de maatschappij van Verre vereenigde. Hij beoefende de dichtkunst en schreef:

Geestelyck Lietboeck, *genaemt de Basuijn*, Amst. 1626. 16°.

Fortuyn overleed te Amsterdam den 30sten November 1616, en zijn lof werd verkondigd in een grafdicht van P.J. Twisk, vóór diens *Chronyk* geplaatst. Zijne zinspreuk was: *'t Mist wel meer*.

In Soeteboom's *Klein Lusthofjen* komen een paar bruiloftsliederen voor die welligt in genoemd Liedeboekje mede van hem te vinden zijn.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Indiën* (nieuwe uitg.) D. I. bl. 81; Scheltema, *Mengelw.* D. III. St. II. bl. 234; *de Navorscher*, D. V. bl. 222, 292.

[Willem Fortuyn]

FORTUYN (WILLEM) was een kunstenaar die de teekeningen leverde waar naar de platen gegraveerd zijn, die voorkomen in de *Beschrijving der stad Schoonhoven*, door H. van Berkum (ald. 1672. 4°.)

Zie Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.*

[Cornelis Josinus Fortuyn]

FORTUYN (CORNELIS JOSINUS), geboren in 1813, studeerde in de regtsgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, waar hij in 1834 den graad van Doctor verkreeg, na verdediging van zijn: *Specimen historico-politicum de Gildarum historia*, *forma et auctoritate politica*, *medio imprimis aevo*, (Lugd. Bat. 1834 8°.) Hij zette zich te

Amsterdam als advokaat neder, en maakte er zich als een ijverig en kundig beoefenaar der regtsgeleerde wetenschappen bekend, voornamelijk door zijn werk:

Verzameling van Wetten, *Besluiten en andere regtsbronnen van Franschen oorsprong*, *in zoo verre deze*, *ook sedert de*

invoering der nieuwe Wetgeving, *in Nederland van toepassing zijn*, Amst. 1839-1841. 8°. 3 deelen.

Hij overleed te Amsterdam in bloeijenden leeftijd op den 23sten Augustus 1843.

Zie *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. II. bl. 14; *Algem. Konst- en Letterb.* 1843. D. II. bl. 161.

[Michel de Foruye]

FORUYE (MICHEL DE) behoorde tot een Henegouwsch geslacht, en wordt, als Heer van Cruxelli, genoemd het bevel hebbende, in naam der Algemeene Staten, over de stad en vesting van Valeneiennes. Hij teekende in 1577 de Unie van Brussel. Welligt is hij dezelfde die, als lid van het verbond der Edelen, voorkomt onder den naam van Fourny of Fourry.

Zie te Water, *Hist. van het Verbond der Edel.* D. II. bl. 402; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 108.

[Bartram en N. de Fouchier]

FOUCHIER (BARTRAM en N. DE) of Fouchier, waren twee kunstenaars, hoogst waarschijnlijk vader en zoon. Bartram had tot vader Paul de Fouchier, die, uit Frankrijk komende, zich hier had nedergezet, en met eene dochter van zekeren Jan Spruit, van Bergen op Zoom, gehuwd was, uit welk huwelijk Bertram den 10den Februarij 1609 geboren werd. Hij genoot reeds vroeg onderwijs in de kunst, eerst van Anthony van Dyck, daarna te Utrecht van Jan Bylert, van waar hij in zijne geboorteplaats terug keerde. Kort daarna begaf hij zich naar Italië, studeerde te Rome en te Venetië, legde zich bijzonder op den stijl van Tintoret toe, en zijne verdiensten werden zelfs door Paus Urbanus VIII gewaardeerd. Vrees voor den Raad van Inquisitie, bij welken hij, met zijn vriend Jan Frederik van IJzendoorn, gevaar liep aangeklaagd te worden, door twee Spanjaarden, met wie zij in twist waren geraakt, deed hem in allerijl Rome verlaten, en na nog eenigen tijd te Florence, Parijs en Antwerpen vertoefd te hebben, keerde hij te Bergen op Zoom terug, waar hij zich met olieverw- en glasschilderen onledig hield. Hij volgde toen den trant van Adriaan Brouwer, en schilderde gezelschapsstukjes, die wel gewild waren. Hij overleed te Bergen op Zoom in 1674 en werd aldaar in de Groote Kerk begraven. Er is geen werk meer van hem bekend. Een zoon van hem is waarschijnlijk de bij Weijerman genoemde N. Fouchier. Deze, te Bergen op Zoom geboren, beoefende alle vakken der kunst, en maakte ook tapijten met lijmverw. Hij wordt ook als teekenaar geprezen. Naderhand aan lager wal geraakt, zette hij zich te IJsselstein neder, vervaardigde daar mede tapijten en verdronk te Amsterdam.

Zie Houbraken, *Lev. der Schilders*, D. I; *Biogr. Univ.* T. VII. p. 352; Immerzeel, *Lev. en Werk der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk der Kunstsch.* D. II. bl. bl. 478. 506.

[Hendrik August, Baron de la Motte Fouqué]

FOUQUÉ (HENDRIK AUGUST, Baron DE LA MOTTE). Zie MOTTE FOUQUÉ (HENDRIK AUGUST, Baron DE LA).

[Pierre du Four]

FOUR (PIERRE DU). Zie DUFOUR (PIERRE).

[Hendrik Fourree]

FOURREE (HENDRIK) was krankbezoeker te Amsterdam, en vervaardigde middelmatige verzen op den *Naamrol van Godgeleerde schrijvers* door Gerrit Noordbeek en Bernardus Mourik. Van hem ziet ook het licht:

Geestelijke Gezangen, Amst. 1717. 8°.

Over de handelingen der Apostelen in rijm, Amst. 1730. 2 deelen 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Nederl. Boek.* D. I. St. I; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

[Gomar Fourdin]

FOURDIN (GOMAR), uit een aanzienlijk geslacht te Diest geboren, klom door zijne dapperheid en beleid tot de hoogste waardigheden op. Hij werd in 1636 Gouverneur van Breda, doch was, ondanks eene dappere verdediging der hem toevertrouwde vesting, genoodzaakt haar aan Prins Frederik Hendrik in 1637 over te geven. Hij was bij den uittogt van het Spaansche krijgsvolk onpasselijk en zat daarom in een besloten koets; doch bij den Prins van Oranje genaderd zijnde, klom hij te paard, reed den overwinnaar te gemoet en steeg toen weder van het paard, hetgeen de Prins insgelijks deed. Na eenige wederzijdsche pligtplegingen nam hij met korte woorden afscheid.

Zie van Goor, *Beschrijv. van Breda*, bl. 64, 174, 188.

[J. Fournier]

FOURNIER (J.) was een Franschman van geboorte, die tegen de helft der achttiende eeuw te 's Gravenhage bloeide en aldaar in 1765 overleed. Reeds in 1747 was hij ingeschreven in de kunstkamer *Pictura* te 's Hage. Hij was een leerling van den historieschilder Franciscus de Troy, en muntte bijzonder uit in het vervaardigen van portretten, waartoe hij door vele doorluchtige en aanzienlijke personen geroepen werd. Hij schilderde ook het portret van Prins Willem IV, hetwelk bewaard wordt op het Mauritshuis te 's Gravenhage.

Zie *Notitie der schild. van het Kon. Kab.* bl. 9; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Founy]

FOUNY. Zie FORUYE (MICHEL DE).

[Nittert Fox]

FOX (NITTERT), gewoonlijk jonker Fox genaamd, was kolonel in dienst van Hertog Albert van Saksen. De belangrijke rol, die hij gedurende geruimen tijd in ons land speelde, noopt ons, om, ofschoon hij een vreemdeling was, en ons geene bijzonderheden van zijn vroeger leven bekend zijn, hem toch hier met een enkel woord te vermelden. Hij werd op aanzoek der Schieringers, die door de Groningers overwonnen waren, door zijnen meester in 1496 met krijgsvolk naar

Friesland gezonden, en behaalde al dadelijk eene volkomene zegepraal, maar werd zelf zwaar gewond. Hij vertoefde eenigen tijd tot zijn herstel te Sneek, waar men hem spoedig moede werd en hem voor eene som van 8000 Rijnsche guldens in 1497 de stad en het land deed ruimen. Hij keerde evenwel in hetzelfde jaar terug, en vertrok andermaal, na zich van eenige plaatsen voor zijnen meester te hebben meester gemaakt. Door dezen werd hij in 1498 met nog grooter magt wederom naar Friesland gezonden, in last hebbende om de Groningers aan te vallen. Na eenige overwinningen behaald te hebben, traden dezen met hem in onderhandeling, en kochten hem voor 23000 Rijnsche guldens af. Naauwelijks hadden zij evenwel de handen ruim, of zij vereenigden zich met de Leeuwarders om F o x te zamen te bevechten. Nadat de beide legers geruimen tijd genoegzaam werkeloos tegen over elkander gelegen hadden, trokken de Groningers gedeeltelijk bij nacht af en de Friezen, nu aan hun lot overgelaten, zagen zich genoodzaakt om Hertog A l b e r t v a n S a k s e n als hunnen beschermer aan te nemen. F o x werd daarna als bevelhebber over Friesland ten westen de Lauwers aangesteld en hield te Leeuwarden zijne residentie.

Inmiddels had Hertog A l b e r t, hakende naar het gebied over Groningen en de Ommelanden, zich met Graaf E d z a r d van Oostfriesland vereenigd om de Groningers aan te tasten. Deze laatste een inval in het land gedaan hebbende, brak F o x den 19^{den} Julij 1499 met een uitgelezenen troep manschappen op. Hij kwam den 22sten daaraanvolgende te Kropswolde aan, en vertrok van daar op Kolham. Hier werd hij door de Groningers overvallen en verslagen. F o x, zwaar gewond en liggende op zijne knieën, spoorde de zijnen tot strijden aan, en daar hij van geen overgeven wilde hooren, verdedigde hij zich zoo lang, tot dat hij met het zwaard in de hand afgemaakt werd. De Hertog van Saksen verloor in hem een dapper en moedig krijgsman, en de Groningers een hevig tegenstander. Hoe veel zij ook van F o x geleden hadden, stelden zij nogthans zijne verdiensten als krijgsman op prijs. Zijn lijk werd naar de stad gevoerd en statig in het koor van de Broederenkerk begraven. Zij stelden hem twee grafschriften; een op den naasten pilaar in het Latijn, hetwelk door vele fouten onverklaarbaar is, en een ander op zijne grafzerk in het Hollandsch, dus luidende:

Hier leit dien helt,
Wiens herte noyt besweeck,
Noch in het velt
Oyt voor zyn vyant weeck.
Die, als hy zagh,
Zyn volek verslagen wert,
Vocht, daer hy lagh,
Noch met een manlijck hert.

Van beide grafschriften is thans evenwel niets meer te vinden.

Zie B e n i n g a , *Hist. van Oost-Friesl.* bl. 430; W i n s e m i n s , *Chron. van Friesl.* bl. 366; S c h o t a n u s , *Friesche Hist.* bl. 469, 470; *Kron. van Gron. en Ommeland.* bl. 116, 117; *Gron. Volks-Alman. voor* 1839, bl. 40-50; H o f s t e d e d e G r o o t , *Gesch. der Broederen-kerk te Gron.* bl. 74, 75, 136, 137.

[Foyken of Foykijn]

FOYKEN of F o y k i j n , komt in 1411 als Thesaurier van Dordrecht voor, in welk jaar hij in den nacht van den 11den Januarij een aanslag op de stad ondernam, ten voordeele van den heer v a n A r k e l tegen Hertog W i l l e m v a n B e i j e r e n , die mislukte.

Zie B a l e n , *Beschrijv. van Dordr.* bl. 764; v a n d e r C h i j s , *de Munten van Holl. en Zeel.* bl. 294.

[Martinus Antonius Fraats]

FRAATS (MARTINUS ANTONIUS) was Aartspriester over een gedeelte van Noord-Holland en West-Friesland en Pastoor te Hoorn. Hij schreef:

De lijdende en stervende Jezus, *uit de overeenstemminge der vier Evangelisten in CLXXX Meditatiën van den Predikstoel voorgedragen*, Amst. 1749, 4°. 3 deelen.

Mengelstoffen, *verzameling van Predicatiën over de Emausgangers en de Hemelvaart van Jezus Christus*, Amst. 1783, 8°.

Zie *Boekz. der Gel. Wereld*, 1749. b. bl. 698, 1751, b. bl. 210; A r r e n b e r g , *Naamr. van Ned. Boek.*

[Marcellus Francheim]

FRANCHEIM (MARCELLUS) of F r a n c h e m i u s , werd te Zutphen geboren. Hij werd Doctor in de regten, na verschillende Hoogescholen te hebben bezocht, en legde zich ook voornamelijk op de beoefening der Grieksche en Latijnsche talen toe. Hij was eerst Secretaris van den Kardinaal C l e s e l in 1619, en keerde naderhand naar de Nederlanden terug, waar hij benoemd werd tot Intendant van de justitie onder de Duitsche benden, waarover de Prins v a n C h i m a y het bevel had. Hij verkreeg dezelfde bediening in het Fransche Comté, en F i l i p s IV stelde hem eindelijk tot Raadsheer der Admiraliteit van Duinkerken aan, waar hij in 1643 overleed. Hij schreef:

Fides Bohemo-Palatina.

Epistola pro Iatro-Chimica, Franeq. 1611. 8°.

Expeditio Sicambro-Batava, Mogunt. 1620. 4°.

Zie S w o e r t i u s , *Ath. Belg.* p. 523; F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 838, H o o g s t r a t e n , *Woordenb.*; K o k , *Vaderl. Woordenb.* D. XV. bl. 292.

[Petrus Francius]

FRANCIUS (PETRUS) werd geboren te Amsterdam den 19den Augustus 1645, en was de zoon van J a c o b d e F r a n s, Directeur der postwagen op 's Gravenhage. Hij genoot op de Latijnsche school het onderwijs van den geleerden Rector H a d r i a n u s J u n i u s, en gaf al vroeg blijken van de zucht voor de beoefening der Latijnsche, Grieksche en Nederduitsche talen. Hij vertrok vervolgens naar de Leidsche Hoogeschool,

legde er zich op de geschiedenis en andere fraaije wetenschappen, onder de beide Gronoviussen, toe, bezocht Engeland, Frankrijk en Italië, en werd te Angers tot Doctor in de beide regten bevorderd. Hij knoopte met de voornaamste geleerden van zijnen tijd vriendschap aan, en keerde naar zijne geboorteplaats terug, waar de regering hem in 1674 aanstelde tot Hoogleeraar der geschiedenis en welsprekendheid aan de Doorluchtige school, nadat hij in 1672 in de groote gehoorzaal reeds eene redevoering over de beoefening der welsprekendheid gehouden had. Hij aanvaardde zijne betrekking den 20sten April met het houden eener rede: *de Historiarum utilitate*. In 1686 werd hem insgelijks het onderwijs in de Grieksche taal opgedragen, en hij bedankte in 1692 voor het beroep naar Leiden als Hoogleeraar in de geschiedenis en welsprekendheid, waarna zijne jaarwedde verhoogd werd en hij daarna eene openbare redevoering deed, waarmede hij Curatoren dank zeide en zich op nieuw aan hare instelling verbond, wier steun en sieraad hij was tot aan zijn overlijden, hetwelk op den 19den Augustus, zijnen geboortedag, 1704 te Amsterdam plaats had. Zijne afbeelding ziet het licht.

Als voortreffelijk redenaar, groot geleerde, vloeijend dichter, zoowel in de Grieksche en Latijnsche als in de Nederduitsche taal, deed Francius zich kennen. Met regt verdiende hij den eernaam van *Hollandsche Ovidius* en van patroon der welsprekendheid, hem door een geacht schrijver gegeven. De voornaamste geleerden van zijnen tijd, zoowel binnen als buiten het land, een Graevius, Burman, Perizonius, Cuperus, Broekhuizen, een Renatus Rapin en Daniel Huët, om geen anderen te noemen, wijdden uit in zijnen lof, en koningen en vorsten beijverden zich om zijne groote talenten door gouden penningen, kettingen of andere geschenken te erkennen. Groot was de invloed dien hij door de vorming van een aantal voortreffelijke leerlingen op de beoefening der wetenschappen uitoefende, en hij handhaafde door zijne werken den roem des vaderlands, in zijne eeuw reeds zoo schitterend door Hooft en Vondel verworven. In één woord, hij was een wezenlijk sieraad in het gemeenebest der geleerdheid en letterkunde, en weinigen zijn er voor of na hem geweest, die zooveel bekwaamheden in zich vereenigden als hij. Zijne afbeelding ziet op onderscheidene wijzen het licht.

Wij missen eene volledige opgave van zijne uitgegevene werken, waaronder verscheidene kleine stukjes, alleen voor zijne leerlingen gedrukt, die buiten den boekhandel zijn gebleven. Door de hiervolgende chronologische lijst zijner geschriften, voor zoo ver die ter onzer kennisse kwamen, zullen wij trachten in dat gemis eenigzints te voorzien.

Lof- of Lijkrede op Maria Stuart, *gemalin van koning William*, Amst. 1677. 4o.

Epicedium in funere Herois invicti Michaëlis Adriani Ruteri, Amst. 1677. fol. Deze lijkrede, uit elf honderd verzen bestaande, werd door den vervaardiger, daags na de begrafenis van den grooten zeeheld, op het koor der nieuwe kerk uitgesproken. Dezelve werd door hem in het Nederduitsch vertaald uitgegeven, onder den titel van *Lijkgezang ter uijtvaard van den grooten Zee-Held M.A. de Ruyter*, Amst. 1677. 12°.

Poëmata, Amst. 1682. 8°. ibid. 1697. 8°.

In laudem Theae Sinensis Anacreontica duo, Amst. 1685. 4°.

Oratio de usu et praestantia Linguae Graecae, Amst. 1686. 4°.

Orationes, Amst. 1692. 8°. ibid. 1705. 8°.

Epistola prima, *secunda et tertia ad C. Valerium Accinctum*, *vero nomine Jacobum Perizonium*, Amst. 1696. 4°.

(Met P e r i z o n i u s) *Bellum Litterarum*, Amst. 1696. 8°.

Vindiciae censurae Graecanicae in nuperum carmen graecum ad C. Valerium Accinctum, Amst. 1696. 4°.

Specimen primum et alterum Eloquentiae exterioris etc. Amst. 1697-1700. 8°. 2 vol. Lugd. Bat. 1715. 8°.

Gregorius Nazianzenus van de Mededeelzaamheidt, *uit het Grieks in 't Neêrlands overgebragt door Petrus Francius*, Amst. 1699. 8°. (Uittreksels uit dit geschrift worden gevonden bij P a r s , *Naamrol*, bl. 360-361 *en* S c h e l t e m a , *Mengelwerk*, D. III. St. II. bl. 171-208.)

Kerkreden van 't jubeljaar, *in 't koor der Nieuwe Kerke*, *den* 1*sten Januarij* 1700 *in 't Latijn uitgesproken*, *en ten dienste der Nederlanderen overgezet*, Amst. 1700. 4°.

P. F r a n c i i , *Posthuma* (*Orationes et Carmina*)*; accedunt illustrium Eruditorum ad eundem Epistolae*, Amst. 1706. 8°.

Verhandeling van de uitspraak en gebaarmaking van een Redenaar, *uit het Frans en Latyn vertaald door J. van Zanten*, Amst. 1741. 8°. 3de druk.

Als Nederduitsch dichter deed F r a n c i u s zich kennen, vooral door zijn *Lijkklagt op den dood van Antonides*, bij gelegenheid dat diens gedichten, na zijn dood, werden uitgegeven. Dezelve is ook geplaatst in de *Nieuwe Verzameling van Nederduitsche Mengeldichten*, bl. 129, in welke verzameling (bl. 126) zijn *Tibulliaansch gedicht op juffer Ida* ook is opgenomen.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1700. *a.* bl. 373, b. 67. 1705. *a* bl. 249; P. B u r m a n , *Elog. in obit.* P e t r . F r a n c i i , vóór diens *Posthuma*, (Amst. 1706. 8°.); B r a n d t , *Lev. van de Ruiter.* bl. 1009; P a r s , *Naamrol*, bl. 312, 360, 361; W a g e n a a r , *Vaderl. Hist*, D. I. *Voorrede*, bl. VI. D. XI. bl. 329-332; S a x e , *Onom. Liter.*, T. V. p. 247, 248, *Annot.* p. 623; H o o g s t r a t e n , *Woordenb.*; L u i s c i u s , *Woordenb.*; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.*, D. I. St. I; F e r w e r d a , *Cat. Univ.* D. I. St. II. p. 359, St. VII. bl. 252, *Supplem. Catal.* St. II. bl. 29;

de Vries, *Geschied. der Ned. Dichtk.* D. I. bl. 281; Hoeufft, *Parnas.-Latin. Belg.* p. 191-193; Peerlkamp, *de Poët-Lat. Nederl.* p. 446-453; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. II. bl. 329-339; Siegenbeek, *Geschied. der Ned. Letterk.*, bl. 184, 221; van Lennep, *Illustr. Amst. Athen. memor.*, p. 47, 53, 162, 187; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letterk. en Wetensch.* D. I. bl. 366, 426, D. III. bl. 126; Collot d' Escury, *Holl. roem*, D. IV. St. I. bl. 41, 44, 45, *Aant.* bl. 14, 173, 248, 256, 260, 261, St. II. bl. 183, 377; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. b. bl. 3. D. II. bl. 224, 259, 512; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 88; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 3, 4.

[Johannes Francius]

FRANCIUS (JOHANNES). Zie FRANTZIUS (JOHANNES).

[Sebastiaan Franck]

FRANCK (SEBASTIAAN), geboren te Woerden of volgens anderen te Donauwörth, en daarom waarschijnlijk, op de titels van zijne werken, *van Word* genoemd, leefde in de eerste helft der zestiende eeuw. Wat hij deed of welke betrekking hij bekleedde is ons niet gebleken. Hij was een geestdrijver, zoo als uit zijne werken blijkt, tegen sommigen waarvan Dirk Philipsz. te velde trok, en die getiteld zijn:

613 *Gebot und Verpot der Juden*; *Von derselben Rabi*, *ausz Mose zu samen zogen; Getruckt und in Deutsch pracht zu Vlm.* z. pl. 1537. 4°.

Chronica, *Tytboeck en Gheschietbibel van aenbegin tot in dit teghenwoordig* 1536 *jaer verlengt*, enz. z. pl. 1558. fol. ibid. Leid. 1583. fol.

Die güldē Arcke, *waerin de keern en de beste hoofdsprueken der Heiliger Scrift*, *der ouder Leeraers ende Vaders der Kercken*, *ook der verlichte Heydenen ende Philosophen*, enz., z. pl. 1560. fol.

Chronica, *Tytboeck en Gheschiet-bibel van aenbegin der Werelt tot den jare* 1536 *verlengt enz. mitsgaders hier by ghevoecht den Spieghel ende Beeltenisse des geheelen Aertbodems*, *in vier deelen*, *genaemt het Wereltboeck*, 's Gravenhage 1595. fol.

Concordantie, *ofte het versegelde met seven seghelen besloten boeck*, Haarl. 1618. fol.

Van het Rycke Christi, Goud. 1600. 4°.

Paradoxa ducenta octoginta. Dat is CCLXXX *Wonderreden*, *en de recht als Raetselen*, *wt de heilige Scrift*, *die voor alle vleesch ongelooflyc ende onwaer zijn enz.* z. pl. of j. 8°.

Er worden nog andere titels zijner werken opgegeven, doch te onjuist om te bepalen of het de hier boven genoemde zijn of niet.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. III; Schyn, *Geschied. der Mennoniet.* bl. 327, 385, noot; Saxe, *Onom*, *Literar.* T. III. p. 618; Ferwerda, *Naaml. van Boek.* D. I. St. I. bl. 28; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 187, D. II. bl. 5; Muller, *Cat. van Godgel. Werk.*, bl. 118, en *Suppl.* bl. 70, 71; *Cat. van de Bibl. der Doopsgez. Gemeente te Amst.*, 2*de afdeeling*, bl. 59.

[P. Franck]

FRANCK (P.) schreef:

Over het geoorloofde om met de onkunde van anderen voordeel te doen, Haarl. 1765. 8°.

Zie M u l l e r , *Cat. van Godgel. Werk.* bl. 118.

[Jan Willem Franck]

FRANCK (JAN WILLEM), omstreeks 1720 te 's Hage geboren, schilderde bloemen, vruchten en vogelen, als ook onderwerpen van geschiedkundigen aard en uit het dagelijksche leven.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[C.F. Franck]

FRANCK (C.F.) werd te Zwolle in 1758 geboren. Na lange jaren de kunst van behangselschilderen te Leeuwarden beoefend te hebben, zette hij zich in 1806 aan de Glip bij Bennebroek neder, en schilderde een aantal landschappen en dorpsgezigten, die van geen kwaden aanleg getuigden. Hij is den 30sten September 1816 bij zijne woonplaats verdronken.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1813. D. II. bl. 259. 1814. D. II. bl. 348. 1816. D. II. bl. 226; I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.* D. I. bl. 251; *Biogr. Univ.* T. VIII. p. 10.

[August Heinrich Franck]

FRANCK (AUGUST HEINRICH) werd in 1760 geboren en op vier en twintigjarigen leeftijd bij het korps der genie geplaatst. Als zoodanig vertrok hij in 1795 naar Tunis. De Bey aldaar had van de Staten Generaal verzocht een ingenieur en twee adjudanten om eene haven te Tunis te maken, of wel om de bestaande te verbeteren.

F r a n c k bood zich daartoe aan en vertrok derwaarts onder zeer aannemelijke voorwaarden. Hij kreeg den rang van Luitenant Kolonel, en werd vergezeld door zijnen zoon C.T. F r a n c k en J e a n E m i l e H u m b e r t , die beiden buitengewone ingenieurs waren en den rang van kapitein Ingenieur verkregen.

Zij vertrokken over Duitschland, Tyrol, Italië en Livorno naar Tunis, begeleid door den Heer C h a r l e s N y s s e n , Vice-Consul der Bataafsche Republiek te Algiers, en kwamen in het begin van 1796 ter bestemder plaatse aan.

Na eene naauwkeurige inspectie op de plaats zelve, maakte de Luitenant Kolonel F r a n c k de ontwerpen voor havens te Bizerta en Porte Carino en voor de reede bij la Goulette. Hoewel die ontwerpen bijzonder voldeden, werd de uitvoering echter wegens de groote kosten er van uitgesteld.

Intusschen was de jalouzie van zekeren H e r c u l a i s , zich noemende Ambassadeur Generaal van Frankrijk bij de Barbarijsche Mogendheden, oorzaak dat de Bataafsche ingenieurs vele wederwaardigheden ondervinden moesten. Men begon echter het oude kanaal van la Goulette tot het meer van Tunis te verwijden

en te verdiepen, en een bassin en de sluis werden daarop tot verwondering der Mooren gemaakt.

F r a n c k schijnt een zeer veranderlijk karakter te hebben

gehad, en hij miste daarenboven alle tact om met den Bey en zijne ambtenaren om te gaan. Hij had daardoor vele onaangenaamheden te verduren, en berokkende die ook aan H u m b e r t, wien de Bey hoogschatte en aan wien in 1802 de bevestiging van de stad Tunis werd opgedragen.

De Luitenant Kolonel F r a n c k en zijn zoon verlieten, den 8sten Februarij 1806, Tunis, na op eene zeer voordeelige en vereerende wijze door den Bey uit zijne dienst te zijn ontslagen; en toen zij in het vaderland waren teruggekeerd, werden zij door den Koning van Holland den 31sten Julij 1806 gepensioneerd, zoo als dat vroeger was overeengekomen. Meerdere bijzonderheden omtrent hem en zijn zoon, en omtrent hetgeen zij daarna hebben verrigt, zijn ons niet bekend geworden.

Uit medegedeelde berigten bijeengebragt.

[François Francken]

FRANCKEN (FRANÇOIS), wiens naam ook F r a n c k e s z, V r a n c k en V r a n c q gespeld wordt, was geboren te Zevenbergen in het begin van de tweede helft der zestiende eeuw. De roem zijner geleerdheid en ervarenheid deed hem reeds op jeugdigen leeftijd, op den 12den September 1583, de belangrijke betrekking van Pensionaris van Gouda verwerven, nadat hij Advokaat voor het Hof van Holland geweest was. Hij hield dien roem staande bij verschillende belangrijke onderhandelingen en betoonde zich een der standvastigste en moedigste regenten, aan wie het land, vooral na den dood van W i l l e m I, deszelfs behoud te danken had.

Toen de Staten, na den moord van dien vorst, er over dachten het oppergebied over deze landen aan eene buitenlandsche Mogendheid, en vooral aan Frankrijk, op te dragen, was de stad Gouda eene der steden, die zich daartegen sterk verzetten. Door die stad werd een fiks gesteld vertoog tegen dit plan ter staatsvergadering ingeleverd, hetwelk in zijn geheel bij den geschiedschrijver B o r te vinden is, en waarvan F r a n c k e n gezegd wordt de schrijver geweest te zijn.

In het jaar 1586 werd F r a n c k e n, als onderhandelaar, medegebruikt, om Middelburg tot de erkenning van het gezag van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland te bewegen, en hij nam in dat jaar bij afwezigheid van 's lands Advokaat eenige deelen zijner bediening waar, tot welken post hij den 21sten April 1587 door 's lands Staten benoemd werd. Het verzoek om zijn ontslag, aan de regering van Gouda gedaan, werd door deze geweigerd en hij bleef alzoo Pensionaris.

Had hij zich vroeger verzet tegen de onderhandelingen met Engeland, bij de komst van L e i e e s t e r was hij een zijner ijverigste tegenstanders. Gestadig waren dan ook zijne pogingen om het hem geschonkene gezag te beperken. Als zoodanig stond hij O l d e n b a r n e v e l t getrouw ter zijde, en hij aarzelde

niet, om den Graaf van het onderzoek omtrent den gevangenen Steven Paret verslag te geven.

Hij werd in 1592 lid van den Hoogen Raad van Holland, Zeeland en West-Friesland, en deed als zoodanig den 4den Septemper den gevorderden eed. Ook toen behield hij zijnen invloed in staatszaken, zoo als bleek onder anderen uit zijne aanstelling tot hoofd der commissie, die de uitspraak van de Staten Generaal in de hevige geschillen tusschen de stad Groningen en de Ommelanden in 1597 zou overbrengen en de rust aldaar herstellen. De waardigheid van Voorzitter van den Hoogen Raad zou hem voorzeker niet ontgaan zijn, indien zijne inzigten reeds toen niet met die van Oldenbarnevelt verschild hadden, en deze die waardigheid niet voor zijnen schoonzoon, Reinoud van Brederode, Heer van Veenhuizen, begeerd had. De verwijdering tusschen den Advokaat en Francken werd daardoor vermeerderd, en deed laatstgenoemde meer tot Prins Maurits overhellen, wiens vriend hij weldra mogt genoemd worden.

Groot was de haat die Francken koesterde tegen Spanje. Geheel zijn leven was hij op middelen bedacht, om den Koning van dat rijk nadeel te berokkenen. Daarom was hij in 1606 een ijverig voorstander tot oprigting eener West-Indische Maatschappij, en toen hij ontwaarde dat Oldenbarnevelt, om het sluiten van den vrede te bevorderen, het oprigten dier Maatschappij tegenstond, toonde Francken zich niet ongeneigd zich aan te sluiten aan Hendrik IV, Koning van Frankrijk, die zich zeer gezet betoonde op het bezit der West-Indiën, en verklaarde bereid te zijn zich in Frankrijk met der woon neder te zetten, ten einde dat doel te bereiken. Zoo zeer was hij met de verwezenlijking van dat plan ingenomen, dat hij zich, naar het oordeel van een onzer oudere geschiedschrijvers, eene zeer bondige kennis verworven had van de geheele gesteltenis, de kusten, landen, vaarten en sterkten der gewesten en eilanden van West-Indië.

Hij bleef echter in het vaderland, en bij het begin van de kerkelijke twisten hield hij den middenweg, keurde alle scheuring af en beijverde zich om de gemoederen te bevredigen, ofschoon hij bij den voortgang der twisten meer openlijk de zijde der Contra Remonstranten was toegedaan. De treurige afloop daarvan beleefde hij niet, daar hij den 11den October 1617 overleed. Anderen stellen zijn dood, minder juist, op het jaar 1619. Hij was gehuwd met Elisabeth van Westerbeek. Francken was de schrijver van:

Wederleghinge van seker boeksken, *uitghegheven byFrançois Verhaer*, *genaemt: Onpartydighe verclaringhe der oorzaken des Nederlantsche oorloghs* enz. Breda, 1618. 8o.

Of dit hetzelfde werk is dat van hem het licht zag onder

den titel van: *Pro libertate ordinum Belgii vindiciae*. (Franeq., 1620. 4°.) kunnen wij niet beslissen.

Zie Bor, *Nederl. Oorl.* B. XXI. bl. 755. (55); B. XXXIV. bl. 305. (9); van Leeuwen, *Bat. Illustr.* bl. 1483; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. VIII. bl. 50, D. IX. bl. 454, D. X. bl. 247; van Wijn, *Bijv. en Aanm.* D. VIII. bl. 30-32, D. IX. bl. 94; Dezelfde, *Nalez.* D. I. bl. 329; te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. IV. bl. 365-368, Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 352-355, D. II. bl. 582; Vreede, *Verh. over den Hoogen Raad*, in het *jaarb. voor de regterl. magt*, 1839, bl. 36-38, 1840, bl. 10-13; *Kron. van het Hist. Gen. te Utr.* D. III. bl. 32; Nijhoff, *Bijdr.* D. V. bl. 119.

[Jan Franoken]

FRANOKEN (JAN) was de getrouwe dienaar van zijnen meester Johan van Oldenbarnevelt. Hij vergezelde dezen op zijnen laatsten togt naar de staatsvergadering, toen hij op last van Prins Maurits gevangen werd genomen. Francken, die te vergeefs in de kamer des hellebardiers naar de terugkomst van Oldenbarnevelt gewacht had, moest ten laatste het treurig berigt der gevangenneming aan het gezin van den Advokaat gaan mededeelen.

Aan dezen werd toegestaan een zijner dienaars bij zich tot oppassing te nemen. Jan Francken werd daartoe gekozen, en hij deelde gedurende bijna negen maanden vrijwillig en blijmoedig in de gevangenis van zijnen heer, waar ook hij als een gevangene werd bewaakt en behandeld. Hij hielp hem in het bedenken van middelen van gemeenschap met zijn gezin, en stond hem tot zelfs op het schavot onwankelbaar ter zijde; maar toen ook de noodlottige slag een einde maakte aan het leven zijns meesters, waggelde hij bijna bewusteloos van schrik de strafplaats af.

Na de regtsoefening werd Francken gelast bij de regters te komen. Men deed hem eenige vragen, doch de ontroering belette hem te antwoorden; eindelijk werd hij ontslagen en de Fiscaal voegde hem toe ‘gedraag u wel: gij zult nog een man worden: gij hebt uwen heer trouw gediend.’

In het laatste schrijven van Oldenbarnevelt aan zijne gade en kinderen had hij geschreven: ‘*Wilt Jan Francken wat tot mynder gedachtenisse geven*.’ Aan dien wensch werd voldaan. Een gouden ring door Oldenbarnevelt gedragen, benevens den met zilver ingelegden degen, waarmede Oldenbarnevelt door den Koning van Frankrijk tot Ridder geslagen was, werd aan hem door de weduwe van den Advokaat geschonken. De geschiedenis van die beide voorwerpen is in de hieronder aangehaalde bronnen vermeld.

In October van het jaar 1620 werd Francken door bemiddeling van Willem van Oldenbarnevelt, Heer van Stoutenburg, jongste zoon van den Advokaat, tot secretaris en vendumeester te Westsouburg en tot rentmeester van die heerlijkheid benoemd. Na den aanslag der zonen van Oldenbarne-

velt op het leven van Prins Maurits, werd Francken door de schoonmoeder van den Heer van Stoutenburg in 1624 ontslagen. De regering der plaats, in aanmerking der goede diensten door Francken in voornoemde betrekkingen bewezen, weigerde dit ontslag te bekrachtigen, bij acte van den 19den Junij van laatstgenoemd jaar. Francken nam evenwel als Secretaris weinige dagen daarna zijn ontslag, en komt het laatst als vendumeester in October daaraanvolgende voor.

Hij zette zich naderhand te Amersfoort neder, werd er Majoor, en misschien is hij dezelfde die in 1650 onder de regenten van het burger weeshuis genoemd wordt. Hij overleed in Mei 1664 bij zijne huisvrouw Catharina de Molijn, die hij den 16den September 1620, na zijne bovengemelde aanstelling, te 's Hage gehuwd had, geene kinderen nalatende.

Tijdens de gevangenschap van en met Oldenbarnevelt heeft Francken een breedvoerig Dagverhaal gehouden, van al wat er met zijn heer voorviel tot het einde toe. Zonder zijne voorkennis is dit verhaal reeds in 1620 uitgegeven, en in zijn geheel overgenomen in het werk getiteld: *Historie van het Leven en Sterven van Heer Johan van Oldenbarnevelt*, *Ridder*, enz. *Waarachtelyk beschreven door een liefhebber der Waerheyt* enz. *In 't jaar onzes Heeren* 1648. (zonder naam van drukker of plaats.) 4o. Meermalen in onderscheidene formaten en met veranderden titel herdrukt.

Zie Baudartius, *Memorien*, D. I. B. XI. bl. 52*b*, 53*b*; van Bemmel, *Beschrijv. van Amersfoort*, D. I. bl. 355; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. X. bl. 286, 360, 362, 363; Mr. S. de Wind, Jan Franeken enz. in den *Zeeuwschen Volks Alm.* 1852; *Kron. van het Hist. Gen.* D. V. bl. 414, D. VII. bl. 127, D. VIII. bl. 189, 190; *De Navorscher*, D. II. bl. 279, D. III. bl. 280, 281.

[Godefridus Francken]

FRANCKEN (GODEFRIDUS), geboren te 's Hertogenbosch in 1592, behoorde tot de orde der Jezuiten en gaf eerst les in de wijsbegeerte aan de Hoogeschool te Olmutz, daarna in de godgeleerdheid te Neisse in Silezië. Hij vertrok als zendeling zijner orde naar Denemarken en Zweden en eindelijk naar Guinea, waar hij den 19den November 1654 overleed. Hij schreef:

Assertiones ex universa Philosophia, Olomat. 1630.

Problemata XVIII *optica de visu ejusque objecto*, Olomat. 1630.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 371: Pöggendorff, *Handwördenb. zur geschichte der exacten Wissenschaft*. s. 789.

[Henricus Francken]

FRANCKEN (HENRICUS), zoon van Gerard Francken, werd in 1658 proponent en beroepen te Woggenum. Van daar naar Dordrecht beroepen in 1662, overleed hij er in 1704. Van hem bestaan eenige gedichten, zoo vóór de werken zijner tijdgenooten, als in het *Verheerlijkt Nederland*, en in het *Swart tooneel-gordijn*, *opgeschoven voor de gebroeders de Witt*. Zij zijn niet meer dan middelmatig. Zijn zoon volgt.

Zie Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 497, 541.

[Aegidius Francken]

FRANCKEN (AEGIDIUS), zoon van den voorgaande, werd te Dordrecht geboren, kwam in 1704 als predikant te Rijsoort en in 1713 te Maassluis, waar hij den 16^{den} April 1743 overleed. Zijne af beelding ziet het licht. Hij was een echt volgeling van V o c t i u s , blijkens zijne uitgegevene geschriften, die echter niet van verdiensten ontbloot zijn, en, naar het oordeel van den Heer G l a s i u s , zeer veel nut gesticht hebben en de schrijver door dezelven eene eervolle plaats verdient onder hen die in ons vaderland op een christelijk leven hebben aangedrongen. Die geschriften zijn getiteld:

Dankdag te Rijsoort, *of blijde intreede*, Dordr. 1704. 4°.

Huwelijks-Vereeniging van de Kerkbruid met den grooten Immanuel Christus, Dordr. 1725. 8°. ald. 1740. 8°.

Heijlig Offerlam over het lijden Christus, Dordr. 1732. 4°., 2 deelen, 2de druk ald. 1740 en 1762. 4°. 2 deelen.

Kern der Christelijke Leere, Dordr. 1733. 8°. Rott. 1768. 8°.

Stellige Godgeleerdheit, Dordr. 1734. 8°. 3 deelen, zevende druk, Rott. 1769. 8°.

Voorbeeld der gezonde woorden, Dordr. 8°.

Heylige Feeststoffen van 's Werelds Heilands geboorte, *Besnijdenis*, *Opstanding en Hemelvaard*, enz. Dordr. 1742. 4°. ald. 1762. 4°.

De verzekerdheit van een Christen door den mond der waarheid zelve opgegeven in X *leerredenen*, Dordr. 1746. 8°.

Heilig gebruik des Orgels, Delft, 8°.

Kloppende Jezus, Dordr. 8°.

Het zielverrukkend magtig onthaal, *hetwelk de Bruidegom Jezus en zijne Bruid malkanderen doen*, Dordr. 8°.

Kort voorbeeld der Christelijke Leer, 5de druk, Rott. 1768 6°.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1743. a bl. 466, 589, 610; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. V; Y p e i j , *Geschied. der christel. Kerk in de* 18*de eeuw*. D. VIII. bl. 177, 178, 331, 574; Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. III. bl. 307; S c h o t e l , *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 497; G l a s i u s , *Godgeleerd Nederl.* D. I. bl. 471, 472; M u l l e r , *Cat. van Portrett.* bl. 88.

[Jacobus Francken]

FRANCKEN (JACOBUS) schreef:

Rampzalige Reize van het O.I. schip de Naarstigheid in de terugreise van Batavia over Bengale naar Holland, *door Jacobus Francken*, *die deze reiz als krankbezoeker heeft bijgewoond*, Haarl. 1761. 4°. m. pl.

Zie M u l l e r , *Cat. van Boek. enz. over de Nederl. bezitting.* bl. 24.

[Ahasueros Francken]

FRANCKEN (AHASUEROS) werd den 31sten October 1790 te Nijmegen geboren en was de zoon van Walraven Francken en van Anna Christina van Goor. Hij ontving zijne eerste

opleiding aan de Latijnsche school zijner geboorteplaats, studeerde vervolgens aan de Utrechtsche Hoogeschool in de godgeleerdheid, en verwierf zich de achting en toegenegenheid zijner leermeesters, inzonderheid van de Hoogleeraren H e r i n g a en v a n O o r d t, die hem onder hunne meest uitstekende en geliefdste leerlingen telden. In 1812 tot proponent bevorderd, aanvaardde hij op den 10^{den} October 1813 de Evangeliebediening te Slijk-Ewijk en Oosterhout, vertrok in 1817 naar Muiden, in 1821 naar Doetinchem, in 1822 naar Delft en in 1826 naar Utrecht, van waar hij in 1827 naar Amsterdam werd beroepen, voor welk beroep hij evenwel bedankte. Hij werd in 1854 emeritus en overleed den 29sten Julij 1857 te Doorn, werwaarts hij zich tot herstel van zijne wankelende gezondheid begeven had. Hij was gehuwd met Mejufvrouw C a t h a r i n a G e e r t r u i d a v a n R o s s e m, die hem, behalve twee dochters, twee zonen schonk, C o r n e l i s M a r i n u s, thans Hoogleeraar te Groningen, en W a l r a v e n, thans Predikant te Rotterdam.

'F r a n c k e n,' zoo zegt de Kerkelijke Courant in haar berigt van zijn overlijden, 'was een man met een helder hoofd en een warm hart. Eenvoudigheid, opgeruimdheid, welwillendheid, vriendelijkheid, dienstvaardigheid, inschikkelijkheid en tevens zelfstandigheid waren de trekken van zijn beminnelijk karakter en zijn aangenamen omgang. Zijne Evangelie-prediking getuigde van zijne naauwkeurige, grondige kennis, van zijn vast en hartelijk geloof, van zijne warme liefde voor den Heer, dien hij predikte, en kenmerkte zich door rijkdom van zaken en degelijkheid, door helderheid en levendigheid van voorstelling, door zuiverheid van taal en fraaiheid van stijl, en bovenal door hartelijkheid en gemoedelijken ernst. Hij cefende door prediking en omgang op vele studenten eenen gunstigen invloed uit, en was een met de daad deelnemend vriend voor gelukkigen en ongelukkigen.'

Zeer ervaren was F r a n c k e n in het kerkregt, en naauwkeurig was hij bekend met de kerkelijke wetten. Hiervan gaf hij overvloedige blijken, in de betrekking van Secretaris van het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht en van het Provinciaal collegie van toezigt. In 1844 en 1845 nam hij het praesidium der Synode waar, tot welke hoogste kerkvergadering hij meermalen was afgevaardigd. Hoogst verdienstelijk maakte zich F r a n c k e n als lid van de commissie tot de uitgave der Evangelische gezangen, waartoe zijne naauwkeurigheid, zijn goede smaak en dichterlijk talent hem bijzonder geschikt maakten. Het provinciaal Utrechtsch Genootschap benoemde hem tot deszelfs medelid, en Koning W i l l e m II erkende zijne verdiensten, door hem tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw te verheffen.

Door F r a n c k e n zijn, behalve eenige traktaatjes, in druk uitgegeven de volgende stukken:

Verscheidene opstellen in het *Dagboek ten gebruike bij den Bijbelschen Almanak*, Leiden, 1836 en volg.

Over de waarde der vrouw, geplaatst in de *Fakkel* van 1837.

Raad van een vader aan zijnen zoon bij diens vertrek naar de Hoogeschool, 2de druk. Schoonhov. 1852. 8°.

Brief aan een jongen vriend na het afsterven van den Hoogleeraar A.C.G. Suerman, 's Hage, 1840. 8°.

Leerrede over Genesis XII:2b, Utr. 1843. 8°.

(Met J.E. V e l t m a n .) *Toespraken bij gelegenheid der algemeene vergadering van het Nederlandsche zendeling-genootschap*, *op den* 19*den Julij* 1843, *gehouden te Rotterdam*, Rott. 1843. 8°.

Opwekkende rede, *ter bevordering van betamende geestdrift bij het werk der Evangelie verbreiding*, Rott. 1846. 8°.

Iets over het kerkelijk bestuur bij de Hervormden in Nederland, Utr. 1847. 8°.

Leerrede over Coloss. II. vs. 6, *bij de bevestiging van lidmaten der gemeente*, *ter aanprijzing van getrouwe verbindtenis aan hunnen Heer*, Utr. 1849. 8°.

De hooge waarde der Evangelie-geschiedenis voor vroege huiselijke opvoeding, geplaatst in *Licht*, *Liefde*, *Leven*, Jaargang 1856.

Gedichtjes. Na zijnen dood uitgegeven door zijn zoon Ds. W. F r a n c k e n , Utr. 1858. 8°. Van deze gedichtjes zijn er drie opgenomen in den bundel *Christelijke Gezangen bij de Hersteld-Evangeliesch-Luthersche Gemeenten in Nederland*, 1857.

Zie *Kerk. Courant* 22 Aug. 1857, door ons hier gevolgd en uit famielieberigten aangevuld; S.G. J o r i s s e n , *Herinnering aan A. Francken*, geplaatst vóór de *Gedichtjes*, bl. 8-16; B r i n k m a n , *Naaml. van Boek.* bl. 210, 690.

[Johan Goll van Franckenstein]

FRANCKENSTEIN (JOHAN GOLL VAN). Zie GOLL VAN FRANKENSTEIN (JOHAN.)

[Marcellus Franckheim]

FRANCKHEIM (MARCELLUS). Zie FRANCHEIM (MARCELLUS).

[Jan Franco]

FRANCO (JAN), geboren te Eersel in Noord Brabant tegen het einde der zestiende eeuw. Na te Leuven den graad van Meester in de letteren verkregen te hebben, studeerde hij aldaar in de geneeskunde onder C o r n e l i u s G e m m a en werd aan eene buitenlandsche Hoogeschool tot geneesheer bevorderd. Hij zette zich te Brussel als zoodanig neder en oefende er tot ongeveer 1594 de praktijk uit. Daar hij ook de mathesis beoefend had, droeg men hem ook de vervaardiging van de sterrekundige tafels op. Eene daarvan kwam in het licht onder den titel van:

Ephemeris Meteorologica. Groote Prognostica, *ende daghelycksche beschrijvinghe van de wonderlycke revolutien der gantscher werelt: ende meest der goede Inclinatien onzes Nederlanden*, *van dit jaer ons Heeren* MDXCIIII. *Door M. Jan Franco*, *Medecijn ende Doctoor der Princelijcke stadt van Bruessel*, *woonende op de Spieghel-Brugge achter Stadt-huys*, Antw. 1594. 4°.

Zie P a q u o t , *Memoir*. T. II. p. 392, 393.

[Johannes le Francq van Berkhey]

FRANCQ VAN BERKHEY (JOHANNES LE) werd den 23sten Januarij 1729 te Leiden geboren, en was van moederszijde afkomstig van dien W i l l e m A e l b r e c h t s z . B e r k h e y , die, in of bij het weeshuis wonende, in het beleg van Leiden, in 1574, de eerste tijding van het ontzet der stad bragt, waarvoor, of voor zijne gedurende het beleg bewezen diensten, hij met een zilveren Noodmunt door den Magistraat van Leiden beschonken werd. Van dezen vinden wij ook aangeteekend, dat hij bij het overstroomen van het Maaswater, om Leiden te ontzetten, in het watertje van den Rijn, dat tusschen den Burgt en het weeshuis loopt, eenige zeebotten ving, welke hij in den prangenden hongersnood gebruikte, doch vooraf de wacht hebbende op den stadswal, dezelven aan de Spanjaarden liet zien als een bewijs dat er nog overvloed in de stad was. Zijn grootvader was C a r e l l e F r a n c q , en zijn vader E v e r t l e F r a n c q , die beiden in den wolhandel hun bestaan vonden. Zijne moeder heette M a r i a B e r k h e y . De vader van deze was een kunsthandelaar, en de jonge l e F r a n c q nam diens naam bij den zijnen aan, uithoofde van een legaat hem onder die voorwaarde gemaakt. Toen zijne moeder weduwe was geworden, zorgde deze zijn grootvader voor zijne opvoeding, en legde hem omstreeks 1741 te Katwijk ter school. Later werd hij door hem in zijnen handel van rariteiten, schilderijen, meubelen, enz. geplaatst, toen hij zijne zaken aan zijne dochter, de weduwe van E v e r t l e F r a n c q , overdeed.

Te midden van zijnen arbeid in den kunsthandel zijner moeder, ontwaakte bij hem de zucht naar het beoefenen der ontleedkunde, en zoo groot was zijne liefde tot die wetenschap, dat hij zich met het ontleden en opzetten van allerlei diertjes onophoudelijk bezig hield, en daarvan zoodoende eene hoogstbelangrijke verzameling verkreeg. Na van den Heer J.C. S c h u t z op vier en twintigjarigen leeftijd nog het Latijn en Grieksch te hebben geleerd, zette hij zijne studiën aan de Leidsche Hoogeschool met zulk een gelukkig gevolg voort, dat hij reeds in 1761 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd werd, na verdediging van zijne: *Expositio de structura florum qui dicuntur compositi* (Lugd. Bat. 1761). Het blijkt uit een Latijnsch lofdicht, van gemelden Heer S c h u t z , voor dit werk geplaatst, dat l e F r a n c q d e B e r k h e y ook belast was

geweest met het in orde brengen van het natuurkundig kabinet te Leiden.

Het schijnt dat B e r k h e y , want onder dien naam komt hij gewoonlijk voor, zich na zijne promotie te Amsterdam als geneesheer heeft nedergezet, doch dat de praktijk daar niet opnemende of eene andere reden hem naar Warmond heeft doen verhuizen. Hij woonde aldaar op eene buitenplaats *Leervliet* geheeten, werd daarna tolmeester van het tolhek aan de Leidsche vaart, tusschen Leiden en Haarlem, waar hij in 1773 nog woonde, toen hij tot Lector der natuurlijke geschiedenis aan de Leidsche Hoogeschool benoemd werd, welken post hij den 1sten November van dat jaar aanvaardde met eene redevoering: *de antiqua et nobili urbe Lugduno Batavorum*, *suo situ ad Historiae Naturalis delicias et exercitium opportunissima*.

Er bestaat bij de schrijvers over het leven van B e r k h e y , eene onzekerheid omtrent 's mans verdere lotgevallen. Hij geraakte buiten Leiden, en woonde aan de zoogenaamde Spanjaardsbrug onder Leiderdorp. Wanneer dit plaats had is even onbekend als de tijd wanneer hij als Lector aftrad. Daar evenwel S i m o n S p e y e r t v a n d e r E y k in 1796 tot Lector der natuurkunde en hoogere wiskunde aan de Leidsche Hoogeschool werd aangesteld, mogen wij veilig aannemen dat hij in laatstgenoemd jaar Leiden zal verlaten hebben. Hij had van 1780 tot 1787 een belangrijk deel gehad aan de gebeurtenissen des tijds, en zijne gehechtheid aan het toenmaals verguisde huis van Oranje wikkelde hem in moeijelijkheden en in een kostbaar proces, waardoor hij in zeer bekrompene omstandigheden geraakte en in 1789 zijne uitmuntende verzameling boeken en rariteiten moest verkoopen. De Catalogus er van ziet het licht.

In het jaar 1807 woonde B e r k h e y weder te Leiden, en zijne woning stortte bij de geduchte ramp op den 12^{den} Januarij van dat jaar ter neder, terwijl hij zelf, ofschoon onbezeerd, van onder het puin werd weggehaald. Na dien ramp woonde hij eenigen tijd op het Huis ten Bosch bij 's Gravenhage en daarna in die stad zelve. Hij woonde vervolgens in zijne herbouwde woning weder te Leiden, buiten de Rijnsburger poort, waar hij zijne laatste levensdagen in behoeftige omstandigheden doorbragt en eindelijk ten huize van zijne dochter, Mejufvrouw G e e r t j e H o e f m a n , geboren L e F r a n c q v a n B e r k h e y , te Leiden den 13^{den} Maart 1812 overleed, en den 16^{den} daarna in de St. Pancras of Hooglandsche kerk in het koor begraven werd. Hij vervaardigde voor zich het volgende grafschrift:

> Hier ligt het sterflijk deel van J a n l e F r a n c q B e r k h e y
> Hij leefde en stierf getrouw voor Leydens Burgerij,
> Zijn leer was de Natuur, zijn Dichtgeest vrank en vrij
> Tot nut van 't Algemeen en Hollands Maatschappij.

Reeds in zijne jongelingsjaren was B e r k h e y een beoefe-

naar der dichtkunst. Er zijn zeker geen dichters te noemen, wier voorbrengselen zoo zeer geroemd zijn door tijdgenooten dan de zijnen en nogthans dien roem zoo weinig verdienen. Niet te ontkennen is het, dat hij iets oorspronkelijks bezat en niet ontbloot was van talenten, maar even zeker is het, dat hij als dichter althans dien uitbundigen lof niet verdiende, en dat, zoo er al in sommige verzen gloed, goede gedachten, gelijkvormigheid van stijl en zuiverheid van taal en spelling voorkomen, men die aan de beschavende hand van anderen te danken heeft. Daarentegen had B e r k h e y als natuurkundige en beoefenaar der geschiedenis onmiskenbare verdiensten, en was hij daardoor met de edelste vernuften van zijnen tijd bevriend. Er bestaan ook van hem eenige teekeningen en schetsen, meest van natuurkundige voorwerpen, die zeer naauwkeurig zijn.

B e r k h e y was gehuwd met G e r r i t j e v a n N i e r, die hem, behalve de reeds genoemde dochter, nog twee kinderen schonk. Dit huwelijk werd in 1761 ontbonden. Meer dan vijf- en twintig jaren woonde hij vervolgens te zamen met H e s t e r D i e d e r i n g, bij wie hij zeven kinderen verwekte. Hij deed in 1788 eene vruchtelooze poging om met deze vrouw een wettig huwelijk aan te gaan. Zijne afbeelding, door P o t h o v e n in 1771 geschilderd en door H o u b r a k e n gegraveerd, vertoont ons zijn regt mannelijk gelaat. Zijne wezenstrekken waren grof en hij bezat een zeer levendig oogopslag van onder zware wenkbraauwen. Hij was voorts rustig van gestalte en breed van schouderen. Als mensch was hij aangenaam en vrolijk en vol van natuurlijke invallen en aardigheden, terwijl men in zijne gesprekken eene rondheid en geestigheid moest bewonderen, verre verwijderd van alle gemaaktheid en trotsch. Met dat al had de man ook zijne gebreken, en aan dezen mogen wij gewis toeschrijven de vele rampen en teleurstellingen, die hem hier beneden te beurt vielen. Hij bezat een heftig en eigenzinnig karakter, waardoor hij was blootgesteld aan vele onaangenaamheden. Met den dichter N o m s z voerde hij een hevige en bittere strijd. De Heer F. v a n L e l y v e l d, die eene prijsvraag had uitgeschreven over het golven stillend vermogen der olie en traan, greep hij in publieke geschriften met eene hevigheid aan, die de wetenschap onwaardig was, terwijl hij ook tegen de koepokinënting met bitterheid ten strijde trok.

Voor zoover ons bekend is bestaat er nergens eene lijst van 's mans menigvuldige geschriften, die met en zonder zijn naam, en dan met zijne zinspreuk: *Vrank en Vrij*, het licht zagen. Wij hebben getracht daarin te voorzien door de zamenstelling der hier volgende opgave, die wij echter niet als geheel volledig willen doen doorgaan.

'*t Bataafsch Athene; in drie Herderskouten*, Leid. 1760. 8°; 2de druk vermeerderd, ald. 1766. 8°.

Verhandeling over de beste middelen, *om onze landen zoo hooge als lage elk naar zijn' aard*, *ten meesten voordeele aan te leggen*. Met goud bekroond door de Hollandsche Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem in 1763 en in hare werken opgenomen.

Claudius Civilis, *Hersteller der Bataafsche Vrijheid*, *treurspel*, Amst. 1764. 8°.

Het Rhynlandsch Wedspel in verscheiden Landgezangen, *ter gelegenheid van de Intreede van Z.D.H. Willem* V *binnen Leyden*, ald. 1766. 8°.

De Amsteldamsche Schouwburg verheerlijkt door het treurspel Leo de Groote, *opgesteld door Mejuffvrouw J.C. de Lannoy* (1767).

Het Huwelijk van Telemachus en Antiope, *in Ithaka - ter gelegenheid van de luisterryke receptie van Hare Doorluchtige en Koninglyke Hoogheden*, *de Prinse en Prinsesse van Oranje en Nassau*, *in Amsterdam*, *den* 30sten *van Bloeimaand* 1768, Amst. 1768. 8°.

Hekeldigt voor den Heere J. Nomsz, *ter afgedwongen verdediging van L.F.v.B.* (met narigt in proza). *Gedrukt voor den Schrijver*, 1769. 8°.

Wintersche Tegenzang, *uitgebreider*, *en zoo als dezelve aan den Philosooph* No. 154 *gezonden is*, *voorgesteld. Gedr. voor den Schr.* 1769. 8°.

Het Orakel in den Tempel der Nederduitsche Dichteren, *of de Kunstvriend van J. le F.v.B.*, *M.D.* Leid. 1769. 8°.

Zotsklap voor de naamlooze Cabale van lasteraars van J. le Fr. v.B. of de zoogenaamde Verdedigers des Heeren Nomsz, *wegens Zoroaster*, *en tegen het Hekeldicht van Akakiades*, *L.F.v.B. enz. Eerste en allerlaatste stukje*, *gedr. voor den schr.* 1769. 8°.

Natuurlyke Historie van Holland, Amst. 1769-1778. 8°. 6 deelen. met pl. In het Fransch vertaald, Bouillon 1781. 4 dln.

Leidens Burger-traanen op de grafzerken der Edele groot-Achtbaare Heeren vaderen Mr. Johan van der Marck, enz. Leid. 1771. 8°.

Brief aan Baster, *over een hard geschaald eij van een zeekoorn*, met afbeelding. Geplaatst in de *Verhandelingen van het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen te Vlissingen*, Middelb. 1773. 8°. D. III. bl. 576.

De lof der dankbaarheid, in 1773 bekroond door het Haagsche Dichtgenootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt* en in het 1ste deel van deszelfs werken opgenomen.

Proeven van het vermogen der Nederduitsche Dichtkunst tot schikking der maatklanken. Geplaatst in de Werken van het Leidsche Dichtgenootschap: *Kunst wordt door Arbeid verkregen*, 1ste deel bl. 233.

Het verheerlijkt Leyden bij het tweede Eeuwgetijde van deszelfs heuchlijk Ontzet in den jare CIↃIↃLXXIII. *In dichtmaat uitgesproken in de Gasthuiskerk dier stad*, *op den* 4den *van Wijnmaand*, MDCCLXXIV, ald. 1774. 8o.

De voordragt van dit dichtstuk veroorzaakte eene schier onbegrijpelijke indruk. Het gansche gehoor eener volgedrongen kerk hong aan 's mans lippen, en elk door hem uitgedrukt gevoel ging als een elektrieke schok aller harten door. Als een bewijs van de groote geestdrift door hem opgewekt, verhaalt men, dat, toen hij met het hem eigen vuur de volgende regels uit genoemd dichtstuk hooren deed:

> Zoo de afgunst nog op Leydens welvaart mikt,
> Blijv' de eerste kogel voor mijn Leydschen kop geschikt.

een eenvoudige wever, onder het afnemen van zijn hoed of muts, uitriep: ‘en de tweede voor den mijnen.’ Ook na het gehoor was aller mond vol van 's redenaars lof en ieder verspreidde denzelven langs de straten van Leiden.

Dankbetuiging aan den Nederlandschen Dichter J. de Kruiff, *voor zijne beschaving en verbeteringen gebracht in het Verheerlijkt Leiden*, enz. Leid. 1775. 8o.

Versen en Gedichten voor het Genootschap Veniam pro Laude - en Leyden verrukt op het tweede Eeuwgetijde der Hollandsche Hoogeschoole, *Zinnespel*.

Beiden maken te zamen uit het 7de deel der *Gedichten en Tooneelstukken* van genoemd genootschap, Leid. 1775. 8o.

Ernstige berisping en aanmerkingen op de Berigten en Prijsvragen over het storten van Olie, *Traan en Teer*, *voorgesteld door Frans van Lelyveld*, Amst. 1775. 8o.

Het vernederd en verheerlijkt 's Gravenhage. Eeuwzang, Amst. 1776. 8o.

Gedichten, Amst. 1776-1779. 8o. 2 deelen.

Vriendentraanen bij het sterfbedde van J.C. Schütz, *en Narigt waarin eenige bijzonderheden over den auteur*, Leid. 1778. 8o.

De lof der Christelijke Weldadigheid, Amst. en Leid. 1778. 8o.

Beschrijving van een aanmerkelijke Snaphaan, *met het wapen en spreuk des Heeren van der Does Noortwijk*, *van* Ao. 1573, enz. *benevens twee stukken Geschut*, *gevonden in de verlatene Legerschantzen der Spanjaarden*, enz., Leid. 1778. 8o.

Nieuwe uitgave der *Kaart van Joost Jansz*, 1778. Opgedragen aan de Staten van Holland en West-Friesland, met *Noodig Berigt over die Kaart*. Amst. 1778. 8o.

De Poëtische Snapper, 1778.

Verhandeling over het Nationaal gebruik der turf- of hout-

assche in Holland, *of onderzoek in hoeverre dezelve tot algemeen gebruik*, *al of niet in onze provintien nuttig is*, Amst. 1779. 8°.

Zinspelende Gedigjes op de geestige Prentjes, *geëtst door P. de Mare*, Leid. 1779. 8°. m. pl. 2de druk. Amst. 1806. 8°.

Gouden Jubelzang, Leid. 1779. 8°.

Natuurlijke Historie voor kinderen, *ingerigt naar de uitgave van G.C. Raaff*, *verbeterd en vermeerderd en in samenspraken overgebragt*, Leid. 1780. 8°. 3 deelen met pl.

Proeve eener aanleiding tot de Nederduitsche Taalkunde, *door J.C. Schutz*, *uit deszelfs handschrift medegedceld door J. le Francq van Berkhey*. Overgedrukt uit *Brender a Brandis*, *Taal-*, *Dicht- en Letterk. Kabinet*, Amst. 1781. 8°.

Vaderlijk afscheid en getrouwen raad van een welmeenend eendragtsburger aan zijn zoon, *gereed om voor het vaderland*, *vrijheid en godsdienst op 's Lands vloot van oorlog te dienen*, Amst. 1781. 8°. 3 maal herdrukt in hetzelfde jaar.

Dit afscheid was gerigt aan zijnen natuurlijken zoon E v e r t J o a n n e s , die kort daarna den zeeslag op Doggersbank bijwoonde en van daar teruggekomen, met zekeren post bekleed, naar Oost-Indië vertrok, en van wien later verder niets vernomen is.

De Oranje-boomen - door Frank en Vrij, *met vervolgen*, (1782).

Eerbare proefkusjes van Vaderlandsch Naïf en de Arkadische vrijerijen van Dichtlief en Gloorroos, Amst. 1782. 8°.

De Zeetriumph der Bataafsche Vrijheid op de Doggersbank, m. pl. Amst. 1782. 8°. 2 deelen.

Vaderlandsche bijzonderheden, Amst. 1785-1787. 8°. 3 deelen.

Cronyke der Stad Leyden, 1783.

Aan mijne Mede-burgeren.

Dit stukje kwam in 1783 te Leiden uit bij gelegenheid van eene aldaar ontstaande oneenigheid tusschen den krijgsraad en de leden van het Vrijcorps. Over hetzelve vielen klachten, en B e r k h e y werd deswege door Curatoren der Hoogeschool, voor den tijd van zes weken, in zijne dienst als Lector geschortst, met inhouding van de daaraan verknogte voordeelen.

Beredeneerde aanmerking over den tegenwoordigen toestand van Land- en Lugtgesteldheid in zijn vaderland, Leid. 1783. 8°.

De Leydsche Stedemaagd en haeren getrouwen burger, Leid. 1786. 8°.

De toren van de Leydsche saai- of festijnhalle andermaal sprekende ingevoerd. Met aanteek., Leid. 1807. 8°.

De politieke Hollandsche Koemarkt, Leid. 1787. 8°.

Verzameling van Leydsche Keur- en Hekeldichten van een

echten vrank en vrijen ouwerwetschen Patriot met een bekorte sleutel van 1783 tot 1788. (Leid. 1788) 8°.

Dichtmatige redevoering over de pligten der Weezen, *met geschiedkundige aanteekeningen*, Leid. 1789. 8°.

De koopzaal van het Oude-Zijds Heeren-Logement te Amsterdam, in dichtmaat, Amst. 1790. 8°.

Het feestvierend Leyden, Leid. 1793. 8°.

Vergelyke aanmerkingen der waarneemingen, *door kundige*, *onderzoeklievende mannen in de voorige veesterften*, *geboekstaaft*, *tegens die*, *welken in het Rapport wegens den staat der veeziekte zijn waargenomen in de Maand December* 1796 *in de Landen tusschen Maas en Waal*, *en den Lande van Cuyk door S.J. Brugmans*, *thans vrijmoedig beoordeeld*, z. pl. 1797. 8°.

Jock en ernstige akademische Vertellingen mijner Jeugd, Leid. 1798. 8°.

(Onder den naam van J a n i u s L a c o n i c u s F r a n c o B a t a v u s). *De Bataafsche Menschlykheid*, *of de gevolgen der Tweedracht*, *betoogt uit de rampen van het Vaderland*, *in* 562 *scherp dichterlyke sluitvarzen en rondborstige vraegen*, *naar de Rechten van den Mensch*, *voor de tribune der Eendragt*, Leid. 1801. m. pl. 8°.

Natuurkundige vergelykingen ten betooge, *dat men de zoo veel geruchtmakende koepokken te houden hebbe voor een soort van etterblynen en blaaren*, *die alom*, *inzonderheid in ons vaderland by de landlieden bekend zijn onder den naam van de blaar*, *met aanmerkingen en waarneemingen over deze stof en over derzelver inënting*, Leid. 1801, 8°. 2 stukken.

De menschelykheid van een Leydschen Kuiper, Leid. 1803. 8°.

De Haagsche parade of de promotie door politiek vaderlands vernuft, Leid. 1803. 8°.

Ernstige en boertige (dichtmatige) *Vertellingen mijner Jeugd*, *ware origineelen*, Leid. 1804. 8°.

Vrymoedige en welmeenende voorstellingen, *om te kunnen dienen ter overweging van een ontwerp ter stichting van eene veeartsenykundige schoole in ons gemeenebest*, Haarl. 1804. 8°.

De Leydsche Spinster, Leid. 1804. 8°.

Bloemhert, *hofzang voor de vaderlandsche Flora*, Haarl. 1804. 8°.

Natuurlyke historie van het Rundvee in Holland, Leid. 1805-1811. 8°. 6 stukk. m. pl.

Lijkgedachtenis van Zijne Doorluchtige Hoogheid Prins Willem den Vijfde, Amst. 1806. 8°.

Dit dichtstuk werd met Aanteekeningen ter opheldering door Mr. W. B i l d e r d i j k uitgegeven. Eenigen tijd geleden heeft Dr. A. d e J a g e r, uit het handschrifft des dichters voldoende aangewezen hoe zeer dit gedicht door B i l d e r d i j k beschaafd of liever hervormd is geworden.

Oud Hollands Vriendschap, *gevolgd van Utrechts Eeuwschets*, Leid. 1807. 8°. m. pl.

Gedenksteenen der dankbaarheid voor het herbouwd huis naast de verwoeste puin van Leiden, *op de Koepoortsgraft*, 's Hage. 1808. 8°.

Nagelaten gedichten, Haarl. 1813. 8°.

Zie Björnstahl, *Reize door Europa*, D. V. bl. 396, 397; *Onmiddel. Verv. op Wagenaar*, D. XXIV. bl. 360; Saxe, *Onom. Liter.* T. VIII. p. 219; *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. VI. bl. 270; Stuart, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 33; *Algem. Konst. en Letterb*, 1812. D. I. bl. 179, 198, 299, 306, 336; Arrenberg, *Naamr. van Ned. Boek. op Berkhey;* Loosjes, *de Geest der geschrift. van wijlen J. le Francq van Berkkey*, (Haarl. 1813. 8°) met portr.; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.*, D. II. *Toev. en Bijl.*, bl. 276, 277; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*, D. I. bl. 280-291; Nieuwenhuis, *Woordenb.*, D. I. bl. 288-290; de Jong, *Naaml. van Boek. op Berkhey*; van Kampen, *Geschied. der Ned. Letter. en Wetensch.*, D. II. bl. 343-345, 623, D. III. bl. 192; Collot d'Escury, *Holl. roem*, D. III. *Aant.* bl. 241, D. IV. St. II. bl. 366, *Aant.* bl. 364, D. V. bl. 385, D. VII. bl. 125, 227, 258; Holtrop, *Bibl. Medico-Chirurg.*, p. 28; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch*. D. I. bl. 47; *Cat. van Boek. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 123, 124; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk*, *te Leid.* D. I. bl. 128, 261, b bl. 26, 55, D. II. bl. 121, 122, 534, 2de *Bijv.* bl. 27; Dr. A. de Jager, *Over Berkheys Lijkged. van Willem den Vijfde*, in *Nieuwe reeks van Werk. van de Maatsch. der Ned. Letterk. te Leid*. D. VII. bl. 139-158; van Leeuwen, *Letterk. Nalatensch.*, bl. 29; *Kron. van 't Hist. Gen. te Utr.*, D. VII. bl. 311; Muller, *Cat. van Boek. over Ned. Geschied. en Plaatsbeschr.*, bl. 9-11, 120, 125, 126.

[Joseph Franco-Mendes]

FRANCO-MENDES (JOSEPH) werd den 4den Mei 1816 te Amsterdam uit een zeer oud en deftig Israëlitisch geslacht geboren. Reeds vroegtijdig goeden aanleg voor de muziek aan den dag leggende, werd hij door den Amsterdamschen violist Orest Proeger in het vioolspel onderwezen. Later oefende hij zich ook in de compositie en wijdde zich geheel aan de kunst. Reeds op dertienjarigen leeftijd componeerde hij met zijn broeder Jaques, den violoncelist, een duet voor viool en violoneel op motieven uit *la Dame blanche*, welke compositie in druk uitgegeven en zeer geprezen werd. In 1831 reisde hij naar Londen en Parijs en in 1833 bezocht hij met zijn broeder de voornaamste steden van Duischland, overal de ondubbelzinnigste bewijzen van deelneming in zijn talent inoogstende. Twee jaren later werden twee zijner nog onuitgegevene kwartetten voor twee violen, alt en bas, door de Maatschappij tot bevordering van toonkunst bekroond. In 1836 vestigde hij zich te Parijs, waar hij vooral uit de lessen van den beroemden Ballot veel voordeel trok. Hoezeer een uitmuntend solist, muntte hij echter vooral uit door zijn edelen stijl en door de

voortreffelijke wijze waarop hij de meesterstukken der beroemdste meesters in het kwartetspel voordroeg. In 1841 vestigde hij zich weder te Amsterdam en had de eer zich voor Z.M. den Koning en de verdere vorstelijke familie te doen hooren. Kort daarna sleepte eene hevige zenuwziekte hem ten grave en ontrukte hem op den 14^{den} October 1841 aan zijne familie, talrijke vrienden en de kunstwereld, waarvoor hij nog zooveel had kunnen werken.

Zie *Nederl. Muzijk. Tijdschr.* 1841 bl. 174, door ons hier gevolgd.

[François de Valois]

FRANÇOIS DE VALOIS, Hertog van Alençon. Zie ALENÇON (FRANÇOIS DE VALOIS, Hertog VAN).

[B. François]

FRANÇOIS (B.) leefde in het laatst der zeventiende eeuw en schreef een *Naem-Zonnet op en aen zijn vrient Pieter Verhoek*.

Zie diens *Poëzy*, bl. 338.

[Daniel François]

FRANÇOIS (DANIEL) studeerde in het begin der negentiende eeuw te Leiden in de regtsgeleerdheid, en werd later Procureur bij het hoog geregtshof te 's Gravenhage. Hij was een vriend en bewonderaar van Bilderdijk, en zelf een man van vele bekwaamheden. Als dichter was hij weinig te roemen, gelijk blijkt uit zijne *Schamele proeven van edele pogingen*, te Leiden in 1804, in 8°. in het licht verschenen.

Zie van der Aa, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 163, 164.

[Theodoricus Franconis]

FRANCONIS (THEODORICUS), Zie PAULI (THEODORICUS).

[Meinardus Franekerensis]

FRANEKERENSIS (MEINARDUS), of Meinert van Franeker, was aldaar Vicaris en een geleerd man, die omstreeks het jaar 1500 bloeide. Hij beoefende de Nederduitsche dichtkunst, blijkens een dichtstuk, handelende over den togt van de Groningers naar Friesland, getiteld *Groningher Passie*, gedrukt in Visser en Amersfoordt, *Archief voor Vaderlandsche en Vriesche Geschiedenis*, (Leeuw. 1824) D. I. bl. III en Aant. bl. 85.

Zie Suffridus Petrus, *de Scriptor. Frisiis*, p. 128; *Charterb. van Friesland*, D. II. *Voorrede*, bl. 73.

[Frank]

FRANK. Zie de personen van dien naam op FRANCK.

[Richéus Regnerus Elgersma Frank]

FRANK (RICHÉUS REGNERUS ELGERSMA) werd geboren te Leeuwarden den 18^{den} Augustus 1829. Zijn vader, P i e t e r F r a n k , die gedurende zestig jaren de betrekking van muziekmeester en organist te Leeuwarden bekleedde, ontdekte in den zoon reeds vroeg eene groote mate van vatbaarheid voor de beoefening der toonkunst, en deze schoone aanleg werd door de vurige zucht van den jongen F r a n k , om zich daarin te bekwamen, en door rustelooze studiën zóó gelukkig ontwikkeld, dat hij zich weldra door de vlugheid en juistheid van zijn spel

bijzonder onderscheidde. De moeijelijkste stukken voerde hij, op het eerste gezigt, met groote naauwkeurigheid op de piano uit. Doch het orgel was vooral het instrument, hetwelk hij beminde. Ten gevolge van onafgebrokene inspanning en oefening bragt hij het dan ook zóó ver, dat hij in 1843, nog geen volle veertien jaren oud, reeds als organist der Doopsgezinde gemeente in zijne geboortestad werd aangesteld, welken post hij, vier jaren lang, met lof vervulde, terwijl hij nu en dan werd aangezocht om zijne talenten bij de inwijding van nieuwe orgels in Friesche dorpskerken te doen hooren. Toen derhalve de betrekking van organist der Groote kerk te Leeuwarden, door het overlijden van zijnen vader, open viel, bestond er geen twijfel, op wien zij zouden worden overgedragen. De jeugdige F r a n k trad in 1847 als zijn opvolger op, en heeft der Nederduitsche Hervormde gemeente elf jaren lang met zijn uitstekend koraalspel ten dienste gestaan. De orgelconcerten, die hij nu en dan in die kerk gaf, getuigden van zijne toenemende vorderingen, zoowel in het componeren van sonaten, fuga's en variatiën, in de praktische behandeling van het voortreffelijke speeltuig, dat aan zijne zorgen was toevertrouwd. Indien hem een langer leven ware vergund geworden, zou eene buitenlandsche reis, waarbij hij zich voorgenomen had tijdelijk te Leipzig en elders te verblijven, zijn kunstvermogen gewis nog tot hoogere volkomenheid gebragt hebben: want hij had meest alles aan eigene vorming te danken. Bij zijne groote bekwaamheden paarde hij eene ongeveinsde nederigheid en beminnelijke bescheidenheid, die hem over andere kunstenaars steeds met lof deed spreken en zijne eigene verdiensten in de schaduw stellen. F r a n k overleed te Leeuwarden op den 6^{den} October 1858 en liet bij allen, die hem persoonlijk gekend hebben en zijn vroegtijdig afsterven betreuren, de nagedachtenis van eenen onberispelijken wandel achter.

Zie *Leeuwarder Courant*, van 8 en 12 October 1858; *Caecilia*, *Muzik. Tijdschr.* van 15 Octob. 1858. N°. 20. bl. 182, 183.

[Frank van Borselen]

FRANK VAN BORSELEN. Zie BORSELEN (FRANK VAN).

[Franken]

FRANKEN. Zie de personen van dien naam op FRANCKEN.

[Abel Frankena]

FRANKENA (ABEL) was waarschijnlijk een zoon van J o h a n n e s F r a n k e n a, Grietman van Ooststellingwerf, van 1550 tot 1568, en werd geboren te Oosterwolde, een dorp in die Grietenij. Hij was een der eerste predikers der gezuiverde leer in Friesland en schijnt zich bepaaldelijk in de Grietenij van Ooststellingwerf met de verkondiging van het Evangelie te hebben bezig gehouden. Bij de algemeene vervolging om het geloof vlugtte hij in 1567 naar Emden, en was althans in 1578 daar tegenwoordig bij het gesprek, dat met de Doopsgezinden gehouden werd. Bij de herstelling der burgerlijke en godsdien-

stige vrijheid in Friesland trad hij de politieke loopbaan in en werd van de Friesche Staten in verscheidene gewigtige betrekkingen gebruikt. Zoo werd hij in 1580 naar Groningen en de Ommelanden gezonden, om met de Staten van dat gewest over 's lands veiligheid te beraadslagen. Hij werd door R e n n e n b e r g , die kort daarop afvallig werd, gevangen genomen, omdat een bode aan hem, door de Staten van Friesland aan hem afgezonden, door R e n n e n b e r g was aangehouden, en deze, uit de brieven van F r a n k e n a , gevonden had, dat het bevel over zijne afdeeling aan B a r t h o l d E n t e n s was opgedragen. F r a n k e n a , het ergste vreezende, was, door het springen uit een venster, ontsnapt. In het volgende jaar werd hij Gedeputeerde uit de Staten van Friesland en met die benoeming, namens M e n s o A l t i n g , door Dr. O t t o S w a l u e geluk gewenscht. Als zoodanig hielp hij op eene dringende wijze het staatsbesluit nemen tot de oprigting eener Akademie te Franeker, en hij hield bij de oprigting zelve, op den 29sten Julij 1585, in der Staten naam, eene Latijnsche aanspraak, die ons door W i n s e m i u s in die taal en door F o e k e S j o e r d s vertaald is medegedeeld. In 1596 was hij lid van het gezantschap door de Staten aan Koningin E l i z a b e t h van Engeland gezonden, om over de door haar voorgeschotene gelden, ten behoeve van den gevoerden oorlog, te handelen, en in 1600 ontmoeten wij hem voor het laatst bij de afgevaardigden uit de Algemeene Staten, die het Nederlandsche leger tot Ostende vergezeld hadden, en aldaar het lot van den strijd bij Nieuwpoort verbeidden. Zijn verder levenslot is ons onbekend.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* B. XIV. bl. 166. (185), B XXXIII. bl. 244. (63); W i n s e m i u s , *Chron. van Friesl.* bl. 762, 763; S c h o t a n u s , *Friesche Hist.* bl. 845; S j o e r d s , *Beschrijv. van Friesl.* D. II. bl. 343, 505, 573-575; E n g e l s m a , *Volglijst van Pred. onder de class. van Zevenwouden*, bl. 247, 248; Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. van de Herv. Kerk in Nederl.* D. II. Aant. bl. 33, 34; (S c h u l l e r t o t P e u r s e m) *Verz. berigt. omtr. de krijgsbev. bij Nieuwpoort.* bl. 74.

[Nicolaas Frankendaal]

FRANKENDAAL (NICOLAAS) waarschijnlijk gewoond hebbende te Amsterdam, plaatste in 1747 eenige niet onverdienstelijke bijdragen in de *Dichtkundige Lauwerbladen* voor Z.D.H.W.K.H. F r i s o , *Den Tempel der Vrede*, en andere dichtverzamelingen van dien tijd. Door den heer K r a m m is een teekenaar en graveur vermeld die dezelfde naam droeg en te Amsterdam in 1775 bloeide.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.*; v a n d e r A a , *Woordenb. van Ned. Dicht.;* K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Cornelis Franks]

FRANKS (CORNELIS), of F r a n c x , was vroege secunde of tweede persoon op Ambon en werd in 1672 tot achttiende Landvoogd der Moluccos benoemd. Zijne regering aldaar le-

verde niets bijzonders op. Hij overleed den 15^{den} Junij 1674.

Zie V a l e n t i j n , *Oud en Nieuw Oost-Indië* (Nieuwe uitg.) D. I. bl. 492, 493, 499, 540. D. II. bl. 634.

[Frans Baltensz]

FRANS BALTENSZ. Zie BALTENSZ (FRANS).

[Willem Fransen]

FRANSEN (WILLEM) was een messenmakers zoon uit 's Gravenhage, die in dienst was van Meester J o r i a a n of J u r r i a a n , Hollandsch vuurwerker gedurende de belegering van Ostende door de Spanjaarden, en die gedurende dat beleg dertien malen *seer dapperlick ghewont gheweest is*.

[Cornelis Fransen van Eck]

FRANSEN VAN ECK (CORNELIS). Zie ECK (CORNEIS FRANSEN VAN).

[Jasper Fransoys]

FRANSOYS (JASPER) schreef:
Korte onderwijsinghe des fondaments der Nederduytsche Orthographie, 's Hertogenb. 1591.

Zie *Overijss. Alm. voor oudh. en lett.* 1853. bl. 213.

[Jan Franssoon]

FRANSSOON (JAN), of F r a n s z , schreef:
Giertje Wouters, *kluchtspel*, Amst. 1623. 8°. 3de druk ald. 1640. 8°.
Hij vervaardigde ook eenig lofregels in het *Stamboek van Joh. Koerten*.

Zie W i t s e n G e y s b e c k , *Woordenb. van Ned. Dicht.* H e r i n g a , *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl 102.

[Wouter, Balthen of Baltus Franszoon]

FRANSZOON (WOUTER, BALTHEN of BALTUS), vader van den beruchten onzinschrijver F r a n s B a l t e n s z , van wien wij vroeger gehandeld hebben. Hij was vroeger schipper te Dordrecht en naar het getuigenis der meeste geschiedschrijvers kwam hij met L u m e y uit Engeland en nam hij als Watergeus deel aan de inneming van den Briel in 1572. Hij vertrok naar die stad met zekeren H e n d r i k v a n H a z e l d o n k , na overleg met de voornaamste Prinsgezinde ingezetenen, buiten weten van den Magistraat, met het doel om, zoo zij voorgaven op last van den Prins van Oranje, krijgsvolk in Dordrecht te brengen. Later, bij den omkeer dier stad, lag hij met zijn schip op de rivier en had gemeenschap met zijne stadgenooten. Hij woonde later aldaar en was ouderling bij de Gereformeerde gemeente.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 365 (265); v a n G r o n i n g e n , *Geschied. der Watergeuz.* bl. 234; S c h o t e l , *Kerk. Dord.* D. I. bl. 52.

[Zeger Franszoon]

FRANSZOON (ZEGER), afkomstig van Medenblik, had het bevel op een door A l v a uitgerust oorlogschip van honderd vijftig lasten, waarmede hij en al zijn volk tot de Watergeuzen overging. Hij werd den 16^{den} Februarij 1572 op Koninklijk bevel wegens zeeroverij ingedaagd. Verder is er van hem niets bekend. Aan den aanslag op Dordrecht in 1571 moet hij mede deel gehad hebben.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* B. V. bl. 334 (241); v a n G r o n i n g e n , *Geschied. der Watergenz.* bl. 72, 235; *Kron. van het Hist. Genootsch. te Utr.* D. V. bl. 40, 156.

[Johannes Frantzen]

FRANTZEN (JOHANNES), geboren te Leiden, werd eerst Predikant te Bemmel in 1773, daarna in 1777 te 's Hertogenbosch, waar hij in 1780, ter vervanging van J o h a n G a r e l P a l i e r , Hoogleeraar in de godgeleerdheid werd. Hij vertrok in 1783 als Predikant naar Groningen, waar hij den 19^{den} October 1785 overleed.

F r a n t z e n verwierf zich door zijne populaire predikwijze eenen wijdklinkenden roem. Als leerling van den vermaarden H o l l e b e e k volgde hij diens predikmethode op zulk eene ongedwongene manier, dat alles, wat de tekst, of de waarheid, hetzij ze dogmatisch, hetzij ze zedelijk ware, daarin begrepen, hem aanbood, naar de gemeene vatbaarheid ontwikkeld, en niet zonder sterke inspanning van toon en gaven op het hart werd toegepast, hetwelk bij velen zich onwillekeurig opende. Bij de meeste jongelieden, welke tijdens zijn verblijf te Groningen, aldaar in de godgeleerdheid studeerden, ontstak hij eene brandende geestdrift om hem te volgen, en hij had alzoo eenen hoogstbelangrijken invloed op de vorming van de uitmuntende predikers die na hem optraden. Leerredenen heeft F r a n t z e n in druk niet nagelaten, doch zijne wijze van voordragt kan vrij wel worden opgemaakt uit zijn, den leeslust zeer onderhoudend, werk getiteld:

De Heuglyke verwachting van het Joodsche Volk in XX *Vertoogen*, *naar het redenbeleid van Apostel Paulus in het Elfde Hoofdstuk van zijnen Brief aan de Romeinen*, Leid. 1783. 8°.

Dit werk, aan H o l l e b e e k , zijnen meester, opgedragen, viel eene hoogst gunstige beoordeeling te beurt.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1773. a. bl. 604, b. 656; *Vaderl. Letteroef.* 1784. bl. 229; *Nieuwe Ned. Bibl.* 1786, D. VI. bl. 220; Y p e i j , *Kerk. Geschied. van de* 18*de eeuw*, D. VIII. bl. 659, 690; Y p e i j en D e r m o u t , *Geschied. der Ned. Herv. Kerk.* D. IV. bl. 71, 72, *Aant.* bl. 16; *Naaml. der Pred. van Gron.* achter de *Orde der feest- en lijdenstekst. ald.* bl. 136; H e r m a n s , *Geschied. der Illustr. en Latijnsch. Scholen te 's Hertogenb.* bl. 35, 36.

[David Frantzius]

FRANTZIUS (DAVID), geboren in Drenthe, was de zoon van P e t r u s K a r s t e n en J u d i t h F r a n t z i u s en genaamd naar zijnen grootvader van moederszijde, D a v i d F r a n t z i u s , predikant te Echten en Hoogeveen. Zijne ouders vroeg verloren hebbende, werd hij opgevoed door zijnen oom C r i s t i a n u s F r a n t z i u s , predikant te Zuidwolde in Drenthe. Eerst voor den koopmansstand bestemd, besloot zijn oom hem wegens zijne leerlust en vlugheid eene geleerde opvoeding te laten geven. Na de Latijnsche scholen te Meppel en elders doorloopen te hebben, ging hij naar de Hoogeschool te Groningen en daarna te Utrecht, waar hij tot Meester der vrije kunsten en Doctor

der wijsbegeerte werd bevorderd. Hij werd in 1706 predikant te Staphorst, ging van daar in 1708 naar Raalte en werd in Maart 1742 beroepen tot Hoogleeraar in de wijsbegeerte te Groningen, waar hij reeds den 17den October van dat jaar overleed in den ouderdom van 64 jaren. Hij was gehuwd met Anna ten Heuvel, dochter van den koopman Johannes ten Heuvel, die in 1728 overleed, na hem zes dochters en een zoon, die volgt, te hebben geschonken.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1742. a. bl. 364, 460, b. bl. 90, 620; Brucherus, *Gedenkb. van Stad- en Lande*, bl. 338; Moonen, *Naemketen der Pred. in Overijss.* bl. 71, 72; het Academisch Programma bij zijn overlijden uitgegeven.

[Johannes Frantzius]

FRANTZIUS (JOHANNES), zoon van den voorgaande, geboren te Raalte, werd, na zijne bevordering tot proponent, beroepen te Blokzijl in 1735, waar hij den 22sten December 1758, in den ouderdom van 46 jaren, overleed. Hij schreef:

Uyt den Hemel na zijn dood sprekende tot bemoedinge van zijne Gemalinne, Haare Koninklyke Hoogheid Anna, Kroonprincesse van Groot Brittannien, en Gouvernante der Unie, en van zijne Moeder Haare Doorlugtige Hoogheid Maria Louise van Hessen Cassel, of Troostbrief aan die twee Princessen, wegens het smertelijk overlijden van W.C.H. Friso Prince van Oranje enz. Amst. 1752. 4o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld.* 1735. a. bl. 124, 248, 381, 1759. a. bl. 109; van Abkoude, *Lijst van Acad. Redenv. enz. bij het overlijd. van W.C.H. Friso*, bl. 26.

[John Fraser]

FRASER (JOHN), een Schot, die te Amsterdam in 1672 in hechtenis geraakte, en bekende dat hij door de Engelsche regering was omgekocht, en de noodige maatregelen daartoe reeds genomen had, om 's lands schepen te Amsterdam en elders in den brand te steken. Hij werd geradbraakt, met een bos stroo in het aangezigt geblakerd en gewurgd.

Zie Brandt, *Lev. van de Ruiter*, bl. 769; Wagenaar, *Vad. Hist.* D. XIV. bl. 286; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 210.

[A. Frauen]

FRAUEN (A.) was een zeer verdienstelijk beeldhouwer, die te Amsterdam in 1756 vervaardigde het kunstig beeldhouwwerk van den fraaijen marmeren Predikstoel in de Groote Kerk te Dordrecht.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Johan Christian Frauendorf]

FRAUENDORF (JOHAN CHRISTIAN) werd geboren te Coldits in Meissen den 15den Julij 1693, was eerst onderwijzer der kinderen van den Ambtman Welings te Pewsum in Oostfriesland, verliet in 1717 de Luthersche kerk en ging tot de

Hervormde over, was daarna vier jaren onderwijzer aan de Latijnsche school te Wener en gaf een werkje in het licht ter

beantwoording der vraag: hoe men de Jeugd de Latijnsche taal het best leeren konde. Hij werd den 24sten April 1723 predikant op het eiland Nesserland in Oost-Friesland en in 1726 Praeceptor van de Latijnsche school te Enkhuizen, in 1728 Garnizoens-Predikant te Namen en vertrok in 1735 als eerste Predikant der kolonie Berbice, alwaar hij den 23sten October van dat jaar zijne intrede deed. Wanneer hij stierf is niet bekend. Hij schreef:

Eerste Biddags-Predicatie te Rio de Berbice, *benevens een korte Historie van dat land*, Amst. 4o.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1728. *b*. bl. 627, 729. 1735. *a* bl. 723, 1736 *a* bl. 380, *b* bl. 625; van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I St. I; Reershemius, *Ostfr. Prediger Denkmal*, bl. 114 der eerste uitgave.

[Libertus Fraxinus]

FRAXINUS (LIBERTUS) was Predikant der Hervormden te Antwerpen en vlugtte, in 1585 bij het overgaan dier stad aan Parma, naar Holland. De gemeente te 's Gravenhage stelde hem, den 29sten October van dat jaar, tot haren derden leeraar aan en hij vertrok van daar den 31sten October 1606, bij leening, naar den Briel, van waar hij in 1613 weder naar de gemeente van 's Gravenhage terugkeerde. Hij was gehuwd met Heylwig Heymans, weduwe van Hendrik van den Corput, predikant te Dordrecht. De tijd van zijn overlijden is niet bij ons bekend.

Libertus Fraxinus was in zijn tijd een zeer geleerd, geacht en invloedrijk predikant. Niet alleen dat aanzienlijke gemeenten, zoo als Vlissingen en Dordrecht, hem, ofschoon te vergeefs, tot zich riepen, maar hij werd ook in belangrijke kerkelijke aangelegenheden gebruikt. Zoo was hij in 1586 lid van de op last van den graaf van Leicester te 's Hage bijeen geroepene synode, waar mede door hem de Nederlandsche Geloofsbelijdenis werd goedgekeurd en onderteekend. Zoo trok hij in 1593 met genoemden Hendrik van den Corput naar Utrecht, om de twist in de kerk aldaar bij te leggen. Desgelijks werd zijne hulp ingeroepen, om met Helmichius en anderen de geschriften van Herberts te beoordeelen. Hij behoorde tot de contra-Remonstranten, nam als zoodanig deel aan de in 1611 gehoudene conferentie te 's Gravenhage en werd in dat jaar door de Staten van Holland, met nog vijf andere gedeputeerden van de synode, uitgenoodigd, om Conradus Vorstius, beroepen Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aan de Leidsche Hoogeschool, en van onregtzinnigheid beschuldigd, te onderzoeken; ten gevolge van dat onderzoek raadde hij ook diens toelating ten ernstigste af. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. XXX. bl. 729 (43); Soermans, *Kerkreg- van Zuidholl.* bl. 109, 128; Vrolijkhert, *Vliss. Kerkhemel*, bl. 34; de Riemer, *Beschrijv. van 's Gravenhage*, D. I. bl.

333, 334, 406; W. te Water, *Twede Eeuw-get. van de Geloofsbelijd*. bl. 79, 80; Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. I. bl. 93, 94; Schotel, *Kerk. Dordr.* D. I. bl. 158, 223, 256; Groen van Prinsterer, *Archiv.* T. VIII. p. 391; *de Navorscher*, D. VI. bl. 160, 245. D. IX. bl. 174; Kist en Royaards, *Ned. Arch. voor Kerk. Geschied.* D. IX. bl. 52; Muller, *Bibl. van Pamfl.* D. I. bl. 117, 118.

[H. Frayere]

FRAYERE (H.) teekende als afgevaardigde van Doornik de Unie van Brussel in 1577.

Zie de Jonge, *de Unie van Bruss. in* 1577, bl. 205.

[Jan Fredeman de Vries]

FREDEMAN DE VRIES (JAN). Zie VRIES (JAN VREDEMAN DE)

[Frederik I]

FREDERIK I, of van Adelen, achtste Bisschop van Utrecht, werd te Sexbierum, nabij Franeker, geboren. Hij was afkomstig uit het oude Friesche geslacht van Adelen en als achterkleinzoon van Radboud I, uit koninklijk bloed gesproten. Zijn vader was Adelbricus van Adelen en zijne moeder Kronovella genaamd. In deugd en godsvrucht opgeleid, werd hij door Rixfridus, Bisschop van Utrecht, tot geestelijke gevormd, en, toen deze overleed, op verlangen van Keizer Lodewijk *de Vrome* in deszelfs plaats gesteld. De tijd wanneer dit geschiedde, is onzeker. Wij vermeenen het naast aan de waarheid te zijn, door hen te volgen, die zijne verheffing omstreeks het jaar 828 stellen. Niet dan na herhaalde weigering nam Frederik den hem opgedragen bisschopsstaf aan, dien de Keizer hem zelf aanbood, waarna hij onder het juichen der menigte werd ingewijd. Hij vestigde zijnen zetel te Deventer, omdat de Denen meester van Utrecht waren.

Onmiddellijk na zijne wijding werd aan Frederik door den Keizer opgedragen, om Zeeland, en bijzonder het eiland Walcheren, te bezoeken en de schandelijke overblijfselen uit het heidendom uit te roeijen. Vooraf had hij reeds het oog op de noordelijke deelen van zijn kerkelijk gebied geslagen, en daarheen leeraars gezonden, om de sporen der oude godsdienst uit te wisschen. In Walcheren ontmoette hij eenen geweldigen tegenstand, maar zijn ijver werd hierdoor des te meer aangevuurd, en noch bedreigingen, noch gevaren waren in staat hem van zijn heilig werk te doen afzien. Zijne vermaningen en bestraffingen hadden dan ook eindelijk het gewenschte gevolg en het volk werd tot boete gebragt. Minder gelukkig slaagde Bisschop Frederik in Friesland, werwaarts hij zich, na zijn verblijf in Walcheren, begeven had, met oogmerk om de aldaar gekoesterd wordende gevoelens, welke omtrent het leerstuk der Drieëenheid afweken, weg te nemen. Ondanks zijne onvermoeide pogingen kon hij zelf de Friezen tot geene andere geloofsbegrippen brengen, maar slaagde daarin toch eindelijk door de hulp van Odulphus, toen kanonik van St. Salvator te Utrecht,

waarna hij eene door hem opgestelde geloofsbelijdenis aan de pastoors van zijn bisdom deed bezorgen, die driemaal daags moest worden voorgelezen, en waarin het navolgende geleerd werd: de Vader is eeuwig, de Zoon is eeuwig, de Heilige Geest is eeuwig. Er is onderscheid tusschen de personen, maar de natuur is één. De Vader, de Zoon en de Heilige Geest zijn almagtig. De naam is wel drievoudig, maar de kracht en magt zijn één. De Zoon is uit den Vader op eene onbegrijpelijke wijze geboren; de Heilige Geest komt op eene onbegrijpelijke wijze voort van den Vader en den Zoon. Het is ééne magt, die niet vermeerdert, maar die eeuwig en onverdeeld blijft. Het is ééne gemeenschappelijke oppermagt, een Rijk zonder einde, eene eeuwigdurende glorie, die alleen schept, alleen zonden vergeeft en het Hemelrijk schenkt.'

Na zijn vertrek uit Friesland bezocht F r e d e r i k de overige gewesten van zijne kerkvoogdij, en ging met ijver voort de christelijke leer overal te bevorderen. Zoowel de geestelijke als de wereldsche belangen zijner onderdanen vonden in hem een krachtig beschermer. Zijn bisdom werd tijdens zijn bestuur met aanzienlijke goederen vermeerderd, en zijn onverwachte dood was dus een groot en gevoelig verlies. Op den 18^{den} Julij van het jaar 838 werd hij, in de St. Jans-kapel te Utrecht, toen hij zich tot het gebed wilde begeven, door omgekochte booswichten vermoord. Wat tot deze gruweldaad aanleiding gegeven heeft, is niet met zekerheid te bepalen. Vele gissingen worden daarnaar door verschillende schrijvers gedaan. De waarschijnlijkste is, dat F r e d e r i k het slagtoffer geworden is van zijnen onvermoeiden ijver, waarbij hij zelfs den Keizer en zijne gemalin niet ontzag. Eerstgenoemde verweet hij, en met regt, het onregt dat hij aan zijne zonen uit het eerste huwelijk deed, ten gevalle van zijnen zoon uit zijne tweede gemalin J u d i t h geboren, en de laatste klaagde hij bij haren gemaal aan, wegens haren gewaanden of wezenlijken misdadigen omgang met B e r n a r d , Graaf van Barcelona. En dat hij als het slagtoffer der wraakzucht van de Keizerin gevallen is, wordt zeker, indien het verhaal waarheid bevat, dat, toen de moordenaars hunne dolken trokken en hem doorstaken, zij uitriepen; 'Nu is de Keizerin gewroken op hem, die haar zoo veel verdriet berokkend heeft.'

Het stoffelijk overschot van Bisschop F r e d e r i k werd in de St. Salvator kerk te Utrecht ter ruste gelegd, en zijn graf met eene tombe gedekt. Door zijne tijdgenooten werd hij om zijne, naar den geest van zijnen tijd, groote verdiensten ten hoogste geprezen en zijne nagedachtenis door de Roomsch Katholieke kerk, op zijnen sterfdag, als die van eenen heilige vereerd. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij staat ook als dichter bekend.

Zie S c h o t a n u s , *Friesche Hist.* bl. 66; *Batav. Sacra*, D. I.

bl. 492-496; van Loon, *Aloude Holl. Hist.* D. II. bl. 37; Sjoerds, *Jaarb.* D. II. bl. 14, 22-26; (van Heussen en van Rijn) *Oudhed. van Vriesl.* D. I. bl, 467-470; Blondeel, *Beschrijv. van Utrecht*, bl. 217-223; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik*; Luiscius, *Woordenb. op Frederik*; Westendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 112, 113; Arend, *Algem. Gesch. des Vaderl.* D. I. bl. 387-389, 396-398; Muller, *Cat. van Portr.* bl. 89; van der Chijs, *de Munten der Bisschopp. van Utr.* bl. 9.

[Frederik II]

FREDERIK II, gesproten uit het Lotharingsche geslacht van Zyrik, drie en veertigste Bisschop van Utrecht, was Proost van St. Pieter aldaar, toen hij in 1317 tot opvolger van Gui van Henegouwen gekozen werd. Hij liet zich te Rome tot Bisschop wijden en verspilde daarmede niet alleen de welgevulde kas, die door zijnen voorganger was bijeengebragt, maar stak zich daar en boven in schulden, om welke te voldoen hij tot nieuwe belastingen zijnen toevlugt moest nemen. De Heeren van Lijnden, van Kesteren, van Ommeren en anderen stonden openlijk tegen hem op, legden het slot Dullenburg of Tollenburg, door Gui gesticht, voor een groot gedeelte in de asch, en plunderden en roofden de karren en wagens van den Bisschop. Frederik nam hierop zijne toevlugt tot Reinoud I, Hertog van Gelder, doch deze vorst werd zelf kort daarna door zijn zoon gevangen genomen. Hierop wendde hij zich tot Graaf Willem III, die hem met eene krijgsmagt onder Jan van Arkel ondersteunde en, na eenige overwinningen behaald te hebben, Frederik met zijne vijanden op voor hem voordeelige voorwaarden verzoende. Maar nu moest Frederik ook gevoelen dat hij, door deze hulp van den Hollandschen Graaf, zich eene groote afhankelijkheid had op den hals gehaald, zoodanig, dat zonder diens toestemming niets door hem mogt ondernomen of vastgesteld worden. In een brief van 1320, later van hem gevonden, bevestigt hij geheime Raden door Graaf Willem aangesteld, en belooft hij 's Graven goedvinden in alles te zullen volgen. Voor het overige is de regering van dezen Bisschop door weinig bijzonders gekenmerkt. Er bestaat van hem een bevelschrift aan zijne geestelijkheid uitgevaardigd, waarin de bepalingen, nopens de kerkelijke tucht, van zijne voorgangers vervat en eenige nieuwe bijgevoegd zijn, die van zijne zorg voor de geestelijke belangen van zijn bisdom getuigen. De Domtoren te Utrecht werd in 1320 of 1321 onder zijn bestuur gegrondvest en in 1382 voltooid. Bisschop Frederik overleed den 20sten Julij 1322 aan de jicht, op het huis ter Horst, en hij werd in de Domkerk te Utrecht begraven.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 169; *Batav. Sacra*, D. II. bl. 313-318; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke*, bl. 36, 37; Sjoerds, *Jaarb.* D. III. bl. 285, 286; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 198; Hoogstraten, *Woordenb.* op Frederik; Luis-

cius, *Woordenb.* op Friederik; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 61, 62.

[Frederik III]

FREDERIK III, of van Blankenheim, een en vijftigste Bisschop van Utrecht, was Bisschop van Straatsburg, toen hij, op aandrang van Willem van Gulik, Hertog van Gelder, tot opvolger van Floris van Wevelikhoven, in 1393, gekozen werd. Hij had te voren te Parijs gestudeerd en er zelfs lessen in de regtswetenschap gegeven. Al dadelijk na zijne plegtige intrede binnen Utrecht was hij genoodzaakt het zwaard op te nemen tegen twee Westfaalsche Edelen, Bitter en Jan van Raasveld, van wie het sticht veel overlast had. Hij behaalde in Augustus 1394 eene volkomene overwinning en keerde met grooten buit huiswaarts.

Al de krijgsverrigtingen, waarin Frederik van Blankenheim gewikkeld was, gedurende de dertig jaren van zijn bestuur, kunnen wij hier in het breede niet vermelden. Genoeg zij echter de herinnering, dat hij in 1395, na het sluiten van een verbond met de Friezen en andere naburige staten, te veld trok tegen Reinoud IV, Burggraaf van Koeverden, die een willekeurig bestuur over geheel Drenthe uitoefende, en dat hij dezen op het slot Koeverden belegerde, hem tot de overgave dwong, als krijgsgevangene naar het slot Hardenberg voerde, en met hem den 14^{den} Mei 1397 een verdrag sloot, waarbij Reinoud, na verloop van vijf jaren, afstand deed van alle aanspraak op de heerlijkheid Koeverden en van zijn vroeger regtsgebied in Drenthe. De Drenthenaren, de knevelarijen des Heeren van Koeverden moede, onderwierpen zich gaarne aan den Bisschop, die dan ook bij een open brief hunne aloude regten en voorregten beloofde te handhaven. Hij liet daartoe de oude regten, de wettelijke gebruiken en de gewoonten van Drenthe bijeenzamelen, en verschafte alzoo een blijvenden waarborg voor het behoud van het oude Drentsche Landregt.

De geschillen en vijandelijkheden tusschen Bisschop Frederik en de stad Groningen, die hem als wereldlijk vorst niet wilde erkennen, werden in 1402 door een wapenstilstand van twee jaren geschorst; doch niet eerder dan in 1419 werd Frederik van Blankenheim aldaar, onder zekere voorwaarden, gehuldigd en als wettig Heer aangenomen.

Kort na het sluiten van bovengenoemden wapenstilstand, was de Arkelsche krijg uitgebroken, en ook daarin werd Bisschop Frederik gewikkeld; hij wist echter de partijen tot een vergelijk te treffen, en eene oproerige beweging, door de Arkel's gezinden in 1413 in de stad Utrecht ontstaan, te dempen.

Gedurende de burgertwisten in Holland, ten jare 1416 ontstaan door den dood van Hertog Willem, wist Bisschop Frederik eene onzijdigheid te bewaren, waardoor hij in staat was een hevige opstand, in genoemd jaar te Zwolle tegen zijn

bestuur uitgebroken, te bedwingen. In het volgende jaar belegerde hij den weerspannigen dienstman Everwijn van Gutterswijck, op zijn slot te Nienhuis, en zag zich in 1419, zoo als wij gemeld hebben, tot Heer van Groningen aangenomen.

De laatste levensjaren van Frederik van Blankenheim werden mede door het krijgsrumoer verontrust, en deden hem nieuwe lauweren plukken. Hij wist in den met Holland en Gelderland tegen hem uitgebarsten oorlog in 1420 zijnen ouden roem staande houden. De bijzonderheden van dien krijg liggen buiten ons bestek. Op acht en zeventigjarigen leeftijd stelde hij zich in 1421 aan het hoofd van een talrijk leger, en zijne krachtige houding heeft voorzeker niet weinig bijgedragen tot het sluiten van den vrede, hetwelk in Mei 1423 plaats had.

Kort daarop, en wel den 9^{den} October van genoemd jaar, overleed Bisschop Frederik, in eenen meer dan tachtigjarigen ouderdom. Zijn sterven geschiedde niet op het slot Ter Horst of te Vollenhove, maar te Utrecht, dewijl hij op denzelfden dag van zijn overlijden in de Domkerk aldaar begraven is. Dat die begravenis zoo spoedig plaats had of kon plaats hebben, kwam daardoor, dat, zoolang de overledene Bisschop niet begraven was, de Kapittelen niet vermogten te zamen komen ter bezorging van eenen opvolger, en men zijn dood toch wel eenigen tijd van te voren zal hebben zien aankomen, om alles vooraf voor de plegtige begrafenis gereed te maken. Zijn lijk werd in de Domkerk ter aarde besteld en zijne rustplaats met een gedenkteeken voorzien, hetwelk tot heden bewaard is en het volgende opschrift draagt:

Praesul Magnificus de Blanckenheim Fredericus
Nobilis ex genere conditur hoc opere.
Koevert ablatum revocans vi, Drenth Comitatum
Reddidit ecclesiae, Junxerat et patriae
Groninghen pridem refugam, construxit et idem
Holten, et Kuynre, duxit adhaec emere.
Terram Stellingwerf, domuitque cremando Scoterwerf,
Sic nocuit nocuis, profuit innocuis.
Fregit Rynenstein pro demeritis et Eversteyn.
Annis ter decem rexit hic ante necem.
X bis, C que quater, semel M dum scribitur, I ter,
Octobris nono cessit agone bono.

dat is: Het grootmagtige opperhoofd, Frederik van Blankenheim, naar zijn geslacht van adel, wordt onder dit kunstwerk besloten. Het ontroofde Koeverden door geweld terugvorderende, hergaf hij het Graafschap Drenthe aan zijne kerk, nadat hij het weleer weerspannig Groningen ook aan het vaderland hergeven had. Die zelfde versterkte ook Holten en Kuynre, daarenboven begreep hij te moeten koopen het land-

schap Stellingwerf, en onderwierp zich, door het af te branden, Schoterwerf. Zoo was hij den lastigen lastig en schutte den onschuldigen. Rijnenstein en Everstein sloopte hij naar verdiensten. Voor zijn dood werd het hem vergund dertig jaren te regeren. In het jaar 1423, den 9den October, week hij (door den dood) uit den goeden strijd.

Alle schrijvers wijden uit in den lof van Frederik van Blankenheim, die gedurende dertig jaren met wijsheid en verstand het bisdom regeerde. Hij werd door zijne tijdgenooten een geleerd, voorzigtig en deugdzaam man genoemd en om zijne schoone rijzige gestalte geroemd. Niet te ontkennen is het evenwel, dat het geestelijk welzijn zijner onderdanen hem minder ter harte ging, dan hunne stoffelijke belangen, en dat hij tot het verbeteren der geestelijkheid geene pogingen heeft aangewend. Zijne dapperheid en doorzigt bleken overvloedig gedurende zijne regering, en dat hij een diepen blik had geslagen in de gebeurtenissen van zijnen tijd en in den toestand der maatschappij bij zijn sterven, is op te maken uit de voorspelling der woelingen die het bederf der geestelijkheid zoude te voorschijn roepen; eene voorspelling die niet heeft gefaald.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 202, 203, 222, 225, 226, 235, 236; (van Heussen en van Rhijn), *Oudheden van Gron.* bl. 4, 5, 40, 43, 485, 525; Picardt, *Antiquit. en Annales Drenth.* bl. 303, 304, 305, 307, 436; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke*, bl 41-43; Burman, *Utrechtsche Jaarb.* D. I. bl. 55, 57, 83, 138, 277-279; Sjoerds, *Jaarb.* D. IV. bl. 76, 77, 80-88, 92, 151, 211, 219-221, 256, 266, 285, 287, 311, 337, 362, 505; *Tegenw. staat van Utr.* D. I. bl. 79-85: Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D. III. bl. 333, 492; Hoogstraten, *Woordenb. op Blankenheim*; Luiscius, *Woordenb. op Blankenheim*; Kok, *Vad. Woordenb* D. XVI bl. 480-484; de Chalmot, *Woordenb. op Blankenheim*; (Loosjes) *Karakterk*. D. II. bl. 79; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. II. bl. 548, 549; Westendorp, *Jaarb.* D II. bl. 256, 257, 260-263, 280, 300, 301, 304, 305, 312, 338, 352, 360, 373, 402; Arend, *Algem. Geschied des Vaderl.* D II. St. II. bl. 343-353, 526-538, St. VI. bl. 493, 494; van der Chijs, *de Munten der Bisschoppen van Utrecht*, bl. 142.

[Frederik III]

FREDERIK III, of van Baden, zes en vijfstigste Bisschop van Utrecht, was een zoon van den Markgraaf Karel van Baden en van eene zuster van Keizer Frederik III, van Oostenrijk. Toen hij den 13den Mei 1496, voornamelijk door invloed van Keizer Maximiliaan en van diens zoon Filips de Schoone, door de Kanoniken, met eenparigheid van stemmen, tot den Bisschoppelijken zetel verkozen was, was hij Kanonik van de Keulsche kerk, Zijne intrede te Utrecht had den 17den September van genoemd jaar plaats, terwijl de huldiging, door de pausselijke bevestiging voorafgegaan, den 22sten van die maand met veel luister en plegtigheid geschiedde.

Spoedig daarop moest Bisschop Frederik het zwaard voor de rust en veiligheid zijner staten trekken. De Heeren van Wisch, die acht jaren te voren hunne eischen op het Sticht met tegen-

zin hadden opgegeven, trokken thans aan het hoofd der Groote Gaarde, eene bende afgedankte soldaten van Hertog Albrecht van Saksen, het Bisschoppelijk gebied binnen, en plunderden en roofden alles wat zij ontmoetten. Frederik van Baden, ondersteund door den Hertog van Gelder, had het geluk hen in 1498, na een hevig gevecht, te verslaan.

In het volgende jaar had de Hertog van Kleef, die sedert lang te vergeefs op de voldoening van zekere gelden had aangedrongen, welke hij de stad Utrecht geleend had, de stad Rhenen ingenomen en de omstreken van Utrecht geplunderd. Frederik van Baden, ondersteund door de steden van het Boven-Sticht, viel hierop in des Hertogs staten, hield er vreesselijk huis en veroverde Gennep, waarna den vrede gesloten werd.

De volgende jaren van zijne regering leverden weinig belangrijks, hem betreffende, op. Rust en vrede mogten zijne staten evenwel niet genieten. Veel last en schade had het Sticht van de Geldersche krijgsbenden te verduren, die van daaruit in Holland stroopten. De krijgsmagt door Keizer Maximiliaan, onder den Vorst van Anhalt, afgezonden om de Geldexschen in bedwang te houden, maakte het niet veel beter. In 1512 had Bisschop Frederik te strijden tegen zijnen oproerigen leenman Roelof van Munster, Heer van Ruinen, Slotvoogd van Koeverden en Drost van Drenthe, dien hij dan ook, met kracht van wapenen, tot onderwerping dwong. Naauwelijks van dezen vijand ontslagen, geraakte hij in oorlog met de Groningers, die in 1514 en 1515 door plunderen en rooven vooral aan de inwoners van Drenthe veel schade toebragten.

Door zooveel tegenspoed afkeerig van het bewind geworden, en door jaren en ziekte afgemat, haakte Bisschop Frederik naar rust. Na eenige onderhandeling ruimde hij zijnen zetel aan Filips van Bourgondië in, voor een jaarlijks onderstandsgeld van vijf duizend Rijnsche gulden, waarna hij zich naar Lier in Brabant met der woon begaf, waar hij, den 24sten September 1517, nog geen jaar na zijnen afstand, op negen en vijftigjarigen leeftijd, overleed. Zijn lijk werd naar Baden gevoerd en aldaar begraven.

Eenparig is het oordeel over Frederik van Baden uitgesproken. ‘Geldzucht,’ zegt de Heer Arend, ‘en eene heerschende neiging voor weelde, pracht en overdaad, welke zijne inkomsten niet konden bevredigen, wierpen eene schaduw op de overigens beminnelijke inborst van dezen Kerkvoogd, welke den vrede zocht, maar slechts krijg en onrust vindende, niet schroomde, zelfs in de hagchelijkste omstandigheden, moedig het oorlogszwaard op te vatten, hetwelk hij met beleid voerde.’

Zie *Batav. Sacra*, D. II. bl. 516-520; van Mieris, *de Munten en Zegels van Utr*, bl. 275-284; Cortgeen, *Stichtsche Cleyne Chronicke*, bl. 56; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik;* Wage-

naar, *Vaderl. Hist.* D. IV. bl. 316, 408; *Tegenw. Staat- van Utr.* D. I. bl. 108-112; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 355, 356; *Overijss. Alm. voor Oudh. en Lett.* 1841. bl. 235-242; Schinkel, *Ceschied- en letterk. Bijdr.* bl. 58; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderl.*, D. II. St. III. bl. 312-331; van der Chijs, *de Munten der Heeren en Steden van Overijss.* bl. 102, 104; *de Munten van Friesl. Gron. en Drenth.* bl. 15; *de Munten van Utr.* bl. 223, 331-338.

[Frederik van Egmond]

FREDERIK VAN EGMOND. Zie EGMOND (FREDERIK VAN).

[Frederik Schenk van Tautenburg]

FREDERIK SCHENK VAN TAUTENBURG. Zie SCHENK VAN TAUTENBURG (FREDERIK).

[Frederik van Toledo]

FREDERIK VAN TOLEDO. Zie TOLEDO (FREDERIK VAN).

[Frederik Hendrik]

FREDERIK HENDRIK, Prins van Oranje, zoon van Prins Willem I en van diens vierde gemalin Louise de Coligny, werd te Delft, in het oude Hof, op den 29sten Januarij, of volgens anderen op den 29sten Februarij, 1584 geboren. Hij werd op den 12^{den} Junij gedoopt en genoemd naar zijne peters Hendrik IV Koning van Frankrijk en Frederik III Koning van Denemarken, terwijl de Staten van Holland, Zeeland en Utrecht, benevens de Magistraat van Delft, als getuigen bij de doopplegtigheid tegenwoordig waren. Na den moord van zijnen vader, eenigen tijd na zijne geboorte gepleegd, en die Petrus Hakkius, predikant te Leiden, eene wrake Gods durfde noemen, over de praal en pracht bij den plegtigen doop van Willem's laatsten zoon vertoond, kwam de zorg voor zijne opvoeding geheel ten laste van zijne voortreffelijke moeder, die dan ook niet naliet hem tot een waardig opvolger van zijnen nooit volprezen vader te vormen.

De jeugdige vorst genoot het eerste godsdienstig en taalkundig onderwijs bij Johan Uytenbogaart, en vertrok vervolgens naar de Leidsche Hoogeschool, waar hij aan de jeugdige stichting zijns vaders, onder het opzigt van den uitmuntenden Johan van der Does, verder in talen en wetenschappen onderwezen werd. Met goedvinden der Staten van Holland was hem de heer van Donnerville (zie aldaar) als Gouverneur toegevoegd, terwijl de zoon van van der Does, mede Johan geheeten, hem als vriend en leermeerster mede ter zijde stond. De vermaarde Daniel Taffin, broeder van den Predikant Jan Taffin, wordt bepaaldelijk als zijnen Praeceptor genoemd.

Reeds in 1593 hadden de Staten van Holland hem met een regiment van twintig vendelen soldaten vereerd, omdat zijne moeder, uit de inkomsten, een deel der kosten tot zijne opvoeding mogt vinden, en het zal om die zelfde reden zijn, dat hem kort daarop het gouverneurschap van Geertruidenberg werd opgedragen, welks belegering hij bijwoonde, terwijl jonkheer Arend van Duvenvoorde hem als vice-Gouverneur werd toegevoegd. Na in 1594 aan den moordaanslag

van den Namenschen priester Renichon ontsnapt te zijn, toog hij in 1597 met zijne moeder naar Frankrijk, ter gelegenheid van het huwelijk zijner zuster Charlotte Brabantia met Claude de la Tremouille. Het was dáár dat hij den grooten Hendrik IV leerde kennen, en niet onmogelijk is het, dat hij zich de edele deugden, moed, regtvaardigheid, menschlievendheid en verdraagzaamheid van dien vorst ten voorbeeld gesteld heeft, en daardoor die eigenschappen in lateren tijd in zoo ruime mate kon ten toon spreiden.

De zucht om zich onder zijnen broeder Maurits in de wapenen te oefenen, en brandende van begeerte om hem op zijne overwinnende togten te volgen, deed hem spoedig naar Holland terugkeeren, en reeds in 1599 gaf hij in den Bommelerwaard, waar hij zich met het zwaard in de vuist een weg door den vijand baande, eene eerste proeve zijner dapperheid. Hij werd ook vroegtijdig in de kunst van regeren geoefend, en hem op zeventienjarigen leeftijd reeds zitting in den Raad van State verleend. Tevens werd hij Kolonel van het regiment Walen, dat, onder den naam van Nieuwe Geuzen, door de Staten was in dienst genomen. In dat zelfde jaar nam hij deel aan den slag bij Nieuwpoort, en toen zijn broeder Maurits, uit bezorgdheid jegens hem en het vaderland, hem voorsloeg om zich te verwijderen, verklaarde hij met zijnen broeder te willen leven en sterven.

Na in 1602 aan het hoofd van een gezantschap naar Engeland gestaan te hebben, om Koning Jacobus I met zijne troonsbestijging geluk te wenschen, verwierf hij zich nieuwen roem bij de belegering van Grave, bij die van Sluis (1604), en bij het beruchte ruitergevecht aan de Rhoer, waar hij door een gelukkig toeval en door den moed en tegenwoordigheid van geest van zijnen stalmeester Hodenpijl eenen gewissen dood ontkwam. Hij onderscheidde zich vervolgens bij het hernemen van Breevoort (1606), door zijn aanslag op Venlo (1606) en de overrompeling van Erkelens (1607), waarbij Graaf Hendrik van den Berg door hem werd krijgsgevangen gemaakt. Gedurende het twaalfjarig bestand met Spanje trok Frederik Hendrik in 1615 met een leger van 6000 voetknechten, 12 cornetten ruiters en het noodige geschut naar Brunswijk, herstelde den vrede tusschen die stad en haren Hertog, en handhaafde verder den Keurvorst van Brandenburg in zijne bezittingen. Vóór het einde van het bestand voerde hij in 1619, ten genoege van zijnen broeder, eene zending naar het prinsdom Oranje in Frankrijk uit, en ofschoon de zaak zelve nog niet dadelijk met eenen gewenschten uitslag bekroond werd, gaf hij nogtans daarin vele blijken van beleid en schranderheid. Na het eindigen van het bestand in 1621 tot Generaal der ruiterij benoemd, had hij deel aan de meestal ongelukkige ondernemingen van Maurits, en kort voor diens dood benoemden de

Staten hem tot opperbevelhebber over de legers der Vereenigde Provintiën; en toen nu Maurits, zonder wettige kinderen na te laten, overleed, werd Frederik Hendrik door al de provincien tot zijnen opvolger gekozen, behalve door Groningen, de Ommelanden en Drenthe, die den Stadhouder van Friesland, Graaf Ernst Casimir van Nassau, tot haren Stadhouder begeerden, doch na wiens dood in 1639 hij als zoodanig ook door dezen werd aangesteld.

Het is geenszins ons oogmerk een verhaal alhier te geven van het voortzetten van den strijd tegen Spanje, onder den derden vorst uit het Nassausche huis. Dat deze de spil was waarom alle ondernemingen tegen den vijand draaiden, behoeft naauwelijks gezegd te worden, en niemand voorzeker zal er gevonden worden, aan wien het niet bekend is, dat door Frederik Hendrik de strijd, door zijn vader met zoo weinig hoop begonnen, door zijnen broeder met zooveel geluk voortgezet, zoo roemrijk geëindigd is. De veelvuldige overwinningen op den vijand behaald, de belegeringen van Grol (1627) en 's Hertogenbosch (1629), de inname van Maastricht, Venlo, Roermond, Stralen en Sittard (1632), van Rijnberk, Schenkenschans en Breda (1637) en eindelijk van Sas van Gent (1644) en Hulst (1645), bij welke allen de Prins persoonlijk tegenwoordig was, door vernuftige en doelmatig aangelegde werken, door fijn berekend overleg en scherp doorzigt de goede uitkomst bewerkte, noodzaakten eindelijk het verzwakte Spanje eenen vrede te sluiten, waar bij het voor altijd afstand van zijne aanspraken op ons vaderland deed. Jammer dat de dappere Frederik Hendrik, die door zijne wereldberoemde wapenfeiten den naam van Stedenbedwinger met regt verwierf, en wiens heldendaden en schitterende overwinningen door Vondel, Hooft, Huygens, de Groot en van Baarle zoo wel verdiend zijn bezongen, en door het penseel van Jordaans en anderen zoo uitmuntend vereeuwigd zijn, het sluiten van dien vrede niet heeft mogen beleven; want, na tot in zijne laatste oogenblikken nog ijverig bezig te zijn geweest met de belangen des vaderlands, maakte de dood den 14^{den} Maart 1647 een einde aan zijn leven, dat hij, getrouw aan zijne zinspreuk: *Patriaeque patrique*, aan zijn vaderland en zijnen vader gewijd had.

Het stoffelijk overschot van den algemeen beminden en betreurden Vorst werd met groote staatsie in het prinselijk graf te Delft bijgezet. Had het gedurende zijne roemrijke loopbaan niet aan eerbewijzen ontbroken, die hem ten deel vielen, ook na zijn verscheiden was men er om het zeerst op uit hulde te brengen aan zijne verdiensten. Talrijke gouden en zilveren gedenkpenningen zijn er voorhanden om zijnen roem aan het nageslacht te verkondigen, en de Oranje zaal in het huis ten Bosch, door zijne Amelia van Solms, na de verovering van 's Hertogenbosch,

gesticht, staat daar als een dierbaar gedenkteeken voor den geliefden vorst en als eene herinnering aan zijne groote daden. Te midden van zoovele beroemde namen in onze geschiedenis prijkt die van Frederik Hendrik met gulden letters in 's lands historieblaân. Moge al zijne nagedachtenis door de partijdige pen van een Bilderdijk bezwalkt zijn, een tal van geschiedschrijvers, tijdgenooten en nakomelingen, staat daartegen over, om van zijn karakter eene hoogst gunstige getuigenis te geven.

Wij hebben het reeds kunnen opmerken, dat als krijgsman en held Frederk Hendrik eere deed aan de school zijns broeders, waarin hij gevormd was. Aan dien broeder, dien hij eene hooge mate van achting toedroeg, omdat hij zijne bekwaamheid en heldenmoed op prijs stelde, had hij als krijgsman veel te danken; maar onwedersprekelijk is het ook, dat hij bij zijne krijgskundige bekwaamheden een beleid en eene voorzigtigheid en standvastigheid paarde, zeldzaam bij anderen zóó gevonden. Als regent stonden hem bekwaamheden en eigenschappen ten dienste, die hem als zoodanig veel grooter deden zijn dan Maurits was geweest; en waren de godsdiensttwisten onder zijn bestuur uitgebroken, zij zouden voorwaar die ernstige keer niet hebben genomen, dan toen Maurits aan het hoofd stond der Republiek. Bekend is zijne gematigdheid jegens de Remonstranten, hoewel zijne staatkunde vorderde dat hij hunne gevoelens niet openlijk omhelsde. Hij schikte en bemiddelde waar hij kon, en hij had als zoodanig als mensch veel van zijnen vader. Kalmte, overleg, volharding en stilzwijgendheid waren het erfdeel door dezen hem achtergelaten. Jegens zijne vijanden was hij beleefd en zachtmoedig, voor zijne vrienden een getrouw en standvastig vriend. Hij bezat een goed verstand en een doordringend oordeel, en was zoo voorzigtig in het nemen van besluiten, dat hij gewoon was te zeggen ‘dat hij zich nog eens beslapen moest, eer hij ze teekende.’ Onder de leiding van eenen Johan van der Does ontwikkelde bij hem eene liefde tot de wetenschappen, waardoor hij verscheinene talen sprak en in staat was de *Commentariën* van Caesar in het oorspronkelijke te lezen, die hij dan ook steeds bij zich droeg en die hem welligt zullen opgewekt hebben om zijne krijgsbedrijven van tijd tot tijd te boek te stellen. Zoo was Frederik Hendrik het sieraad van zijne eeuw, en moge de onpartijdigheid vorderen te melden, dat hij niet geheel zonder staatzucht was, dat hij de grootheid van zijn huis te veel bedoelde en te veel naar de Fransche zijde overhelde, nogtans is het niet te verwonderen, dat hem, met het oog op de schitterende hoogte die de staat onder zijn bestuur bereikte, den titel van de beste der Stadhouderen geschonken, en het tijdvak zijner regering de gouden eeuw van het gemeenebest is genoemd.

De afbeelding van Frederik Hendrik ziet op verschillende wijzen het licht. Zijne uiterlijke gedaante mogt schoon

genoemd worden. Bij een goed uiterlijk bezat hij eene deftige en zoetvloeijende manier van spreken, waardoor hij magtig was de harten te winnen, en allen voor zich in te nemen. Vondel plaatste onder zijne afbeelding:

> Wie, die dit aanschijn ziet, moet niet in liefde blaken?
> Wat vijand schouwt dit aan, en siddert niet bedeesd?
> Dit's Frederik, die stal hield in 't verloop der zaken,
> En binnen werd bemind, van buiten werd gevreesd.

Frederik Hendrik was, op aandrang van Prins Maurits, in April van 1625 in het huwelijk getreden met Amelia, dochter van Johan Albert, Graaf van Solms. Zij schonk hem twee zonen en vier dochters, waarvan op haar artikel is melding gemaakt. Behalve deze kinderen liet hij een natuurlijke zoon na, Frederik van Zuilenstein genoemd, die Kolonel was in staatsche dienst, en die in 1642, bij Woerden strijdende, gesneuveld is.

Ten slotte van dit artikel moeten wij nog met een enkel woord gewagen van de gedenkschriften door Frederik Hendrik opgesteld. Met de zamenstelling daarvan, zegt de Heer de Wind, schijnt hij reeds in 1621 eenen aanvang gemaakt en tot het einde van 1645 jaarlijks te hebben volgehouden. Hij bediende zich daartoe van de Fransche taal, en het door hem vervaardigde handschrift, hetwelk meer dan tachtig jaren na zijn overlijden uit het oog was geraakt, werd in 1732 door den Prins van Anhalt-Dessau, Veldmaarschalk des legers van den Koning van Pruissen, te Dessau ontdekt, in het kabinet van diens moeder, de Prinses Henriette Catherine van Nassau, derde dochter van Frederik Hendrik, die hetzelve uit Holland had medegenomen. Genoemde vorst beval de uitgave van het handschrift, en droeg de zorg daarvoor op aan den Heer Isaac Beausobre, waardoor hetzelve het licht zag onder den titel van:

Memoires de Frederic Henri de Nassau, *Prince d' Orange*, *depuis* 1621 *jusqu' en* 1646, *trouvés dans le Cabinet de Madame Henriette Catherine de Nassau. - Enriches du portrait du Prince et de figures*, *dessinées et gravées par B. Picardt*, Amst. 1733. 4°.

De Heer de Wind zegt teregt dat deze *Memoires* voor de geschiedenis der krijgskunde van het hoogste belang zijn, terwijl door den schrijver van het leven van Frederik Hendrik, hieronder genoemd, en dat door sommigen aan de Beaufort wordt toegeschreven, in de voorrede tot dat werk zeer goed wordt aangetoond, welke aanwinst zij voor de geschiedenis van zijnen tijd opleveren.

Zie, behalve de geschiedschrijvers, Dionysius Spranckhuysen, *Rouwklaege over de Doot van den Doorluchtigen Vorst Frederic Henric* enz. (Amst. 1648); Orlers, *Geslachl-boom der Grav. van Nassau*, bl. 137-141; van Bleyswyk, *Beschrijv. van Delft*, bl. 822-834;

Het lev. van Frederik Henrik, ('s Hage 1737, 2 deelen); van der Capellen, *Gedenkschrift.* zie het Register; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* en van Wijn, *Bijv. op Wageaar*, zie de Registers; Hoogstraten, *Woordenb. op Frederik*; Luiscius, *Woordenb. op Hendrik*; Saxe, *Onom. Literar.* T. V. p. 567; Kok, *Vaderl. Woordenb. op Frederik; Levensbeschr. van Ned. Mann. en Vrouw*. D. VII. bl. 253-312; Bilderdijk, *Geschied. des Vaderl.* D. VIII. bl. 124; van Kampen, *Vaderl. Karakterk*. D. II. St. I. bl. 115-131; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr*. D. I. bl. 477-484; Collot d'Escury, *Holl. Roem.* zie het Regist.; Ypey en Dermout, *Geschied. der Nederl. Herv. Kerk.* D. II. bl. 323, 325, 381, 385, 387, 389; Bosscha, *Neêrl. held. te Land*, z:e het Register; Groen van Prinsterer, *Archiv*. T. VIII. p. 404; 2° Serie, T. II. p. VI-XXV; Nijhoff, *Bijdr. voor Vaderl. Geschied. en Oudheidk.* D. III. bl. 111; *Geschiedk. aant. omtr. Fredr. Hendr.* bl. 47-69; *De Navorscher*, D. VII. bl. 136, 348; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 7, 8; *Cat. van eenen Hist. Atlas der Ncderl. verz. door J. J. van Voorst*, bl. 53.

[Frederik Willem George]

FREDERIK WILLEM GEORGE, Prins van Oranje. Zie WILLEM GEORGE FREDERIK.

[Frederika Sophia Wilhelmina]

FREDERIKA SOPHIA WILHELMINA, Prinses van Pruissen, geboren te Berlijn den 7^{den} Augustus 1747, was de dochter van Prins August Wilhelm van Pruissen en van Prinses Louisa Amalia van Brunswijk Wolfenbuttel. Zij huwde op den 4^{den} October 1767 met den Erfstadhouder Willem V, welk huwelijk te Berlijn door den Hofprediker Sack godsdienstig werd ingezegend. Op den 30sten daaraanvolgende kwam het jong gehuwde paar op het Huis in 't Bosch bij 's Gravenhage, en werd vervolgens met de uitbundigste bewijzen van liefde en trouw in de hofstad ontvangen en verwelkomd. De jeugdige vorstin verwierf door haar uitmuntend karakter, helder verstand en juist oordeel aller achting, leefde met haren gemaal in de hartelijkste liefde en eendragt, en was er slechts op uit om door haar bijzijn hem het leven te veraangenamen. De zon van geluk en voorspoed, die den eersten tijd van hun huwelijk hen bestraalde, ging door de tijdsomstandigheden weldra onder. Gewoon zich alleen met huisselijke en moederlijke pligten bezig te houden, kreeg zij, na de verwijdering van Lodewijk Ernst, Hertog van Brunswijk Wolfenbuttel, in 1784, tot verligting van den zwaren last, die haren echtgenoot drukte, eenig deel in de aangelegenheden des lands, waartoe haar sterke en mannelijke geest haar uitmuntend geschikt maakte. Aan belangrijke onderhandelingen nam zij een werkzaam deel, en bij het ontstaan der patriottische onlusten werd zij, even als haar gemaal, een voorwerp van verbittering. Zij volgde dezen bij zijne verwijdering uit 's Hage, en deelde met hem het leed over de schorsing in zijne waardigheden, door de Staten van Holland bewerkt. Bij het meer toenmen der burgertwisten, trachtte zij eenen burgeroorlog voor te komen. Zij wilde daartoe, in den zomer van 1787, van Nijmegen naar 's Gravenhage reizen, doch werd

bij de Goejanverwellen-sluis door de aldaar posthoudende burgers verhinderd hare reis voort te zetten, waarna eene commissie uit het defensiewezen, te Woerden vergaderd, haar verzocht van de reis naar 's Hage af te zien, uit vrees dat door hare komst het volk tot de eene of andere geweldadigheid zou overgaan. De vorstin gaf aan dit verlangen toe en keerde naar Nijmegen terug, maar deze handeling werd door haren broeder F r e d e r i k W i l h e l m II, Koning van Pruissen, zoo euvel opgenomen, dat deze oogenblikkelijk een leger afzond om den hoon, zijne zuster aangedaan, te wreken. Weldra rukten de Pruissen ous vaderland binnen en W i l l e m V keerde in zegenpraal naar 's Gravenhage weder, terwijl de herstelde orde van zaken door Engeland en Pruissen gewaarborgd werd. De haat eener het vorstelijk stamhuis afkeerige partij sluimerde slechts tot het jaar 1795, toen, door de in Frankrijk uitgebarstene omwenteling, deze het hoofd weder boven stak. De Prins, door de plaatsgrijpende gebeurtenissen in 1795 naar Engeland gevlugt, werd door zijne gemalin gevolgd, en van nu af doolde de vorstin, dan eens te Brunswijk, dan weder in Pruissen, dan weder in het Holsteinsche rond, tot dat, na de gezegende omwenteling in 1813, de weg naar Nederland weder openstond. Zij kwam in het volgende jaar, den 10^{den} Maart als weduwe terug, woonde beurtelings te 's Hage, te Haarlem of op het Loo, en verwierf door haar lieftallig en vriendelijk gedrag niet alleen de liefde van hen die haar vroeger hoog geschat hadden, maar ook van de zoodanigen die haar steeds vijandig geweest waren. Zij zag haar zoon tot Koning der Nederlanden verheven, en haar overlijden op het Loo, op den 9^{den} Julij 1820 voorgevallen, werd als eene algemeene ramp beschouwd. De dichter R h y n v i s F e i t h , de onafhankelijke zanger der vrijheid, stortte een diepgevoelden treurgalm uit op haar graf. Hare afbeelding ziet het licht. Haar stoffelijk overschot werd in de vorstelijke grafkelder ter ruste gelegd.

Zie C. van der Aa, *Geschied. van Willem den vijfden*, D. I. bl. 404 en verder; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakterk*. D. II St. II. bl. 667-671; v a n W i j k , *Wetensch. Woordenb.; Woordenb. der Zamenlev.*.; M u l l e r , *Cat. van Portrett.* bl. 14.

[Frederika Louisa Wilhelmina]

FREDERIKA LOUISA WILHELMINA, Koningin der Nederlanden. Zie van haar op het artikel van WILLEM I, Koning der Nederlanden.

[Willem Frederiks]

FREDERIKS (WILLEM) werd waarschijnlijk te Groningen in de tweede helft der vijftiende eeuw geboren. Van af zijne jeugd of opleiding is niets bekend. Dat hij reeds vroeg in de wetenschappen onderwijs ontvangen heeft, is af te leiden uit zijne titels. Hij was Meester der vrije kunsten, Doctor in de geneeskunst en sinds het jaar 1489 Kerkheer van St. Maarten te Groningen. Als zoodanig had hij tot aan zijnen dood een hoogstbelangrijk deel aan de gebeurtenissen van zijnen tijd,

waartoe hem zijn heldere geest, groote welsprekenheid en ondervinding in staatszaken uitmuntend geschikt deden zijn. Zoo groot was zijn invloed, dat in kerkelijke of wereldlijke zaken binnen Groningen niets tot stand kwam, of hij was er over geraadpleegd. Hij was de partij der Vetkoopers toegedaan en betoonde zich een ijverig tegenstander der Saksische heerschappij. Toen de Groningers den Graaf van Oost-Friesland als hunnen beschermer aannamen, hield hij de zijde van dezen, en toen de Hertog van Gelder het bewind over Groningen verkreeg, koos hij zijne partij. Op schier elke bladzijde van het verhaal der gebeurtenissen in Groningen wordt zijn naam genoemd, en wij zouden van deze een uitvoerig verslag moeten geven, om het aandeel dat Willem Frederiks er aan had eenigzins te doen uitkomen. Een getrouw verhaal van de belangrijke gebeurtenissen, waarin hij veelal de hoofdrol speelde, heeft de Heer Arend in zijne *Geschiedenis des vaderlands* medegedeeld, en het is daarnaar dat wij, aan den voet van dit artikel, willen verwijzen; te meer, daar de loop der gebeurtenissen zoo ingewikkeld is, dat die in korte trekken niet kan uiteengezet worden. Als een blijk hoezeer hij in hooge achting stond, zoowel in de stad zijner inwoning als bij de Vorsten, die over haar het bestuur hadden, kan dienen, dat hij namens Groningen de geschenken overbragt bij gelegenheid van het huwelijk van den Hertog van Gelder aan dezen geschonken, en dat, toen deze vorst zelf te Groningen kwam, hij ten huize van Willem Frederiks zijnen intrek nam.

Maar ook nog in een ander opzigt maakte Willem Frederiks zich verdienstelijk, De beoefening der letteren verwierf hem de vriendschap van den grooten Erasmus, van Wessel gansfort en van Rudolf Agricola. Met den eersten vooral hield hij briefwisseling, en in een der brieven van den grooten Rotterdammer vinden wij eene gunstige getuigenis van den verlichten geest en wijsgeerigen zin, waarmede Frederiks, te midden van zijne staatkundige bemoeijingen, de geestelijke belangen zijner gemeente behartigde. Op zijn aanraden was in 1523 te Groningen een godgeleerd twistgesprek gehouden tusschen de Predikheeren van het Dominikaner klooster en eenige Priesters van de St. Maartenskerk aldaar, en ofschoon dit twistgesprek geene dadelijke gevolgen had, moest het toch ook dienen om de gezegende kerkhervorming der zestiende eeuw in ons vaderland voor te bereiden, en alzoo mogen wij Willem Frederiks onder hare bevorderaars eene eervolle plaats geven.

Tot aan zijnen dood, die in 1525 te Groningen plaats had, bleef Frederiks een warm voorstander van waarheid en regt. Hij verpligtte de stad Groningen nog op eene andere wijze aan zich, door zijne boekerij aan de St Maartenskerk te vermaken, van waar zij later in die der Hoogeschool verplaatst is.

Willem Frederiks heeft een zoon, Hieronymus, nagelaten, die Doctor in de regten was en om zijne godsvrucht geroemd werd. Hij maakte zich zeer verdienstelijk, door het liefderijk verzorgen van vervolgden om het geloof, en zijn huis was dikwijls met ballingen vervuld.

Zie Schotanus, *Friesche Hist.* bl. 403, 408, 545; Scheltema, *Staatk. Nederl.* D. I. bl. 357-360, D. II. bl. 582, 583; Westendorp, *Jaarb.* D. II. 674, 680; Hofstede de Groot, *Geschied. der Broederenkerk te Gron*. bl. 20; Arend, *Algem. geschied. des Vaderl.* D. II. St. III. bl. 493-602; Delprat, *Verh. over de Broedersch. van Geert Groote*, 2de druk, bl. 140; Glasius, *Godgel. Nederl.* D. I. bl. 472-475; van der Chijs, *De Munten van Friesl. Gron. en Drenth*. bl. 386.

[Cornelis Frederiks]

FREDERIKS (CORNELIS), Bouwmeester, voltooide den toren van Oldehove te Leeuwarden, die Jacob van Aaken in 1529 begonnen was te bouwen, en die in zes jaren gereed moest zijn.

Zie Eekhoff, *Gesch. Beschr. van Leeuw.* D. I. bl. 163; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Johan Fredewold]

FREDEWOLD (JOHAN), een geestelijke, was Proost van Emden en tevens Priester der St. Maartenskerk te Groningen. Hij werd in 1475, tijdens de hevige oneenigheden der Schieringers en Vetkoopers, door de Groningers naar Duitschland gezonden, om te onderhandelen; doch door Fredewold's dood liepen deze onderhandelingen op niets uit.

Zie van der Chijs, *de Munten van Friesl. Gron. en Drenthe*, bl. 425,

[Gerrit Fredrik]

FREDRIK (GERRIT) verzamelde en verbeterde *de Christelijke tijdverdrijver*, Amst. 1752.

Zie Heringa, in den *Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 102.

[Jan Hendrik Fredriks]

FREDRIKS (JAN HENDRIK) werd welligt te 's Hage geboren, althans hij was er in 1778 bloem- en vruchtenschilder, hoedanig hij genoemd wordt in het Gildeboek van St. Lucas, later de Kunstkamer van Pictura aldaar. Later woonde hij te Breda, waar hij onderwijs in de teekenkunst gaf. Hij heeft ook portretten vervaardigd, waarvan er in gravure uitgaan. Hij overleed in 1822.

Zie Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Jan Frederikszoon]

FREDERIKSZOON (JAN), Vice-admiraal, geboortig van Groningen. Nadat hij de Oost-Indische Compagnie gewigtige diensten bewezen had, is hij in September 1673 na eene roemrijke overwinning op de Engelschen, ten Noorden van St. Thomé op de kust van Coromandel, behaald te hebben, in dat gevecht gesneuveld.

Zie *Ontroerd Nederl.* D. II. bl. 811, 813; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. III. St. I. bl. 374, 375.

[Georgius Freilingius]

FREILINGIUS (GEORGIUS), geboren te Osnabruk, werd eerst Predikant te Geldermalsem, in 1599 te Naarden en aldaar in 1610 ontslagen. In 1611 koos hem de gemeente te Aalsmeer, waar hij in 1626 overleed. Hij schreef:

Korte 't zamensprekinghe, *tusschen twee Persoonen. In forme van Vraghen ende Antwoorden*, *ter eeren der E.E. Magistraten ende Regeerders des Volcks: Ten tweedden*, *van den onderzaten*, *ende haren schuldighen plicht tot de Overheden*, Rott. 1612.

Zie d e J o n g h , *Naaml. der Pred. van de Geld. Synode*, bl. 304; *Bibl. van Pamft*. bl. 133.

[Hendrik de Frein]

FREIN (HENDRIK DE) trad in dienst te Wilsveen in 1696, vertrok van daar in 1700 naar Middelburg, werd den 6^{den} October 1746 emeritus en overleed den 11^{den} Januarij 1747. Hij schreef:

Lijkreden uyt Jesaia LVII vs. 1. *op de doodt van J. Plancius*, Middelb. 1723. 8°.

De strijdende Heyligen tegen den Satan, *uyt Ephesen* VI. Middelb. 1724. 8°. 2 deelen.

Ongelukkige staat der godloosen, Amst. 1725. 8°.

Over het ongeoorloofde Kaartspelen, Amst. 1736. 8°.

CLXX *Oeffeningen behelzende der Christenen Godgeleerdheid enz. naar de leiding van den Heidelbergschen Catechismus*, Middelb. 1746. 4°. 2 deelen.

Zie S o e r m a n s , *Reg. der Predik. in Zuid-Holl.* bl. 46: *Boekz. der gel. Wereld*, 1746. b. bl. 245, 1747. a. 95; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. I. III. IV. VI.

[P.F. Freit]

FREIT (P.F.) omstreeks 1805 geboren, werd later beeldhouwer te Vlissingen. Hij legde eene buitengewone bekwaamheid aan den dag in het vervaardigen van kunstledenmaten, waarvoor hem de Koning in 1837 als Broeder in de orde van den Nederlandschen Leeuw deed opnemen. Hij overleed den 8sten Januarij 1841.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1837. D. I. bl. 305, 1841. D. I. bl. 65.

[Arnoldus Freitag]

FREITAG (ARNOLDUS), of F r e i t a g i u s , te Emmerik geboren omstreeks 1560, overleed in 1614, nadat hij de geneeskunde in Duitschland had uitgeoefend. Wij maken hier met een enkel woord van hem gewag, omdat V a l e r i u s A n d r e a s , en na hem F o p p e n s , hem ten onregte vermelden als Hoogleeraar in de geneeskunde te Groningen.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 96; P a q u o t , *Memoires* T. III. p. 306.

[Johannes Freitag]

FREITAG (JOHANNES), of F r e i t a g i u s , waarschijnlijk een bloedverwant van den voorgaande, werd te Wezel den 30sten October 1581 geboren, uit S t e v e n F r e i t a g en C a t h a r i n a D o n n e b e r g . Deze door de tijds omstandigheden naar Osna-

bruk gevlugt, was het daar dat hun zoon zijne studiën begon en dezelve te Keulen voortzette. Zijne ouders vreezende, dat Johannes aldaar gevoelens zou opdoen strijdende tegen de hervormde leer, riepen hem terug, en zonden hem naar Wezel onder de leiding van Jan Brantius, bij wien hij zich voorbereidde voor zijne studien in de wijsbegeerte, die hij welhaast te Helmstad begon. Hij bezocht vervolgens onderscheidene Hoogescholen in Noord-Duitschland, bleef eenigen tijd te Rostok en legde zich, te Helmstad teruggekeerd, op de geneeskunde toe. Zoo groot waren zijne vorderingen dat de bezorgers der Universiteit hem verlof gaven om buitengewone lessen te geven. Zij benoemden hem vervolgens tot buitengewoon en in 1604 tot gewoon Hoogleeraar in de geneeskunde. Vier jaren later verkreeg hij den Doctoralen graad en vertrok naar het Hof van Osnabruk, werwaarts hij door Prins Philips Sigismund, Hertog van Brunswijk-Lunenburg, als zijn eerste geneesheer was aangesteld. In 1608, of in het begin van 1609, huwde hij met Geertruida Valckenburg, dochter van Rudolf Valekenburg, Raad en Thesaurier van het bisdom Osnabruk te Iburg. Omstreeks 1622 verkreeg hij eene benoeming tot eerste geneesheer van Ernst, Hertog van Holstein en Graaf van Schouwenburg, maar Philips Sigismund wilde hem niet ontslaan. Toen deze vorst in 1623 overleed, werd Freitag door diens neef, Hertog Frederik Ulrik, als zijn eerste geneesheer aangesteld, met verlof om zijnen leerstoel te Helmstad weder in te nemen, maar daar de oorlog aldaar met Christiaan, Hertog van Brunswijk, was uitgebroken, bedankte hij er voor. Hij bleef dus te Osnabruk wonen, waar de nieuwe Bisschop, de Kardinaal Eitel Frederik, Graaf van Hohenzollern, hem, ondanks het verschil van godsdienst, tot zijn geneesheer en tot een zijner kamerheeren koos. Dezelfde betrekking nam hij bij zijnen opvolger Frans Willem, Graaf van Wartemberg, gedurende vier jaren, waar, tot dat hij in 1631 ontslagen werd, omdat hij het Katholieke geloof niet wilde omhelzen. Hij vond vervolgens in Ernst Casimir, Graaf van Nassau, en in de Graven van Benthem, magtige helpers, die hem den leerstoel in de geneeskunde te Groningen bezorgden, welke door den dood van Nicolaus Mulerius in 1631 open stond. Hij vervulde die waardigheid met even grooten roem, als dat hij lof behaalde in de uitoefening der praktijk. Verscheidene aanzoeken van vorsten en hooggeplaatste personen sloeg hij af, en na steeds het sieraad geweest te zijn der Groninger Hoogeschool overleed hij er den 8sten Februarij 1641 en werd in de St. Maarten kerk begraven, waar een uitvoerig grafschrift op den steen geplaatst is die zijne rustplaats bedekt. Zijn ambtgenoot Hendrik Welman hield op hem eene lijkrede. Zijne afbeelding ziet het licht. Hij verwekte negen kinderen, waarvan twee zonen en drie dochters hem overleefden.

Men verwarre hem niet met zijn naamgenoot, die geneesheer te Regensburg was en aldaar in 1654 overleed, en ook niet met Jan Hendrik Freitag, geneesheer te Quedlinburg in Saksen.

Van Johannes Freitag zien de volgende geschriften het licht:

Poemata Juvenilia, Francof. 1616. 4°.

Nocts Medicae; sive de abusu Medicinae tractatus, Francof. 1616. 4°.

Aurora Medicorum Galeno-Chimicorum; seu de recta purgandi methodo, è priscae sapientiae decretis postliminio in lucem reducta, etc. Francof. 1630. 4°.

Disputatio Medica de morbis substantiae et cognatis quaestionibus, contra hujus temporis Novatores et Paradoxologes, Gron. 1632. 12°.

Disputatio Medica, Calidi innati essentiam, juxta veteris Medicinae et Philosophiae decreta, explicans; opposita Neotericorum et Novatorum paradoxis, Gron. 1632. 8°.

De opii natura et medicamentis opiatis, ad omnes totius corporis affectus probatissimis, et recta, rationali, hactenusque inexplicata iis utendi methodo, liber singularis, Gron. 1632. 12°. Lipsiae 1635. 8°.

Casus aegritudinis per Jacobum Ottonis cum Freitagio communicatus, Gron. 1632. 12°.

Consilium in Catarrho calido. Et morbi cujusdam partïcularis historia, Gron. 1632. 12°.

Disputatio Medico-Philosophica de formarum origine, adversus venerandae antiquitati repugnantem Neotericorum doctrinam exhibita, Gron. 1633. 8°.

Oratio panegyrica de persona et officio Pharmacopaei et Pharmacopolio rite rectèque instruendo, Gron. 1633. 4°.

Detectio et solida refutatio novae sectae Sennerto-Paracelsicae, recèns in Philosophiam et Medicinam introductae, qua antiquae veritatis oracula et Aristotelicae ae Galenicae doctrinae fundamenta convellere, et stirpitus eruderare moliuntur Novatores, Amst. 1636. 12°. Herdrukt ald. 1637. 12°.

De Lithotomia, seu Calculi vesicae sectione, consultatio. Geplaatst in *Johan van Beverwijk's* tractaat: *de Calculo*, Lugd. Bat. 1638. 12°.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 642; Paquot, *Memoir.* T. III. p. 307-309; Brucherus, *Gedenkb. van Stad en Lande*, bl. 329; Hofstede de Groot, *Geschied. der Broederenkerk te Gron.* bl. 142; Muller, *Cat. van Portrett*.

[Barend Fremery]

FREMERY (BAREND), geboren te Zutphen in het jaar 1750, was lid van het Rotterdamsch dichtgenootschap: *Studium Scientiarum genitrix*, en deed zich als niet onverdienstelijk dichter kennen, door zoowel afzonderlijk uitgegevene als hier en daar verspreide verzen. Teregt wordt hij door kunstken-

ners beschuldigd, dat hij somtijds aan het werktuigelijke der dicht- en taalkunde al te veel het krachtige opofferde, maar even waar is het, dat hij, bij het juist en naauwkeurig waarnemen der taalregels, menig goed bearbeid stuk leverde, waarin verscheidene stoute gedachten en krachtige Horatiaansche uitdrukkingen te vinden zijn. Volgens Witsen Geysbeek 'ontbrak het hem niet aan kennis, smaak, oordeel en belezenheid, maar wel aan echt warm poëtisch gevoel, terwijl het vonkje genie, dat welligt in zijne borst glimde, door zijn genootschap en zijne kunstvrienden, in stede van aangeblazen, door de beschaaf- en vitzucht geheel is uitgedoofd geworden. In plaats van helder glimmende sprankels vindt men allerwege in zijne gedachten, om zoo te spreken, slechts doove kolen in een blank geschuurden doofpot.'

Fremery gaf in het licht:

Het genootschap: Studium Scientiarum Genetrix aen deszelfs Honorair lid, *Zijne Excellentie Mr. P.J. van Berkel*, *toen Z.E. als afgezant van dit Gemeenebest bij de Vereenigde Staten van Noord-Amerika*, *derwaerds de reis aenvaerdde*, Rott. 1783. 8°.

Romeo en Julia, *dichtmatige vertaling naar Weisze*, Dordr. 1785. 8°. Herdrukt aldaar in 1780. 8°.

Mijne offeranden aan Apollo en Hymen, Dordr. 1786-1790. 3 stukjes. 8°.

Mijn Letterhof, *eerste afperking*, Amst. 1798. 8°.

In de *Gemengde Dichtproeven van eenige letterlievende vrienden*, Dordr. 1788. 8°. komen mede verzen van hem voor.

Hij overleed op het buitengoed Steenvoorde, onder Rijswijk, op den 2den Februarij 1811.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1811. D. I. bl. 99; Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.* D. II. bl. 340-352; *Cat. van de Bibl. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 119; *Cat. van de Bibl. van Tollens*, bl. 35; *Cat. van de Bibl. der Maatsch. van Ned. Letterk. te Leid.* D. I. bl. 274.

[Petrus Isaacus de Fremery]

FREMERY (PETRUS ISAACUS DE), geboren te Berkenwoude den 8sten April 1737, was de oudste zoon van Johannes de Fremery, laatst predikant te Groot Ammers, en van Maria Cornelia de Fremery, dochter van Isaäcus de Fremery, predikant te Polsbroek. Zijne voorouders waren afkomstig uit Henegouwen en tot de belijdenis der Hervormden overgegaan; twee leden van dit geslacht, ook voorkomende onder den naam van de Frameries, van Fremery en van Vramerye, onderteekenden het Verbond der Edelen in 1566. Dientengevolge, bij de komst van Alva, uit het land geweken, vestigden zij zich eerst in Duitschland en in het begin der zeventiende eeuw in Holland. Herman de Fremery was Schepen te Naarden, toen de Franschen zich

in 1672 van die stad meester maakten, en hij behoorde onder het kleine getal dergenen, die niet versaagden, maar bij het nakend gevaar op hun post bleven; zijn broeder Pieter was aldaar later Burgemeester en Bewindhebber der O.I. Compagnie. Van laatstgenoemde schilderde Bartholomeus van der Helst het uitstekend portret, hetwelk aanwezig is bij Mr. Petrus Isaäcus de Fremery, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zuid-Holland, kommandeur der orde van den Nederlandschen Leeuw, te 's Gravenhage. Nicolaas, oom van Petrus Isaäcus, was sedert 1760 Burgemeester van Schoonhoven, gecommitteerde Raad der Staten van Holland, lid der Staten-Generaal, enz. Het wapen van dit geslacht is van zilver, met een keper van sinopel, beladen met drie wassende manen, en vergezeld van drie merletten van sabel; het helmteeken: tusschen twee hertshoorns eene uitkomende mansfiguur met mantel en voor de borst de keper bovengenoemd; de dekkleederen: zilver en sinopel.

Den 21sten October 1760 tot proponent bij de classis van Gouda en Schoonhoven bevorderd, werd Petrus Isaäcus de Fremery in 1761 Predikant te Zuiderwoude, in 1763 te Overschie, te Goes in 1773 en te 's Hertogenbosch in 1774. Hij werd aldaar den 14den October 1777 tot Hoogleeraar in de Grieksche taal aan de Illustre school benoemd, eerst honoris causa, doch sedert 1786, na het overlijden van den Hoogleeraar de Booy, op eene jaarwedde van *f* 250. Den 8sten December 1810 emeritus geworden, vertrok hij naar Utrecht, waar hij zijne overige dagen rustig arbeidende sleet, den 7den December 1820 overleed en te Zeist werd begraven.

Hij was gehuwd 1°. te Leiden den 5den November 1764, met Anna Catharina van Thiel, dochter van Roelandus van Thiel, predikant aan den Muiderberg, die hem een zoon schonk die mede volgt, en 2°. in 1801, met Elisabeth Johanna Moorrees, waarbij hij geene kinderen verwekte. Hij bezorgde eene tweede uitgave van *Anonymi cujusdam doctissimi exegesis passionum Jesu Christi Servatoris nostri*, (Sylvaed. 1788. 4°.), werd wegens de Synode van Gelderland met Ahazuërus van den Berg, predikant te Arnhem, gecommitteerd en gemagtigd tot het verzamelen en vervaardigen van een Evangelisch Gezangboek, en onderteekende den 6den September 1805 het authentique afschrift der Evangelische Gezangen.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. II. bl. 55 (29); te Water, *Verb. der Edelen*, D. I. bl. 257, D. IV. bl. 40; *Boekz. der gel. Wereld*, 1748, *a* bl. 4 56, *b.* bl. 428, 1760. *b.* bl. 495, 1761 en passim *Algem. Konst- en Letterb.* 1821. D. I. bl. 3, 4; Dresselhuis, *de Hervormde Gemeente te Goes*, bl. XXIX; Hermans, *Geschied. der II. en Lat. scholen te 's Hertogenbosch*, bl. 35; *de Navorscher*, D. II. bl. 3, 310, 333; Bouman, in de straks aan te halen Oratie.

[Joannes de Fremery]

FREMERY (JOANNES DE), broeder van den voorgaande, werd geboren te Berkenwoude den 11den October 1741. Nadat hij den 16den April 1765 als proponent bij de classis van Gouda en Schoonhoven was aangenomen, werd hij tot predikant bevestigd te Poederoijen in 1767, te Raamsdonk in 1768 en te Zierikzee in 1773. Op aanzoek van de magistraat en kerkeraad dezer stad, bedankte hij voor de op hem uitgebragte beroeping naar Groningen en verbond zich, den 23sten Junij 1776, op nieuw aan zijne gemeente. Toen zijn oudoom, de Hoogleeraar J a c o b u s W i l l e m s e n , predikant te Middelburg, in 1779, afstand deed van zijn predikambt, werd J o a n n e s d e F r e m e r y den 11den April van dat jaar tot zijn opvolger beroepen en den 25sten Julij daaraanvolgende bevestigd. Bekend was zijne buitengewone milddadigheid, waarvan de armen vooral in de twee barre winters, die de gebeurtenissen van het jaar 1787 voorafgingen, de grootste bewijzen hadden ontvangen. Desniettegenstaande zou ook hij de woede van het opgehitste graauw ondervinden. Want ook te Middelburg was de spanning zeer groot. De Patriotten werden geplunderd en mishandeld. Op Zondag namiddag den 1sten Julij zou d e F r e m e r y zijn dienstwerk verrigten in de Choorkerk. Den vorigen dag van buiten gekomen, had hij de stad in groote beweging gevonden, want reeds was er een huis geplunderd en men vreesde voor erger. Ook zijn huis, zeide men, en onderscheidene anderen zouden hetzelfde lot ondergaan. Hij sloeg geen geloof aan deze geruchten. Maar onder het prediken klonk het geraas der plundering van een naburig huis door de kerk, zoodat hij zich genoodzaakt vond de dienst te bekorten. Naar buiten teruggekeerd ontving hij des avonds de tijding dat ook zijne woning was uitgeplunderd. Hij besloot hierop de wijk te nemen naar Holland, en reed den volgenden morgen met zijn huisgezin naar het Arnemuidsche hoofd, waar een schip gereed lag. Maar bij het veer waren eenige boeren aan den arbeid, die den vorigen dag onder de plunderaars van zijn huis hadden behoord. Toen zij vernamen wie hij was vielen zij met hunne spaden op hem aan en mishandelden hem op eene deerlijke wijze. Door tegenwoordigheid van geest van zijn bediende ontkwam hij ter naauwernood aan het gevaar, waaraan zijn leven was blootgesteld, en vlood naar Vlissingen tot zijn zwager P.G. S c h o r e r , Seeretaris dier stad. Maar zich ook hier niet veilig achtende, week hij naar Holland, en den tijd der bekoelinge te Haarlem afgewacht hebbende, keerde hij op veelvuldigen en aanhoudenden aandrang der weldenkenden van beide partijen, na eene afwezigheid van omtrent een jaar, naar Middelburg terug, waar hij op Zondag den 6den Julij 1788 wederom voor het eerst de namiddagdienst waarnam, en den derden Zondag uit den Heidelbergschen Catechismus verklaarde. De menigte der toehoorders was groot, vooral van degenen,

die nieuwsgierig waren of de leeraar ook iets van het verledene zou zeggen. Maar hunne verwachting werd te leur gesteld; niets daarvan werd aangeroerd.

In het jaar 1805 werd hij benoemd tot Hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de Illustre school te Middelburg; ook behoorde hij onder de Directeuren van het Zeeuwsch Genootschap van Wetenschappen. Hij overleed te Middelburg den 22sten October 1819. Hij was tweemaal gehuwd, 1°. te Middelburg den 7den Mei 1776 met Anna Elisabeth van Essen, dochter van Jacobus van Essen, boekhouder van de Wisselbank te Middelburg, en van Susanna Wopkens, dochter van Samuel Wopkens, laatst predikant te Sint-Laurens en van Anna Jacoba Willemsen, die eene zuster was van den Hoogleeraar en predikant te Middelburg Jacobus Willemsen; 2°. met Anna Maria Steengracht, weduwe van Mr. Bonifacius Matthias Pous, lid der Nationale Vergadering, enz. Uit het eerste huwelijk is geboren een zoon, Mr. Jacobus Willemsen de Fremery, als commis Notularis en Chartermeester ongehuwd overleden te Middelburg 1810, en twee dochters, van welke de oudste, Susanna Petronella overleden is, eene dochter nalatende uit haar huwelijk met Mr. Pieter Pous, laatst administrateur van 's rijks schatkist in de provincie Zeeland, terwijl de jongste Henriette Wilhelmina Cornelia, sedert 1849 weduwe is van Mr. Meinard Philip Marinus van Visvliet, lid der Gedeputeerde Staten van Zeeland enz.

Eene silhouette, hem voorstellende links in ovaal, door G. Kockers 1793 8°. en eene dito regts, aan eene zuil gehecht met veel zinnebeeldig bijwerk en opschriften, die betrekking hebben op zijn afsterven, enz. door W. Nieuwhoff, bij D.A. Sluiter, fol. zonder jaartal, vertoont ons zijn gelaat. J.P. Bourjé schilderde zijn portret in olieverw 1818-19. De silhouette van zijne eerste vrouw, mede door G. Kockers, ziet ook het licht.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1765, en passim; *Nieuwe Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 2034, 1788. bl. 1177; *Verv. op Wagenaar*, *Vaderl. Hist.* D. XVIII. bl. 354, D. XXII. bl. 178; *Omstandig verhaal van het voorgevallene te Middelburg in Zeeland bij gelegenheid der revolutie in den jaare* 1787, *behelzende de plunderingen en andere aanmerkenswaardige gebeurtenissen*, *aldaar voorgevallen*, *uit echte en geloofwaardige stukken bijeen verzameld door A.J.V. Cauwenberg*, (gedrukt in Holland 1796) bl. 54, 77, 85, 104; Muller, *Cat. van Portrett.* bl. 89. Aangevuld uit familiepapieren.

[Jacobus de Fremery]

FREMERY (JACOBUS DE), jongste broeder van de beide voorgaanden, werd geboren den 25sten Januarij 1748 te Groot-Ammers. Hij was sedert het begin van 1781 klerk van den Secretaris van Curatoren der Leidsche Hoogeschool, en daarna, na afstand van Mr. Josias Johannes Hubrecht, deszelfs opvolger. Hij nam dien post met grooten lof van ijver

en bekwaamheid waar, en werd in 1818 op zijn verzoek eervol ontslagen. Hij was in 1795 Lid van het Comité van Financien en onderstand te Leiden en werd later tot Thesaurier aldaar aangesteld. Toen Seerp Gratama, Hoogleeraar in de beide regten aan de Hoogeschool te Harderwijk, naar Groningen was vertrokken, werd de Fremery op het vijftal ter vervulling van den vakanten leerstoel geplaatst. Hij leefde vervolgens nog verscheidene jaren ten nutte der zijnen en der maatschappij, welke in hem steeds een vurige en edelmoedige voorstander en bevorderaar van al het ware, schoone en goede vond. Hij overleed op den 30sten Januarij 1826.

De Fremery was tweemaal gehuwd; in 1774 met Maris Vermaes, die hem twee zonen schonk, van welke de jongste, Mr. Petrus Isaäcus de Fremery, Raadsheer in het Provinciaal Geregtshof van Zuidholland is; terwijl een zijner kleinzonen, Joannes Andreas de Fremery, bekend is door zijne *Memorie over de Regten der stad Leyden op het Haarlemmermeer* (Leid. 1844) en later als lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal. Jacobus de Fremery hertrouwde met Henriette Cornelia Christina Bovie, dochter van Jan Lambert Bovie, kolonel van het regiment dragonders van Hessen-Cassel in staatsche dienst, en van Johanna Maria Catharina van Grootenray, uit welk huwelijk geene kinderen geboren zijn.

Zie Siegenbeek, *Geschied. der Leidsche Hoogesch.* D. II. *Toev. en Bijl.* bl. 74, hier door ons gevolgd en uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Nicolaas Cornelis de Fremery]

FREMERY (NICOLAAS CORNELIS DE), eenige zoon van Petrus Isaäcus de Fremery voornoemd, werd te Overschie den 10den Januarij 1770 geboren. Door het beroep van zijnen vader naar 's Hertogenbosch kwam hij aldaar in kennis met den toenmaligen kapitein, later Generaal-Majoor Voet, die, door den leergierigen knaap daartoe opgewekt, hem lessen gaf in de mectkunde, en welligt hierdoor de eerste gronden legde tot den wetenschappelijken zin, welke hem, gedurende zijn geheele leven, gekenmerkt heeft. In het jaar 1785, en derhalve op vijftienjarigen leeftijd, werd hij als student aan de Hoogeschool te Leiden ingeschreven, alwaar hem het voorregt te beurt viel, tot leermeesters te vinden mannen als Dionysius van de Wijnpersse, Eduard Sandifort, Nicolaas George Oosterdijk, Nicolaas Paradijs, Voltelen en later Sebald Justinus Brugmans, wiens lessen hij wel minder volgde, maar van wiens leerzamen omgang en wetenschappelijke gesprekken hij ongetwijfeld veel nut getrokken heeft. Spoedig gaf hij blijken van zijnen uitmuntenden wetenschappelijken aanleg, toen hij, naauwelijks twintig jaren oud zijnde, den 20sten Maart 1790 zijne *Dissertatio philosophica inauguralis de fulmine* (Lugd. Bat. 1790.) 4o.) verdedigde en

hierdoor tot Doctor in de wijsbegeerte bevorderd werd. Dit proefschrift werd met lof vermeld in den *Algemeenen Konsten Letterbode* van den 28sten Mei 1790. In de drie volgende jaren gaf hij zich geheel over aan de beoefening der geneeskunde, vooral onder de leiding van Nicolaas Paradijs, voor wiens wijsgeerigen geest hij steeds de grootst mogelijke achting gekoesterd heeft. Hij werd hierop den 21sten September 1793 tot Doctor in de geneeskunde bevorderd, na openlijke verdediging zijner *Dissertatio medica inauguralis de mutationibus figurae pelvis*, *praesertim iis*, *quae ex ossium emollitione oriuntur* (Lugd. Bat. 1793. 4°.). Deze verhandeling is gunstig gereeenseerd in de *Göttinger Anzeigen von gelehrte Sachen* en in de *Medic. Chirug. Zeitung.*

Te Haarlem, waar hij de geneeskundige praktijk uitoefende, behoorden chemie, mineralogie en zoölogie onder zijne lievelingsstudiën. In Teyler's voortreffelijke stichting arbeidde hij veel met Martinus van Marum. Den 25sten September 1795 tot Hoogleeraar te Utrecht beroepen, zag hij zich als opvolger van Steven Jan van Geuns, in den werkkring geplaatst, welke het best met zijnen wetenschappelijken geest strookte, en op vijf en twintigjarigen leeftijd aanvaardde hij den 18den December van genoemd jaar, deze betrekking met eene *Oratio de arctissimo*, *quo chemia cum physicis scientiis conjungitur*, *vinculo.* (Lugd. Bat. 1796. 4°.) Chemie, pharmacie, natuurlijke geschiedenis, medicina forensis en politica waren de hem toebedeelde vakken. Hij was de eerste die de zoölogie en pharmacie openlijk onderwees. Bij de herstelling der academie in 1815 werd hij te gelijk benoemd ot Hoogleeraar èn in de medische èn in de philosophische faculteit.

Als voorzitter der provinciale commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt, werd hij in menige staatscommissie betrokken, en offerde hij aan dezelve veel tijd en moeite op, zonder er groote voldoening voor te smaken, even gelijk dit met zoo velen vóór en na hem het geval geweest is. Zoo was hij in 1826 lid der commissie, welke over het nadeel, door het begraven in de kerken te weeg gebragt, zoude hebben te beslissen; in 1830 lid der commissie, welke verzocht werd eene meening te uiten omtrent de besmettelijkheid der Aziatische cholera; in 1828 van de vergadering der voorzitters van al de provinciale commissiën uit de noordelijke en zuidelijke gedeelten van het toenmalig rijk, wier beraadslagingen toen evenmin tot eene wet van geneeskundige politie hebben gevoerd, als die van de in 1841 benoemde commissie. Dat de Fremery in al deze vereenigingen zoo ijverig en nuttig geweest is, als men in dergelijke werkzaamheid wezen kan, valt niet te-betwijfelen. In het algemeen echter zijn de resultaten van al deze en zoo vele andere commissiën voor den staat weinig vruchtbaar, en voor de leden weinig aangenaam.

Gedurende zijne zoo langdurige akademische ambtsbetrekking was de Fremery tweemalen Rector magnificus. De eerste maal, in 1801, droeg hij het rectoraat aan zijnen opvolger over met eene *Oratio de studio historiae naturalis*, *egregio ad formandum bonum civem adminiculo;* en de tweede maal, in 1822, had zijne rede tot onderwerp, *de chemia et arte pharmaceutica ad majorem perfectionem in Belgio evehendis*.

In 1835 had hij het geluk zijn veertigjarig hoogleeraarambt te vieren, bij welk feest zijne toenmalige leerlingen hem een kostbaar geschenk in zilver vereerden. Niet minder treffend was hunne deelneming in 1840, toen, bij het aanvaarden van het emeritaat, zij den hooggeschatten leermeester voor genoten onderwijs op eene wijze dankzegden, welke hun niet minder dan hem eer aandeed. Door hem het kolossaal afgietsel van het *Dinotherium giganteum* te schenken, hadden zij met kiesch gevoel het aandenken gekozen, hetwelk hem het dierbaarst moest wezen. Hij genoot het zeldzaam voorregt van, gedurende 50 jaren, practiserend arts geweest te zijn; de Redactie van het *Nederlandsch Lancet* vierde dien dag op eene waardige wijze, door den zesden jaargang van dit tijdschrift hem op te dragen.

Nicolaas Cornelis de Fremery overleed den 15^{den} November 1844. Hij was lid der eerste klasse van het Koninklijk Nederlandsch Instituut, van de Maatschappij van Wetenschappen te Haarlem en van vele andere zoo binnen- als buitenlandsche genootschappen. Lodewijk Napoleon, die de verdiensten der Hollanders wist te onderscheiden, droeg hem de betrekking op van Médecin de la maison du Roi. Willem I benoemde hem, in 1829, tot Ridder der Orde van den Nederlandschen Leeuw.

Te Haarlem was hij den 8sten December 1795 getrouwd met Henriette Hester Willemse, dochter van Johandes Willemse, Gz., practiserend geneesheer aldaar, en van Catharina van der Laan. Zij overleed den 29sten Junij 1825. Hun zoon volgt mede.

Eene lithographie door P.W. van de Weijer te Utrecht (naar het portret in olieverw van L. Moritz 1827) vertoont ons zijn borstbeeld regts, in toga, enz. in ovaal, met facsimilé der naamteekening.

Ofschoon de Fremery zich niet door geschriften van grooten omvang bekend maakte, zoo bestaan er toch menigvuldige bewijzen van zijne uitgebreide kennis in alle vakken tot de geneeskunde in eenige betrekking staande, terwijl hij door zijne algemeene kennis en ontleedkundige onderzoekingen, zoowel in den gezonden als ziekelijken toestand des menschelijken ligchaams, alsmede door zijne naauwkeurige nasporingen in verschillende gedeelten der natuurlijke historie, den eenmaal in ons vaderland verkregen roem niet weinig gehandhaafd, en daardoor de bewering van een Franschman gelogen-

straft heeft, die in 1820 durfde zeggen dat Holland, na P. C a m p e r , geenen beroemden ontleedkundige had aan te wijzen. Zijne geschriften zijn, behalve de genoemde dissertatiën en oratiën:

Iets over den invloed van de nieuwere scheikundige theorie, *ook op de beoefening der geneeskunde*, *en eene daarop gegronde geneeswijze van den suikeragtigen pisvloed* (*diabetes mellitus*). In den *Nieuwen Konst- en Letterbode*, 1799. D. I. bl. 60.

Waarneming van eene zeer aanmerkelijke ontaarding van het regter Eyernest, *met vorming van vetstof*, *haar*, *been en tanden*, *bij eene vrouw van veertig jaren*, *welke lang in eenen onvruchtbaren echt geleefd had*. Met afbeeldingen. In de *Verhandelingen der eerste klasse van het koninklijk Nederl. Instit.* 1820. D. V. bl. 105.

Oratio de chemia et arte pharmaceutica ad majorem perfectionem in Belgio evehendis. In de *Annales Academ. Rheno-Trajectinae*, 1821-1822.

Beantwoording der vragen: verdient de vaccine thans nog als voorbehoedmiddel tegen de kinderziekte te worden aangeprezen? *En wat heeft daaromtrent de Utrechtsche kinderziekte epidemie van het jaar* 1823 *geleerd?* In de *Algem. Vaderl. Letteroefeningen*, 1824. D. XXXIV. St II. bl. 116.

Over de Walvischaardige dieren op onze kusten. In den *Algem. Konst- en Letterb.* 1825. D. I. bl. 315.

Over de kristallisatie van het keukenzout. In de *Bijdragen tot de Natuurkundige Wetenschappen*, *verzameld door van Hall*, *Vrolik en Mulder*, 1826. D. I. bl. 121.

Over den crocodilus biborcatus. In dezelfde *Bijdragen*, 1828. D. III. bl. 329.

Over eenen Hoorn en een gedeelte des Bekkeneels van Bos primigenius, *in Februarij* 1825 *bij de Eembrugge gevonden*, *met afbeeldingen*. In de *Nieuwe Verh. van de* 1*ste klasse van het Kon. Ned. Instituut*. 1831. D. III. bl. 74.

Bijdragen tot de natuurlijke geschiedenis van den Walrus (trichecus rosmarus, *Linn.)*, *en de kennis der verscheidenheden welke onder deze dieren voorkomen*. Met 1 tab. In bovengenoemde *Bijdr. van van Hall*, enz. 1831. D. VI. bl. 360 volg, en 392 volgg.

Bijdrage tot de kennis der fossile Zoogdieren, *in Noord-Nederland gevonden*. In de *Nieuwe Verh. der eerste klassë van het Kon. Ned. Instit.* 1840. D. VIII.

Beschouwing van het linker gedeelte des bekkens van eenen Olifant, *in November* 1839, *bij Doesburg aan den IJssel gevonden*. In dezelfde *Verh.* 1842. bl. 324 volgg.

De volgende vertalingen zagen van hem het licht:

Kort berigt wegens de kwaadaardige koorts welke in Phila-

delphia heerschte; door R. Carey, *uit het Engelsch vertaald door N.C. de Fremery*, Haarl. 1794. 8°.

Grondbeginselen der scheikunde, *door Lavoisier*, *uit het Fransch vertaald*, *met aanmerkingen en bijvoegselen vermeerderd door N.C. de Fremery en P. van Werkhoven*, Utr. 1800. 8°. 2 deelen.

Eindelijk zette hij, op last van koning L o d e w i j k , het werk van J.A. C h a p t a l : *la Chimie appliquée aux arts*, in het Hollandsch over onder dezen titel:

Grondbeginselen der scheikunde, *op de kunsten toegepast*, *vertaald en met aanmerkingen vermeerderd*, Utr. 1808. 8°. met pl.; en gaf hij met de Heeren C.G.C. R e i n w a r d t en S. S t r a t i n g h een: *Verslag van het scheikundig onderzoek van het aqua Binelli*, in den *Algem*, *Konst- en Letterb.* 1834. D. I, bl. 98.

Hij liet eene keurige verzameling van voorwerpen uit de natuurlijke geschiedenis en van vergelijkende ontleedkunde na, waarvan de Catalogus, met voorredenen van Prof. A.A. S e b a s t i a n en Dr. M.C. V e r l o r e n , onder den titel van: *Catalogue des Musées d'histoire naturelle et d'anatomie comparée* enz. verscheen te Utrecht bij K e m i n k en zoon 1856.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. IV. bl. 173, *Nieuwe Algem. Konst. en Letterb.* in 4°. D. I. bl. 54, D. III. bl. 179, D. IV. bl. 105, 201, D. V. bl. 173, D. VI. bl. 146, D. XII. bl. 85; *Algem. Konst. en Letterb.* 1844, D. II. 369; v a n W i j k , *Algem. Wetensch. Woordenb*, C o l l o t d'E s c u r y , *Holl. Roem.* D. VII. bl. 155; *Redevoering over N. C. de Fremery*, *door W Vrolik*, *Hoogleeraar te Amsterdam*, *gehouden den* 24sten Mei 1845, *in de algem. Verg. der Holl. Maatsch. te Haarl.*; B o u m a n , *Oratio et instituta academica*, *quae septimo decimo seculo fuerunt in patria*, *cum iis*, *quae nunc ibidem sunt*, *breviter comparans*, *et memoriam celebrans Frederici Sigism. Alexander*, *Nicol. Corn. de Fremery* etc. *dicta publ. die* 3 *mensis April.* 1845. etc. *Acced. annot. literar. T. a R.* 1845; A. K o p s , *in Nederl. Lancet*, D. VII. bl. 495 volg.; *Ersch und Gruber*, *Allgem. Encyolop. der Wiss. und Künste*, Bd. XLIX, S. 137; H o l t r o p , *Bibl. Medico-Chirurg.* p. 65, 100, 101, 290; v a n d e r B o o n , *over de ontleedk van den mensch*, bl. 243, 254; M u l l e r , *Cat. van Portrett.*; v a n L e e u w e n , *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 333, 339, 341.

[Petrus Johannes Isaäcus de Fremery]

FREMERY (PETRUS JOHANNES ISAäCUS DE), zoon van den voorgaande, werd geboren te Utrecht den 29sten April 1797 en studeerde aan de Hoogeschool zijner geboorteplaats, waar hij den 10den Mei 1819 tot Doctor in de geneeskunde, na het verdedigen eener *Dissertatio medica de hydrope ligamentorum uteri* (Traj. ad Rhen. 1819. 8°.) en later tot Doctor in de vroedkunde en natuurlijke wijsbegeerte werd bevorderd. Benoemd tot buitengewoon Hoogleeraar te Utrecht, in de scheikunde toegepast op de kunsten, aanvaardde hij die betrekking den 24sten Junij 1829, met eene redevoering: *de ratione*, *qua chemia artibus adhibita*, *in commune patriae emolumentum op-*

time tradatur (Traject. ad Rhen. 1829. 4°). De betrekking van Hoogleeraar aan 's Rijks Veeartsenijschool te Utrecht nam hij waar tot den 1sten April 1851. Bij een veelomvattende praktijk als geneesheer, was hij lid en secretaris der commissie van geneeskundig onderzoek en toevoorzigt in de provincie Utrecht, voorzitter der plaatselijke commissie van geneeskundig toevoorzigt in de stad Utrecht, hoofdbestuurder der Nederlandsche Maatschappij ter bevordering der Pharmacie. Aan het departement der Maatschappij te Utrecht schonk hij het Pharmacognostisch kabinet zijns vaders, tot een aandenken aan dezen. Hij werd den 26sten October 1851 tot buitengewoon lid der Koninklijke Akademie van Wetenschappen benoemd en in 1853 tot Ridder der orde van den Nederlandschen Leeuw. Eene beroerte maakte binnen weinige uren, den 7den September 1855, een einde aan zijne werkzame loopbaan. Hij was gehuwd te Utrecht, den 4den Januarij 1821, met M a r i a K o p s , dochter van J a n K o p s , Hoogleeraar bij de Faculteit der wis- en natuurkunde aldaar, en van C a t h a r i n a D a a m s . Er bestaat eene lithographie van P.W. v a n d e W e i j e r , naar N e u m a n , in fol. voorstellende zijn borstbeeld regts in toga enz. in een rand, waaronder het facsimilé zijner naamteekening.

Hij schreef:

Specimen Zoölogicum sistens observationes praesertim osteologicas de Casuario Novae Hollandiae, Traj. ad Rhen. 1819. 8°. cum fig.

Verslag van het werktuig door Romershausen uitgevonden om door middel van drukking der lucht, *extracten*, *tincturen en infusien te bereiden*. In den *Algem. Konst. en Letterb.* 1820. D. I. bl. 130.

Scheikundige ontleding van het gas, *verkregen uit twee runderen*, *welke aan opgeblazenheid leden*. In het *Vee-Artsenijkundig Magazijn door A. Numan*, 1828. D. I. St. II. bl. 300.

Archief voor den Aziatischen braakloop en al wat daartoe betrekking heeft, *in de stad en provincie Utrecht* enz. *en onder medewerking van anderen*, Utr. 1832-1834. 8°. 3 stukken.

Verhandeling over het zuiveren van besmette goederen, *vooral door hooge temperatuur*, *benevens beschrijving van den toestel hiertoe gebruikt*, *tijdens het heerschen der Cholera te Utrecht*, Utr. 1833. 8°.

Over de vervaardiging van nieuw zilver. In het *Tijdschrift ter bevordering van Nijverheid door van der Boon Mesch* enz. 1839. D. V. bl. 512.

Het leven en de werkzaamheden van J. Bleuland. In de *Algem. Konst. en Letterb.* 1839. D. II. bl. 418, 435, 450.

Oratio inauguralis de Jano Kopsio, *ejusque in patriam meritis*, Traj. ad Rhen. 1849. 8°.

Herinneringen aan het leven en de werkzaamheden van Jan Kops. In den *Utrechtschen Studenten Almanak*, 1850.

Over de geschiktheid van sommige kleuren om rickende stoffen in zich op te nemen.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1829. D. I. bl. 227, 1855, bl. 70, 293; *Jaarb. van het Kon. Ned. Instit.* 1850. bl. XXVII; H o l t r o p , *Bibl. Medic-Chirurg*. p. 101; *Hulde van het Utrechtsch Departem. der Ned. Maatsch. tot bevord. der Pharm. aan de verd. van den Hooggel. Heer P.J.I. de Fremery*, enz.

[Diderik Anne de Fremery]

FREMERY (DIDERIK ANNE DE), zoon van N i c o l a a s d e F r e m e r y , Schepen en Vroedschap te Gorinchem, en van L u c r e t i a F r e d e r i c a v a n H o r b a g , dochter van Mr. D i e d e r i k v a n H o r b a g , opperhoofd des handels en ambassadeur des Keizers van Japan, en van A n n a B o v i e , werd geboren te Gorinchem den 13^{den} Januarij 1777 en overleed te Oisterwijk bij 's Hertogenbosch den 2^{den} Februarij 1855. In 1795, alzoo op achttienjarigen leeftijd, werd hij aangesteld tot 2de luitenant bij de 7de halve brigade, en woonde reeds in het volgende jaar den veldtogt in Duitschland, onder de bevelen van den generaal D a e n d e l s bij. In 1797 werd hij onder dienzelfden bevelhebber, met de expeditionnaire divisie die naar Engeland bestemd was, op de reede van Texel ingescheept, en in 1799 vinden wij hem weder bij de armee van het centrum in Noord-Holland, onder den Generaal D u M o n c e a u . Hier woonde hij de gevechten bij Zijperdijk, Warmonhuizen, Bergen en Koedijk bij, en werd hij bij Bergen door een geweerschot in de dij gewond. Kort daarna, den 10^{den} April 1800, werd hij tot 1ste Luitenant benoemd, en bleef in Noord-Holland bij het 8ste regiment van de Bataafsche infanterie van linie dienst doen. Dat hij zich ook in die tijden van momentaneele rust van de gunstigste zijde deed kennen, blijkt onder anderen uit eene verklaring van den chef van den generalen staf der troepen in het kamp van de Helder, waarin wij van hem lezen: ‘Cet officier distingué sur tous les rapports mérite les plus grands éloges de ma part pour les bons services qu'il a rendus.’

In 1804 werd hij met het 8ste regiment ingedeeld bij de expeditionnaire troepen, die in het kamp van Zeist, onder den Generaal M a r m o n t vereenigd waren, woonde in 1805, ingedeeld bij de divisie van den Generaal G r o u c h y , den veldtogt tegen de Oostenrijkers bij, en was tegenwoordig bij de berenning en de capitulatie van Ulm. De aanhoudende marschen en bivouaks hadden zijn sterk gestel aangetast, zoodat hij, ten gevolge van een ongemak aan den voet, vierentwintig dagen in het hospitaal te Augsburg moest doorbrengen, hetwelk hij den 19^{den} November verliet, om met twee en twintig man eenige wagens met geld en krijgsbehoeften naar Weenen te brengen, van waar hij in December tot zijn regiment terugkeerde.

In 1806 woonde hij, onder de bevelen van den Koning van Holland, den veldtogt in Pruissen bij, en was tegenwoordig bij den slag en het beleg van Hameln. Hij was in den loop van

dat jaar aangesteld tot 1ste Luitenant-adjudant majoor bij de garde van den Koning van Holland, en bleef daarbij tot October 1807, toen hij door de vermindering der garde geplaatst werd bij het 2de regiment Hollanders.

Het is bekend welk eene gewigtige rol de smokkelhandel in ons land speelde, ten tijde van de regering van Koning L o d e w i j k . Door het gouvernement voor het uiterlijke verboden, werd hij oogluikend toegestaan en bevorderd. De militaire magt tot het beletten van dien handel gedetacheerd, had eene uiterst moeijelijke taak. In het begin van 1808 werd ook de Luitenant d e F r e m e r y tot dat einde in Oost-Friesland gestationeerd; en in 't midden van velen, die zich daarbij vrij aanzienlijke sommen wisten te verwerven, met manschappen, die overvloed van geld hadden en gouden horologies op zak droegen, wier herkomst aan geen twijfel onderhevig was, ten doel aan de meest verleidelijke aanbiedingen, en toch door al die omstandigheden buiten magte zijne taak in al haren omvang uit te voeren, gedroeg hij zich steeds met de striktste eerlijkheid, en was door niets van zijn pligt af te brengen, zelfs niet door de klaarblijkelijke onmogelijkheid om te vervullen wat hem was opgedragen. Deze regtschapen handelwijze mag dan ook wel de oorzaak geweest zijn, dat men hem van dat tooneel der geprivilegeerde smokkelarij wegnam en hem de order gaf naar Spanje te marcheren. Dit oorlogstooneel was het voornaamste van zijne belangrijke militaire loopbaan. Van 1808 tot 1814 diende hij daar achtereenvolgens onder de bevelen van den Koning van Spanje, den Maarschalk V i c t o r , den Generaal S e b a s t i a n i , den Maarschalk S o u l t , de Generaals C a f f a r e l l i , C h a s s é , C l a u z e l , de Kolonels P f a f f e n r a t h , A b e r s o n en anderen. Hier woonde hij, behalve eene menigte schermutselingen, vooral met de Guerilla's, de volgende veldslagen en gevechten bij: in 1809 den 17den Maart Mesa d'Ibor, 18 Maart Val de Canjas, 28 Maart Medellin, 27 en 28 Julij Talavera de la Reyna, 5 Augustus Aranjuez, 9 Augustus, Toledo, 11 Augustus, Almonacid, 18 November Aranjuez, 19 November Ocana; 1810, 18 Junij la Solano, 21 Junij Alcaras, 25 September Argamasilla, 4 October Portillano, 11 November Algondo, 4 December la Calsada; 1811, 11 en 14 April Almasette, 15 Julij Ubeda, 17 Julij Torre et Molino Alto, 14 Augustus Casorlo; 1812, 6 Augustus Pancorbo, 24 Augustus Posa; 1813, 1 Januarij Arsenega, 2 Januarij Ville-Nueva, enz.

Uit deze eenvoudige opgave reeds blijkt het, welk aandeel hij aan de gebeurtenissen van dien tijd op dat moeijelijke oorlogstooneel genomen heeft. Eene aanteekening van zijne eigene hand geeft ons een soort van itinéraire, die bijna dag voor dag de plaatsen opgeeft waar hij zich bevond, waaruit eenigermate de kracht en inspanning kunnen afgemeten worden

die daartoe werden vereischt. Zoo vindt men daarin bijvoorbeeld een tijdsverloop van nog geen twee maanden, gedurende hetwelk, behalve de gevechten die er werden geleverd en waarbij hij tegenwoordig was, niet minder dan vijf en twintig nachten gebivouakkeerd werd. Overal en ten allen tijde onderscheidde hij zich in die moeijelijke periode zijns levens door onomstootbare koelbloedigheid en dapperheid. Als een karakteristiek bewijs daarvan is ons verhaald geworden, hoe hij gewoon was, als er heete oogenblikken op handen waren, met de grootste kalmte zijne pijp te stoppen, welk voorbeeld van verachting van 't gevaar nooit naliet, gunstig op het moreel zijner manschappen te werken. Zij waren hier dan ook zoo aan gewoon, dat zij in die gevallen al reeds vooruitzagen wat er komen zou. ‘Jongens,’ zeiden ze dan tot elkander: ‘'t zal er weêr spannen; de oude stopt zijn pijp.’

Bij den hierboven aangehaalden slag van Mesa d'Ibor, 17 Maart 1809, hadden de Spanjaarden eene sterke stelling ingenomen. Vier regimenten van het Duitsche legioen hadden vruchteloos na elkander die stelling aangevallen, toen eindelijk het 2de regiment Hollanders, na een moeijelijken marsch op één gelid door het gebergte, en hoewel het veel door het vijandelijk vuur geleden had, de stelling aanviel, overvleugelde en vermeesterde. Hierbij onderscheidde de luitenant d e F r e m e r y zich bijzonder door zijne dapperheid.

In Julij 1809 verliet het korps Estramadura en plaatste zich tusschen Madrid en Talavera de la Reyna, ten einde de vijandelijke armee, die uit Portugal kwam, haren togt naar Madrid te beletten. Den 25sten, 26sten en 27sten dier maand nam het Hollandsch regiment deel aan den grooten slag bij Talavera de la Reyna. Ook hier was het gedrag van d e F r e m e r y , als altijd, een voorbeeld van dapperheid, vooral bij het ontzetten der vaandels. Na den slag bij Almonacid te hebben bijgewoond nam hij, den 28sten November, eveneens deel aan dien bij Ocana, waar de armee onder Koning J o s e p h en den Maarschalk V i c t o r ruim 23000 gevangenen maakte. Ten gevolge van zijn loffelijk gedrag was hij, den 6^{den} September, tot Kapitein bij de voltigeurs van zijn toenmalig regiment aangesteld geworden.

Den 8sten Augustus 1812 ging hij over als Kapitein eener grenadier-kompagnie bij het 130ste Fransche regiment van linie. De Hollanders kregen nu de eervolle, doch moeijelijke opdragt, de gevangenen in onderscheidene kolonnes naar Bayonne te brengen; eene hoogst bezwaarlijke taak, op dat terrein en bij den geest die de Spaansche natie bezielde. Met het meeste beleid en met dezelfde onwrikbare dapperheid kweet zich de Kapitein d e F r e m e r y ook hier van zijnen pligt. Een geruimen tijd bleef het Hollandsche regiment belast met het geleiden van gevangenen, koeriers, generaals, krijgsbehoeften enz., wat tot

eene menigte kleine gevechten aanleiding gaf, waaronder een tweedaagsch gevecht bij het escorteren van den Generaal S e b a s t i a n i door de Sierra Morena, in hetwelk d e F r e m e r y zich aan het hoofd zijner voltigeur-kompagnie bijzonder onderscheidde. Later bragt het bataljon den maarschalk M o r t i e r veilig door het gebergte, terwijl het daarna den maarschalk V i c t o r, onder gestadige kleine gevechten uit la Mancha naar Bayonne geleidde.

In 1812 trok de divisie uit la Mancha naar de Baskische provincien om tegen den partijganger M i n a te ageren. Het bataljon moest bij dien togt een groot konvooi van gevangenen, een veertigtal generaals, hoofd- en andere officieren, roerende goederen van allerlei aard van Koning J o s e p h, waaronder de kostbaarhed en der Spaansche kroon enz. geleiden. Bij Pancorbo gekomen, werd het eensklaps aangevallen door den partijganger L o n g a z, die zich daar in eene hinderlaag had geplaatst. 3500 man infanterie en kavalarie met twee stukken geschut vielen op het bataljon, dat slechts 500 man sterk was, en nog daarenboven een konvooi te geleiden had, aan. De strijd werd evenwel niet alleen volgehouden, maar met roem geëindigd; het konvooi defileerde zonder eenig verlies en kwam behouden te Pancorbo. Niet weinig bragt hiertoe de houding van den Kapitein d e F r e m e r y bij, aan wien de gewigtige taak was opgedragen, met zijne flank-kompagnie, bij welke ook zijne twee officieren H e r c k e n r a t h en C o l s o n A b e r s o n zich loffelijk onderscheidden, de uiterste achterhoede te vormen. In dit gevecht, hetwelk den roem door de Hollandsche wapenen in Spanje reeds behaald, aanmerkelijk vermeerderde, verloor het bataljon twintig dooden en tachtig gewonden.

In 1813 was de Kapitein d e F r e m e r y gedurende negen maanden geblokkeerd in de vesting Santona, die aan de landen zeezijde door de Engelschen en Spanjaarden was ingesloten, en onderscheidde zich ook daar weder door zijne dapperheid bij menigvuldige uitvallen. Den 29sten September kwam er eene Fransche sloep in de vesting aan, die door het blokkade-eskader had weten heen te komen, en bragt hem onder anderen de tijding, dat hij reeds den 2^{den} April tot Luitenant-Kolonel, Chef de bataillon benoemd was, tegelijk met de order om zich onmiddellijk naar Parijs te begeven. Hoe hagchelijk de onderneming ook ware, begaf hij zich toch onverwijld in de sloep, en het gelukte hem daarmede aan de waakzaamheid der Engelschen te ontkomen. Zoodra hij op de Fransche kust geland was, reisde hij dag en nacht door naar Parijs, waar de orde voor hem gereed lag, deel te nemen aan den veldtogt in Duitschland. De gebeurtenissen hadden intusschen den bekenden, bij Leipzig, voor Napoleon zoo noodlottigen loop genomen; d e F r e m e r y bleef dien ten gevolge tot November in Parijs, eene nadere bestemming afwachtende,

die hem toen gegeven werd. Hij kreeg den last zich naar Brussel te begeven en daar een bataljon Belgische militie te organiseren. Met den meesten ijver kweet hij zich hiervan, hoewel de bezwaren niet gering waren, daar hij zijn bataljon moest zamenstellen uit een geheel ongeregelde massa, waarbij niemand was die eenig denkbeeld van het militaire had, en waaruit hij toch zijn geheele kader moest kiezen. En het duurde slechts zeer korten tijd toen hij zijne manschappen reeds in het vuur moest brengen. Met zijn bataljon ingedeeld bij het 1ste korps der groote armee onder den generaal M a i s o n , nam hij den 24sten Januarij 1814 aan het gevecht bij Luik, den 28sten Januarij aan dat bij Leuven deel. Wanneer men nagaat, dat bij die jonge soldaten nog enkele waren, die gedurende de aanvallen van den vijand met de lading moesten geholpen worden, dan voorzeker moet men den Chef hoogelijk roemen, die er zulk eene schitterende uitkomst mede verkreeg, dat in de legerorde van 29 Januarij 1814, onder anderen van hem gezegd wordt: ‘La bravoure et le sangfroid que les officiers, sousofficiers et soldats ont montré en imposèrent à l'ennemi. Il n'osa pas entamer les tirailleurs, et après diverses charges infructueuses, il fut forcé de respecter deux petits carrés que formaient le 72me et la compagnie de voltigeurs de la garde,’ enz. En verder: ‘Le général en chef se plaît à louer hautement l'intrépidité avec la quelle on a combattu,’ enz.

Alleen hieruit zou men dus reeds bij gevolgtrekking kunnen opmaken, welk aandeel de wakkere bataillonschef aan deze feiten moet gehad hebben; maar wanneer wij daarenboven vermeld vinden, dat in het eerste gevecht zijn paard door zeven kartetskogels gedood werd, terwijl een achtste hem eene kneuzing aan de knie toebragt; dat hij in het tweede weder eene wond aan het been bekwam, door een der drie kogels die ook daar zijn paard neêrvelden; dan verkrijgen wij de zekerheid, dat hij weder als altijd geweest is op de plaats, die hij voor de plaats der eer hield, dat is, in het heetste van den strijd. Hij werd dan ook den 6^{den} Februarij daaraanvolgende benoemd tot Ridder van het Legioen van Eer; eene onderscheiding reeds lang door hem verdiend, maar die de loop der omstandigheden en de min of meer valsche positie, waarin de Hollandsche troepen, ingedeeld bij een Fransch leger, in dienst van den Spaanschen Koning zich bevonden, hem tot nu toe had onthouden. Later vinden wij hem bij de reserve-armee van den Generaal T i n d a l .

Het is overbekend, onder welke verschillende omstandigheden de overgang van de Hollandsche officieren uit het Fransche leger naar het onze plaats had. De Luitenant-Kolonel d e F r e m e r y achtte zich, door zijn eed aan N a p o l e o n gedaan, verbonden, en hoewel de Franschen de vreemde officieren begonnen te wantrouwen en ook hem naar het 113de regiment

overplaatsten, van waar evenwel de Minister van oorlog, op aandrang zijner chefs, hem weder bij zijn vorig korps terug plaatste, bleef hij den Keizer tot aan diens val getrouw, en eerst toen, niettegenstaande men hem bij het Fransche leger den rang van Kolonel aanbood, verzocht en verkreeg hij zijn ontslag en vertrok den volgenden morgen naar zijn vaderland. De volgende brief, door al de officieren van zijn bataljon onderteekend en hem overhandigd, was een streelend bewijs hunner hoogachting, en moge hier eene plaats vinden, omdat hij waarheid bevat in den volsten zin des woords:

72me Régiment de ligne, *2e bataillon*. Nous soussignés officiers du 2e bataillon du dit régiment, certifions et attestons que monsieur de Fremery, chef de bataillon, Chevalier de la légion d'honneur, s'est toujours conduit avec honneur et probité, que dans les différents combats que nous avons livrés aux ennemis de la patrie, il a toujours montré le sangfroid et l'intrépidité qui caractérise le vrai courage; qu'il a constamment mérité notre estime et notre confiance, et qu'il a cherché, par tous les moyens possibles, à faire le bonheur de ses subordonnés, tant par une sage administration, que par une équité que rien n'a jamais pu troubler. Nous aurions manqué à notre devoir le plus essentiel, si au moment de perdre notre brave commandant, nons ne lui donnions une preuve authentique de notre amour et nous ne lui exprimions d'une manière au-delà de toutes expressions, combien sa perte nous est sensible. Maubeuge, le 14 Mai 1814. *Volgen de Handteekeningen*.

In zijn vaderland teruggekomen, vond hij de plaatsen bezet; hij bleef dus gedurende eenigen tijd op halve soldij en werd eerst den 18den October 1814 aangesteld tot Majoor met den rang van Luitenant-Kolonel (rang nemende van den 26sten Junij 1814) bij het 2e bataljon Hollandsche militie-infanterie. Den 2den bataljon landmilitie, dat te Brugge moest worden opgerigt. Den 5den Mei 1825 werd hij Kommandant van het depôt der 2e afdeeling infanterie, den 20sten December 1826 Kolonel en plaatselijk Kommandant te Ostende, en den 21sten Julij 1828 in denzelfden rang te 's Hertogenbosch geplaatst. Ook hier kweet hij zich bijzonder van zijne moeijelijke taak in de dagen der Belgische omwenteling, en mogt dan ook den 23sten Mei 1835 een blijk van zijner Majesteits goedkeuring ontvangen, ter zake van buitengewone diensten gedurende die tijdsomstandigheden. Den 19den Februarij 1839 benoemd tot Generaal-Majoor, werd hij den 27sten April 1840 op pensioen gesteld. Bij zijn vertrek uit 's Bosch, ontving hij van den stedelijken raad een brief, waarin deze verzekerde, steeds met dankerkentenis te zullen gedenken aan de veelvuldige diensten, door hem in zijne hoogstmoeijelijke betrekking, in de hagchelijkste tijden, zoo aan de stad als aan de ingezetenen bewezen.

Omtrent zijn karakter schreef, in 1855, een zijner wapenbroeders en chefs: ‘Van 1795 tot 1813 met de Fremery gediend en vele dagen van gevaar met hem doorgebragt hebbende, heb ik hem leeren kennen als een allerbraafst soldaat, bijna zonder wederga; zijne leer bestond uit lijdelijke gehoorzaamheid, zonder morren of tegenstreven te volbrengen wat hem gelast werd, stipte gehoorzaamheid te vorderen van alle ondergeschikten, een goed voorbeeld in alles te geven en zorg voor allen te dragen, waardoor zijne bevelen vollediger werden uitgevoerd; volmaakt eerlijk man, braaf in den volsten zin, overleggende en trouw in alle geldelijke zaken, zoo voor zich zelven als voor zijne ondergeschikten, uiterst dapper zonder roekeloosheid, een trouw vriend, die liever zich zelven dan zijne vrienden of bekenden te kort zou doen; iemand die in al zijn doen er naar streefde den roem der Hollandsche wapenen te verhoogen, zonder eigenbelang of bijkomende inzigten.’

Te Oisterwijk, bij 's Hertogenbosch, is hij, den 21sten December 1817 getrouwd met Wilhelmina Schreuder, dochter van Cornelis Valentijn Schreuder en van Catharina Rappard, welke echter spoedig in het kraambed overleed, en te Helvoirt den 31sten December 1820 met Antonia de Sille, dochter van Johannes de Sille en van Johanna Kuijpers, uit welk tweede huwelijk vier zonen en drie dochters zijn geboren. Zijn portret is opgenomen in het groot historisch schilderstuk ten stadhuize te 's Hertogenbosch.

Zie Bosscha, *Ned. Heldendaden te Land*, D. III. bl. 332, 354, 370, 380; L.C. de Fremery, *Levenssch. van wijlen den Generaal-Majoor de Fremery*, in den *Militaire Spectator*, 1855.

[Alexander Frensel]

FRENSEL (ALEXANDER), Kapitein ter zee op het fregat *Tobago* van 24 stukken, was met dit schip onder het smaldeel van den Vice-Admiraal François van Aerssen van Sommelsdijk, naar de Middelandsche zee bestemd in 1725. Hij geraakte op de hoogte van kaap Finisterre, door Kapitein Wittenhorst bijgestaan, in een hevig gevecht met een Algerijnschen roover van 46 stukken. Doch het kwetsen van Wittenhorst en andere omstandigheden waren oorzaak dat de roover ontkwam, schoon Frensel hem anderhalf uur najaagde. Het gebeurde werd in een krijgsraad onderzocht, en de beide Kapiteinen werden met eer voor hunnen moed en ijver bedankt. Korten tijd daarna maakten Frensel en Wittenhorst jagt op een anderen Algerijn *de Gouden Zon* van 50 stukken, die na veel moeite eindelijk in de baai van Tanger door de beide Kapiteins en den Vice-Admiraal vernield werd. In hetzelfde jaar was Frensel een der gemagtigden tot den vredehandel met Algiers, waarin hij gelukkig slaagde. In 1744 voerde hij bevel over de *Edam* van 54 stukken, bij de vloot onder den Luitenant-Admiraal Grave, die zich met de Engelsche vereenigde, doch niets uitvoerde, dan alleen dat Fren-

sel een rijk geladene Franschen St. Domingovaarder prijs maakte. Hij, zoowel als de Vice-Admiraal Schrijver en Kapitein Boudaan, klaagden zeer over den ellendigen toestand van hunne schepen en volk. Hij werd in 1750 tot Vice-Admiraal bevorderd en nog eens in 1751 naar Algiers gezonden met een smaldeel, ten einde met dien roofstaat vrede te maken, waarin hij gelukkig slaagde. Verder wordt er niets meer van hem vermeld.

Zie de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez.* D. V. bl. 43, 48, 54, 117, 122, 127, 239, 279, 290.

[Joachim Frentzel]

FRENTZEL (JOACHIM), of Frencelius, werd geboren te Camentz in den Opper-Lausnitz in 1611. Zijn vader heette Andreas Frentzel en zijne moeder Ursula Jenichem. Na eerst van Christoffel Faustus privaat onderwijs te hebben ontvangen, vertrok hij naar de Latijnsche school te Görlitz, en deed zich in 1632 als student aan de Franeker Hoogeschool inschrijven, waar hij op de geneeskunde, onder Menelaus Winsemius zich toelegde. Ten einde in zijn onderhoud te voorzien, gaf hij privaat onderwijs aan de zonen van Willem van Haren. Met een van hen vertrok hij in 1647 naar Parijs, maar moest in 1649 wegens het overlijden van den vader zijner kweekelingen terugkeeren. Hij begaf zich vervolgens, naar Padua, en verliet de Hoogeschool aldaar niet, dan na het verkrijgen van den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de geneeskunde. In Nederland teruggekeerd, zette hij zich te Grave neder, waar hem de regering tot stads Doctor aanstelde. Door invloed van zijnen voormaligen kweekeling werd hij, in April 1651, tot Hoogleeraar in de geneesen ontleedkunde aan de Franeker Hoogeschool, in de plaats van Johannes Antonides van der Linden, benoemd en den 22sten Mei als zoodanig ingehuldigd. Curatoren der Leidsche Hoogeschool boden hem in 1665 den leerstoel der geneeskunde aan, die door den dood van denzelfden van der Linden openstond, maar hij bedankte voor die aanbieding. Te gelijker tijd werd hij Ouderling der gemeente en in 1668 als afgevaardigde ter Synode gezonden. In Februarij 1669 overviel hem eene hoest gevolgd door eene bloedspuwing. Zich genezen wanende, vertrok hij in Maart naar Groningen, om eene zieke dame te bezoeken, en het was daar dat zijne ziekte terugkeerde en hij den 27sten van diezelfde maand overleed. De Hoogleeraar Philippus Matthaeus deed op hem eene lijkrede, die niet is uitgegeven. Frentzel was tijdens zijn verblijf te Grave gehuwd met Elisabeth Tulp, die hem in 1671 ontviel. Hij hertrouwde op het laatst van genoemd jaar met Gellia Moll, eenige dochter van Pieter Moll, Hoogleeraar in de Grieksche taal te Franeker. Zij schonk hem een zoon, die spoedig na de geboorte overleed. Van Frentzel ziet het licht:

Exercitationes Anatomicae ad historiam Mesenterii, Franeq. 1660. 4°.

Zie V r i e m o e t , *Ath. Frisiac.* p. 423-426; P a q u o t , *Mem.* T. II. p. 23.

[Dirk of Theodorus Ereres]

ERERES (DIRK of THEODORUS) werd te Enkhuizen in 1643 uit eene aanzienlijke en gegoede familie geboren. Hij wijdde zich aan de schilderkunst en bezocht Italië, van waar hij na genoegzame oefening naar Holland wederkeerde, waar hij zich spoedig bekend maakte door onderscheidene groote schilderstukken voor plafonds en zalen, die echter meer door naauwkeurigheid van teekening, dan door het koloriet uitmunten. Op het raadhuis te Enkhuizen en in het huis te Hondsholredijk waren stukken van hem voorhanden. Zich te Amsterdam ophoudende werd hij ziek, en overleed in 1693 onder weg naar zijne geboorteplaats.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Jeremias Frescarode]

FRESCARODE (JEREMIAS) werd geboren in 1683 te Guyenne in Frankrijk. Zijn vader was waarschijnlijk predikant te Montaud en moest in 1685 om de vervolgingen zijne standplaats verlaten. Na verblijf aan de Utrechtsche Hoogeschool werd hij, zoo als de Heer B o u m a n zegt, den 5den Maart 1703 als kweekeling der Harderwijksche Hoogeschool ingeschreven en bleef aldaar ten minste drie jaren studeren. Vreemd is het echter dat zijne beide Dissertatiën, hieronder vermeld, het jaartal 1701 dragen. Hoe dit zij, zeker is het dat hij in 1708 bevestigd werd tot Predikant te Maarsen, van waar hij in 1710 vertrok als Predikant bij de Waalsche gemeente te Rotterdam. Hij werd den 4den Julij 1713 aan de Geldersche Hoogeschool, eershalve, tot Doctor in de wijsbegeerte bevorderd en door de regering van Rotterdam tot Hoogleeraar der wijsbegeerte aan de Illustre school aangesteld. In 1748 emeritus geworden zijnde, overleed hij den 14den Junij 1749. Van hem ziet het licht:

Dissertatio Philologica de mensis veterum, Harderw. 1701. 4°.

Dissertatio Philologica de poculis veterum, Harderw. 1701. 4°.

Zie B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoogesch.* D. II. bl. 197; v a n H a r d e r w i j k , *Naaml. der Pred. te Rott*. bl. 134; v a n L e e u w e n , *Cat. der provinc. Bibl. van Friesl.* bl. 95.

[Casimir Freschot]

FRESCHOT (CASIMIR), in Frankrijk uit protestantsche ouders geboren, vlugtte van daar, na de opheffing van het edict van Nantes, naar Holland, waar hij door het schrijven van de navolgende werken in zijn levensonderhoud voorzag. Zij zijn getiteld:

Histoire abrégée de la ville et province d'Utrecht, Utr. 1713. 8°.

Actes, *mémoires et autres pièces concernant la paix d'Utrecht*, Utr. 1714-1715. 12°. 6 vol.

Histoire du congres et de la paix d'Utrecht, *comme aussi de celle de Rastadt et de Bade*, Utr. 1716. 12°.

Histoire amoureuse et badine du congrès de la paix d'Utrecht, Utr. 1716. 12°.

Zie te Water, *Hist. van het verb. der Edel.* D. IV. bl 405; *Biographie Universelle*, T. VIII. p. 46.

[Albertus Frese]

FRESE (ALBERTUS), geboren te 's Gravenhage in 1714, was een leerling van Hendrik Carré en Theodoor Justinus Rheen. Hij schilderde, meest voor uitspanning, portretten en historiestukken, en overleed in zijne geboorteplaats in 1789. Hij was een beminnaar van oudheden en, welligt is hij dezelfde, die van 1732 tot 1772 met Christiaan Schaaf (zie aldaar) een aantal tooneelstukken vervaardigde, waarvan sommige op de Haagsche schouwburg vertoond zijn.

Zie van der Aa, *Nieuw Woordenb. der Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van Ned. Letterk. te Leiden*, D. I. b. bl. 189; Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Karel van Gavre, Heer van Fresin]

FRESIN (KAREL VAN GAVRE, Heer van) Zie GAVRE (KAREL VAN).

[Reinico of Rienk Fresinga]

FRESINGA (REINICO of RIENK), geboren te Franeker, diende den staat als militair, was, nog jongeling zijnde, tegenwoordig bij het beleg van Groningen in 1577 en als adelborst bij de verdediging van Steenwijk in 1580 en 1581. Hij schijnt de krijgsdienst verlaten te hebben, althans hij werd Burgemeester van zijne geboorteplaats en overleed als zoodanig tusschen 1590 en 1600. Hij schreef:

Memorien van den gedenckwerdigen dingen, *die er in den Nederlandschen Provincien van Frieslant*, *Overijssel*, *Omlanden*, *Drenthe*, *Grueningen ende Lingen*, *met heuren byliggenden frontieren*, *geschiet syn*, Devent. 1584. 8°.

Deze *Memorien*, waarvan G. Dumbar, in het 3de deel zijner *Analecta*, bl. 1-593, een met zeer vele aanteekeningen vermeerderde herdruk gaf, loopen van November 1576 tot Januarij 1582, en zijn, daar de schrijver meestal tegenwoordig was bij hetgeen hij beschreef, voor de geschiedenis zeer belangrijk. Hij behoorde tot de staatsgezinde partij, doch schreef met gematigdheid en onpartijdigheid, en is vooral belangrijk omtrent de gebeurtenissen gedurende het bewind van den Graaf van Rennenberg.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1062; Suffr. Petrus, *de Script. Fris. p.* 427; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr.* D. I. bl. 202, 551; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.* bl. 225, 451; *de Navorscher*, D. II. bl. 131.

[François Frets]

FRETS (FRANÇOIS) was Lid van de tweede Kamer der Staten-Generaal, President der Arrondissements regtbank te Rotterdam, Lid van het Koninklijk Nederlandsch Instituut en van het Provinciaal Utrechtsch Genootschap. Hij overleed in 1845

en deed zich als een zeer verdienstelijk regtsgeleerde en dichter kennen door zijne werken, die getiteld zijn:

Dirk Willemz, *dichtstuk.* In de *Werken der Holl. Maatsch. van fraaije kunsten en wetensch*. 's Hage, 1810. 8°. 4de deel. bl, 311-330.

De kracht van een cognossement, *en het regt van den houder verdedigd*, Rott. 1818. 8°.

Verhandeling ter beantwoording der vraag: Welke zijn de Regten, *het Aanzien en de Waardigheid der Regtsgeleerden in het Romeinsche Rijk geweest*, *van de vestiging van het gezag van Augustus tot de regering van Keizer Justinianus en deze ingesloten? En welke is de weldadige invloed geweest van die Regten en dat Aanzien*, *zoo op de openbare regtsoefening*, *als op den zedelijken toestand der Maatschappij*. In de *Prijsverhandelingen bekroond en uitgegeven door de derde klasse van het Koninklijk Ned. Instit.*, Amst. 1822. 4°.

Iets over het regt van den lastgever, *byzonderlyk in koopmanszaken*, Rott. 1824. 8°.

Proeve over de ware onafhankelijkheid der regterlijke magt, Rott. 1827. 8°.

Iets over de regterlijke magt, *en over de betrekking van den Koning tot dezelve*, Rott. 1827. 8°.

De uitvoerlijkheid van de wet op de regterlijke organisatie nader betoogd, Rott. 1829. 8°.

Aanmerkingen op het voorstel van eenige leden der Staten Generaal, *tot verandering der wet op de zamenstelling der regterlijke magt en het beleid der justitie*, Rott. 1829. 8°.

Vergelijkende berekening van het personeel en de bezoldiging voor de regterlijke magt, Rott. 1829. 8°.

Woorden over de scheiding tusschen Holland en Belgie in 1830 *en* 1832, Rott. 1832. 8°.

Bedenkingen betreffende eene uitbreiding van het openbaar entrepot te Rotterdam, Rott. 1837. 8°.

De Betrekking van den staat tot de godsdienst volgens de grondwet, Rott. 1837. 8°.

Zie d e J o n g , *Naaml. van Boek* bl. 180, 659, *Supplement*, bl. 42; B r i n k m a n , *Naaml. van Boek.; Jaarb. van het Kon. Ned. Inst.* 1848. bl. XXVIII; *Programma van het Prov. Utr. Genootsch.* 1845, bl. 4; *Cat. van de Prov. Bibl. van Friesl.* bl. 365.

[Johann Ernst Freubel]

FREUBEL (JOHANN ERNST) was te Rudolstad in 1728 geboren en werd aldaar Organist in de Waalsche garnizoenskerk. Hij vertrok in 1764 als zoodanig naar Vlissingen, in 1769 als Organist in de Luthersche Kerk te Middelburg en in 1770 te Bergen op Zoom. Hij overleed aldaar in 1776, Zijn zoon volgt.

Zie C a e c i l i a , *Alg. Muz. Tijdschrift*, 1846. bl. 17.

[Jan Louis Pieter Leonardus Freubel]

FREUBEL (JAN LOUIS PIETER LEONARDUS) was de zoon van den voorgaande en werd in 1763 te Namen geboren. Reeds

op zijn vijfde jaar kreeg hij onderwijs in de muziek van zijn vader en maakte zulke vorderingen, dat hij reeds in 1778 te Rotterdam als violist in den Hollandschen schouwburg werd aangesteld. Hij oefende zich verder theoretisch en gaf tevens eenige lessen. In 1788 zag hij zich als eerste altist aan den stads schouwburg te Amsterdam benoemd, vervolgens in 1800 tot eerste violist en in 1801 tot orchestmeester. Hij overleed als zoodanig den 21sten Mei 1828, den roem van een zeer verdienstelijk toonkunstenaar en bekwaam componist nalatende, van welk laatste een groot aantal doelmatige en aangename compositien getuigen kunnen.

F r e u b e l was gehuwd met Mejufvrouw S w a l w o u d t , die gedurende vele jaren eene zeer verdienstelijke actrice van het Hollandsche tooneel was. Zij overleed te Amsterdam den 17^{den} Februarij 1832.

Zie *Algem. Konst. en Letterb.* 1828. D. I. bl. 354; *Woordenb. der Zamenlev.*; C a e c i l i a , *Algem. Muz Tijdschr.* 1846. bl. 17, 81.

[Anna de Frey]

FREY (ANNA DE), geboren te Amsterdam, oefende zich onder de leiding van J. L a u w e r s in de teekenkunst. Zij vervaardigde fraaije teekeningen naar schilderijen van J a n S t e e n en andere voorname oude meesters. Zij schilderde ook met olieverw, blijkens eene schilderij berustende in het stads Museum te Frankfort, voorstellende, *Twee naaijende vrouwen*, *met een kindje* enz. (1786). Zij gaf ook les in het teekenen. Later in den echt getreden, is zij naar Manheim verhuisd, en aldaar, in 1808, in de kracht des levens overleden.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Johannes Peter de Frey]

FREY (JOHANNES PETER DE), broeder van de voorgaande, werd te Amsterdam in 1770 geboren. Ook hij genoot het onderwijs in de teekenkunst van zijnen schoonbroeder J. L a u w e r s . Meer neiging evenwel gevoelende voor de graveerkunst, legde hij zich met de borst op het plaatëtsen toe. Als zoodanig deed hij zich gunstig kennen, door een aantal hoogst verdienstelijke geëtste prenten naar schilderijen van de voornaamste meesters. De plaat naar R e m b r a n d t 's *Anatomische les*, thans berustende op het Museum te 's Gravenhage, was genoegzaam om voor altijd zijn roem te vestigen; een roem die hij zich met de linkerhand verwierf daar de regter hem ontbrak.

D e F r e y woonde reeds in 1806 te Parijs, werwaarts hij tot volmaking zijner kunst was heengegaan. In dat jaar maakte de *Annales de Calcographie* reeds met lof gewag van zijne voortbrengselen, die toen reeds tot een getal van twee en twintig gestegen waren, en waarvan een stel in de keizerlijke Bibliotheek te Parijs berustte. D e F r e y vervaardigde ook fraaije teekeningen, meestal stillevens, en overleed te Parijs in 1834.

Zie *Nieuwe Alg. Konst. en Letterb.* in 4°. D. XI. bl. 70, 71; *Algem. Konst- en Letterb.* 1807. D. I. bl. 406, 407; C o l l o t d'E s -

cury, *Holl. Roem*, D. I. bl. 128; van Eyuden en van der Willigen, *Geschied. der Vad. Schilderk.* D. III. bl. 344; Nagler, *Künstler Lexicon*, in voce; Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.;* Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch.*

[Johannes Frederik Freyer]

FREYER (JOHANNES FREDERIK), geboren in 1785, studeerde te Erlangen in Beijeren en werd in 1807 tot Predikant bij de Luthersche gemeente te Leeuwarden beroepen. Toen onder de Franschen het kerkgebouw dezer gemeente tot een pakhuis voor de Douanen, ter berging van aangehouden goederen, in beslag was genomen, werd hij naar den Minister van Binnenlandsche zaken, den Baron van de Capellen, afgevaardigd, en keerde met het bevelschrift tot ontruiming en herstelling der kerk in haren vorigen toestand terug. Hij vierde in 1817 het derde eeuwfeest der Kerkhervorming, en zijne toen gehoudene rede over Rom. 13 vs. 12, werd, met de bij de andere gemeenten gehoudene leerredenen, in het licht gegeven.

Sedert 1829 werd Freyer door eene keelziekte in zijn dienstwerk verhinderd, zoodat hem op zijn verzoek een proponent werd toegevoegd. Hij overleed te Leeuwarden den 13^{den} Mei 1831 en gaf, behalve de genoemde Hervormingsrede, naamloos, in het licht.

H. Zschokke, *Geschiedkundig tafereel van den tegenwoordigen toestand des Christendoms over den geheelen aardbodem*, *uit het Hoogduitsch met Aanmerkingen van G.H.M. Delprat*, Franek. 1823. 8°.

De Godsdienst naar den Bijbel, Leeuw. 1827. 8°.

Zie Schultz Jacobi en Domela Nieuwenhuis, *Bijdrag. tot de geschied. der Evang. Luth. Kerk in de Nederl.* St. V. bl. 200-203, 222.

[Johan Jacob de Freytag]

FREYTAG (JOHAN JACOB DE) werd in 1759 extraordinair Ingenieur en klom bij het wapen der genie op tot Generaal Majoor, waartoe hij in 1803 benoemd werd. Hij was in die betrekking Directeur van het Departement van Bataafsch Brabant langs de Schelde, en overleed in November 1805. Meerdere bijzonderheden zijn ons omtrent hem niet bekend. Hij werd in 1795 Directeur van het Zeeuwsch Genootschap der wetenschappen te Vlissingen, waar hij toen Intendant was van 's lands Dok en Sas.

Zie *Nieuwe Alg. Konst- en Letterb.* in 4°. D. III. bl. 91, uit medegedeelde berigten aangevuld.

[Everhardus Frieck]

FRIECK (EVERHARDUS). Zie FOECK (EVERARDUS).

[Arent Jans Fries]

FRIES (ARENT JANS) schreef:

Het Loon der Minnen. Een Treurspel oft Tragoedie, *inhoudende de Historie van Iphijs ende Anavareté*, Hoorn 1600.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.*

[Antonius Fries]

FRIES (ANTONIUS), een Geldersman, schreef:

Semita Spirituale, e Catholicis et probatis scriptoribus collecta, Colon. 1626.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 77.

[Robert de Fries]

FRIES (ROBERT DE). Zie ROBBERT DE VRIES.

[Lambrecht de Fries]

FRIES (LAMBRECHT DE) of d e V r e s e , stond in 1304 aan het hoofd der tegen-Hollandsche partij in Utrecht, terwijl J a c o b v a n L i c h t e n b e r g de Hollandsche partij was toegedaan. Toen Bisschop G u i v a n H e n e g o u w e n in genoemd jaar bij den togt op Duiveland was gevangen genomen, kwamen de beide partijen overeen alle veeten ter zijde te stellen. Dit verdrag werd spoedig door d e F r i e s geschonden en de burgerwoede barstte weder los. Na de uitwisseling van den Bisschop gelukte het dezen een tijdelijken zoen te treffen, waarbij L a m b r e c h t d e F r i e s en eenige zijner aanhangers evenwel buitengesloten werden. De strijd tusschen de ballingen en de Utrechtsche burgers duurde echter nog geruimen tijd, tot dat in 1310 andermaal een zoen werd getroffen, waarbij d e F r i e s met de zijnen andermaal werden uitgesloten. Verder wordt er van hem niets meer vermeld.

Zie A r e n d , *Algem. Geschied. des Vaderl.* D. II. St. II. bl. 54-56.

[Dirk de Fries]

FRIES (DIRK DE) was in 1572 oud Burgemeester te Haarlem en liet zich nevens Jonkheer C h r i s t o f f e l v a n S c h a g e n en den Pensionaris der stad, A d r i a a n v a n A s s e n d e l f t , gebruiken, om met Don F r e d e r i k d e T o l e d o te Amsterdam over de overgave van Haarlem te onderhandelen en eenige dagen uitstel te verzoeken. Toen hij ter laatstgemelde plaatse vernam dat R i p p e r d a de burgerij tot verzet had overgehaald, keerde hij niet terug, maar schreef nog een brief aan die van Haarlem om de regering te bewegen, tot het verzoeken van genade. De brenger van zijnen brief werd opgehangen.

Zie W a g e n a a r , *Vaderl. Hist.* D. VI. bl. 411, 412.

[Tjerk Hiddes de Fries]

FRIES (TJERK HIDDES DE). Zie omtrent hem en de overige leden van zijn geslacht op DE VRIES.

[Rommert Friesema]

FRIESEMA (ROMMERT), zoon van H e t t o F r i e s e m a , wiens naam ook F r i e s m a , F r i e s m a n en F r i s m a gespeld wordt, werd den 27sten Mei 1568 tot Grietman van Ooststellingwerf aangesteld, tot belooning dat hij de gebroeders B a t e n b u r g bij Harlingen ontdekt had. Wegens zijne Spaanschgezindheid werd hij afgezet en gebannen. Hij diende vervolgens de Spanjaarden en stierf te Groningen in 1581 aan eene wonde, welke hij in een gevecht tegen de staatsche ruiterij bekomen had.

Bezijden de voormalige vierschuur, op de kanselarij te Leeuwarden, vindt men aan den muur eene uitstekende vuist of gesloten hand, waaronder het volgende geschreven staat:

Deeze juist is in den jaare 1574, *den zeven en twintigsten October*, *ter ordonnantie van den Hove*, *gesteld tot memorie dat Carste Luitjes van Oosterwolde*, *Rommert Friesema*, *grietman over Stellingwerf Oosteinde*, *in zeekere executie na smaadige woorden ook feitelijk wedergestaan*, *gewond en ter aarde geslagen heeft*.

Zie *Tegenw. staat van Friesl.* D. II. St. I. bl. 92; v a n S m i n i a , *Nieuwe Naaml. van Grietm.* bl. 391.

[Hendrik Frieseman]

FRIESEMAN (HENDRIK) werd omstreeks 1755 geboren en genoot het onderwijs van den beroemden Franeker Hoogleeraar S c h r a d e r . Ons is niet gebleken of hij een akademische graad verworven heeft. Hij was eerst kostschoolhouder te Harderwijk, daarna Rector te Elburg en kwam in 1804 voor het Professoraat der historiën, welsprekendheid en Grieksche letterkunde aan de Harderwijksche Hoogeschool in aanmerking, welke betrekking hij zeker zou verworven hebben, indien daartoe J a n t e n B r i n k niet verkozen was. Later was hij Rector der Latijnsche school te Harderwijk, waar hij den 5^{den} April 1821 overleed. Behalve eenige *Critische Aanteekeningen*, die hij uit de nalatenschap van den Hoogleeraar S c h r a d e r het licht deed zien, gaf hij uit:

F. Avienne, *Descriptio orbis cum notis H.F.* Amst. 1786. 8°.

Lessen in de oude en nieuwe aardrijkskunde, 1*ste stukje*, Amst. 1801. 8°.

Nieuw Nederduitsch-Latijnsch Woordenboek, Zutph. 1810. 8°. 2 deelen.

Zie *Algem. Konst- en Letterb.* 1821. D. I. bl. 274; B o u m a n , *Geschied. der Geld. Hoogesch*, D. II. bl. 543, 544; d e J o n g , *Naaml. van Boek.*

[Johan Theodoor Baron van Friesheim]

FRIESHEIM (JOHAN THEODOOR Baron VAN), zoon van G o d f r i e d Baron v a n F r i e s h e i m , Generaal in dienst van Keizer F e r d i n a n d III, die hem bij diploma van den 29sten December 1640 den titel van Baron verleende, en van C a t h a r i n a A m i a , en broeder van J o h a n , Baron v a n F r i e s h e i m , geboren in 1630, en als Kolonel van een regiment infanterie in dienst van Venetië, bij de belegering van Candia in 1668 gesneuveld, werd in 1642 geboren. Na eerst als page van Prins W i l l e m III dienst te hebben gedaan, werd hij den 27sten April 1665 vaandrig in het infanterie regiment N i e u w l a n d , en doorliep verder alle rangen in het Nederlandsche leger, werd in 1689 Kolonel, in 1695 Brigagadier, in 1701 Generaal Majoor, in 1704 Luitenant-Generaal en in 1718 Generaal der infanterie.

Van dezen krijgsman is tot heden weinig bekend. Als Kapitein nam hij deel aan den oorlog van het jaar 1672 en later, en verder aan alle krijgsverrigtingen onder Koning W i l l e m III. Als Generaal Majoor onderscheidde hij zich in

1702 in het gevecht bij Ekeren, en vertrok in 1704 met den Luitenant-Generaal François Nicolaas Baron Fagel naar Portugal. Hij voerde op den 24sten April 1707 het bevel over het Nederlandsche voetvolk in den noodlottigen veldslag bij Almanza, en ofschoon zijne soldaten wonderen van dapperheid bedreven werden zij echter grootendeels vernield.

Uit Portugal teruggekeerd, waar hij na Fagel's vertrek het bevel over de Nederlandsche troepen gevoerd had, heeft hij het vaderland nog lange jaren gediend. Hij werd den 15den Februarij 1709 Gouverneur van Heusden en later van 's Hertogenbosch. In 1725 was hij eigenaar geworden van het regiment gardes te voet. Hij overleed te 's Hertogenbosch den 23sten Maart 1733, en werd te Heusden in de Hervormde kerk begraven onder eene prachtige graftombe, die hij daar bij zijn leven had opgerigt. Hij was gehuwd in 1678 met Anna Hesselt van Dinter en na haren dood met Elisabeth Doys. Hij verwekte uit zijn eerste huwelijk drie kinderen, als:

1°. Godfried, Baron van Friesheim, geboren den 11den November 1679, was Kolonel van een regiment infanterie en overleed den 5den September 1742. Hij liet bij zijne vrouw Charlotte Baronnesse Wilke een zoon en eene dochter na.

2°. Johan Frederik, Baron van Friesheim, geboren den 5den Augustus 1683, was Luitenant-Kolonel der infanterie en overleed te 's Gravenhage den 25sten Mei 1747. Hij was gehuwd in 1712 met Alida Johanna, Baronnesse van Leyden, in 1722 met Arnoldina Cornelia van Beaumont, in 1737 met Marie Aimée de Rapin Thoiras. Uit zijn eerste huwelijk liet hij na een zoon, Johan Theodoor, auditeur der domeinen van Oranje en later Kapitein der infanterie, en uit zijn derde huwelijk een zoon Johan Fredrik Godfried, geboren te 's Gravenhage, eerst page van den Prins van Oranje en daarna sedert 1753 Luitenant der infanterie. Op zijn verzoek eervol ontslagen, vestigde hij zich te Haarlem, alwaar hij in 1763 tot Commissaris van de kleine bank van justitie werd benoemd, en vervolgens Schepen werd in 1769, in 1771 Raad in de vroedschap en in 1772 Meesterknaap van de domeinen van Brederode. Hij was in 1760 gehuwd met Emerentia Helena van Jever, waarbij hij drie kinderen verwekte. Hij stierf den 2den Maart 1776.

3°. Catharina, Baronnesse van Friesheim, gehuwd met Willem Maurits Doys, die in 1709 bij Malplaquet sneuvelde, en daarna met den Generaal Hendrik Wecke.

Zie van Oudenhoven, *Beschrijv. der stadt Heusden*, bl. 212; Bosscha, *Neêrl. Heldendad, te land.* D. II. bl. 335; de Jonge,

Gesch. van het Ned. Zeewez. D. IV. St. II. bl. 417, uit particuliere berigten aangevuld.

[Meinert Friesse]

FRIESSE (MEINERT), waarschijnlijk in Friesland geboren, teekende op den 15den Augustus 1569 met nog vijf anderen een nader verdrag, waarbij men zich verbond de Spanjaarden te water en te land te benadeelen en al hunne goederen, lijf en leven op te zetten, ten einde de vrijheid der Hervormde godsdienst te handhaven en voort te planten. Hij zelf kon niet schrijven, zoo als blijkt uit het teeken, waarmede hij het verdrag bekrachtigde. Niet onwaarschijnlijk is het, dat hij dezelfde was met Kapitein Vriese, die als Watergeus onder de innemers van den Briel voorkomt en tegenwoordig was bij den mislukten aanval op Schoonhoven. Zeker is het dat hij niet dezelfde is met Meinart de Vries, die in 1581 te Enkhuizen, wegens langdurige zeeroverij, gestraft werd.

Zie te Water, *Verb. der Edel.* D. III. bl. 460, D. IV. bl. 276-278; van Groningen, *Geschied. der Watergeuz.*, bl. 235, 236; *de Navorscher*, D. IV. bl. 190. D. V. bl. 47.

[Benjamin Frieswijk]

FRIESWIJK (BENJAMIN), zoon van Willem Hendrik Frieswijk, Pensionaris van Leeuwarden, werd aldaar den 18^{den} April 1731 geboren. Hij studeerde eerst te Franeker, daarna te Utrecht, alwaar hij in 1753 proponent werd. Hij werd in 1754 predikant te Britzum, in 1763 te Zierikzee, in 1765 te Leeuwarden, in 1766 te Rotterdam en in 1772 te 's Gravenhage. Aldaar in 1804 emeritus geworden zijnde, overleed hij er den 4^{den} November 1809. Tijdens de onlusten van 1786 namen gecommitteerde Raden een besluit, om op hem en Petrus Nieuwland een waakzaam oog te houden, daar zij, in hunne leerredenen, als in hunne gebeden, de gemeente tot het deelnemen in de verschillende begrippen uitgelokt en aangezet, en alzoo van den predikstoel het smeulend vuur van oproer meer en meer aangeblazen hadden. Na de omwenteling werd dit besluit buiten werking gesteld, met kennisgeving dat zij van de schandvlek op hun geworpen, geheel gezuiverd waren.

Frieswijk was lid van het Genootschap: *Kunstliefde spaart geen vlijt*, en hij hanteerde nu en dan ook eens de lier. In de werken van dit Genootschap (D. V. bl. 174) komt van hem eene vertaling van de *Gewekte min* van de la Motte voor. Hij was gehuwd eerst met Isabella Allegonda Vegelin van Claarbergen, en daarna met Maria Adriana van Alphen. Zijne afbeelding door Schmidt geschilderd en door M.D. Sallieth gegraveerd, ziet in fol. het licht met het volgende bijschrift van den dichter Johan van Hoogstraten:

In Frieswijk schetst de kunst den braafsten menschenvrind,
Die, warsch van huichlaarij en echuw van broedertwisten.

Aan God en Land getrouw, Oranje en Vrijheid mint:
Een' schrandren Bijbeltolk en onbesproken Christen;
De Haagsche Kerkbruid zag 's Mans beeld - bleef spraakloos staan,
Zij drukte 't aan heur borst - en stortte een' heete traan.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XX. bl. 352, *Algem. Konst- en Letterb.* 1848. D. I. bl. 102; van Harderwijk, *Naaml. en Levensbijz. der pred. te Rotterd.* bl. 88, 89.

[Christoffel Frikius]

FRIKIUS (CHRISTOFFEL) of Frickius, schreef:

Reizen na en door Oost-Indien, enz. Amst. 1705. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek*. D, I. St. I. bl. 306; Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgave.) D. III. bl. 247.

[Pieter Fris]

FRIS (PIETER) schreef twee tooneelstukken, die getiteld zijn:

Hoop vol vrees, 1684.
Gerechtigheid vol moed, 1689.

Zie Witsen Geysbeek, *Woordenb. van Ned. Dicht.*

[Andries Frisius]

FRISIUS (ANDRIES) stond in 1649 aan het hoofd van een Nederlandsch gezantschap naar Jedo, om den Keizer van Japan tot zachtere maatregelen te bewegen tegen de Nederlandsche kooplieden. Hij was later Secretaris der hooge regering in Oost-Indie, teekende als zoodanig het in 1652 met den Koning der Ternatanen gesloten verdrag en keerde in 1661 als Bevelhebber der retourvloot naar het vaderland weder.

Zie Valentijn, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* (Nieuwe uitgave) D. I. bl. 128, 459; Teenstra, *Beschrijv. van de Ned. Overz*, *Bezitt.* bl. 638.

[Gemma Frisius]

FRISIUS (GEMMA). Zie GEMMA FRISIUS.

[Laurentius Frisius]

FRISIUS (LAURENTIUS) droeg dien naam omdat hij in Friesland geboren was. Hij legde zich aan buitenlandsche Hoogescholen, en voornamelijk in Duitschland, op de geneeskunde toe, en voegde bij de studie der Grieksche en Arabische talen ook die der wijsbegeerte. Hij zette zich als geneesheer te Metz neder en werd een der vermaardste geneesheeren van zijnen tijd genoemd. Hij leefde in de eerste helft der zestiende eeuw en was Pensionaris van Metz. Hij schreef:

Pocken-boexken inholdende een grontlicke ende heylsame gheneesinge der grusamigher Pocken, *enz. alleen mit den dranck des Hilligen Holts Guayaci*, *sonder ander groote oncosten van medicynen te ghebruyken*, Kampen. (z.j.) 8°.

Spiegel der Artzeny, Straatsb. 1518.

Synonyma Materiae Medicae, *sive simplicium Pharmacorum*, *Latinis*, *Graecis*, *et Arabicis vocabulis*. (Tijd en plaats van uitgave onbekend.)

Epitome opusculi de curandis pustulis, *ulceribus et doloribus morbi Gallici*, Basil. 1532. Ook onder de titel van: *De morbo Gallico*, *liber*, in het werk van A l o y s i u s L u i s i n u s *de morbo Gallico*. Venet. (1566-1567. 2 vol. fol.) T. I. p. 299-308.

Regimen salutis per rationem victus. (Tijd en plaats van uitgave onbekend.)
Defensio Avicennae, *Laurentio Frisio authore*. Geplaatst achter de *Epistolae Physicae Campegii*, Lugd. 1533. 8°.

Zie Suffr. Petrus, *de Scriptoribus Fris.* p. 130; Paquot, *Memoir.* T. II. p. 495, 496; Cohen, *Oude en Middel. geschied der gegeneesk*. bl. 442; Haeser, *Leerb. van de geschied. der Geneesk. vert. door Dr. Israels*, bl. 417.

[Neeltje Frisius]

FRISIUS (NEELTJE) vervaardigde een gedicht op de bevestiging van Albertus Snetlage tot Predikant te Purmerend in 1760.

Zie *Boekz. der gel. Wereld*, 1760. b. bl. 769, 770.

[Simon Frisius]

FRISIUS (SIMON). Zie VRIES (SIMON DE).

[Theophilus Frisius]

FRISIUS (THEOPHILUS) schreef:
Schriftuurlijk Onderzoek over het werk der bekeering, *zoo in Gelderland als elders in onze dagen*, *waarin aangewezen word*, *voornamentlyk tegen den Zeedemeester der Kerkelijken*, *dat deeze zaak zich niet laat beslissen door de menschelijke reden*, enz. Leeuw. 1751. 4°.

Zie van Abkoude, *Naamreg. van Ned. Boek.* D. I. St. V.

[Vincentius Frisius]

FRISIUS (VINCENTIUS) behoorde tot de Nederlandsche vlugtelingen, die tijdens de regering van Koningin Maria uit Engeland de vlugt naar Oost Friesland namen. Hij wordt genoemd als een der medehelpers aan de vertaling van het Nieuwe Testament uit het oorspronkelijke in het Nederduitsch.

Zie Kist en Royaards, *Nederl. Arch. voor Kerk Gesch*, D. IV. bl 294.

[Volcerus Frisius]

FRISIUS (VOLCERUS). Zie WESTERVOLTIUS (VOLCERUS).

[Friso]

FRISO wordt genoemd de stamvader der Friezen. Volgens het volksverhaal was hij een koningszoon uit Indië, die met zijne broeders Saxo en Bruno, na den dood van Alexander *de Groote* uit zijn vaderland verdreven en in het jaar 313 vóór onze tijdrekening met eene vloot in Friesland zou aangeland zijn. Zij zouden zich, ter plaatse waar thans Stavoren ligt, nedergeslagen en een tempel ter eere van hunnen afgod Stavo gesticht hebben. Onderlinge verschillen moeten de

broeders na verloop van dertien jaren uiteengedreven hebben, en zouden de Saksers van S a x o en de Brunswijkers van B r u n o hunnen naam ontleend hebben. F r i s o wordt alzoo als de eerste bestuurder van Friesland genoemd.

Ofschoon wij niet ontkennen dat dit verhaal omtrent den oorsprong der Friezen veel waarschijnlijks heeft, valt het echter moeijelijk te beslissen in hoever het waarheid bevat, boven de andere verhalen en meeningen die deswege gegeven zijn. Wij bekennen, met den Heer E e k h o f f , dat de hooge oudheid ons verhindert daaromtrent eenige zekerheid te bekomen. De over-

levering omtrent dezen Friso heeft intusschen aan den verdienstelijken Frieschen dichter Willem van Haren de stof opgeleverd voor een voortreffelijk heldendicht, hetwelk onder den titel van: *Gevallen van Friso*, *Koning der Gangariden en Prasiaten*, te Amsterdam in 1741 het licht zag.

Friso wordt gezegd getrouwd te zijn geweest met Hilla, dochter of zuster van Agathoclos, Koning van Tracië, bij wie hij onder anderen verwekte een zoon, Adel, die zijnen vader, na eene regering van 68 jaren, opvolgde en van wien wij in het eerste deel van dit Woordenboek gehandeld hebben.

Het verhaal omtrent een anderen Friso, een zoon van Gruno, die de stichter van de stad Vronen en alzoo van West-Friesland genoemd wordt, is even onzeker als dat van zijnen bovengenoemden naamgenoot.

Zie Schotanus, *de Geschied. van Friesl.* bl. 2; Suffridus Petrus, *de Seriptor. Fris.* p. 1, 11; Sjoerds, *Hist. Jaarb.* D. I. bl. 16-44; (van Heussen en van Rijn), *Oudh. van Friesl.* D. I. bl. 46-61, 285, 286; D. II. bl. 344, 345, 357, 358; Hoogstraten, *Woordenb.*; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Westendorp, *Jaarb.* D. I. bl. 6, 7, 80; Arend, *Algem. Geschied. des Vaderlands*, D. I. bl. 309; Eekhoff, *Gesch. van Friesl.* bl. 8, 487.

[Henricus Friso]

FRISO (HENRICUS), waarschijnlijk in Friesland geboren, was een karthuizer monnik, die omstreeks het jaar 1500 overleed. Hij schreef, behalve eene geschiedenis van zijne orde, nog twee werken, waaromtrent het niet bekend is of zij het licht hebben gezien. Zij waren getiteld:

De Novitiorum instructione.

De Vita, *librum unum*.

Zie Suffridus Petrus, *de Script. Fris.* p. 127; Sweertius, *Ath. Belg.* p. 327; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 445.

[Johan Willem Friso]

FRISO (JOHAN WILLEM). Zie JOHAN WILLEM FRISO.

[Ivo Fritema of Fritzma]

FRITEMA (IVO) of FRITZMA, was waarschijnlijk uit Groningerland afkomstig, woonde te Sneek, waar hij Olderman en Grietman van Wymbritseradeel was. Waarschijnlijk was hij ook, hoewel voor een korten tijd, Grietman van Menaldumadeel. In 1522 was hij Kapitein van honderd Friesche krijgsknechten, die, in soldij van den Keizer staande, door de burgerij van Sneek tot verdediging hunner stad werden binnengehaald. Hij overleed den 21sten October 1540 en was gehuwd met Tjoerdtke, dochter van Low Ockinga van Donia en Catharina van Harinxma, bij welke hij acht kinderen had, waaronder een zoon die volgt. Welligt was Doctor Pieter Frittema, Raadsheer in het hof van Friesland, die de Spaansche zijde was toegedaan en met Caspar de Robles in 1572 vergeefsche pogingen aanwendde om Sneek voor den Koning te behouden, mede een zoon van hem.

Zie B o r , *Ned. Oorl.* B. VI. bl. 382 (278); S j o e r d s , *Beschrijv. van Friesl.* D. I. bl. 703; v a n S m i n i a , *Naaml. van Grietm.* bl.

169, 170, 292; *Charterb. van Friesl.* D. II. bl. 342, 700; Diest Lorgion, *Geschied. van de Kerkhervorming in Friesl*. bl. 99.

[Reinier Fritema]

FRITEMA (REINIER), zoon van den voorgaande. Even als zijnen vader naar de Spaansche zijde overhellende, werd hij in 1567 Grietman van Westdongeradeel. Omstreeks Junij 1570 werd hij door de aanhangers van den Prins van Oranje, die met hunne schepen een inval in Friesland deden, in de nabijheid van Holwerd gevangen genomen, doch kort daarna door zijne vrienden, voor een groot losgeld, vrijgekocht. Hij was ook in 1573 Grietman van Wonseradeel en hij werd als zoodanig in 1576 gelast, om zich met vijftig welgewapende en uitgelezen mannen op Paaschdag te Workum te laten vinden, tot afwering van eenen aanval, welken men meende dat door de Prinsgezinden daar zou ondernomen worden. In het volgende jaar werd hij gemagtigd tot het opnemen van geld bij partikulieren, hetwelk de Robles beloofde met de verschenen intressen deugdelijk te zullen terug betalen. Later, bij de omkeer van zaken, was hij genoodzaakt het land te verlaten, en hij werd verhinderd zijne goederen met zich te voeren. Hij werd kort daarop gedagvaard, en, niet verschijnende, gebannen en zijne goederen verbeurd verklaard. Hij woonde op het laatst van zijn leven te Groningen, en overleed waarschijnlijk kort na 1591. Hij was gehuwd met Saepk van Camminghа, bij welke hij een zoon en eene dochter had. Zijne weduwe woonde in 1598 te Donjum in Franekeradeel op Fritema-state.

Zie *Charlerb. van Friesl.* D. III. bl. 1054, D. IV. bl. 763; van Sminia, *Nieuwe Naaml. van Grietmann*. bl. 66, 269.

[Pieter Frits]

FRITS (PIETER), bijgenaamd *Welgemoed*, werd in 1635 geboren, hield zich geruimen tijd in Italië en in andere landen op, en zette zich vervolgens te Delft neder, waar hij in 1682 overleed. Hij schilderde meestal koddige voorstellingen; onder anderen wordt van hem eene schilderij vermeld voorstellende: *Een boos wijf in de Hel*, *die door al de duivels niet kan getemd worden*. Deze schilderij berustte, volgens den Heer Kramm, in 1777 in de kunstnalatenschap van den Burgemeester Mattheus van den Brouke te Dordrecht. Frits dreef later eenen kunsthandel.

Zie Hoogstraten, *Woordenb.;* Immerzeel, *Lev. en Werk. der Kunstsch.;* Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Christiaan F. Fritsch]

FRITSCH (CHRISTIAAN F.) was een Nederlandsch teekenaar en graveur, wiens platen en portretten verschillende boekwerken versieren. Hij bloeide in het midden der achttiende eeuw te Amsterdam, maar heeft zich ook te Hamburg opgehouden. Hij leefde nog in 1772, toen hij eene gelegenheidsprent vervaardigde, voorstellende: *De Brand van den Amsterdamschen Schouwburg in* 1772.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Fromantil]

FROMANTIL, een Hollander van geboorte, vervaardigde, in 1662, de eerste slingerklok in Engeland.

Zie v a n Z u t p h e n , *Ned. Uitv. en Ontdekk*. bl. 81.

[Hendrik Fromantiou]

FROMANTIOU (HENDRIK), ook FROMENTIOU en FERMANDEAU genaamd, werd te Nijmegen omstreeks 1620, of volgens anderen in 1630, geboren. Volgens het eene berigt leefde hij in 1680 nog, volgens het andere was hij in 1690 nog werkzaam. Hij genoot waarschijnlijk het onderwijs van R e m b r a n d t , en schilderde stillevens, gevogelte en bloemen, die natuurlijk en kunstig van bewerking waren. Hij werd in 1670 naar Berlijn geroepen, waar hij de betrekking van hofschilder bekwam, die de koninklijke lusthuizen versierde.

Hij was gehuwd met eene dochter van P h i l i p W o u w e r m a n , en zijne afbeelding is naar de teekening van C l a n t , door L e o n a r d gegraveerd.

Zie I m m e r z e e l , *Lev. en Werk. der Kunstsch.*; K r a m m , *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Jan van Bourgondié, Heer van Fromont]

FROMONT (JAN VAN BOURGONDIÉ, Heer VAN) of F r o y m o n t , dien wij hier plaatsen omdat hij op zijn eigenlijken naam niet vermeld is, was de derde zoon van K a r e l I van Bourgondië, Heer van Fallez, eene baronnij in Brabant. Hij stamde, met zijnen vader, af van B o u d e w i j n , bastaard van Bourgondië, natuurlijke zoon van Hertog F i l i p s d e G o e d e . Bij het uitbreken van den opstand tegen Spanje, werd F r o m o n t in de plaats van den Graaf van B a r l a y m o n t tot Stadhouder en Slotvoogd van Namen door de Algemeene Staten benoemd, en als zoodanig teekende hij in 1577 de Unie van Brussel. Hij bevond zich op het kasteel op het oogenblik toen Don J u a n in 1577 hetzelve bij verrassing innam. Zelf ter goeder trouw zijnde, hadden de vier zonen van B a r l a y m o n t hem op eene listige en verraderlijke wijze weten over te halen om den Landvoogd binnen te noodigen, ten einde, zoo zij voorgaven, hem de sterkte te doen beschouwen. Terwijl men den landvoogd een ontbijt gereed maakte, bleef hij in de poort staan praten, tot op de aankomst van een troep ruiters, die hij in een nabij gelegen bosch verstoken had. F r o m o n t werd hierop overvallen en met de zijnen uit het kasteel gedreven. Ofschoon zijn gedrag van onvoorzigtigheid niet vrij te pleiten is, oordeelden de Staten hem evenwel onschuldig, en hij bleef in gunst en in het bezit zijner waardigheden. Later heeft hij, op het voorbeeld van andere edelen der Zuidelijke Nederlanden, zich met den Koning verzoend, en ontving ter belooning de aanzienlijke plaats van Raad van State en Hoofd der Rekenkamer. Zijne verdere lotgevallen zijn ons niet bekend. Hij was verbonden aan het aanzienlijke geslacht van C r o y , door zijn huwelijk met L o u i s e , dochter van F i l i p s v a n C r o y , eerste Hertog van Aarschot, weduwe van M a x i m i l i a a n

van Bourgondië, Markies van Veere. Door dit huwelijk maakte Fromont, bij den verkoop van Vlissingen en Veere, aan Prins Willem, aanspraak op het bezit dier steden, doch de Prins verdroeg zich ten dien opzigte met hem.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* B. X. bl. 812 (256); Hooft, *Ned. Hist.* B. XII. bl. 515; Wagenaar, *Vaderl. Hist*. D. VII. bl. 152, 385; de Jonge, *de Unie van Brussel*, bl. 139, 140, hier door ons gevolgd; Groen van Prinsteror, *Archiv*. T. VI. p. 272, 527.

[Adel van Fronenberg]

FRONENBERG (ADEL VAN) werd namens den Utrechtschen Bisschop in 1092 Stadhouder van Friesland. Hij was gehuwd met Anna van Kamminga.

Zie Sjoerds, *Jaarb. van Friesl*. D. II. bl. 269.

[Jacobus Froye]

FROYE (JACOBUS), geboren in het jaar 1528 in Henegouwen, werd tot den geestelijken stand opgeleid en was in de Grieksche en Latijnsche letteren ervaren. Hij was een leerling van Ludovius Blosius, wiens werken hij later overzag en het licht deed zien. Hij stond aan het hoofd der abdij van Hasnon, een der aanzienlijkste en rijkste geestelijke gestichten in Henegouwen. Hij teekende als zoodanig in 1577 de Unie van Brussel, en was in 1579 een der Henegouwsche geestelijken, die het verdrag met den Hertog van Parma sloten. Hij overleed in 1586.

Zie Foppens, *Bibl. Belg.* p. 513; de Jonge, *De Unie van Brussel*, bl. 98.

[Jan van Bourgondië, Heer van Froymont]

FROYMONT (JAN VAN BOURGONDIë, Heer VAN), Zie FROMONT (JAN VAN BOURGONDIë, Heer VAN).

[Jan Fruytier]

FRUYTIER (JAN) of Fruytiers, waarschijnlijk in Brabant geboren, was Requestmeester van Prins Willem I, en dit is dan ook alles wat wij van dezen man melden kunnen, die door zijne beschrijving van de belegering en het ontzet van Leiden niet alleen aan die stad, maar aan geheel het vaderland een gewigtige dienst bewezen heeft; die door zijne geschriften de hervorming, welke hij zeer was toegedaan, behulpzaam geweest is, en daarom eene eervolle plaats verdient naast een Marnix, een Coornhert en andere vernuften der zestiende eeuw, en die eindelijk als dichter zich kennen deed als een man van smaak en gezond oordeel, en wien wij om zijne krachtige, sierlijke, regelmatige en zuivere taal onder de bekwaamste taalbeoefenaren van zijnen tijd moeten stellen. De geschriften door hem in het licht gegeven zijn getiteld:

Ecclesiasticus oft de wijse sproken Jesu des soons Syrach: Nu eerstmael deurdeelt ende ghestelt in Liedekens, *op bequame en ghemeyne voisen*, *naer wtwijsen der musijck-note daer bij gheuoecht*, enz. Antw. 1565. kl. 8°.

Hoewel met privilegie uitgegeven is dit boekje later door A l v a verboden.

Beschrijving van den Watervloet op den I *Novemb*. 1570, 1571. 4°.

Gebeden over 't boek Genesis en op alle de Psalmen. Item gebeeden, dankseggingen en lofsangen voor en na 't Avondmaal, Emd. 1573. 12°; herdrukt Amst. 1620. 12°.

Der Francoysen en haerder naghebueren Morghenwecker, Dordr. 1573, 1588, 1598, allen in 8°. (Dit werkje wordt door sommigen aan T. B e z a toegeschreven.)

Corte Beschrijvinghe van de strenghe Belegheringhe ende wonderbaerlicke Verlossinghe der Stadt Leyden in Hollandt. Die nu Anno MDLXXIII in Mayo van Baldeo, deur des grooten Commandeurs Loys de Requesens bevel, om der Religien eñ haerder Vaderlandtscher Vryheits wille beleghert werdt: Eñ deur den Doorluchtigen Prince van Orangien op den derden Octobris wonderbaerlicken ghespijsighet ende verlosset: met de meeste omstandigheyden, soo inne als buyten de Stadt geschiedt, enz. Delft. 1574. kl. 4°.

Dit is de titel van de eerste en hoogst zeldzame uitgaaf van dit belangrijke werkje. Hetzelve werd, met eenigzins veranderden titel, herdrukt te Delft 1577. 4°., te Leid. 1646. 4°. en te Haarl. 1739 vermeerderd met aanteekeningen van P e t r u s S c r i v e r i u s , 8°.

Den Gulden A, B, C, oft Christelycke Onderwijsinghe voor de Jongheren ende Dochterkens. Nu yerst tot dienst ende stichtinghe der oprechter Christelijcker Ghemeynten wt de Francoysche sprake in Nederlantsche tale overghestelt, Antw. 1579. 8°.

Waerachtige Legende van Jan de Witte. In Francoysche Tale ghenaemt Jean le Blancq. Waerinne kortelijc rijmsche wijse vervattet wordt de afkomste, het op-wassen enz. van der Papisten Broot-God, overghezet wt de Franchoyse rijme. Hier is noch by-ghevoeght der Papen Apenspel, mitsgaders noch eenighe Refereynen ende Liedekens, ten zelven propooste dienende, Leid. 1596. 4°. 's Hage 1609. 4°.

Het schijnt dat F r u y t i e r zich de laatste jaren van zijn leven in Zeeland heeft opgehouden, althans zijne nazaten zijn uit dat gewest afkomstig.

Zie d e l a R u e , *Geletterd Zeel*. (2de druk) bl. 58; W i l l e m s , *Verh. over de Nederduytsche taal- en Letterk*., D. I. bl. 258-261; d e V r i e s , *Proeve eener geschied. der Ned. Dichtk*., D. I. bl. 42-44; W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht*.; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Ned. Letterk*, bl. 57, 89; d e W i n d , *Bibl. van Ned. Geschiedschr*., D. I bl. 186, 187, 548; N.C. K i s t , *Letterk. Overz. der geschied. van het beleg en ontz. der stad Leid*., bl. 5-12; M u l l e r , *Cat. van Godgel. Werk. Supplem*. bl. 71; T i e l e , *Bibl. van Pamflett*. bl. 105.

[Lucas Fruytier]

FRUYTIER (LUCAS) of F r u t e r i u s , zoo al geen broeder dan toch zeker een bloedverwant van den voorgaande, werd te Brugge in 1541 geboren. Er zijn van hem slechts weinige levensbijzonderheden bekend. Hij was, naar het oordeel van

Justus Lipsius, een der grootste geesten, die de Nederlanden hebben voortgebragt. Reeds in zijne jeugd bezat hij eene geleerdheid, die anderen in hunnen ouderdom soms niet bereiken. Zoowel in de Grieksche als in de Latijnsche letteren was hij ervaren. Met lof hanteerde hij de Latijnsche lier, en hij werd door de beroemdste mannen om zijn verstand geprezen en betreurd, toen hij, pas vijf- en twintig jaren oud, aan de wetenschappen door den dood ontrukt werd. Dit geschiedde te Parijs, werwaarts hij zich met eenige jengdige geleerde Nederlanders, waaronder Jan van der Does, begeven had. Met hen zich in de kaatsbaan te veel verhit hebbende, dronk hij te spoedig koud water, tengevolge waarvan hij in 1566 overleed. De vermaarde Victor Giselinus vervaardigde hem ter eere een Latijnsch grafschrift. Na zijn dood gaf Johan van der Does van hem uit:

Lucae Fruterii Brugensis, *librorum*, *qui recuperari potuerunt*, *reliquiae: inter quos Verisimilium libri duo et versus miscelli*, Antv. et Lugd. Bat. 1584. 8°.

Bij dit werkje is gevoegd Julii Severiani *Prisci Scriptoris Syntomata rhetorices*, hetwelk Dousa, blijkens de opdragt aan Marins Lausinus, van Fruterius in handschrift gevonden had. In de *Opera* Jani Gruteri (T. V. p. 339-408) komt van Fruterius voor een *Liber* III *conjectaneorum Verisimilium*, terwijl in de *Epistolue Mureti* en in de *Epistolae Clarorum virorum*, door S. A. Gabbema uitgegeven, ook brieven van Fruterius te vinden zijn. Van hem zijn Latijnsche gedichten geplaatst in de *Deliciae Poetarum Belgicorum* T. II. p. 421 en vervolgens.

Zie Sweertius, *Athen. Belg.* p. 517, 518; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 823; Hoogstraten, *Woordenb.*; Luiseius, *Woordenb.;* Saxe, *Onom. Liter.* T. III. p. 389, 390; Kok, *Vaderl. Woordenb.*; Hoefft, *Parnas. Latin. Bely.* p. 64; Poorlkamp, *De Poët. Latin. Nederl.* p. 75, 76; Siegenbeek, *Laudat. Jani Donzae*, p. 53-56; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. IV. St. I. bl. 147.

[Jacobus Fruytier]

FRUYTIER (JACOBUS), afkomstig uit het geslacht van de voorgaanden en zoon van Isaäk Fruytier en Susanna Callaer, werd te Middelburg, waar zijn vader een aanzienlijk koopman was, den 5den Junij 1659 geboren. Reeds vroeg tot de predikdienst opgeleid, vertrok hij, na het voorbereidend onderwijs eerst in zijne geboorteplaats, daarna te Dordrecht bij den Rector Surendonk en vervolgens bij den vermaarden Melchior Leydekker, toen nog predikant te Renisse in Schouwen, genoten te hebben, met dezen laatsten, tot Hoogleeraar beroepen, naar de Utrechtsche Hoogeschool. Na de voltooijing zijner studiën werd hij den 15den Mei 1681 tot proponent bevorderd en den 17den Julij daarna tot predikant te Aardenberg beroepen. Hij vertrok van daar in 1688 naar Dirksland, toen nog met Melissant en Herkinge vereenigd,

welke gemeente hij in 1691 met die van Vlissingen verwisselde, die hij in 1695 weder verliet, om aan de roepstem der Middelburgsche gehoor te geven. Eindelijk te Rotterdam beroepen, werd hij aldaar den 25sten April 1700 bevestigd, en was er gedurende dertig jaren een der meest geliefkoosde predikers, tot dat hij den 23sten Mei 1731 overleed. Zijn ambtgenoot Johannes Wilhelmius hield over hem eene lijkrede over *Jesaia* LVII. vs. 1 en 2, die het licht ziet. Hij was gehuwd met Rebekka Coolbrand, daarna met Agnita Sassenraad. Uit zijn eerste huwelijk overleefde hem slechts een zoon, Jacobus, eerst predikant te Spijkenis, daarna te Schoonhoven, waar hij in 1737 overleed.

Fruytier was een ijverig Voetiaansch godgeleerde, en niemand welligt is er geweest, die den strijd tegen de Coccejanen met zooveel hevigheid gevoerd heeft als hij. Hij was een zeer godvruchtig man en handelde uit zuivere overtuiging; daar hij, volgens zijnen lijkredenaar, meermalen betuigde ‘dat God de dierbare waarheden en verborgenheden des Evangeliums aan zijn hart zoo klaarlijk had verzegeld, als of hij ze in God zelf had ingezien.’ Niet te ontkennen is het evenwel dat zijn zwartgallig gestel, stijfzinnig en dikwijls dwarsboomend gemoed hem met zooveel bitterheid jegens anderen vervulde, wanneer, naar zijne wijze van zien, de waarheid werd aangerand. Zoo voerde hij een hevigen strijd met de Hoogleeraren Johannes Ens (zie aldaar) Roëll en Lampe, de voorstanders van het Coccejanisme, niettegenstaande hij vroeger eene vereeniging tusschen de navolgers van Voetius en Coccejus had pogen tot stand te brengen, voor welk edel doel de tijd toen nog niet rijp scheen te zijn. Later, in 1697, werd hij betrokken in de twisten met de Verschooristen of Hebreeuwen, met wie hij een openbaar twistgesprek hield, dat echter vruchteloos afliep.

De lijst van zijne geschriften getuigt van 's mans groote werkzaamheid. Te betreuren is het evenwel, zegt de Heer Glasius, dat zijne schriften ons geen hoogeren dunk van de juistheid zijns oordeels en van zijne kennis als godgeleerde geven. In beide opzigten laten zij veel te wenschen over, en toonen, dat, hoeveel liefde hij ook voor de regtzinnige waarheid had, zijne overtuiging niet het gevolg van grondig, naauwwikkend en waarheid wenschend onderzoek was. Als bijbeluitlegger stond hij beneden velen zijner tijdgenooten. Intusschen mogen wij hem den lof niet ontnemen van een zeer werkzaam man geweest te zijn, die voor anderen nuttig wilde wezen, en dan ook, in Voetiaansche rigting, op de ernstige naleving van het christendom ijverig heeft aangedrongen. Zijne voornaamste geschiften zijn getiteld:

Laatste Vaart wel, *of Afscheyds reden*, *aen de Gemeynte van Middelburg*, *op de Bevestinge van D.D. Daniel Beu-*

kelaar, *Petrus Santvoort*, *Henricus de Frein*, *uyt Actor*. 20, 22-32, *den* 18 *April* 1700, Middelb. 1700. 4°.

Godts gerichtshandelingen met zijn Volk van Nederlandt, Rott. 1707. 8°. 2 deelen; herdrukt te Amst. 1735. 8°. 2 deelen.

Dankadres aan de Heeren S. van Til en d'Outrein over hunne schriften, Rott. 1707. 8°.

Nader verklaring van het Dankadres, Rott. 1708. 8°.

Bescherminge van het Dankadres, Rott. 1709. 8°.

Dankpredikatie tot roem van de eeuwige Goedertierendheid van den Allerhoogsten Godt, *van wegens de groote overwinninge bij Oudenaerden: over Ps.* 136:23, Rott. 1708. 8°.

Spiegel der Hedendaagsche voorbeelden, Rott. 1715. 8°.

Zions worstelingen of historische zamenspraken over de verscheiden en zeer bittere wederwaardigheden van Christus Kerk, Rott. 1715. 8°. Meermalen herdrukt.

Het was vooral in dit werk dat F r u y t i e r de Coccejanen als openbare en verborgene vijanden der hervormde kerk met de zwartste kleuren afteekende. Zoo bitter was de toon van dit boek dat de Classis van Schieland er de kerkelijke goedkeuring aan weigerde. F r u y t i e r liet echter op den titel de woorden *volgens kerke orde* drukken, hetwelk hij later op den drukker of uitgever schoof. De Synode van Zuid-Holland bemoeide zich mede met de zaak en op diens wensch schreef hij:

Verantwoording aan de Christelijke Sijnode te Woerden, *over zijn boek Zions worstelingen*, *met de attestatie*, Rott. 1717. 8°. en *Vervolg van de verantwoordinge*, Rott. 1718. 8°.

Om zich een denkbeeld te vormen van den haat dien zich F r u y t i e r op den hals haalde, door de uitgave van dit boek leze men het *derde Vervolg van de Latijnsche en Nederduitsche Keurdichten* (Utr. 1728. 8°.) alwaar van bladz. 1 tot 59, onder den titel van *Parnasloof gevlogten voor Dns. Jacobus Fruytier ter gelegenheit van 't uitgeven van zijn boek genaamt Sions Worstelingen*, eene verzameling schimpverzen gevonden wordt, die bij die gelegenheid het licht zagen en waarin F r u y t i e r vergeleken wordt met een f r u i t verkooper, die wilde coloquint en verrotte of beschimmelde oranje-appelen en spaansche limoenen te koop heeft, die geen sap hebben, maar gantsch verdroogd zijn. Menigvuldige bijschriften op zijne afbeelding, waarvan ons evenwel geen exemplaar tot nog toe bekend is, zagen het licht. Een daarvan willen wij tot een staaltje hier afschrijven.

Op de afbeelding van
J a c o b u s F r u i t i e r
Voetiaansch Kettermeester Generaal.
Niger est, hunc tu Romane caveto.

Dit is de beeltenis van S i o n s W o r s t e l a a r,
Dien Farizeeuschen Grijns, dien helschen Lasteraar,
Den Geesel van R o ë l, den achrik der Remonstranton.

Den kettermeester van het Geuze Vatikaan,
Die mocht hij met dat Volk naar zijnen zin begaan,
Straks d' Inquisitie weer zou op het outer planten,
En ketens smeden om de vrijheid van 't gemoed
Te kluisteren, die 't lant gekocht heeft met zijn bloet.

Versche Wonderen van den Allerhoogsten, *verhaald en aangedrongen tot overtuiging van Godverzakers*, Rott. 1718. 8°.

Afgeperste Verantwoordinge tegen twee faamroovende schriften van D. Johannes Ens, *Predikant te Utrecht*, enz. Rott. 1720. 8°.

Predikaatsie over I *Chron*. XXVIII:9, 10, *ter bevestiginge van zijnen zoone Jacobus*, Rott. 1723. 8°.

Salomons Raad aan de jeugd over Prediker XII:1. Rott. 1725. 8°.

Toegift op Salomons Raad aan de Christen jeugdt, Rott. 1725. 8°. 2de druk.

Groot voorregt der christenen kinderen, *opgehelderd uit Pauli woorden* 1 *Kor*. VII. vs. 14 *met een Voorrede over Hosea* VII. Rott. 1726. 8°. 2de druk.

Simeons Lofiang, *of Predikaatsie over Luk*. II:29, 30 *over 't afsterven van D. Jacobus van Stryen*, Rott. 1727. 8°.

De Oude, *Gesonde*, *Beproefde en Goddelyke Leere aangaande God den H. Geest*, *tegen de Heeren Professoren H.A. Roell en F.A. Lampe: en kort Vertoog van de Waarheit en goddelijkheidt der H. Schrifture*, Rott. 1728. 8°.

Aanmerkingen tot Verklaaringe en Bevestinge vvn de Oude, *Gesonde*, *Beproefde en goddelijke Leere enz. opgegeeven van Fr. Ad. Lampe*, *Hoogleeraar en Predikant enz*. Rott. 1729. 8°.

Vervolg van de Aanmerkingen enz. tegens hetgeen bij form van Disputen is opentlijk geleert enz. Rott. 1730. 8°.

Over het wesen en de onsterfelijkheid van 's Menschen ziel, Rott. 1838. 8°.

Kort vertoog van de waarheid der Heilige Schriftuur. Rott. 1738. 8°.

Behalve deze geschriften worden nog anderen, van hem geschreven, genoemd, die evenwel zijn naam niet dragen.

Zie W i l h e l m i u s , *Lijkreden op Fruytier*; d e l a R u e , *Geletterd Zeel*. 2° druk, bl. 58-61; V r o l i k h e r t , *Vliss. Kerkhemel*, bl. 195-200; B u r m a n , *Traject. Erudit*. p. 94; v a n A b k o u d e , *Naamreg. van Nederd. Boeken*, D. I. St. III; Y p e i j , *Gesch. van de Krist. Kerk in de achttiende eeuw*, D. VII. bl. 247, 270-274; Y p e i j en D e r m o u t , *Gesch. der Ned. Herv. Kerk*. D. III. bl. 181, 187, 202; S c h o t e l , *Kerk. Dordr*. D. II. bl. 53, 247; v a n H a r d e r w i j k , *Naaml. en Levensbijz. der Pred. te Rott*. bl. 63, 64; G l a s i u s , *Godgel. Nederl*.

[L.J. Fruytiers]

FRUYTIERS (L.J.), een kunstgraveur door den Heer K r a m m het eerst vermeld, vervaardigde onder anderen het portret van J. v a n d e r S t e e n , Aartspriester van Holland enz. in 1745.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Simon Hendrik Frykenius]

FRYKENIUS (SIMON HENDRIK) was Kapitein ter zee bij de Admiraliteit van West-Friesland en het Noorderkwartier, en werd in 1791 met nog drie anderen als Commissaris-Generaal in buitengewoone zending naar Oost-Indië gezonden. Als zoodanig gaf hij ten jare 1796, in twee brieven, berigt van den ongelukkigen toestand waarin de hoofdstad Batavia verkeerde, nadat onze andere bezittingen in de handen der Engelschen gevallen waren. Hij overleed te Batavia aan de gevolgen eener hevige zenuwziekte, den 6^{den} Junij 1797, in den ouderdom van vijftig jaren, nalatende zijne weduwe A.E. Hooft en eenige kinderen.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XXIV. bl. 331-337, D. XXXVI. bl. 294; de Jonge, *Geschied. van het Ned. Zeewez*. D. VI. St. I. bl. 240, 268, uit partikuliere aanteekeningen aangevuld.

[Gilbert Fuchs]

FUCHS (GILBERT), die onder de namen van Gilbertus a Limborch en Gilbertus Philaretus ook voorkomt, werd te Limburg in het begin der zestiende eeuw geboren. Hij zette zich, na zijne bevordering tot Doctor in de geneeskunde te Luik, in 1530, of in het begin van 1531 neder. Zoo groot was zijn roem, dat hij achtereenvolgens geneesheer was van drie Bisschoppen van Luik, en zoo zeer had hij het te Luik, waar hij ook Kanonik van de St. Paulus kerk was, naar zijn zin, dat hij niet alleen bedankte voor de zeer voordeelige voorwaarden, waarop Hertog Filibert van Savoije hem aan zijn hof wenschte te verbinden, maar ook voor den eersten leerstoel der geneeskunde, die hem door de regering van Leuven in 1554 werd aangeboden. Hij overleed te Luik den 8sten Februarij 1567. Zijn stoffelijk overschot rust in de kerk van St. Franciscus. De beroemdste geleerden van zijnen tijd noemden hem een man zeer bekwaam in zijn vak en van langdurige ondervinding, die zich door zijn gedrag een beroemden naam en groot vertrouwen verworven heeft. Zijne afbeelding, versierd met een bijschrift van Justus Lipsius, ziet het licht. Hij schreef de volgende werken:

Conciliatio Avicennae cum Hippocrate et Galeno, Lugd. 1541. 4°.

Polybius, *de salubri ratione victus*, *Latine versus*, *et commentariis illustratus*, Antv. 1543. 12°.

Gerocomice, *hoc est*, *Senes rite educandi modus et ratio*, Colon. 1545. 12°.

De acidis fontibus Sylvae Ardennae, *praesertim eo*, *qui in Spa visitur*, *libellus*, Antv. 1559. 4°. cum fig. Ook in het Fransch, terzelfde plaatse en in hetzelfde jaar, uitgegeven.

Behalve dezen worden nog anderen werken aan hem toegeschreven.

Gilbert Fuchs was de broeder van Rémacle Fuchs

die volgt, en van Jean Fuchs, die Doctor in de beide regten en Advocaat te Luik was.

Zie Sweertius, *Ath. Bely*. p. 289; Foppens, *Bibl. Belg*. p. 366, met portret, voorzien van een Latijnsch bijschrift van Justus Lipsius; Paquot, *Memoires* T. I. p. 380.

[Rémacle Fuchs]

FUCHS (RÉMACLE), broeder van den voorgaande, werd te Limburg geboren. Hij genoot het onderwijs in de voorbereidende wetenschappen te Luik en legde zich in Duitschland op de geneeskunde toe. Hij keerde in 1533 van zijne reizen te Luik weder, bragt er zijn leven door en overleed er den 21sten December 1587, of volgens anderen den 12den Januarij 1586. Zijn broeder stond hem zijne plaats als Kanonik van de St. Paulus kerk af. Hij werd naast dezen begraven. Men heeft de volgende werken van hem:

De plantis antehic ignotis nunc studiosorum aliquot Neotericorum summa diligentia inventis et in lucem datis, *libellus. Etc.* zonder jaar en plaats van uitgave, (1541) 12°. Herdrukt met veranderden titel, Parijs 1541. 4°. Venetië 1542. 8°. Antw. 1544. 8°.

Methodus curandi luem Veneream per ligni Guajaci decoctum, Paris. 1541. 8°.

Illustrium Medicorum, *qui superiori saeculo floruerunt*, *ac scripserunt*, *vitae*, *ut diligenter ita et fideliter excerptae*, etc. Paris. 1542. 12°.

Historia omnium aquarum, *quae in communi sunt hodie practicantium usu item conditorum et specierum aromaticarum*, *quarum usus frequentior est apud Pharmacopolas*, Venet. 1542. 8°.

De herbarum notitia, *natura*, *atque viribus*, *deque iis*, *tum ratione*, *tum experientia investigandis*, *dialogus. De simplicium medicamentorum*, *quorum apud pharmacopolas frequens usus est*, *electione*, *seu delectu tabella*, etc. Antv. 1544. 16°.

Pharmacorum omnium, *quae in communi sunt practicantium usu*, *tabulae decem*, Paris. 1569. 16°. Lugd. 1574. 8°.

Zie Sweertius, *Athen. Belg*. p. 654; Foppens, *Bibl. Belg.* p. 1063; Paquot, *Memoires*, T. I. p. 380, 381.

[C.C. Fuchs]

FUCHS (C.C.) was een kunstgraveur, die te Amsterdam tevens kunsthandel dreef en aldaar, in den ouderdom van zestig jaren, omstreeks 1850 overleed.

Zie Kramm, *Lev. en Werk. der Kunstsch*.

[Pedro Henriquez de Gusman, Graaf van Fuentes]

FUENTES (PEDRO HENRIQUEZ DE GUSMAN, Graaf VAN), onder welken laatsten naam hij voornamelijk bekend is, werd in 1528 geboren uit Jacob Gusman, Graaf van Alva de Liste en Catharina de Toledo Pimental. Na den afstand van Karel V in 1555, kwam hij aan het hof van Filips II, en maakte zich onder den

Hertog v a n A l v a , in diens veldtogt naar Portugal, door zijne dapperheid het eerst bekend. Vervolgens in belangrijke zendingen aan verschillende

hoven gebruikt, waarvan het verhaal elders te huis behoort, werd hij door Filips II in 1592 naar de Nederlanden gezonden, schijnbaar om den Hertog van Parma te dienen, maar inderdaad om hem te vervangen. Hij was dan ook laatstgenoemden gansch niet welkom, hoewel deze zijne komst in de Nederlanden niet lang overleefde. Toen na diens dood, en ingevolge zijne laatste beschikking, de Graaf van Mansveld tot voorloopigen opvolger van hem gekozen werd, waren het de Graaf van Fuentes en Don Estevan de Hara, die eigenlijk het bestuur der zaken in handen hadden. In den Raad van State had Fuentes den boventoon, maar daardoor maakte hij ook de Zuid-Nederlandsche Edelen van zich afkeerig. Hij had in 1594 de hand in eene zamenzwering tegen het leven van Elisabeth, Koningin van Engeland, en toen in het volgende jaar de Aartshertog Ernestus op last des Konings eene onderhandeling met de Edelen der Spaansche Nederlanden opende, stond hij aan het hoofd der Spaansche Edelen, die van den vrede afkeerig waren. Kort hierop werd hij door den stervenden Ernestus tot zijn voorloopigen opvolger gekozen, en als zoodanig door den Koning van Spanje bevestigd. Als leerling van Alva deelde hij met hem het gevoelen, dat de Nederlanders slechts door gestrengheid in toom konden worden gehouden, en, ofschoon er voortdurend nog vredesonderhandelingen plaats hadden, had hij inmiddels alles voor den krijg in gereedheid gebragt.

Weldra trok hij dan ook zoowel tegen de troepen van Hendrik IV, ter ondersteuning der Ligue in Frankrijk, als tegen Prins Maurits te velde. Chatelet en het kasteel Ham, kort daarna Dourlans en Kamerrijk werden door hem vermeesterd, en hij keerde, na het eindigen van den veldtogt, zegevierend in Brussel weder. Weldra kwam de nieuw benoemde Landvoogd, Albertus van Oostenrijk, uit Spanje over, en bij diens komst in de Nederlanden in 1596 legde Fuentes de door hem met roem waargenomene landvoogdij neder, en begaf zich in hoedanigheid van Koninklijk Stadhouder naar Milaan. Als zoodanig liggen zijne handelingen buiten ons bestek, en zijn naam wordt slechts nog eenmaal in de Nederlandsche geschiedboeken vermeld, toen hij, in 1597, zeer ijverde, ofschoon te vergeefs, tegen den afstand der Spaansche Nederlanden. Hij overleed den 22sten Julij 1610. Zijne afbeelding ziet het licht.

De Graaf van Fuentes was een man van eenen droefgeestigen aard, doch van een uitmuntend verstand, listig en omzigtig in alle zijne ondernemingen, standvastig in het uitvoeren van dezelven en in de krijgskunde zeer ervaren. Als regent was hij te veel tot strengheid genegen, en wordt hij beschuldigd eigen voordeel te zeer beoogd te hebben. Als eene bijdrage tot zijn karakter wordt gemeld, dat hij over den doop

van Hendrik IV, Koning van Frankrijk, zoo groote blijdschap betoonde, dat hij zich zelven daarin vergat.

Zijn zoon, Pedro Henriquez d'Azevedo, Graaf van Fuentes, met wien hij wel eens verward wordt, werd in 1560 te Valladolid geboren, trad in de krijgsdienst, diende in de Nederlanden onder Spinola, nam na den dood der Infante Isabella, met den Graaf de Feria, tijdelijk de regering op zich en sneuvelde in den veldslag bij Rocroy in 1643, waar hij op drieentachtig-jarigen ouderdom, door jicht geplaagd, in een draagstoel de troepen aanvoerde.

Zie Bor, *Ned. Oorl.* het regist. op *Fuentes;* Hoogstraten, *Woordenb. op Fuentes*; Luiscius, *Woordenb. op Fuentes*; Wagenaar, *Vaderl. Hist.* D, VIII. bl. 369-371, 410, 427; Watson, *Hist. van Filips* II, D. IV. bl. 212, 217, 219, 225, 235; *Biograph. univ.* T. VIII. p. 69; Wiersbitzky, *de tachtigj. Oorlog*, het Register op Fuentes, alwaar evenwel de lotgevallen van den vader met die van den zoon verward worden; Muller, *Cat. van Portrett*. bl. 89.

[Gulielmus Fugeraeus]

FUGERAEUS (GULIELMUS). Zie FEUGÈRE (GUILLAUME).

[Bernardus Fullenius]

FULLENIUS (BERNARDUS), afkomstig van Westphalen, was Doctor in de godgeleerdheid, werd in 1593 predikant te Leeuwarden, en kwam als zoodanig op de Synode te Franeker. Meerdere synodale bedieningen werden hem opgedragen. Hij was een geleerd man, die zich evenwel niet door het schrijven van boeken bekend maakte. Om zijne geleerdheid werd hij in 1628 gekozen tot Reviseur van de nieuwe Nederduitsche overzetting des Nieuwen en daarna ook des Ouden Testaments, in de plaats van Sibrandus Lubbertus, die overleden was. Hij werd in 1634 in het belang zijner gemeente teruggeroepen, en overleed omstreeks 1636. Hij was gehuwd met Attje Abbema. Zijn zoon volgt.

Zie Laurman, *Naaml. der pred. in de klass. van Leeuw*, bl. 7, alwaar hij verkeerdelijk Tullenius genoemd en zijn sterfjaar abusivelijk in 1623 gesteld wordt; Greydanus, *Naaml. der Pred. in de Class. van Franeker*, bl 128; Hinlopen, *Hist. van de Nederl. Overzett. des Bybels*, bl. 80, 110, 138, 143, 146, 153, 164, *Bijl.* bl. 17, 124; Kist en Royaards, *Archief. voor Kerk. Gesch.* D. V bl. 118, 151; Mr. A. Telting, *De Fulleniussen*, in *Friesch Jaerboeckjen*, 1835, bl. I-XV.

[Bernardus Fullenius]

FULLENIUS (BERNARDUS), zoon van den voorgaande, werd omstreeks 1602 geboren en liet zich, na het voorbereidend onderwijs genoten te hebben, aan de Franeker Hoogeschool, den 28sten Mei 1621 als student inschrijven, waar hij zich op de Hebreeuwsche taal onder Sixtus Amama, en in de wiskunde onder Adriaan Metius met ijver toelegde. Behalve deze lessen bezocht hij ook die in de Grieksche taal, de wijsbegeerte, godgeleerdheid en geschiedenis, en verwierf zich zoo groote roem, dat hij den 18^{den} December 1629 in de plaats van zijnen leermeester Amama werd aangesteld. Hij aanvaardde den

22sten Februarij 1630 deze betrekking en nam haar gedurende zeven jaren met ijver en lof waar, totdat hij den 28sten Mei 1636 den leerstoel van Metius in de wiskunde ging vervullen. Als zoodanig was hij met roem werkzaam tot aan zijnen dood, die den 27sten Januarij 1657 te Franeker plaats had. Arnold Verhel hield op hem eene lijkrede Zijn stoffelijk overschot rust in de St. Martini kerk te Franeker, waar men hem ter eere een Hollandsch grafschrift stelde. Zijne zinspreuk was: *Ne facias aliis*, *fieri quod tu tibi nolis*. (Doet aan anderen niet, hetgeen gij niet wilt dat anderen u doen.) Hij was gehuwd met Ebel Hinckena van Hinckenborch, eene zuster van de moeder van den vermaarden Menno van Coehoorn, die den 21sten December 1670 in den ouderdom van 65 jaren overleed en in het graf van haren echtgenoot werd begraven. Zij schonk hem vier kinderen, als 1 Sethus, eerst predikant te Wier, daarna te Ried in Friesland; 2 Franciscus, regtsgeleerde, Burgemeester van Franeker en meermalen afgevaardigde ter vergadering der Staten van Friesland; 3 Froukje, gehuwd eerst aan Bloemersma, Secretaris der stad Dokkum, en naderhand aan den beroemden Balthazar Bekker, en 4 Bernardus, die volgt.

Bernardus Fullenius was na Metius de stichter dier wiskundige school, waaruit zoo vele uitmuntende mannen zijn voortgekomen. Hij was niet alleen de leermeester van den vermaarden Generaal van Coehoorn, maar ook van Abraham Gravius of de Grave, die reeds op jeugdigen leeftijd groote vermaardheden bezat en die wij later zullen behandelen. Fullenius maakte zich echter door weinig geschriften bekend. Wij bezitten van hem slechts eene:

Oratio funebris in obitum Georgii Pasoris, Fran. 1638. 4o.

En hebben eene uitgave aan hem te danken van Joannis Drusii *Commentaria ad librum Coheleth*, *Salomonis et Jobi*, met voorredenen van hem. Men vindt die in het eerste deel van de *Biblia critica*.

Zijn geschilderd portret is op het stadbuis te Franeker.

Zie Vriemoet, *Athen. Frisiac*. p. 254-256; Paquot, *Memoires*, T. II. p. 308; Collot d'Escury, *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 63, 64; Ekama, *Orat. de Frisia ingen. Mathem. inprim. fertili*, p. 24; Mr. A. Telting in *Friesch Jaerboeckjen*, 1835, bl. 1-xv; *Friesche Volks-Almanak*, 1840, bl. 105, 106; *de vrije Fries* D. VIII. bl. 73.

[Bernardus Fullenius]

FULLENIUS (BERNARDUS), zoon van den voorgaande, werd te Franeker den 16den Maart 1640 geboren. Tot het Academisch onderwijs opgeleid, deels te huis door zijnen vader, deels aan de Latijnsche school onder den Rector Opstedius, werd hij in 1656 student in de regten aan de Franeker Hoogeschool. Ofschoon zijne moeder meende dat de studie der

regtsgeleerdheid hem de beste vooruitzigten opleverde, had echter zijne liefde tot de wiskundige wetenschappen zoodanig de overhand, dat hij sedert 1659 met grooten lust ook de lessen van Abraham Gravius of de Grau, de leerling en opvolger zijns vaders, bijwoonde. Zoo betaalde deze de tol der erkentelijkheid, door op zijne beurt den zoon zijns leermeesters tot leidsman te strekken.

Na het eindigen van zijne studiën werd Fullenius tot Schepen en vervolgens meermalen tot Burgemeester van Franeker aangesteld. Als zoodanig bewees hij de stad zijner inwoning en het vaderland de gewigtigste diensten, vooral in het jaar 1672, toen hij als bevelhebber der 120 vrijwillige Franeker schutters uittrok.

In April 1674 den graad van Doctor in de regten verkregen hebbende, had hij de beoefening der wiskundige wetenschappen geenszins uit het oog verloren, en hij vertrok kort daarna naar Dantzig, om er den geleerden Hevelius te bezoeken, diens astronomische verzameling te bezigtigen, en zich met dezen vermaarden sterrekundige in betrekking te stellen. Te Franeker teruggekeerd, nam hij nog eenigen tijd zijne regerings-posten waar, tot dat hij daarin tot zijn leedwezen verhinderd werd, toen hem in 1684 den leerstoel in de wiskunde, ter vervanging van zijnen leermeester Gravius, werd aangeboden. Hij aanvaardde den 4^{den} December van genoemd jaar zijne betrekking, en vervulde de pligten daaraan verbonden met grooten ijver en ingenomenheid. Eene schare van leerlingen volgde hem steeds, en in zijnen ver gevorderden leeftijd genoot hij de voldoening, van den jeugdigen Jan Willem Friso onder zijne leerlingen te mogen tellen, die van hem het onderwijs in de wis- en vestingbouwkunde ontving. Aan Coehoorn verwant, was hij de vriend van dezen, gelijk hij die van Christiaan Huygens geweest was, die bij uitersten wil aan hem en aan Burchard de Volder de uitgave zijner nagelaten schriften opdroeg, beiden eene som van duizend gulden voor hunne moeite besprekende. Hij hield met dezen grooten wijsgeer eene voortdurende briefwisseling, gelijk hij in de achting van Leibnitz en anderen zijner beroemde tijdgenooten mogt deelen. Zoo was hij een sieraad der Friesche Hoogeschool, aan wie hij, en aan de wetenschap in het algemeen, den 11^{den} Junij 1707 op 67jarigen leeftijd ontviel. Zijn ambtgenoot Willem Coetier hield op hem eene lijkrede, die door den druk is bekend gemaakt.

Even als van zijnen vader ging van hem weinig in druk uit. Alleen zag van hem het licht:

Brief over de Vindinge van Oost en West van Lieuwe Willemz. Graaf. Met een Beright van B. Bekker, in opsighte van de Narede die L.W. Graaf gestett heeft achter 't Kort Begrijp van de algemeene Herstellin-

ge des Tijds door hem uitgegeven, Amst. 1689. (Met *Naberight* van 1690.) 4°.

Ingevolge de testamentaire dispositie van H u y g e n s gaf hij met den Hoogleeraar d e V o l d e r uit:

Christiani Hugenii Opuscula Posthuma, *continentio Dioptricam*, *Comment. de Vitris figurandis*, *Diss. de corona et Parheliis*, *Tract. de Motu et de Vi centrifuga*, *Descriptio Automati Planetarii*. Lugd. Bat. 1703. 4°.

F u l l e n i u s liet een groot aantal handschriften na, deels afgewerkt, deels onvoltooid, die over de wiskundige wetenschappen handelen. Of daarvan nog iets over is, is ons onbekend.

Zie V r i e m o e t , *Athen. Frisiac*. p. 650-655; P a q u o t , *Memoires*, T. II. p. 308; E k a m a , *Orat. de Frisia ingenior. mathematic. inprimis fertili*, p. 25-30; S i e g e n b e e k , *Geschied. der Leidsche Hoogesch*. D. I. bl. 252; C o l l o t d' E s c u r y , *Holl. Roem*, D. VI. St. I. bl. 64-66; *De vrije Fries*, D. VI. bl. 383; *Cat. van de Bibl. der stad Amsterd*. 1ste gedeelte bl. 108.

[Gulielmus Fullonius]

FULLONIUS (GULIELMUS). Zie GRAPHAEUS (GULIELMUS.)

[Johannes Fungeri]

FUNGERI (JOHANNES) of F u n g e r u s , eigenlijk J a n F o n g e r s geheeten, werd te Leeuwarden geboren, alwaar zijn vader, mede J o h a n n e s genaamd, Rector der Latijnsche school was. Na het voorbereidend onderwijs zoowel van zijnen vader als van anderen in zijne geboorteplaats ontvangen te hebben, vertrok hij naar de Leuvensche Hoogeschool en vervolgens naar die van Keulen, waar destijds S u f f r i d u s P e t r u s de regtsgeleerdheid onderwees. Door ijverige studie tot candidaat in de regten en in de geneeskunde bevorderd, reisde hij naar Frankrijk en Duitschland, waar hij met onderscheidene geleerden vriendschapsbetrekkingen aanknoopte. In het vaderland wedergekeerd, werd hij in 1584 Rector te Bolsward, in 1592 Rector te Leeuwarden en in 1607 tot het bestuur der school te Franeker geroepen. In alle deze betrekkingen verwierf hij veel lof, door zijne vatbare leerwijze. Ja, zoo groot was zijn roem, dat hij meermalen van het buitenland belangrijke aanbiedingen kreeg, om Nederland te verlaten en zich elders te vestigen, waaraan hij evenwel geen gehoor verleende. Meermalen tot regeringsbetrekkingen geroepen, bedankte hij er voor, omdat hij alleen voor de vorming der jeugd wilde leven en in de beoefening der Latijnsche dichtkunst zijn eenigst genoegen vond. Hij overleed te Franeker in 1612, en werd aldaar in de St. Martini-kerk begraven, waar zijn graf met een latijnsch opschrift voorzien werd. Hij was gehuwd met L u d t s W y b e s , eene dochter van W y b r a n d u s H a l l u m e n s i s , Praeceptor te Leeuwarden.

F u n g é r u s was een man die, in schier alle wetenschappen ervaren, bijzonder uitmuntte in de kennis der regten, de ge-

neeskunde, de talen en oudheden. De letteren hebben echter het meest aan hem te danken door zijne geschriften, die getiteld zijn:

De puerorum disciplina et recta educatione, Lugd. Bat. 1584. 8°.

Sylva carminum, *in qua varia epigrammata et epitaphia doctorum ac illustrium virorum patriae continentur*, Lugd. Bat. 1585. 8°.

Nova proverbiorum farrago, *tam ex Graeeis*, *quam Latinis auctoribus collecta*, Lugd. Bat. 1585. 8°.

Sacrorum carminum sylloge, *in qua continentur Messiados libri III*, *item Hymnus in laudem Trinitatis cum graeca paraenesi ad pietatem*, Lugd. Bat. 1591. 8°.

Procerum Belgicorum epicinia, Lugd. Bat. 1595.

Symbolorum Ethicorum explicationes, Fran. 1598.

Etymologicum Latinum ex probatissimis Philologis, *Philosophis etc. in unum corpus collectum*, *antiquitatibus et animadversionibus passim refertum*, Francof. 1605. 8°.

Etymologicon Trilingue, *Latinum*, *Graecum et Hebraicum*, Lugd. 1607. 8°.

Meermalen herdrukt, voornamelijk in 1658 in 4°. met eenen veranderden titel. Er zijn ook schrijvers die meenen dat de beide laatstgenoemde werken niet van elkander verschillen,

Variorum carminum Sylva, Fran. 1607.

Carminum moralium priorumque libri tres, Fran. 1611.

De conflagratione mundi etc. 8°.

Verscheidene gedichten van Fungerus worden gevonden in de *Deliciae Poëtarum Belgicorum* T. II. p. 428. Ook door zijne aanteekeningen op Hesychius maakte hij zich verdienstelijk.

Zie Sweertius, *Ath. Belg*. 426; Suffrid. Petrus, *de Script. Fris*. p. 467-470; Foppens, *Bibl. Belg*, p. 643, 644; Saxe, *Onom. Literar*. T. III. p. 528, 529; Columba en Dreas, *Naaml. der Pred. in de Class. van Dokkum*, bl. 141 noot; de Wal, *Orat. de clar. Fris. Jarecons*. p. 22, *Annotation*. p. 70-76; Hoefft, *Parnas. Latin. Belg*. p. 85, Pecrlkamp, *De poët. Latin Nederl*. p. 230-231.

[Bernard Gerbrands Furmerius]

FURMERIUS (BERNARD GERBRANDS), gelijk zijn naam aanduidt, zoon van Gerbrand Furmer, werd te Leeuwarden den 20sten October 1542 geboren, en genoot aldaar het onderwijs aan de Latijnsche school van Suffridus Petrus. Hij zette zijne studiën in de letteren en regtsgeleerdheid aan eene Duitsche Hoogeschool voort, en keerde daarna, met den titel van Doctor in de beide regten, in zijn vaderland weder. Welk bedrijf hij heeft uitgeoefend is niet bekend. Dit alleen is zeker, dat hij, in 1597, door de Staten van Friesland, tot derzelver historieschrijver benoemd werd, in plaats van Suffridus Petrus inmiddels overleden. In die betrekking was

hij ijverig bezig tot aan zijnen dood, die den 6den Augustus 1616 te Leeuwarden voorviel. Hij werd begraven aldaar in de Galileër kerk, en zijn grafsteen met een opschrift voorzien. De naam zijner vrouw is onbekend. Hij verwekte vele kinderen.

Niet alleen als opvolger van Suffridus Petrus, maar ook als ijverig voorstander en verdediger van diens gevolens, deed hij zich kennen. Moge hij zich dan ook als zoodanig weinig verdienstelijk hebben gemaakt, dat deed hij wel door de uitgave voor de eerste maal van de Kronijken van Beka en Heda (Franeker 1611 4°.) waarmede hij, volgens den heer de Wind, aan de beminnaars van echte en goede geschiedschrijvers eene groote dienst gedaan heeft. Zijne geschriften zijn getiteld:

De rerum usu et abusu, Antv. 1575 cum fig.

Apologia Suffridi Petri pro antiquitate et origine Frisiorum contra Ubbonem Emmium, Franeq. 1603. 4°. ibid. 1699. 12°. Dit werk tegen Ubbo Emmius geschreven en beantwoord door diens uitmuntende *Refutatio Apologetica* (zie D. V. bl. 131 van dit *Woordenboek*) werd gevolgd door een ander van Furmerius, getiteld:

Hyperaspistis Apologiae Suffridi Petri ad Ubbonem Emminm, Leov. 1604. 8°.

Annalium Phrisicorum libri tres, *quorum primus de Principibus*, *alter de Ducibus*, *tertius de Regibus tractat*, Franeq. 1609. 4°.

Welk aanzienlijk plagiaat Furmerius in dit werk jegens Suffridus Petrus pleegde, is door Dr. J.G. Ottema, in 1841, ontdekt en bekend gemaakt.

Annalium Phrisicorum trias altera, Leov. 1609. 4°.

Annalium Phrisicorum trias tertia, *a Pierio Winsemio edita*. Leov. 1612. 4°.

Epistola Furmerii ad Hug. Ruissium, *senatorem Trajectinum*. Ann. 1609. Bij Mattheus in zijne *Praefatio ad Chronicon Egmundanum*.

Furmerius liet eenige handschriften na, die uit de nalatenschap van den Sneeker Raadsheer Herbell te Leeuwarden in 1819 verkocht zijn. Daaronder was een dagboek door hem van 1603 tot 1615 gehouden, waarin de meest belangrijke zaken in dien tijd voorgevallen zijn opgeteekend.

Zie Sweertius, *Ath. Belg*. p 158; Pars, *Naamrol*, bl. 72, 73; Foppens, *Bibl. Belg*. p. 135; Paquot, *Memoires*, T. III. p 439-441; Saxe, *Onom. Liter*. T. IV. p. 79, *Anal*. 573; de Wal, *Orat. de Clar Fris. Jurecons*. p. 42, *Ann*. 167, *Add*. 440; de Wind, *Bibl. van Ned. Geschiedschr* D. I. bl. 299-303, 567; Dr. J. G. Ottema, *Over het leven van Suffridus Petrus*, in de *Vrije Fries*, D. II. bl. 453, 454; *Algem. Konst- en Letterb*. 1842. D. II bl. 290-293; van Leeuwen, *Cat. der Prov. Bibl. van Friesl*. bl. 190; Eekhoff, *Letterk. Nalatensch. van J. van Leeuwen*, bl. 56.

[Christianus Furnius]

FURNIUS (CHRISTIANUS) was onderwijzer te Maastricht en schreef:

Vitae illustrium medicorum, Paris. 1540. 8°.

Carmina scholastica, Traject. 1553. 4°.

Zie F o p p e n s , *Bibl. Belg.* p. 169.

[Remaclus en Gilbertus Fuschius]

FUSCHIUS (REMACLUS en GILBERTUS.) Zie FUCHS (REMACLE en GILBERT).

[Baltus Fusteling]

FUSTELING (BALTUS) was in 1701, met J a c o b u s E y s t e n , de uitvinder eener brandmachine, waarvan hen, na herhaalde beproeving en goedkeuring, door de Staten Generaal octrooi verleend werd, benevens eene som van 850 gulden 'voor de drie eerste verthoningen van de inventie'.

Zie D o d t v a n F l e n s b u r g in den *Alg. Konst- en Letterb.* 1840. D. I. bl. 365.

[Leonard de Fuyter]

FUYTER (LEONARD DE) was een tooneeldichter, die in het midden der zeventiende eeuw bloeide. Hij voorzag den Amsterdamschen schouwburg van de volgende treurspelen:

De bedekte Verrader, Amst. 1646. 4°.

De standvastige Isabella, Amst. 1651. 4°.

Don Jan de Tessandier, Amst. 1654. 4°.

Het verwarde Hof, *uit het Spaansch*, Amst. 1656. 4°.

Zie W i t s e n G e y s b e e k , *Woordenb. van Ned. Dicht.*; *Cat. van de Bibl. van Mr. Robidé van der Aa*, bl. 77.

[Johan Fijens]

FIJENS (JOHAN). Zie FINUS (JOHAN).

[Passchier de Fijne]

FIJNE (PASSCHIER DE) werd den 31sten Januarij 1586 te Leiden geboren. Zijne ouders, P a s s c h i e r (bij anderen P i e t e r) d e F i j n e en M a e i k e C a w e t s of C o u w e t s , waren vroeger uit Belle, in Fransch Vlaanderen, naar Noord Nederland gevlugt. In zijne jeugd was hij zijne ouders behulpzaam in het laken bereiden, doch openbaarde ook reeds vroeg zijne lust tot de wetenschap. Op raad van velen gaf zijn vader hem op twintigjarigen leeftijd aan de opleiding van den predikant C o r n e l i s D a m m a n , te Ouddorp op het eiland Goedereede, over. Later te Leiden teruggekeerd, kwam hij onder den invloed van den

Remonstrantschgezinden predikant Adriaan van den Borre. Den 5den September werd hij als predikant te Jaarsveld bevestigd, waarop hij in het volgende jaar met Machtelt Jans Bouckhout in het huwelijk trad. Passchier doorleefde tot in 1619 te Jaarsveld rustige dagen, doch daar hij zich onbewimpeld genoeg als aanhanger der Remonstranten had doen kennen, geraakte ook hij in moeijelijkheden. Voor de Synode te Leiden gedaagd, weigerde hij de onderteekening der geloofsregelen en der acte van stilstand. Hoewel van zijne dienst ontzet en naar den Haag ontboden, bleef hij heimelijk in het land.

Van nu aan begon hij, met enkelen anderen die ook terug

gebleven waren, heimelijk te prediken, en trad hij te Gouda en tusschen Delfshaven en Overschie op. De Antwerpsche bestuurders der Broederschap belastten hem eerlang met eene driemaandelijksche zending naar Vlaardingen, en vervolgens naar Hoorn. Na aldaar en elders rondgetrokken te hebben, onder allerlei vermommingen, zonder echter herkend te worden, vertrok hij naar Antwerpen, doch in het begin van 1620 ontmoetten wij hem reeds weder in het vaderland. Herhaalde malen predikte hij te Zoetermeer, Bleiswijk, Zevenhuizen en Gouda. De bekende predikatie toenmaals in den winter op de Gouwe gehouden, was oorzaak dat hij zich den bijnaam van *het ijsvogeltje* verwierf. In 1621 vinden wij P a s s c h i e r te Leiden, herhaalde malen stoutmoedig optredende onder de Remonstranten aldaar, zonder dat het echter iemand gelukken mogt hem in handen te krijgen. Zelden op een en dezelfde plaats lang vertoevende, trok hij door Delfland en Maasland om de verstrooide broederen door zijn woord te stichten. Omstreeks dezen tijd kwam hij ook met de Collegianten te Warmond en Rijnsburg in aanraking, wier beginselen hij afkeurde, doch die hij evenmin tot eene andere denkwijze vermogt te brengen.

In 1622 treffen wij P a s s c h i e r weder in Gouda, en in het daaraanvolgend jaar te Kampen en Dokkum a a n ; hij keerde eerlang naar Leiden terug, waar zijne vrouw en zijne kinderen woonden. Bij eene predikatie in een huis staande op het Haringvliet te Rotterdam, ontkwam hij ter naauwernood aan de handen van den schout D u l l a e r t .

Ofschoon F r e d e r i k H e n d r i k , na M a u r i t s dood, niet aanstonds aan de vervolging der Remonstranten een einde kon maken, hij gaf toch hoop op beter tijden. Dit bleek spoedig uit de vergunning aan H o g e r b e e t s verleend, om zijne gevangenis te Loevestein met die op het huis te Weer te verwisselen. P a s s c h i e r , die hem vroeger vele troostbrieven had toegezonden, bezocht hem hier dikwijls, en begon van nu aan meer geregeld te 's Hage te prediken, en wel in het Jan Hendriksstraatje, waar later de kerk werd gebouwd. Omstreeks 1629 verwisselde hij zijn verblijf te 's Hage met dat te Leiden, na alvorens ook te Schoonhoven de belangen der Remonstranten waargenomen te hebben. Hij predikte nu herhaaldelijk op de dorpen in den omtrek. Meermalen verkeerde hij in gevaar van door den schout B o n d t gevat te worden, doch P a s s c h i e r wist dezen altijd te ontsnappen. Daar de Brielsche gemeente zijne tegenwoordigheid verlangde, ging hij nog in het laatst van 1629 derwaarts. In de volgende jaren werd hij meermalen door de Rotterdamsche gemeente in dienst genomen, totdat hij eindelijk, beroepingen naar Vlaardingen en Hoorn hebbende afgeslagen, in 1633 als vast predikant naar Haarlem vertrok. In den beginne mogt hij daar nog een wei-

nig bemoeijelijkt worden, eerlang werd er aan het verstoren zijner geregelde godsdienstoefeningen niet meer gedacht.

Zoo hadden dan P a s s c h i e r s 's bewegelijke jaren met het 46ste zijns levens een einde genomen, en was hij, na al zijne kerkelijke omwandelingen en omzwervingen, tot een rustiger bestaan gekomen. De belangen der Broederschap bleef hij hier verder met warmte ter harte nemen, gelijk uit zijne houding tegenover C a m p h u y s e n en M o n t a n u s bleek. Gelijk ook vroeger, zoo zette hij ook nu zijne uitvoerige briefwisseling, waarvan ons zeker nog niet alles bekend is geworden, voort, met de voornaamste Remonstranten, terwijl hij voortdurend in geschriften van zich hooren liet. Tot in 1659 bleef hij geregeld elken zondag de dienst vervullen, doch daar hem, op 72jarigen ouderdom, het gezigt begon te begeven, werd hem in 1660 een opvolger toegevoegd. Hij overleed in 1667. Zeer vele zijn de geschriften van P a s s c h i e r , zoodat wij ons verwonderen, hoe hij, bij zijn rusteloos en zwervend leven, nog zoo veel tijd tot schrijven heeft kunnen vinden. Men gaf ze herhaalde malen onder den titel van: *Eenige tractaatjes van Passchier de Fyne* uit. De eerste druk verscheen te Rotterdam in 1694 in 8°., de vijfde te Amsterdam 1735. in 8°. In 1736 verscheen een 2de deel met andere geschriften, onder den titel van: *Verzameling der Tractaten van Passchier de Fyne*. Wij zullen naar tijdsorde de titels der geschriften kortelijk opgeven.

Een trouwhertighe vermaninghe. 1620.
Een broederlicke vermaninghe. 1624.
Silvere naelde. 1624.
Nieuwe-Jaer gheschenk. 1625.
Voorrede voor Poppius cort ende grondich bericht. 1625.
Een kleyn monstertjen, 1625,
Silvere vergulde naelde. 1625,
Een korte brief aan de Remonstranten. 1627.
(Volgens C a t t e n b u r g h is dit stuk echter door C a r e l R y c k e w a e r t opgesteld.
Den ouden Leytschen patroon. 1633. Op nieuw in 1833 door J. R o e m e r uitgegeven.
Twaelf vragen. 1634.
Sestien vragen. 1635.
Sommige vragen. 1637.
Aenspraeck aan de goede borghers en inwoonders der stadt Leyden. 1640.
Vaderlijk onderwijs. 1640.
XII *plompe vragen*. 1642.
Krucke voor J. van Kralingen. 1642.
Tweede krucke. 1642.
Veenboere-Wegkortinge. 1642.
Veenboere-Waerschouwinge. 1642.

Veenboere-bescheyt. 1642.
Winterturf. 1642.
De zieke veenboer. 1643.
Zeemans nieuwe-jaer. 1643.
Tweede saemenspraek. 1643.
Puthaak. 1643.
Emmer. 1643.
Diemermeers wandelpraetjen. 1643.
Samenspraeck tusschen twee gereformeerden. 1643.
Oogwater. 1643.
Buerlycke aenspraek aan Lammert Lammerts. 1644.
Het onderteekent gevoelen van twee predikanten. 1644.
Camper-steurtje. 1648.
Wittebrood tot 't Camper-steurtje. 1648.
Frisschen dronk op 't Camper-steurtje. 1649.
Amsterdams Nieuwe-jaer. 1651.
Kort waerachtig verhael van het eerste begin en opkomen van de nieuwe secte der propheten ofte Rijnsburgers, enz. Tot Waerstadt 1671.

Men vindt zijn portret vóór zijnen levensbeschrijving door den Hoogleeraar v a n V l o t e n . P a s s c h i e r deed zich ook als dichter kennen in *Apollo's harp*.

Zie *Het leven en eenige bijsondere voorvallen van Passchier de Fyne*, *door hem selven beschreven*, opgenomen achter den 2den druk zijner *Tractaatjes*; B r a n d t , *Hist. der Ref.* D. III. bl. 345-347, 876-879, 916, 917. D. IV. bl. 81, 104, 351, 897; R e g e n b o o g , *Geschied. der Remonstrant.* D. II. bl. 190, 214; C a t t e n b u r g h , *Bibl. Remonstr.* p. 73, 74, *Levensbeschr. van voorn. Ned. Mann. en Vrouw.* D. II. bl. 59-77; N.C. K i s t , *Synod. hand. betreff. de zaak der Remonstr.* bl. 45; T i d e m a n , *de Rem*, *Broedersch.* bl. 47, 52, 71, 139, 165, 194, 208, 217, 235, 252, 295, 297, 306; v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht*; *de Navorscher*, D. I. bl. 317-318, D. III. *Bijbl.* bl. CLV, CLXXXVIII, CLXXXIX, D. IV. *Bijbl.* bl. XIX, XX, CXXXIII, D. V. bl. 68; G l a s i u s , *Godgel Nederl.* D. I. bl. 479-483, D. II. bl. 656; Dr. J. v a n V l o t e n , *Passchier de Fyne naar zijn leven en schriften*, 's Hertogenb. 1853: T i e l e , *Bibl. van Pamphlett*. bl. 262, 265, 307, 340, 406.

[Pieter de Fijne]

FIJNE (PIETER DE), zoon van den voorgaande, studeerde te Leiden, werd in 1644 proponent, en daarna predikant bij de Remonstrantsche gemeenten te Nieuwkoop, Nieuwpoort en Boskoop. Hij schijnt een zonderling en eigenzinnig man geweest te zijn, en overleed in 1680.

Van hem verscheen in 1661 eene wederlegging van den *Chrysopolerotus*, een geschrift van den Goudschen predikant S c h e p e r u s .

Zie T i d e m a n , *de Rem. Broedersch.* bl. 100, 129, 153, 366; v a n V l o t e n , *Passchier de Fyne*. Aant. bl. 75, 79.

[Wybo Fijnje]

FIJNJE (WYBO) werd te Zwolle den 24sten Januarij 1750

uit Doopsgezinde ouders geboren. Hij werd tot predikant opgeleid en verkreeg den graad van Meester in de vrije kunsten en Doctor in de wijsbegeerte. Na eenigen tijd te Deventer het Evangelie bij die van zijne kerk verkondigd te hebben, legde hij zijne betrekking neder, en nam vervolgens een werkzaam aandeel aan de gebeurtenissen des tijds. Hij schreef gedurende eenigen tijd de *Delftsche Historische Courant*, was in 1787 secretaris der Delftsche geconstitueerden, en was een der hoofdbewerkers van de bedrijven der Patriotten binnen die stad. Bij den inval der Pruissen in ons land nam bij de vlugt, en bleef van 1787 tot 1795 in ballingschap. Na de omwenteling van laatstgenoemd jaar werd hij lid van het bestuur der Oost-Indische zaken en voorzitter van het uitvoerend bewind der Bataafsche Republiek. Bij de omwenteling van 1798 ontkwam hij met den volksvertegenwoordiger V r e e d e het gevaar van door D a e n d e l s gevangen genomen te worden, maar van uit zijne ballingschap leverde hij een stuk aan de toenmalige regering in, waarin hij verklaarde bereid te zijn, zich te verantwoorden aan de natie, die hem gedurende zoo een langen tijd met haar vertrouwen vereerd had. Hij kwam inmiddels in den Haag terug, en werd op last van het intermediair uitvoerend bewind gevangen genomen. Men was het intusschen niet eens voor welken regter hij zou gehoord worden, en hierover nog hangende stelde de Fransche gezant eene algemeene vergiffenis in, waarin ook F i j n j e zou deelen, ten gevolge waarvan deze nog in 1798 ontslagen werd. Sedert onthield hij zich van alle inmenging in staatszaken, zich enkel bezig houdende met de beoefening der letteren en wetenschappen, inzonderheid de wiskunde, waarin hij zeer bedreven was. Onder het bestuur van den Raadpensionnaris S c h i m m e l p e n n i n c k en van Koning L o d e w i j k B o n a p a r t e was hij Directeur der Staats- en Koninklijke Courant, en hij overleed als zoodanig te Amsterdam den 2den October 1809. Teregt noemt v a n K a m p e n bem een man vol geest en van een wezenlijk naar het verstandelijke gelukkigen aanleg, werkzaamheid en ongemeene kundigheden. Jammer dat zijne hartstogten hem vervoerden om in te stemmen met de afzetting van zijnen bloedverwant, den beroemden Hoogleeraar J. L u z a c .

Van zijn genie en belezenheid gaf hij eene fraaije proeve door zijn werk:

Beknopt tijdrekenkundig begrip der algemeene geschiedenis, Amsterd. 1783. 4°.

Waarvan slechts het 1ste deel het licht zag, zijnde het manuscript van het tweede deel, bij zijne uitlandigheid, verloren geraakt.

Zie *Vaderl. Hist. ten verv. op Wagenaar*, D. XVI. bl. 200, 231, D. XXIII. bl. 221, D. XXXIV. bl. 212, D. XXXVIII. bl. 292, 295, D. XL. bl. 23, 174, 176, 177, 207, 208, 216; *Algem. Konst-*

en Letterb. 1809. D. II. bl. 227. 228. A r r e n b e r g , *Naamreg. van Ned. Boek.*, *Woordenb. der aamenl.*; v a n W i j k , *Wetensch. Woordenb.*; v a n K a m p e n , *Vaderl. Karakterk.* D. II. bl. 710.

[Lambertus Fijten]

FIJTEN (LAMBERTUS) leefde in het midden der zeventiende eeuw en maakte verzen voor de werken zijner tijdgenooten, welke echter geen dichterlijke waarde hebben.

Zie v a n d e r A a , *Nieuw Woordenb. van Ned. Dicht.*

EINDE VAN HET ZESDE DEEL.

Aanwijzing der personen in dit deel vermeld.

	Blz.
Faaltje (P.)	1.
Faber (Jacobus)	-
- (Petrus)	-
- (Timaeus)	2.
- (Johan)	3.
- (Johan) de jonge	-
- (Frederik Christiaan	-
- (Abraham)	-
- (Jan)	4.
- (Antonius)	-
- de Bouma (Gellius). Zie Bouma.	
Fabius (Gulielmus). Zie Boonaerts.	
- (Jan)	-
- (Jan Christiaan)	5.
- (Evert)	6.
Fabricius (Arent Meynerts)	7.
- (Mr. Willem)	8.
- (Mr. Albert)	-
- (Franciscus)	-
- (Hendrik)	9.
- (Guilielmus)	-
- (Karel)	10.
- (Johannes Jacobus	-
- (Joannes)	-
- (A.)	-
- (Franciscus) Johanneszoon	-
Fabricius (J.)	13.
- (Bernardus)	-
Fabritius (Christophorus). Zie Smedt.	
- (Martinus)	-
- (J.C.)	-
Faenacolius (Johannes). Zie Fenacolius.	
Faerkenius (Jan Hendrik)	-

Faes (Cornelis)	-
- (Pieter van der)	14.
Faessen (Jan)	-
Fagel (François) overl. 1644	15.
- (Henric)	-
- (François) overl. 1680	16.
- (Nicolaas)	-
- (Gasper)	-
- (Benjamin)	20.
- (François) overl. 1746	-
- (Cornelis Gerrit)	22.
- (Henric) overl 1790	-
- (François) overl. 1773	23.
- (Hendrik Baron)	24.
- (Jacob Baron)	25.
- (Frauçois Willem Baron)	-
- (Robert Baron)	26.

	Blz.
Fagel (Willem Jacob Baron)	26.
- (François Nicolaas Baron)	27.
Fahrenheit (Gabriel Daniel)	29.
Faille (Petrus de la)	-
- (Jacob Baart de la)	-
Falck (N.D.)	31.
- (Iman Willem)	-
- (Anton Reinhard)	32.
- (Gustaaf Adolf de)	35.
Falckenstein (Ulrich von Daun, graaf van). Zie Daun.	
Falcoburgius (Gerardus)	36.
- (Adrianus)	-
Falconier	37.
Fallot (George Laurillard dit). Zie Laurillard.	
Famars (Charles de Levin, Heer van). Zie Levin.	
Fannius (Mr. Cornelis)	37.
- Scholten (Mr. Cornelis Antony). Zie Scholten.	
Fardon (Alexander Benjamin	38.
Fargue (Paul Constantin la)	-
- (J.L. la)	-
- (Jacob Elias la)	-
- (Karel la)	39.
- (Maria)	-
- (J.F. la)	-
Farjaux	40.
Farnèse (Alexander)	-
Faro (Jacobus)	43.
Farret (J.)	-
Fas (Johannes Arent)	-
Fastré (Joseph)	44.
Fauchier (Bertrand en N.). Zie Fouchier.	

Faukelius (Hermannus) 45.
Faure (Jean) 48.
Favauge (Clement Alexander de) 49.
Favauge (Henri David Theodore de) 50.
Favolius (Hugo) 51.
Fay (Jean) -
- (Jacob de) 52.
Faye (Jacob de la) -
Febure (Phil. le) -
Feddes (Pieter) -
- (S.) -
Feddriks (Douwe) -
Fee (Jonker Floris de la) 53.
Feekens (Hendrik) -
Feems (Lapitein) -
Feisser (Johannes) -
Feitama (Dodo) 54.
- (Sybrand) -
- (Eduard) -
- (Mr. Johan) 55.
- (Sybrand) overl. 1758 -
Feith (Everhard) 57.
- (Hendrik) -
- (Andreas) 58.
- (Maria Catharina) -
- (Rhynvis) -
- (Hendrikus Octavius) 63.
Feitsma. Zie Feytsma.
Felisius (Matthias). Zie Cats.
Felsius (Matthias). Zie Cats.
Feltz (Kapitein Baron van der) 67.
Femmesz (Jan Cornelis) -
- (Gerrit) -
Fenacolius (Johannes) -
Fenaem (Gerrit Gerritsz. van) 68.
Fennekol (Frederik Willem) 69.
Fennema (Ibertus) -

Ferber (W.A.)	70.
Ferdinand	-
Ferguson (J.J.)	-
Feri (Johan)	71.

	Blz.
Fermez (Jan de). Zie Fernes.	
Fermin (Philippe)	71.
Fernandes (François Noë Louis)	-
Fernes (Jan de)	72.
Ferny (Debora)	-
Fernya (Atte van)	-
- (Atte van) de Jonge	-
Ferré (Herman)	-
- (Cornelis)	-
Fervagues (Willem van Hautemer, Heer van). Zie Hautemer.	
Fervet (Jean). Zie Fernes.	
Ferwerda (Abraham)	73.
Ferwou (Frederik van). Zie Vervou.	
Festus Hommius. Zie Hommius.	
Feteris (P.)	74.
Feugère (Guillaume)	-
Fèvre de Montigny (Gilles Johannes le)	75.
Fey (Jacobus)	76.
Feye (M.)	-
Feyfer (Cornelius de)	-
Feylingius (Johannes)	-
- (Johannes Wilhelmius	77.
Feyta (Severinus)	-
Feytsma (Hessel van)	-
- (Jelger van)	-
Fiennes (Eustache de)	78.
- (Guislain de)	79.
Figueraeus (Guillaume). Zie Feugère.	
Filippa	-
Filips de Goede	80.
- van Bourgondië (Bisschop)	85.
- I.	87.
- II.	90.
- III.	92.

- IV.	-
- van Nassau	93.
Filips Willem	94.
Filius (Jan)	98.
Filler (Thomas)	-
Finia (Saxo)	-
Finus (Johan)	99.
Fischer (Johan)	-
- (J.P.A.)	-
- (Johan Baptist)	-
Flaman (Johan)	100.
Flament (Carel Sulpicius)	-
Flandrus (Arnoldus). Zie Brugge.	
Fledderus (Herman Koops)	-
Fleischman (Joan Michael)	101.
Fleming (Philippe)	-
- (Robert)	102.
Flenderus (Johannes)	-
- (Johannes Mauritius	103.
Flessiers (Balthazar)	-
Fleteren (Antonis van den Houte, Heer van). Zie Houte.	
Fleuri (Abraham Jan). Zie Chanfleury.	
Fleury ds Coulan (Henri de)	-
Fliet (Sybrand Taekes van der)	104.
Flines (Gilbert de)	105.
- (Hendrik de)	-
- (Quirijn de)	106.
Flink (Govert)	-
Flipart	108.
Flockenius (Henricus)	109.
Flodorf (Adriaan Gustaaf Graaf van)	110.
Floh (Jacob Hendrik)	-
Floor (Jan)	113.
Floragius (Johannes). Zie Vladeraccus.	
Florentius (Gerard)	114.
- (Henricus)	-

Florianus (Johannes) -
Florimont (C.F.B.) -
Floris I. 115.
- II. 116.

	Blz.
Floris III.	118.
- IV.	119.
- V.	121.
- de Zwarte	124.
- van Holland	-
- van Vorenborgh	127.
- van Wevelichoven	-
-	128.
- (Foecke)	-
Florisz (Willem)	129.
- (Claes)	-
- (Pieter)	-
Floriszoon (Adriaan). Zie Adriaan VI.	
- (Willem)	132.
- (Jacob)	-
Florijn (Jakob)	-
- (Evert)	133.
Floyon (Floris van Barlaymont, Heer van). Zie Barlaymont.	
Flutske (Jan Frederikz)	134.
Focanus (Jacobus)	-
Focco (Johannes)	135.
Fock (Hermanus)	-
- (Franciscus)	-
Focke (Hendrik Charles)	136.
Fockema (Daam)	137.
- (Sybrandus)	139.
Fockens (Hepcko)	-
- (Martinus)	140.
- (Saco)	-
- (Martinus) Saco zoon	-
- (Saco) Saco zoon	-
- (Jacobus). Zie Focanus.	
- (Melchior)	-
- (J.)	141.

- (Johannes Lucaszoon -
Fockes (Anske) -
Focquenbroch (Willem Godschalk van) 142.
Fodor (Carel Anton) -
Foeck (Everardus) 143.
Foekens (Anne Sjoerds) -
Fokke (Simon) 144.
- (Jan) -
- (Arend) 145.
- (Catharina Elisabeth) 149.
- (Thomas) -
- (A.) -
Fokkens (Jacobus). Zie Focanus.
- (Melchior). Zie Fockens.
Fokker (Jan Pieter) -
Fokkes (Anske). Zie Fockes.
Folcardus (Antonius). Zie Bornbergum.
Folkema (Jacob) 150.
- (Anna) 151.
Folkers (Jacob Adriaan) -
Folkersma (Wigerus) 152.
Folkert van Coeverden. Zie Coeverden.
Folkmarus 153.
Follenus (Hermanus) -
- (Jan) 154.
Folmer (Henrikus Johannes -
Folperda (Duco) -
Fond (Nicolaas de la) 155.
Fondens (Doeke) -
Fonk (Johannes). Zie Vonk.
Fonne (Harman) -
Fonseca (Antonio Lopez Suasso Diaz de) 156.
Font (Gabriel la) 157.
Fontaine (Claude) -
- (Johan en Nicolaas de la). Zie Fontanus.

- (Isaac de la) -
- (Isaac de la) overl. 1785 158.
Fontanus (Johannes) geneeskundige -
- (Nicolaas) -
- (Johannes) predikant 159.

	Blz.
Fontein (Johannes en Nicolaas). Zie Fontanus.	
- (Pieter) Zie Fontijn.	
- (Pieter)	162.
- (Freerk Dirks)	163.
- (Petrus)	164.
- Verschuir (Gysbert). Zie Verschuir.	
Fonteyn (Bernardus)	-
- (Joan en Nicolaas). Zie Fontanus.	
Fonteyns (Nicolaas). Zie Fontanus.	
Fontier (Jean Joseph)	165.
Fontijn (Pieter)	-
Fook (Albrecht)	-
Foort (Michiel)	-
Foortmeyer (Jan Frederik)	-
Foppe (Hendrikus Joannes)	166.
Foppens (Aaltje Pieters)	-
Foppenszoon (Jacob)	-
Foppes (Wytse). Zie Dongjuma.	
Foppeszoon (Foppe)	-
Forcenburgh (Laurens)	167.
Foreest (Nanning van)	-
- (Pieter van)	168.
- (Nanning van) overl. 1668	170.
- (Jacob van)	171.
- (Jan van)	-
- (Mr. Cornelis van)	172.
Forestus (Petrus). Zie Foreest.	
Forman (Samuel)	-
Formault (Jan)	-
Fornenburgh (Jan Baptist van)	173.
Forsborgh (Pieter Haak)	-
Forsten (Rudolph)	-
- (Eltio Alegondus)	175.
- Verschuir (Gualtherus). Zie Verschuir.	

Fort (Guyon le) 176.
Forteman (Magnus) 176.
Fortgens (Michael) -
Fortman (Joan) 177.
Fortmeyer (Jan Hendrik) -
Fortuin (Jacob Maarten) 178.
Fortuyn (Simon Janszoon) -
- (Willem) -
- (Cornelis Josinus) -
- Foruye (Michel de) 179.
Fouchier (Bertram en N. de) -
Fouqué (Hendrik August Baron de la Motte). Zie Motte Fouqué.
Four (Pierre du). Zie Dufour.
Fourree (Hendrik) 180.
Fourdin (Gomar) -
Fournier (J.) -
Fourny. Zie Foruye.
Fox (Nittert) -
Foyken 182.
Fraats (Martinus Antonius) -
Francheim (Marcellus) -
Francius (Petrus) -
- (Johannes). Zie Frantzius.
Franck (Sebastiaan) 185.
- (P.) 186.
- (Jan Willem) -
- (C.F.) -
- (August Heinrich) -
Francken (François) 187.
- (Jan) 189.
- (Godefridus) 190.
- (Henricus) -
- (Aegidius) 191.
- (Jacobus) -
- (Ahasueros) -

Franckenstein (Johan Goll van). Zie Goll van Frankenstein.

Franckheim (Marcellus). Zie Francheim.

	Blz.
Franco (Jan)	193.
Francq van Berkhey (Johannes le)	194.
Franco-Mendes (Joseph)	201.
François de Valois (Hertog van Alençon). Zie Alençon.	
- (B.)	202.
- (Daniel)	-
Franconis (Theodoricus). Zie Pauli.	
Franekerensis (Meinardus)	-
Frank. Zie Franck.	
- (Richéns Regnerus Elgersma)	-
- van Borselen. Zie Borselen.	
Franken. Zie Francken.	
Frankena (Abel)	203.
Frankendaal (Nicolaas)	204.
Franks (Cornelis)	-
Frans Baltensz. Zie Baltensz.	
Fransen (Willem)	205.
- van Eck (Cornelis). Zie Eck.	
Fransoys (Jasper)	-
Franssoon (Jan)	-
Franszoon (Wouter Balthen of Baltus)	-
- (Zeger)	-
Frantzen (Johannes)	206.
Frantzius (David)	-
- (Johannes)	207.
Fraser (John)	-
Frauen (A.)	-
Frauendorf (Johan Christian)	-
Fraxinus (Libertus)	208.
Frayere (H.)	209.
Fredeman de Vries (Jan). Zie Vries.	
Frederik I.	-
- II.	211.
- III.	212.

- III. 214.
Frederik van Egmond. Zie Egmond.
- Schenk van Tautenburg. Zie Schenk van Tautenburg.
- van Toledo. Zie Toledo.
- Hendrik 216.
- Willem George. Zie Willem George Frederik.
Frederika Sophia Wilhelmina 221.
- Louisa Wilhelmina. Zie Willem I.
Frederiks (Willem) 222.
- (Cornelis) 224.
Fredewold (Johan) -
Fredrik (Gerrit) -
Fredriks (Jan Hendrik) -
Frederikszoon (Jan) -
Freilingius (Georgius) 225.
Frein (Hendrik de) -
Freit (P.F.) -
Freitag (Arnoldus) -
- (Johannes) -
Fremery (Barend) 227.
- (Petrus Isaäcus de) 228.
- (Joannes de) 230.
- (Jacobus de) 231.
- (Nicolaas Cornelis de) 232.
- (Petrus Johannes Isaäcus de) 236.
- (Diderik Anne de) 238.
Frensel (Alexander) 244.
Frentzel (Joachim) 245.
Freres (Dirk of Theodorus) 246.
Frescarode (Jeremias) -
Freschot (Casimir) -
Frese (Albertus) 247.
Fresin (Karel van Gavre, Heer van). Zie Gavre.
Fresinga (Reinico of Rienk) -

	Blz.
Frets (François)	247.
Freubel (Johann Ernst)	248.
- (Jan Louis Pieter Leonardus)	-
Frey (Anna de)	249.
- (Johannes Peter de)	-
Freyer (Johannes Frederik)	250.
Freytag (Johan Jacob de)	-
Frieck (Everhardus). Zie Foeck.	
Fries (Arent Jans)	-
- (Antonius)	-
- (Robert de). Zie Robbert de Vries.	
- (Lambrecht de)	251.
- (Dirk de)	-
- (Tjerk Hiddes de). Zie de Vries.	
Friesema (Rommert)	-
Frieseman (Hendrik)	252.
Friesheim (Johan Theodoor Baron van)	-
Friesse (Meinert)	254.
Frieswijk (Benjamin)	-
Frikius (Christoffel)	255.
Fris (Pieter)	-
Frisius (Andries)	-
- (Gemma). Zie Gemma Frisius.	
- (Laurentius)	-
- (Neeltje)	256.
- (Simon). Zie Vries.	
- (Theophilus)	-
- (Vincentius)	-
- (Volcerus). Zie Westervoltius.	
Friso	-
- (Henricus)	257.
- (Johan Willem). Zie Johan Willem Friso.	
Fritema (Ivo) of Fritzma	-
- (Reinier)	258.

Frits (Pieter)	258.
Fritsch (Christiaan F.)	-
Fromantil	259.
Fromantiou (Hendrik)	259.
Fromont (Jan van Bourgondie, Heer van)	-
Fronenberg (Adel van)	260.
Froye (Jacobus)	-
Froymont (Jan van Bourgondië, Heer van). Zie Fromont.	
Fruytier (Jan)	-
- (Lucas)	261.
- (Jacobus)	262.
Fruytiers (L.J.)	265.
Frykenius (Simon Hendrik)	266.
Fuchs (Gilbert)	-
- (Rémacle)	267.
- (C.C.)	-
Fuentes (Pedro Henriquez de Gusman, Graaf van)	-
Fugeraeus (Gulielmus). Zie Feugère.	
Fullenius (Bernardus)	269.
- (Bernardus) de zoon	-
- (Bernardus) de kleinzoon	270.
Fullonius (Gulielmus). Zie Graphaeus.	
Fungeri (Johannes)	272.
Furmerius (Bernard Gerbrands)	273.
Furnius (Christianus)	275.
Fuschius (Remaclus en Gilbertus). Zie Fuchs.	
Fusteling (Baltus)	-
Fuyter (Leonard de)	-
Fijens (Johan). Zie Finus.	
Fijne (Passchier de)	-
- (Pieter de)	278.
Fijnje (Wybo)	-
Fijten (Lambertus)	280.